

Oplegvel

Portefeuille C. van Velzen
Auteur A.M. de Groot/A. Visser
Telefoon 5113044
E-mail: agroot@haarlem.nl
CS/CC Reg.nr. 2008/156090
Bijlagen kopiëren: A
B & W-vergadering van 16 september 2008

Onderwerp

Programmabegroting 2009 - 2013

DOEL: Besluiten

Het vaststellen van de programmabegroting is een bevoegdheid van de gemeenteraad.

B&W:

- Het college stelt de raad voor de programmabegroting 2009 – 2013 vast te stellen, met inbegrip van de volgende onderwerpen:
 - met ingang van 2009 wordt één tranche van € 700.000 uit het coalitieakkoord omgezet van exploitatiebudget voor achterstallig onderhoud in dekking van kapitaallasten van in het Investeringsplan opgenomen investeringen in achterstallig onderhoud;
 - de kosten voor de uitvoering van het actieplan Haarlem klimaatneutraal (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de materiële budgetten van de afdeling Milieu (€ 125.000) en de algemene middelen (€ 75.000);
 - de kosten voor uitbreiding en behoud van gemeentelijke monumenten (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de algemene middelen;
 - in 2009 wordt € 2,1 miljoen toegevoegd aan een (nog in te stellen) voorziening ter gedeeltelijke compensatie van het vanaf 2010 wegvallen van inkomsten als gevolg van het vervallen van de precariobelasting.
- Het college stelt de raad voor het financieel meerjarenbeeld zoals opgenomen in paragraaf 1.5 te bevestigen, met inbegrip van de voorgenomen besteding van de middelen voor nieuw beleid 2010 (€ 75.000 Haarlem klimaatneutraal en € 425.000 monumenten).
- De communicatieparagraaf: de programmabegroting wordt gepubliceerd op vrijdag 26 september 2008.
- Het voorstel van het college wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.

Raad:

Besluit
in te vullen door griffie

- Conform
 Gewijzigd
 Aangehouden
 Afgevoerd

Moties en amendementen
in te vullen door griffie

- Ja
 Nee

Raadsstuk
in te vullen door griffie

Raadsstuknr

Datum vergadering

RAADSSTUK

Onderwerp: Programmabegroting 2009 - 2013

1. Inleiding

Jaarlijks legt het college de programmabegroting ter vaststelling voor aan de gemeenteraad.

2. Voorstel aan de raad

1. de programmabegroting 2009 – 2013 vast te stellen met inbegrip van de volgende onderwerpen:
 - a. met ingang van 2009 wordt één tranche van € 700.000 uit het coalitieakkoord omgezet van exploitatiebudget voor achterstallig onderhoud in dekking van kapitaallasten van in het Investeringsplan opgenomen investeringen in achterstallig onderhoud;
 - b. de kosten voor de uitvoering van het actieplan Haarlem klimaatneutraal (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de materiële budgetten van de afdeling Milieu (€ 125.000) en de algemene middelen (€ 75.000);
 - c. de kosten voor uitbreiding en behoud van gemeentelijke monumenten (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de algemene middelen;
 - d. in 2009 wordt € 2,1 miljoen toegevoegd aan een (nog in te stellen) voorziening ter gedeeltelijke compensatie van het vanaf 2010 wegvallen van inkomsten als gevolg van het vervallen van de precariobelasting.
2. het financieel meerjarenebeeld zoals opgenomen in paragraaf 1.5 te bevestigen, met inbegrip van de voorgenomen besteding van de middelen voor nieuw beleid 2010 (€ 75.000 Haarlem klimaatneutraal en € 425.000 monumenten).

3. Beoogd resultaat

In de programmabegroting 2008 – 2013 wordt per *programma* wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

Programmadoelstelling (Missie)

Hier beschrijven we welk maatschappelijk effect we met dit programma nastreven.

Context en achtergronden

Onder dit kopje staat beschreven welke recente en toekomstige ontwikkelingen binnen dit programma aan de orde zijn en tegen welke achtergrond deze te plaats zijn.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier noemen we de belangrijkste nota's die het kader bepalen voor het beleid en de uitvoering daarvan. De nota's zijn bijna allemaal opgenomen in het bestuurlijk informatie systeem (BIS). In de digitale versie van de begroting die op www.haarlem.nl is te raadplegen verschijnt door het aanklikken van het BIS-nummer de nota op het scherm.

Relatie met andere programma's

Elk begrotingsprogramma heeft wel een relatie met een of meerdere andere programma's. Om de samenhang in beleid beter zichtbaar te maken vermelden we per programma de belangrijkste relaties.

Binnen het programma gaan we per *beleidsveld* in op de volgende twee W-vragen.

1. Wat willen we bereiken?

Deze vraag wordt beantwoord door aan te geven wat we binnen een beleidsveld willen bereiken (doelen), en is dus een nadere invulling van de programmadoelstelling.

2. Wat gaan we ervoor doen in 2009?

We vermelden hier concreet wat de gemeente in 2009 gaat doen (prestaties). Dan kunnen zaken zijn die we zelf doen of dingen die we andere organisaties laten doen (in opdracht van de gemeente).

Deze eerste twee vragen willen we ook kunnen meten. Daarom vermelden we voor zover mogelijk in twee tabellen de indicatoren die in meetbare termen aangeven welke beleidsdoelen we nastreven (via effectindicatoren) en welke prestaties daarvoor zullen worden verricht (via prestatieindicatoren).

Om de informatie per programma goed inzichtelijk te maken sluiten we elk programma af met een zogenaamde doelenboom. De onderlinge relaties tussen het maatschappelijke effect dat we nastreven met het programma (programmadoelstelling of missie) en per beleidsveld de beleidsdoelen die we willen bereiken en de prestaties die we daarvoor verrichten worden daarin helder gemaakt.

3. Wat mag het kosten?

Per *programma* staan de baten, lasten en het saldo van de onderliggende producten vermeld. De lasten, baten en saldi zijn *exclusief* wijzigingen in de reserves van het betreffende programma in elk van de drie jaren. Daarom staat ook aangegeven welke toevoegingen aan reserves aan het programma zijn geraamd en welke onttrekkingen. Hiermee maken we, conform de bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), afzonderlijk zichtbaar wat de saldi van het betreffende programma zijn nadat de wijzigingen in de reserves zijn meegenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen in 2009 worden gedaan. Voor meer informatie over investeringen verwijzen wij u naar het in juni 2008 (als bijlage bij de kadernota 2008) vastgestelde Investeringsplan 2008-2013.

In de bijlage Subsidies staan per programma de subsidies die in de begrotingscijfers zijn opgenomen.

4. Argumenten

Zie met name de hierboven als derde gestelde vraag welke baten en lasten met de begroting zijn gemoeid.

5. Kanttekeningen

Zie programmabegroting 2009 – 2013, en in het bijzonder de in deel 3 opgenomen (verplichte) paragrafen, zoals die over het weerstandsvermogen en risico's.

6. Uitvoering

Zie programmabegroting 2009 – 2013 en dan met name de hierboven gestelde tweede vraag wat concrete prestaties er in 2009 zullen worden uitgevoerd.

7. Bijlagen

Zie programmabegroting 2009 – 2013.

8. Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. de programmabegroting 2009 – 2013 vast te stellen met inbegrip van de volgende onderwerpen:
 - a. met ingang van 2009 wordt één tranche van € 700.000 uit het coalitieakkoord omgezet van exploitatiebudget voor achterstallig onderhoud in dekking van kapitaallasten van in het Investeringsplan opgenomen investeringen in achterstallig onderhoud;
 - b. de kosten voor de uitvoering van het actieplan Haarlem klimaatneutraal (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de materiële budgetten van de afdeling Milieu (€ 125.000) en de algemene middelen (€ 75.000);
 - c. de kosten voor uitbreiding en behoud van gemeentelijke monumenten (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de algemene middelen;
 - d. in 2009 wordt € 2,1 miljoen toegevoegd aan een (nog in te stellen) voorziening ter gedeeltelijke compensatie van het vanaf 2010 wegvallen van inkomsten als gevolg van het vervallen van de precariobelasting.
2. het financieel meerjarenbeeld zoals opgenomen in paragraaf 1.5 te bevestigen, met inbegrip van de voorgenomen besteding van de middelen voor nieuw beleid 2010 (€ 75.000 Haarlem klimaatneutraal en € 425.000 monumenten).

Gedaan in de vergadering van 6 november 2008.

De griffier,

De voorzitter,

Haarlem

Reageren:
info@haarlem.nl

Vragen:
T 023 - 5113000

Meer informatie:
www.haarlem.nl

Gemeente Haarlem

Programmabegroting **2009-2013**

Gemeente Haarlem

Programmabegroting 2009 - 2013

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Samenstelling college van burgemeester en wethouders en gemeenteraad	9
Kerngegevens	11
Organisatiestructuur	13
Deel 1 Algemeen	15
1.1 Algemeen	17
1.2 Prioriteiten coalitieakkoord 2006-2010 en nieuw beleid 2009	17
1.3 Onderzoeken in 2009 ingevolge de Verordening Gemeentewet art. 213a	23
1.4 Uitgangspunten voor de meerjarenraming 2009-2013	24
1.5 Begrotingsuitkomst 2009 en meerjarenraming 2010-2013	26
1.6 Bezuinigingen	31
1.7 Investerings 2008-2013	34
1.8 Ontwikkelingen begroting 2008	35
Deel 2 Programma's	39
2.1 Algemeen	41
2.2 Samenvatting baten en lasten per programma en mutaties reserves	42
2.3 Specificatie mutaties reserves	44
2.4 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	44
2.5 Programma's: leeswijzer	45
1 Burger en bestuur	49
2 Veiligheid, vergunningen en handhaving	59
3 Zorgzame samenleving	71
4 Maatschappelijke ontwikkeling	83
5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	97
6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie	109
7 Werk en inkomen	123
8 Bereikbaarheid en mobiliteit	133
9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	143
10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen	159
Deel 3 Paragrafen	169
3.1 Lokale heffingen	171
3.2 Weerstandsvermogen en risico's	178
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	185
3.4 Financiering	189
3.5 Bedrijfsvoering	196
3.6 Verbonden partijen en subsidies	201
3.7 Grond- en vastgoedbeleid	211
3.8 Wet maatschappelijke ondersteuning	216

Deel 4 Besluit	221
Besluit	223
Deel 5 Bijlagen	225
5.1 Samenvattend overzicht lasten, baten en saldi per programma, beleidsveld en product (incl. mutaties met reserves en analyse)	227
5.2 Overzicht reserves en voorzieningen	250
5.3 Overzicht te verstrekken subsidies	253
5.4 Overzicht personeel (formatief en financieel)	256
5.5 Afkortingenoverzicht en begrippenlijst	257

Voorwoord

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2009- 2013 aan. Net als vorig jaar zijn de uitgangspunten voor deze begroting de prioriteiten uit het coalitieprogramma:

- De onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte, wegen, bruggen, kades, groen speelvoorzieningen, sport- en onderwijsaccommodaties worden op normniveau gebracht. De gemeente begint met het inlopen van achterstallig onderhoud.
- De financiële positie van Haarlem wordt op orde gebracht. Daarmee wordt bedoeld dat de (meerjaren) begroting sluitend is en dat extra middelen worden gereserveerd in verband met risico's (met andere woorden: een hogere algemene reserve).
- Het sociale beleid van de stad blijft op gelijkwaardig hoog niveau. Op de omvang van middelen voor bijzondere en gewone bijstand wordt niet gekort en de uitstroom uit de bijstand wordt actief bevorderd.
- Met een sterkere wijkaanpak en verschuiven van beleid naar uitvoering wordt nadrukkelijk het accent gelegd op het aanpakken van problemen, samen met bewoners en onze partners in de stad.

In de kadernota 2008 kwam uitgebreid de vooruitgang aan bod die is geboekt bij het realiseren van de actiepunten voortvloeiend uit bovenstaande prioriteiten. De rode lijn van deze derde begroting van ons college is om door te gaan op de ingeslagen weg. Daarbij houden wij rekening met besluiten die door de raad zijn genomen, in het bijzonder het verzamelen amendement bij de kadernota 2008.

Gemeentelijke financiën blijven op koers

De begroting 2009 en de meerjarenramingen 2010-2013 laten voor alle jaren een klein overschot zien. Dit wisselt van jaar tot jaar en komt in 2013 uit op bijna € 300.000 voordelig. Bij de begroting 2008 was de meerjarenraming nog een stuk voordeliger. Vooral doordat het rijk heeft besloten dat gemeenten geen precariobelasting op de ondergrondse kabels en leidingen meer mogen heffen bij de energiebedrijven, vallen de inkomsten een stuk lager uit (bijna vier miljoen euro per jaar minder vanaf 2010).

Het college vindt dat deze lagere inkomsten niet mogen worden afgewenteld op de burgers van Haarlem en zij zal daarom de OZB-tarieven niet méér verhogen dan in het coalitieakkoord is afgesproken. Het verlies aan precario-inkomsten wordt opgevangen binnen de begroting van Haarlem.

Bij de discussie in de Tweede Kamer om de heffing van precariobelasting door gemeenten af te schaffen, is er van uit gegaan dat de lagere lasten voor de nutsbedrijven zich zouden doorvertalen in lagere energietarieven voor de burgers. Zodra de afschaffing van de precariobelasting een feit is, zal Haarlem de nutsbedrijven verzoeken dit aantoonbaar op te nemen in hun tarieven voor 2010.

De algemene reserve verbetert de komende jaren tot ruim € 30 miljoen in 2013 (dat is inclusief de geormerkte gelden voor de parkeergarage Nieuwe Gracht). Dit is hoger dan in het coalitieakkoord was geraamd (zie paragraaf 1.5.2).

De uitvoering van de beleidsvoornemens uit het coalitieakkoord verloopt voorspoedig. Wij zijn van mening dat wij daar met deze begroting goed verder aan kunnen werken.

Geld voor nieuw beleid 2009 en 2010

In het coalitieakkoord is afgesproken dat er jaarlijks € 500.000 extra beschikbaar is voor nieuw beleid; € 0,5 miljoen in 2007 oplopend tot € 2,0 miljoen in 2010. Het college en de raad bepalen samen de besteding van dit geld.

Eind 2007 is al afgesproken dat het bedrag van € 500.000 dat vanaf 2009 structureel beschikbaar is, wordt besteed aan minimabeleid. Mede op verzoek van de raad is toen de categorale regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten opnieuw in het leven geroepen. De regeling voorziet in een vrij besteedbare bijdrage van € 275 per huishouden voor mensen die vallen in de doelgroep. Achterliggende gedachte is dat deze doelgroep te maken heeft met hogere kosten, die samenhangen met hun handicap of leeftijd.

In het coalitieakkoord is ook afgesproken dat er structureel € 11 miljoen extra beschikbaar komt voor achterstallig onderhoud. Voor 2009 betekent dit een toename van € 3 miljoen ten opzichte van vorig jaar.

In de meerjarenbegroting wordt voorgesteld het geld dat in 2010 beschikbaar is voor nieuw beleid te besteden voor monumentenzorg (€ 425.000) en milieu (€ 75.000).

Andere beleidsvoornemens

Eerder dit jaar – bij de behandeling van de kadernota 2008 – heeft de Haarlemse gemeenteraad besloten dat er vanaf 2009 een aantal zaken goed moet worden geregeld voor de Haarlemse burgers. Zo wordt meer aandacht besteed aan onder andere schuldsanering en schuldhulpverlening (sociaal beleid), het opknappen van het Reinaldapark, onderhoud aan fietspaden en aan gemeentelijke monumentale gebouwen. En er werd een eerste bedrag gereserveerd voor een fietsbrug over het Spaarne. De financiële gevolgen van al deze besluiten van de raad zijn meegenomen in de begroting 2009.

Maar het college van Haarlem is van mening dat ook voor een aantal andere belangrijke onderwerpen er wat extra's moet gebeuren. Bij de kadernota is al afgesproken dat er meer geld beschikbaar moet komen voor het verbeteren van de onderwijshuisvesting in Haarlem (€ 20 miljoen).

Verder heeft het college de dienstverlening aan haar burgers hoog in het vaandel staan en zorgt het college er voor dat de toename van het aantal bezoekers in de publiekshal en de extra telefoontjes en e-mails tijdig en adequaat worden beantwoord.

Deze en andere beleidsvoornemens vindt u gemotiveerd terug in deze programmabegroting 2009 – 2013.

Informatiewaarde van de begroting

Net als vorig jaar is in deze programmabegroting extra aandacht besteed aan de informatiewaarde.¹ Inhoudelijk komt dat met name tot uiting in de verbetering op het gebied van effect- en prestatie-indicatoren per beleidsprogramma en het meetbaar maken van door de gemeente na te streven doelstellingen. Wij zijn de raadsleden uit de projectgroep 'informatiewaarde' erkentelijk voor de inspanningen die zij in dit kader hebben verricht.

Wat betreft de 'hardheid' van de cijfers in deze begroting, tenslotte, merken wij het volgende op. Vorig jaar is voor de begroting 2008 hard gewerkt aan de uniformering en centralisatie van de gemeentelijke administratie. Dit jaar zijn alle budgetten onder de loep genomen. Daar waar een begroting in voorgaande jaren werd opgebouwd door de bestaande budgetten op te hogen met vooraf afgesproken percentages voor loon- en prijsbijstellingen e.d., zijn voor de begroting 2009 (bijna) alle budgetten van een onderbouwing voorzien, en is deze onderbouwing centraal getoetst.

College van Burgemeester en Wethouders
Haarlem, 26 september 2008

¹ Behalve aan de inhoud wordt ook aandacht besteed aan de vormgeving van de begroting. Dit jaar is het thema Haarlemse monumenten in beeld: de foto's in deze begroting tonen een selectie van de schat aan monumenten waarover Haarlem beschikt. Monumenten waarvan Haarlemmers en de bezoekers van onze stad dagelijks kunnen genieten.

College van burgemeester en wethouders inclusief de gemeentesecretaris.

Gemeenteraad in vergadering.

Samenstelling college van burgemeester en wethouders en gemeenteraad

B.B. (Bernt) Schneiders

Burgemeester

Portefeuille: openbare orde en veiligheid, bestuurszaken, economische zaken en stadspromotie.
Voorzitter van het college van burgemeester en Wethouders en voorzitter van de gemeenteraad.

M. (Maarten) Divendal

Wethouder (PvdA)

Portefeuille: onderwijs, jeugd, sport, beheer en onderhoud openbare ruimte en milieu.

H. (Hilde) van der Molen

Wethouder (SP)

Portefeuille: sociale zaken, welzijn en maatschappelijke ondersteuning.

C. (Chris) van Velzen

Wethouder (VVD)

Portefeuille: financiën, personeel, organisatie en cultuur.

J. (Jan) Nieuwenburg

Wethouder (PvdA)

Portefeuille: ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, verkeers- en vervoersbeleid.

W. (Willem) Sleddering

Gemeentesecretaris

Gemeenteraad

PvdA (11 zetels)

dhr. M. Aynan, dhr. J. Fritz, dhr. C. Kaatee, mw. H. Koper, mw. J.M.J. Kropman, mw. J. Langenacker, mw. M. Lodeweegs, dhr. A. Overbeek, dhr. J.A. de Ridder, dhr. O. Özcan, mw. M. Zoon.

SP (7 zetels)

dhr. P.G.M. Elbers, dhr. R.H.C. Hiltemann, mw. F. de Leeuw - de Kleuver, mw. S. Özogul-Özen, dhr. J.W. van de Manakker, dhr. B.C. Roos, dhr. P.A. Wever.

VVD (7 zetels)

dhr. A.J. van den Beld, mw. P.J. Bosma-Piek, dhr. P.J. Heiliegiers, mw. D. Eikelenboom, dhr. M.L. Hagen, dhr. S.J.A. Hikspoors, mw. M.F. Funnekotter-Noordam.

CDA 4 zetels

dhr. W.A. Catsman, mw. M.J.M. Keesstra-Tiggelman, dhr. C.J. Pen, dhr. J.J. Visser.

Groen Links 4 (zetels)

dhr. A. Azannay, mw. T.E.M. Hoffmans, mw. A.L.M.G. de Jong, dhr. L.J. Mulder.

D66 (2 zetels)

dhr. F.H. Reeskamp, mw. L.C. van Zetten.

Partij Spaarnestad (1 zetel)

dhr. C.A.S. de Vries.

Axiepartij (1 zetel)

dhr. J. Vrugt.

Ouderenpartij Haarlem (1 zetel)

dhr. J.A. Bawits.

Christen Unie/SGP (1 zetel)

dhr. T.J. Vreugdenhil.

Kerngegevens

A. Sociale structuur

Bevolking naar leeftijd 1-1-2008 en prognose 2010-2017								
Leeftijd	2008		2010		2015		2017	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-19 jaar	32.056	22%	32.550	22%	33.412	22%	33.775	21%
20-44 jaar	54.408	37%	55.608	37%	57.075	36%	56.813	36%
45-64 jaar	38.719	26%	39.901	26%	41.137	26%	41.879	27%
65 jaar en ouder	22.479	15%	22.653	15%	24.857	16%	25.558	16%
Totaal	147.662	100%	150.712	100%	156.481	100%	158.025	100%
15-64 jaar (beroepsbevolking)	100.861	68%	103.257	69%	105.834	68%	106.550	67%

Bevolking naar herkomst 1-1-2008		
	Aantal	%
Autochtonen	112.198	76%
Allochtonen	35.464	24%
- waarvan niet-westers*	19.450	13%
Totaal	147.662	100%

* Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Aantal en percentage van het totaal aantal Haarlemmers.

Aantal uitkeringsgerechtigden en percentage huishoudens met een laag inkomen	
	Aantal
Aantal uitkeringsgerechtigden 65+ Wet Werk en Bijstand (WWB) (31-12-2007)	249
Aantal uitkeringsgerechtigden 18-64 jaar Wet Werk en Bijstand (WWB) (31-12-2007)	2.613
Percentage huishoudens met een laag inkomen* (2005)	10%

* Equivalent van een besteedbaar inkomen lager dan € 9.249 per eenpersoonshuishouden conform prijspeil 2000, exclusief studentenhuishoudens en institutionele huishoudens.

B. Fysieke structuur

Oppervlakte gemeente, lengte wegen, aantal woningen en bevolkingsdichtheid	
	Aantal
Oppervlakte gemeente in hectares	3.212 ha (2007)
- waarvan woongebied	1.309 ha (2003)
- waarvan binnenwater	280 ha (2007)
- waarvan historische stads- of dorpskern	161 ha (2007)
- waarvan openbaar groen	234 ha (2003)
Lengte wegen in km	436 km (2007)
Aantal woningen	69.180 (2008)
Bevolkingsdichtheid per km ² land*	5.013 (2007)

* Bevolkingsdichtheid per km² land voor Nederland is in 2007 485

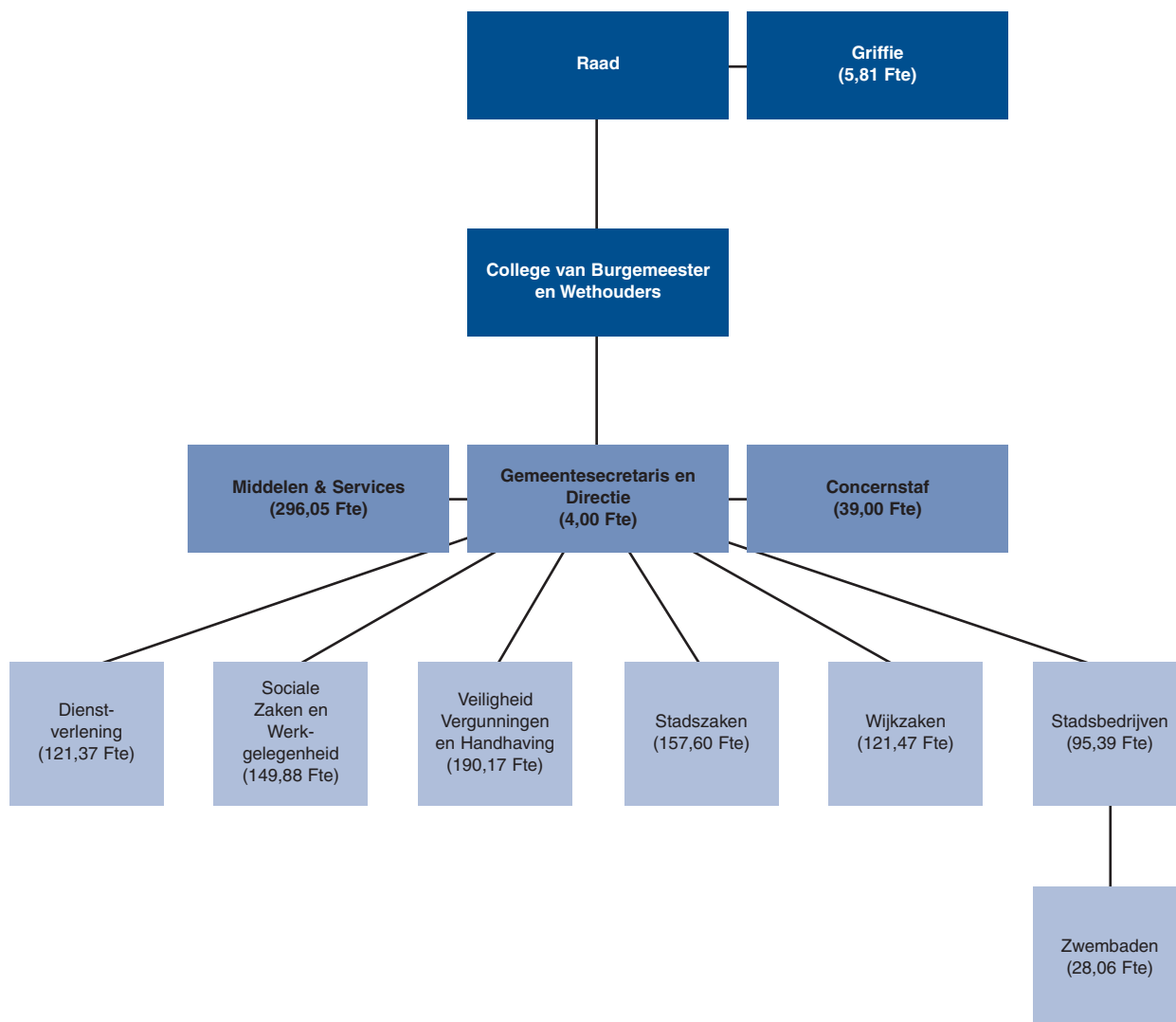
C. Financiële structuur

Algemene financiële gegevens Begroting 2009	
	Bedrag (x €1.000)
Totale baten	-454.564
Totale lasten	458.960
Saldo toevoeging en onttrekking reserves	-4.549
Saldo baten en lasten	-152
Algemene reserve	28.016
Algemene inkomsten gemeentefonds	166.584
Opbrengst Onroerend Zaak Belasting (OZB)	25.177
Investeringsvolume	170.002
Vaste schuld	341.000

Bron: Gemeente Haarlem en CBS

Organisatiestructuur

(per 1 januari 2009)

Verloop formatie	
Formatie per 1-1-2007	1.773,00
Formatie per 1-1-2008	1.761,13
Formatie per 1-1-2009	1.208,83

1) Bij de formatie van Stadsbedrijven is rekening gehouden op de verzelfstandiging van het Service Bedrijf Haarlem per 1 januari 2009. Indien deze verzelfstandiging niet of op een later tijdstip plaatsvindt is het totaal aantal formatieplaatsen 119,15 hoger.

Deel 1

Algemeen

1.1 Algemeen

In deze programmabegroting geven we voor de komende jaren aan wat onze ambities zijn en wat de financiële vertaling daarvan is. Leidraad daarbij is het coalitieakkoord, waarin vier prioriteiten tot en met 2010 zijn benoemd plus de resultaten die we aan het eind van deze bestuursperiode daarvoor willen bereiken. Voor de jaren daarna is geen nieuw beleid geformuleerd.

Net als de kadernota schuift deze programmabegroting jaarlijks een jaar op en loopt daardoor steeds in de pas met de actualiteit. Naast het meerjarige perspectief handhaaft de programmabegroting ook de bestaande functie van de jaarbegroting, die concreet aangeeft wat het komende jaar inhoudelijk en financieel op de rol staat.

Na de eerste ervaringen in de programmabegroting 2008 en het jaarverslag 2007, hebben wij in deze meerjarenprogrammabegroting 2009-2013 verder gewerkt aan het zo duidelijk mogelijk weergeven wat de beoogde maatschappelijke effecten van het beleid zijn en wat de gemeente daarvoor in 2009 concreet gaat doen. Effecten en doelen vormen samen het *wat* van ons beleid en de prestaties en kosten geven samen antwoord op het *hoe*. Wij hebben de effecten, doelen en prestaties telkens per programma grafisch in een zogenoemde doelenboom samengevat, waarmee in een oog opslag de samenhang binnen een programma zichtbaar wordt. Vanwege de grote hoeveelheid taken van de gemeente blijft het voortdurend zoeken naar een goed evenwicht tussen hoofdlijnen en details. Alleen hoofdlijnen opnemen in de begroting leidt tot weinig handvatten om te sturen; anderzijds ziet men door de bomen het bos niet meer als er teveel details in de begroting staan.

In dit eerste deel van de begroting gaan wij in op de prioriteiten uit het coalitieakkoord en de financiële positie voor de komende jaren. In deel 2 concretiseren wij de beleidsvoornemens per programma en beleidsveld en geven we aan welke financiële middelen daarvoor nodig zijn. Deel 3 bevat de (verplichte) paragrafen, waarin we een dwarsdoorsnede geven van de verschillende aspecten van de begroting gezien vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid.

Dit jaar hebben wij daar een paragrafen over de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) aan toegevoegd. De eerste fase van de invoering van de wet (huishoudelijke hulp) hebben we achter de rug en vanaf 2008 volgen de overige onderdelen. Dit zijn de gebieden die nieuw zijn dan wel waar een vernieuwde werkwijze wordt toegepast en waarmee de Wmo tot volle wasdom moet komen. Voldoende reden om er nu extra aandacht aan te besteden.

1.2 Prioriteiten coalitieakkoord 2006-2010 en nieuw beleid 2009

1.2.1 Prioriteiten coalitieakkoord

De afspraken uit het Coalitieakkoord hebben wij in de begroting 2007, de eerste begroting van ons college, vertaald in doelstellingen en prestaties. De vertaling hebben wij gedaan vanuit onze visie dat Haarlem een stad is met historie, waar het nu en in de toekomst voor iedereen goed is om te wonen, te werken en te recreëren. Om dit te bereiken richten wij onze blik naar buiten, naar de regio, naar de wijken en naar de individuele bewoner en zoeken wij samenwerking. Wij zorgen voor wie dat nodig heeft en pakken zaken aan die Haarlemmers aan het hart gaan. Daarbij richten wij ons op de volgende resultaten:

- het op normniveau brengen van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte, wegen, bruggen, kades, groen speelvoorzieningen, sport en onderwijsaccommodaties, plus het starten met het inlopen van het achterstallig onderhoud in de stad

- een sluitend huishoudboekje en een flinke extra reserve gekoppeld aan onze risicoparaagraaf.
- het op gelijkwaardig hoog niveau houden van het sociale beleid van de stad en het actief bevorderen van de uitstroom uit de bijstand.
- een sterkere wijkaanpak en een verschuiving van beleid naar uitvoering, resulterend in het concreet aanpakken van problemen, in samenwerking met bewoners en partners in de stad.

Mede op advies van de Rekenkamercommissie hebben wij deze vier prioriteiten uit het coalitieakkoord (onderhoud, financiële positie, sociaal beleid en wijkgericht werken) voor de begroting 2008 onder de loep genomen. Elk van de vier prioriteiten is toen zo duidelijk mogelijk geformuleerd, samengevat in enkele duidelijk en SMART geformuleerde doelen. SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realiseerbaar en Tijdgebonden. Vervolgens zijn de doelen in termen van prestaties vertaald en is aangegeven binnen welk begrotingsprogramma elk van de prioriteiten wordt gerealiseerd. Ten opzichte van de begroting 2008 is een aantal prioriteiten aangescherpt en zijn de indicatoren verder verbeterd.

A. Onderhoud

Prioriteit: In 2010 is structureel voldoende geld (budget) in de begroting opgenomen om de openbare ruimte inclusief voorzieningen voor sport, recreatie en onderwijs heel, schoon en veilig bruikbaar te houden. Tevens maakt het college in deze bestuursperiode een start met het inlopen van onderhoudsachterstanden, waarvan de resultaten zichtbaar zullen zijn in de stad.

Het coalitieakkoord heeft als inzet om de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte op normniveau te brengen en extra geld beschikbaar te stellen om achterstallig onderhoud in te lopen. De komende jaren willen wij zichtbare resultaten bereiken, zodat mensen zien dat er wat gebeurt. Wij willen als eerste de diverse budgetten voor onderhoud (zoals voor groen, straatmeubilair, speelplekken, wegen, bruggen en lantaarnpalen) op normniveau brengen en daarna het achterstallig onderhoud aanpakken. De uitvoering willen we zoveel mogelijk per wijk of buurt doen. Dat sluit goed aan bij onze ambitie om een impuls te geven aan het wijkgericht werken.

In de meerjarenraming tot en met 2010 zijn de volgende stijgingen van het budget voor onderhoud opgenomen:

Extra middelen voor onderhoud <i>x € 1 miljoen</i>	Realisatie 2007	Raming		
		2008	2009	2010
Op normniveau brengen van onderhoudsbudgetten	0,00	5,0	8,00	11,0
Inhalen achterstallig onderhoud algemeen 1)	0,70	1,4	2,10	2,8
Inhalen achterstallig onderhoud sport, recreatie en onderwijs 2)	0,15	0,3	0,45	0,6
Totaal	0,85	6,7	10,55	14,4

1) Van dit budget voor achterstallig onderhoud is € 7 ton met ingang van 2009 omgezet voor investeringen en in de begroting omgezet in kapitaallasten voor investeringen. De kapitaallasten daarvan lopen ook na de coalitieperiode nog door.

2) Dit budget is volledig omgezet in kapitaallasten voor investeringen. De kapitaallasten daarvan lopen ook na de coalitieperiode nog door.

Op basis van het door de raad vastgestelde *plan van aanpak extra onderhoudsbudget* wordt dit op de volgende vier punten gemeten:

Prioriteit onderhoud	Totaal areaal / aantal	Realisatie 2007	Raming		
			2008	2009	2010
Aantal hectares verbeterd areaal :					
- verharding	577	14	10	10	12
- grootschalig groen	180	13	10	6	6
Aantal verbeterde objecten per jaar:					
- bomen	55.587	12.295	13.896	14.000	14.000
- speelvoorzieningen	240	23	25	26	24
- bruggen en viaducten	204	9	10	5	6
Kencijfer buurtverloedering 1)	4,6	5,2		4,6	
Aantal meldingen over openbare ruimte	18.000 2)	16.500	17.000	16.000	16.000

1) Het kencijfer buurtverloedering is samengesteld uit de volgende onderdelen: bekladding muren en gebouwen, rommel op straat, hondenpoep, vernieling van telefooncellen en bushokjes. Het cijfer kent een schaal van 0 tot 10, hoe lager des te minder verloedering.

2) Aantal meldingen in 2006

In de begroting worden deze meetpunten vermeld als samenvatting van een jaarlijks uit te brengen uitgebreidere rapportage over areaal, meningen en meldingen. De uitvoering van deze prioriteit is met name onderdeel van programma 9: *Kwaliteit fysieke leefomgeving* en programma 4: *Maatschappelijke Ontwikkeling*. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in deze begroting gaan we nader in op de verschillende soorten kapitaalgoederen, zoals wegen en gebouwen.

B. Financiële positie

Prioriteit: Het college brengt de financiële positie van de stad in de periode 2006-2010 op orde. Dat betekent elk jaar de presentatie van een sluitende begroting met een zo gering mogelijke stijging van de (woon)lasten voor de burger. Over de OZB hebben de coalitiepartijen afgesproken dat deze met 3% per jaar mag stijgen, plus de aanpassing voor inflatie. Tevens brengt en houdt de coalitie de algemene reserve op voldoende niveau, zodanig dat risico's met financiële gevolgen daarmee (in elk geval voor de korte termijn) kunnen worden opgevangen. Dit vergt een goede inventarisatie van risico's en een beleid gericht op beheersing van die risico's. Aanvullend op het coalitieakkoord streeft het college er ook naar de omvang van de vaste schuld (en daarmee de rentekosten van de gemeente) terug te brengen.

Een sluitende begroting en een robuuste reservepositie vormen belangrijke prioriteiten voor de komende vier jaar. Gekoppeld aan de noodzaak om in onze stad het achterstallig onderhoud gericht aan te pakken, vragen deze prioriteiten een ingrijpende financiële inspanning. Daartoe is een pakket aan bezuinigingen vastgesteld voor de periode tot en met 2010. Alleen door het realiseren daarvan kunnen we voor de komende jaren een sluitende begroting realiseren en daarmee de financiële positie op orde brengen.

Jaarlijks meten en rapporteren we de voortgang van deze prioriteit op basis van de volgende punten:

Prioriteit Financiële positie	Nulmeting (2006)	Realisatie 2007	Raming		
			2008	2009	2010
Omvang resultaat begroting in miljoenen	1,3 v	3,0 v	0,2 v	0,2 v	0,2 v
Omvang algemene reserve in miljoenen	6,7	19,7	27,3	28,0	29,5
Omvang vaste schuld in miljoenen euro	340	332	321	341	344
Omvang rente over vaste schuld in miljoenen euro 1)	14,9	14,6	14,8	14,7	14,6
Solvabiliteitsratio 1)	8%	12%	14%	14%	14%
Oordeel provincie over financiële positie	matig	matig	redelijk	redelijk	voldoende
Percentage stijging woonlasten 2)	1,6%	3,5%	3,0%	5,7%	5,7%

1) De ramingscijfers gelden alleen als het Investeringsplan kan worden gerealiseerd zonder het aantrekken van nieuwe leningen, hetgeen niet vanzelfsprekend is.

2) Dit is de stijging van OZB, afvalstoffenheffing en rioolrecht voor een gemiddelde woning. De hogere stijging in 2009 en 2010 hangt samen met het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan. Zie ook paragraaf 3.1 Lokale heffingen.

De provincie vat haar oordeel in één woord samen. Hierin zit vervat een oordeel over het materieel sluitend zijn van de begroting (dus zonder teveel stelposten die nog moeten worden ingevuld) en bijvoorbeeld de mate waarin rekening is gehouden met toekomstige lasten, zoals voor onderhoud kapitaalgoederen en vervangingsinvesteringen. Ook de omvang van het weerstandsvermogen is een belangrijke maatstaf voor de provincie. Over de begroting 2008 heeft de provincie geoordeeld dat deze daadwerkelijk materieel sluitend is. Het onderhoud is een van de prioriteiten van ons college: we zijn bezig met een inhaalslag en het op normniveau brengen van de budgetten. Daarom verwachten wij een stijgende lijn in het oordeel van de provincie.

In de (meerjaren)begroting en de jaarverslagen wordt elk jaar op basis van deze tabel aangegeven in welke mate het beleid succesvol is en welke bijstellingen er eventueel nodig zijn. De uitvoering van deze prioriteit is onderdeel van programma 10: *Financiën en algemene dekkingsmiddelen*.

C. Sociaal beleid

Prioriteit: Het college houdt in de periode 2006-2010 het sociale beleid van de stad op gelijkwaardig hoog niveau als de afgelopen jaren. Op de omvang van de middelen voor bijzondere en gewone bijstand zal het college niet korten (afgezien van het effect van een daling van het aantal cliënten). De uitstroom uit de bijstand zullen we actief bevorderen met intelligente maatregelen om langdurig werklozen aan werk te helpen.

In deze bestuursperiode zetten we stevig in op het begeleiden van mensen naar werk, vanuit de overtuiging dat het hebben van werk een van de beste manieren is om in de Haarlemse samenleving te participeren. Langzaam trekt de werkgelegenheid in Haarlem aan, maar de vraag naar laaggeschoolde arbeid wordt in de regio steeds kleiner, waardoor de afstemming tussen vraag en aanbod moeilijk blijft. Ons doel is om door diverse maatregelen (actieve werkgeversbenadering, inschakelen van uitkeringsgerechtigden bij het investeren in onderhoud, vaste casemanagers, maatwerktrajecten, etc.) het aantal cliënten eind 2009 met 900 terug te brengen ten opzichte van 2005. Het recht op bijstand koppelen we nadrukkelijk aan de plicht om waar mogelijk mee te werken aan re-integratie naar werk. Een stevige maar humane poortwachtersfunctie hoort hier onlosmakelijk bij.

Jaarlijks meten en rapporteren we de voortgang van deze prioriteit op basis van de volgende punten:

Prioriteit Sociaal Beleid	Nulmeting (2006)	Realisatie 2007	Raming 2008	Raming 2009	Raming 2010
Budget reguliere bijstand in miljoenen 1)	43,2	42,7	41,7	39,0	39,0
Aantal cliënten reguliere bijstand 2)	3.147	2.613	2.400	2.250	2.150
Jaarlijkse uitstroom van cliënten 3)	1.533	1.287	1.250	1.100	1.050
Omvang bijzondere bijstand en minimabeleid in miljoenen 4)	3,1	2,9	3,6	3,6	3,2
Aantal aanvragen individuele bijzondere bijstand	2.668	2.400	2.935	2.935	2.935
Gemiddeld bedrag individuele bijzondere bijstand per toegekende aanvraag	1.251	1.251	1.100	1.100	1.100

- 1) Budget voor cliënten 65- en 65 +. Dit bedrag daalt als gevolg van de afspraken in het bestuursakkoord.
- 2) Cliënten met een uitkering WWB jonger dan 65 jaar, ramingen per 31 december van ieder jaar.
- 3) Dit is de bruto uitstroom, dus zonder rekening te houden met nieuwe instroom. Het is een maat voor de effectiviteit van de uitstroombaatregelen. Het aantal daalt als gevolg van de algemene daling van het aantal cliënten.
- 4) In 2006 zijn eenmalige uitgaven gedaan ten laste van de reserve voor bijstandsuitgaven. Het budget omvat de individuele bijzondere bijstand, pensiekosten, armoedebeleid en verschillende kleinere regelingen.
Vanaf 2008 is jaarlijks € 500.000 extra beschikbaar voor minima uit de middelen voor nieuw beleid. In de jaren 2008 en 2009 wordt het budget nog eens met € 400.000 verhoogd door de middelen die het rijk geoordeeld beschikbaar stelt, specifiek voor de jeugd.

In de (meerjaren)begroting en de jaarverslagen wordt elk jaar op basis van deze tabel aangegeven in welke mate het beleid succesvol is en welke bijstellingen er eventueel nodig zijn. De uitvoering van deze prioriteit is onderdeel van programma 7: *Werk en inkomen*.

D. Wijkgericht werken

Prioriteit: Het college voert in de periode 2006-2010 een meer per wijk toegesneden methode van werken door in de organisatie. Deze is vooral gericht op uitvoering (en minder op beleid) en het concreet aanpakken van problemen, in samenwerking met bewoners en met partners in de stad.

Veel van onze ambities voor de komende periode zijn samen te bundelen in een krachtige wijkaanpak. De schaal van de wijk biedt een uitstekend vertrekpunt om samen met bewoners en organisaties de problemen van de stad aan te pakken. Voor de fysieke ontwikkelingsprogramma's en de aanpak van het onderhoud is dit reeds vaak het geval. De sociale pijler zal hier sterker op worden aangesloten, zoals bijvoorbeeld het integraal jeugdbeleid of het koppelen van wonen, zorg en welzijn voor ouderen. In de wijken ligt de potentie om samen met buurtbewoners en uitvoerende organisaties tot concrete uitvoering te komen, waarbij fysieke investeringen hand in hand gaan met het versterken van de sociale structuur. Een aanpak op wijkniveau zal er ook voor zorgen dat we bewoners beter dan nu kunnen betrekken bij het bestuur van de stad. Daarmee vergroten we de herkenbaarheid van het beleid en daarmee het draagvlak voor de te nemen maatregelen.

Wij kiezen voor een benadering van onderaf. De problemen zoals ze worden ervaren in wijken en stadsdelen vormen het uitgangspunt van onze aanpak. Per stadsdeel wordt een tweejarig contract opgesteld. In dit contract staan de belangrijkste te behalen resultaten van alle betrokken partijen. Er worden in het contract bindende afspraken gemaakt over wie wanneer met welke middelen welke resultaten boekt. De top tien van aan te pakken zaken vormt de kern van het contract. Bewoners worden uitgenodigd een actieve rol te spelen bij het opstellen en uitvoeren van het programma.

Om dit te bevorderen krijgen de bewoners(organisaties) de beschikking over een beperkt eigen budget.

Jaarlijks meten en rapporteren we de voortgang van deze prioriteit op basis van de volgende punten:

Prioriteit Wijkgericht werken	Nulmeting 2007	Raming 2008	Raming 2009	Raming 2010
Percentage inwoners dat het (helemaal) eens is met de stelling dat de gemeente aandacht heeft voor het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	58%	60%	63%	65%
Percentage inwoners dat het (helemaal) eens is met de stelling dat de gemeente de buurt betreft bij de aanpak van leefbaarheid en veiligheid in de buurt	43%	47%	51%	55%
Percentage inwoners dat het (helemaal) eens is met de stelling dat de gemeente reageert op meldingen en klachten over onveiligheid en overlast in de buurt	42%	46%	50%	54%
Percentage inwoners dat het (helemaal) eens is met de stelling dat de gemeente doet wat ze zegt bij het verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt	34%	37%	41%	45%
Rapportcijfer Haarlemmers over hun woonomgeving (gewogen gemiddelde)	7,1	7,1	7,2	7,2

Bron nulmeting 2007: Leefbaarheids- en veiligheidsmonitor 2007. De eerste vier indicatoren zijn in 2007 voor het eerst in de monitor gemeten.

In de (meerjaren)begroting en de jaarverslagen wordt elk jaar op basis van deze tabel aangegeven in welke mate het beleid succesvol is en welke bijstellingen er eventueel nodig zijn.

Het gaat bij deze prioriteit vooral om een verandering in de manier van denken en werken in de organisatie, die met name door de reorganisatie van het ambtelijk apparaat en de bijbehorende cultuurverandering gestalte krijgt. Daarom is de uitvoering van deze prioriteit onderdeel van vrijwel alle programma's.

1.2.2 Geld voor nieuw beleid 2009

In het coalitieakkoord is afgesproken dat er jaarlijks € 500.000 extra beschikbaar is voor nieuw beleid; € 0,5 miljoen in 2007 oplopend tot € 2,0 miljoen in 2010. Het college en de raad bepalen samen de besteding van dit geld.

Eind 2007 is al afgesproken dat het bedrag van € 500.000 dat vanaf 2009 structureel beschikbaar is, wordt besteed aan minimabeleid. Mede op verzoek van de raad is toen de categoriale regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten opnieuw in het leven geroepen. De regeling voorziet in een vrij besteedbare bijdrage van € 275 per huishouden voor mensen die vallen in de doelgroep. Achterliggende gedachte is dat deze doelgroep te maken heeft met hogere kosten, die samenhangen met hun handicap of leeftijd.

1.3 Onderzoeken in 2009 ingevolge de Verordening Gemeentewet art. 213a

Zoals door de raad vastgesteld in de Verordening Gemeentewet art. 213a voert het college jaarlijks twee doelmatigheidsonderzoeken uit. Het college voert in 2009 onderzoek uit naar de volgende onderwerpen:

- Doelmatigheid bedrijfsvoering van de hoofdafdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Doelmatigheid besteding opbrengst Afvalstoffenheffing

Doelmatigheid bedrijfsvoering hoofdafdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Wijziging in de omvang van het aantal bijstandsccliënten is direct van invloed op de werkdruk en daarmee op de personeelsinzet en bedrijfsvoering van de afdeling SZW. De afdeling moet dus goed en tijdig kunnen inspelen op veranderende economische omstandigheden.

Daarnaast willen wij onderzoek doen naar hoe de afdeling kan inspelen op actuele ontwikkelingen zoals de recente efficiency korting op de algemene uitkering in verband met de samenwerking van Haarlem met CWI en UWV: deze bedraagt in 2009 € 254.000 en loopt geleidelijk op tot € 630.000 in 2013 en latere jaren.

Door middel van een onderzoek naar de wijze waarop processen zijn ingericht bij de hoofdafdeling SZW, en door Haarlem te vergelijken met andere gemeenten (benchmark-onderzoek), gaat worden onderzocht op welke punten verbeteringen kunnen worden aangebracht en wat voor SZW de gewenste streefformatie en caseload per medewerker is.

Doelmatigheid besteding opbrengst Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is een van de grotere belastingen van Haarlem. Uit de opbrengst betaalt de gemeente de kosten van afvalinzameling en afvalverwerking. Deze kosten worden voor een beperkt deel door de gemeente zelf gemaakt en voor het grootste deel door Spaarnelanden. Daarmee is dit een belangrijke partner van de gemeente Haarlem, zowel beleidsinhoudelijk, bestuurlijk als financieel. Zie daarvoor ook paragraaf 3.6 over verbonden partijen in deze begroting.

Om een volledig beeld te krijgen van de doelmatigheid van de besteding van de afvalstoffenheffing is daarom ook onderzoek naar de doelmatigheid van de bedrijfsvoering van Spaarnelanden nodig. Voor een deel heeft de gemeente daar al inzicht in door de positie die de gemeente inneemt als opdrachtgever, aandeelhouder en commissaris. Het college wil nu onderzoek doen in het bredere perspectief van de besteding van de afvalstoffenheffing.

Voor de uitvoering van de onderzoeken wordt mogelijk een beroep gedaan op externe deskundigheid. Voor 2009 is een budget beschikbaar van € 100.000 voor het uitvoeren van doelmatigheidsonderzoeken ex. art. 213a. Het college informeert de commissie Bestuur in 2009 over de concrete onderzoeksopzetten.

1.4 Uitgangspunten voor de meerjarenraming 2009-2013

De kaders van de meerjarenraming 2009-2013 worden gevormd door:

- Het coalitieakkoord 2006-2010
- Het door de raad vastgestelde beleid bij de programmabegroting 2008-2012
- De kadernota 2008
- Het investeringsplan 2008-2013
- Informatie over de algemene uitkering uit de meicirculaire
- De meest recente informatie over de ontwikkeling van het aantal inwoners, woningen en de bedrijvensvoorraad.

De kadernota 2008 is op 19 juni 2008 door de gemeenteraad vastgesteld. De navolgende ramingsgrondslagen zijn gehanteerd:

Salarissen en sociale lasten

Uitgangspunt is dat de loonsom in de begroting wordt gebudgetteerd voor de toegestane formatie. De salarisberekening gebeurt normatief. Dat wil zeggen op basis van de toegestane formatie en een gemiddelde van de 9^e periodiek van de functionele schaal (een schaal kent 11 periodieken).

De loonsom van de meeste hoofdafdelingen ligt, op dit moment, als gevolg van de leeftijdsopbouw en de afspraken in het sociaal akkoord dat niemand “er op achteruit gaat” boven deze genormeerde loonsom. In de begroting 2009-2013 is ook rekening gehouden met deze hogere loonsom.

Voor de ontwikkeling van salarissen en sociale lasten is uitgegaan van de feitelijke ontwikkeling in het lopende begrotingsjaar en de geraamde ontwikkeling voor het komende begrotingsjaar. Dit betekent voor 2009 een algemene salarismaatregel van 0,95 % per 1 januari 2009 en 1,30% (op jaarbasis) per 1 juni 2009. Ten opzichte van de begroting 2008 een stijging van in totaal 2,25%.

Daarnaast is de (pseudo-)premie WW werknemers in twee tranches (2008 0,35% en 3,60 % 2009) verlaagd. De (pseudo)premie WW voor overheidspersoneel is in 1995 ingevoerd om de koopkrachtontwikkeling tussen werknemers in het bedrijfsleven en bij de overheid gelijk te behandelen. De overheidswerkgevers waren vanaf dat moment verplicht om de premie WW bij hun medewerkers in te houden. Omdat Haarlem er destijds voor heeft gekozen om het voordelig resultaat dat hierdoor ontstond als algemeen dekkingsmiddel in te zetten betekent deze verlaging een nadeel voor het begrotingsresultaat. De totale omvang van de, bij het personeel, ingehouden WW premie bedraagt ongeveer € 1,7 miljoen. De gemeenteraad is hierover geïnformeerd in het kader van de septembercirculaire 2007.

Bovenformatieven

Voor de bovenformatieven is een structureel budget in de begroting opgenomen. Daarnaast is een voorziening gevormd om fluctuaties in de lasten op te vangen. Indien er in enig jaar meer lasten van bovenformatieven zijn, worden deze gedekt uit deze voorziening. Indien de kosten lager zijn wordt het restant toegevoegd aan de voorziening. Getracht wordt om bovenformatieven weer aan een reguliere functie te helpen (intern of extern).

Materiële uitgaven en inkomsten

Voor de begroting 2009-2013 is geen automatische compensatie voor materiële uitgaven toegekend. Een compensatie tot maximaal 2% is (alleen) toegekend voor die gevallen waarbij

de hoofdafdeling heeft kunnen aantonen dat een verhoging van het betreffende budget noodzakelijk is.

Het wijzigingspercentage op de eigen inkomsten bedraagt 2%.

Subsidies

Bij subsidies en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen boven de € 45.000 wordt gebruik gemaakt van een gewogen percentage. Het gewogen percentage bedraagt voor 2009 1,6%. Ook de recent verzelfstandigde organisaties vallen onder dit regime. Voor subsidies onder de € 45.000 wordt geen compensatie toegekend.

Algemene uitkering

Het financiële beeld van de meicirculaire sluit aan bij onze eerdere verwachtingen ten tijde van de kadernota 2008. Dat komt er op neer dat enerzijds sprake is van een hoger accres en anderzijds van een hogere loon- en prijsstijging voor 2009. Deze ontwikkelingen dekken elkaar voor 2009 af. Daarnaast is er in de meicirculaire extra geld beschikbaar gesteld voor de diverse taken. Met deze extra gelden is in deze begroting rekening gehouden, waarbij geldt, dat deze in eerste instantie worden geoormerkt voor de aangegeven taken. Daarbij moet wel voorafgaand aan de toekenning een onderbouwing worden gegeven of de extra gelden ook daadwerkelijk nodig zijn.

Kapitaallasten

De rentecomponent (het zogenaamde rente-omslagpercentage) voor zowel de rendabele als de onrendabele investeringen blijft gehandhaafd op 5,0%.

Gemeentelijke belastingen en rechten

Overeenkomstig de besluitvorming in de kadernota 2008 zou in de begroting 2009 voor de belastingen en rechten rekening gehouden moeten worden met een inflatiepercentage van 2%. Gelet echter op de ontwikkeling van de inflatie, alsmede de berekeningen van het Centraal Planbureau zal het college de raad bij de belastingvoorstellen voorleggen uit te gaan van een inflatiepercentage van 3,25% (1,25% meer dus). Deze 1,25% is nog niet in de begroting 2009-2013 verwerkt en zal pas aan de ramingen worden toegevoegd na instemming door de raad. De meeropbrengsten worden in dit geval apart gehouden ter dekking van verwachte extra uitgaven als gevolg van de hogere inflatie.

Naast het stijgingspercentage voor inflatie zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **OZB**
De OZB-tarieven worden, naast de inflatieaanpassing, ingevolge het coalitieakkoord verhoogd met 3% .
- **Precario**
Evenals de OZB wordt de precario op kabels en leidingen verhoogd met 3% boven het inflatiepercentage.
- **Rioolrecht**
Het rioolrecht zal de komende jaren stijgen, zoals is besloten bij het vaststellen van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2007 -2011. Voor 2009 is dientengevolge behalve de inflatie van 2%, ook gerekend met een stijging van € 15 voor de uitvoering van het GRP. Bij de belastingvoorstellen 2009 wordt nader ingegaan op de invoering van de brede rioolheffing, in samenhang met het GRP.

Voor een nadere toelichting op de ontwikkelingen in de belastingen en rechten wordt verwezen naar paragraaf 3.1 Lokale heffingen.

1.5 Begrotingsuitkomst 2009 en meerjarenraming 2010-2013

1.5.1 Analyse van kadernota 2008 naar begroting 2009 en meerjarenraming 2010-2013

De uitkomst van de kadernota 2008 is het vertrekpunt voor de begroting 2009 en de jaren 2010-2013.

De navolgende tabel laat de veranderingen zien die na het opstellen van de kadernota 2008 bekend zijn geworden en de nadere voorstellen die ons college doet en die per saldo leiden tot de vermelde begrotingsuitkomst 2009 en meerjarenraming 2010-2013. Alle veranderingen lichten we na de tabel toe, waarbij de nummering in de tabel overeenkomt met de nummering van de toelichting. De analyse is als volgt opgebouwd:

- meerjarenraming 2009-2013 zoals opgenomen in gedrukte kadernota 2008
- verwerking besluitvorming raad over kadernota 2008 in meerjarenraming
- ontwikkelingen vanaf 2009 (na vaststelling kadernota 2008)

Omschrijving	Begroting 2009	Meerjarenraming 2010-2013 Budgettair effect (bedragen x €1.000; v (-) is voordelig n is nadelig)			
		2010	2011	2012	2013
1 Meerjarenbegroting conform kadernota 2008 (zie blz 17 kadernota 2008)	-1.663 v	-1.493 v	-404 v	-1.148 v	-1.467 v
2 Amendement kadernota 2008 (zie paragraaf 1.5.3)	250 n	1.200 n	-100 v	-100 v	-100 v
Uitkomst begroting 2009 en meerjarenraming 2010-2013	-1.413 v	-293 v	-504 v	-1.248 v	-1.567 v
3 Ontwikkelingen vanaf 2009					
<i>Concernstaf</i>					
a. Verlagen diverse kleinere posten <i>Stadszaken</i>	-200 v	-200 v	-200 v	-200 v	-200 v
b. Exploitatie zwembaden	300 n	300 n	300 n	300 n	300 n
c. Leerlingenvervoer <i>Sociale Zaken en Werkgelegenheid</i>	110 n	110 n	110 n	110 n	110 n
d. WWB-inkomensdeel	-340 v	-200 v			
e. Schuldhulpverlening, niet realiseren dekking verzamelamendement kadernota <i>Dienstverlening</i>	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
f. Hoger inhuurbudget in verband met toename klantcontacten	200 n	200 n	200 n	200 n	200 n
g. Hogere legesopbrengsten paspoorten en dergelijke	-165 v	-165 v	-165 v	-165 v	-165 v
Overige mutaties					
h. Stelpost huurcontract schouwburg	400 n	400 n	400 n	400 n	400 n
i. Stelpost onderwijshuisvesting	350 n	350 n	350 n	350 n	350 n
j. Lagere kosten renteomslag	-2.200 v	-2.200 v	-2.200 v	-2.200 v	-2.200 v
k. Saldo diverse kleine mutaties	1.031 n	-1.342 v	-603 v	134 n	375 n
Nadere voorstellen aan de gemeenteraad					
l. Aanpassen budget achterstallig onderhoud, naar raming IP	-700 v	-700 v	-700 v	-700 v	-700 v
m. Haarlem klimaat neutraal	75 n	75 n	75 n	75 n	75 n
n. Haarlem klimaat neutraal: aanwenden stelpost nieuw beleid tranche 2010		-75 v	-75 v	-75 v	-75 v
o. Monumentenbeleid	200 n	425 n	425 n	425 n	425 n
p. Monumentenbeleid: aanwenden stelpost nieuw beleid tranche 2010		-425 v	-425 v	-425 v	-425 v
q. Vervallen precario kabels en leidingen		3.900 n	3.900 n	3.900 n	3.900 n
r. Verlagen risicovoorziening		-500 v	-500 v	-500 v	-500 v
s. Instellen voorziening i.v.m. vervallen precario kabels en leidingen	2.100 n				
t. Onttrekking aan voorziening i.v.m. vervallen precario kabels en leidingen			-700 v	-700 v	-700 v
Prognose begrotingsuitkomst 2009-2013	-152 v	-240 v	-212 v	-219 v	-297 v

Toelichting

3a. Verlagen diverse kleinere posten Concernstaf

De begrotingen van de vroegere sectoren zijn in 2008 samengevoegd en herverdeeld naar de nieuwe hoofdafdelingen. Budgetten die te maken hadden met kaderstelling zijn aan de begroting van de Concernstaf toegevoegd. Uit de lopende begroting en de onderbouwing van de budgetten ten behoeve van de begroting 2009-2013 blijkt dat een aantal van die “oude budgetten” te hoog waren vastgesteld. Het voordeel bedraagt totaal € 200.000.

3b. Exploitatie zwembad

De exploitatie van de gemeentelijke zwembaden staat al enige jaren onder druk, met name als gevolg van hogere energiekosten, achterblijvende bezoekersaantallen en gestegen onderhoudskosten.

3c. Leerlingen vervoer

In het recente verleden is veel op het leerlingenvervoer bezuinigd. Ook de aanbesteding van het contract voor het leerlingenvervoer enkele jaren geleden is zeer gunstig geweest. Door de prijsstijgingen en een toename van het vervoer moet het budget nu met € 110.000 worden verhoogd. Overigens is de Haarlemse regeling beduidend ruimer en daarmee duurder dan bij vergelijkbare gemeenten.

3d. WWB-inkomensdeel

Gezien de huidige stand van het aantal bijstandsgerechtigden en de op dit moment geldende trend in het verloop zal naar verwachting het voordelig saldo op het inkomensdeel van de WWB € 340.000 hoger uitvallen. Gelet op de komende landelijke ontwikkelingen en de voorziene herijking van de verdeelmaatstaven van het inkomensdeel zal dit voordeel naar het zich nu laat aanzien niet lang aanhouden. Er dient te worden geanticipeerd op een situatie waarin het inkomensdeel geen positief saldo meer vertoont.

3e. Schuldhulpverlening, niet realiseren dekking verzamelamendement kadernota

In het dekkingsvoorstel bij het verzamelamendement is opgenomen dat de extra middelen die beschikbaar komen voor het omzetten van leenbijstand in bijstandsverlening om niet, gedekt moeten worden uit een besparing op de uitvoeringskosten van de leenbijstand. Deze besparing is niet te realiseren omdat op de kosten van het invorderen alleen bespaard kan worden als klanten geen andere schulden bij ons hebben en omdat met het beschikbare bedrag slechts een zeer gedeeltelijke omzetting kan worden gerealiseerd.

3f.en 3g. Hoger inhuurbudget in verband met toename klantcontacten en hogere legesopbrengsten

De hoofdafdeling Dienstverlening wordt geconfronteerd met een forse toename van het aantal klantcontacten. Deze toename maakt het noodzakelijk dat het budget voor uitzendkrachten wordt opgehoogd. Daardoor kan de hoofdafdeling Dienstverlening inspringen op schommelingen in het aantal klantcontacten.

3h. Stelpost huurcontract Schouwborg

De financiële gevolgen van de gebouwgebonden kosten van de nieuwe Stadsschouwborg zijn op dit moment nog niet volledig in beeld. De afdeling Vastgoed stelt – analoog aan de andere drie cultuurpodia - op dit moment het onderhoudsbeheersplan op, daarnaast worden de extra kosten van energie, verzekeringen en belastingen e.d. berekend. De verwachting is dat met de thans voorgestelde maximale € 400.000 de totale gebouwgebonden kosten kunnen worden gedekt. De € 400.000 wordt voorlopig als stelpost in de begroting opgenomen.

3i. Stelpost onderwijshuisvesting

In de afgelopen jaren zijn bestuurlijk besluiten genomen inzake de huisvesting van enkele scholen (o.a. Ter Cleeff), waarmee voor deze scholen een permanente huursituatie is ontstaan. Dit wordt thans in de meerjarenraming opgenomen.

3j. Lagere kosten renteomslag

Voor 2009 is een resultaat op de rentekosten berekend dat ten opzichte van de raming 2008 een voordeel laat zien van ruim € 2,2 mln. Dat voordeel kent twee oorzaken. Ten eerste zijn minder leningen aangetrokken dan verwacht, doordat in 2007 minder was geïnvesteerd. Daarnaast zijn in de raming van de begroting 2008 wél de rentelasten opgenomen van leningen aan woningcorporaties, maar de rentebaten die daar tegenover staan per abuis niet. Het gaat hier om een bedrag van € 1,9 miljoen.

Indien van het meest optimale scenario wordt uitgegaan is sprake van een groter resultaat op de rentekosten, te weten € 3 miljoen extra. Dit bedrag is als weerstandscapaciteit toegevoegd aan de risicoparagraaf. Indien in de loop van 2009 blijkt dat dit resultaat zich geheel of gedeeltelijk voordoet zal dit worden gebruikt voor het vergroten van onze solvabiliteit en daarmee het verminderen van onze rentelasten. Vooralsnog wordt rekening gehouden met het gemiddelde scenario. Het voordeel wordt uiteraard lager als de rentetarieven in 2009 aantrekken.

3k. Saldo diverse kleine mutaties

Dit is het saldo van diverse kleinere positieve en negatieve mutaties. In 2009 betreft het voornamelijk aanpassingen aan loon- en prijsstijgingen. Na 2009 betreft het de verdere daling van de overheadkosten en de effecten van de centralisatie van de administratie, waardoor een grotere (centrale) sturing op de budgetten mogelijk is.

Nadere voorstellen aan de gemeenteraad

Deze voorstellen zijn verwerkt in de begroting 2009-2013.

3l. Aanpassen budget achterstallig onderhoud, naar raming Investeringsplan

Het inlopen van het achterstallig onderhoud is één van de speerpunten van ons coalitieakkoord. In het coalitieakkoord is daarom een jaarlijkse raming voor achterstallig onderhoud opgenomen van € 0,7 miljoen in 2007, oplopend tot 2,8 miljoen in 2010. Naast deze impuls zijn gedurende de coalitieperiode in het Investeringsplan ook investeringen opgenomen voor het achterstallig onderhoud. De kapitaallasten van deze investeringen bedragen in 2009 ruim € 0,8 miljoen oplopend tot ruim € 4 miljoen in 2014 (en lopen daarna nog een groot aantal jaren door).

Voor sport hebben wij eerder budget uit de begroting omgezet in kapitaallasten voor deze investeringen in achterstallig onderhoud. Voor het achterstallig onderhoud in de openbare buitenruimte hebben wij dat nog niet gedaan. Daardoor is impliciet een veelvoud van het financiële ambitieniveau zoals genoemd in het coalitieakkoord beschikbaar gekomen voor achterstallig onderhoud. Dit is een goede zaak voor het realiseren van onze doelstelling om het achterstallig onderhoud in te lopen. Echter, om de financiële ambitie meer in de pas te

laten lopen met het coalitieakkoord, en om alleen die budgetten in de begroting op te nemen die ook daadwerkelijk kunnen worden uitgegeven in enig jaar, wordt voorgesteld om één tranche van € 0,7 miljoen uit het coalitieakkoord om te zetten als dekking van de kapitaal-lasten van de in het Investeringsplan opgenomen investeringen in achterstallig onderhoud.

3m.en n. Haarlem klimaat neutraal

De gemeenteraad heeft in 2007 voorgenomen dat Haarlem klimaat neutraal moet zijn in 2030, zonder hiervoor de financiering te noemen. Om dit te realiseren wordt een actieplan opgesteld. De geraamde jaarlijkse kosten bedragen naar verwachting € 200.000. Er is € 125.000 beschikbaar in de materiële budgetten van de afdeling Milieu. De resterende € 75.000 wordt vanaf 2010 gedekt uit het budget voor nieuw beleid.

o en p. Monumenten

In het najaar van 2008 wordt een besluit voorgelegd inzake uitbreiding en behoud van gemeentelijke monumenten. De kosten worden voor 2009 geraamd op € 200.000 en voor de jaren daarna op € 425.000. De kosten komen vanaf 2010 ten laste van het budget voor nieuw beleid.

3q. Vervallen precario kabels en leidingen

Reeds in 2004 wilde de Tweede Kamer de precariobelasting op kabels en leidingen afschaffen. Lange tijd was onduidelijk of de afschaffing wel of niet door zou gaan, maar uit de meircirculaire over de algemene uitkering 2008 blijkt dat het kabinet de precariobelasting per 2010 gaat afschaffen. Afschaffing van de precariobelasting betekent voor de gemeente een structureel inkomstenverlies.

Bij de discussie in de Tweede Kamer over de afschaffing van de precarioheffing wordt als argument gebruikt dat deze heffing leidt tot een hogere belasting van de burgers die vallen onder het gebied dat door het onder de heffing vallende nutsbedrijf wordt bediend. De lijn van deze redenering volgend, gaan wij er van uit dat het afschaffen van de precario niet zonder gevolgen blijft voor de tarieven die NUON in rekening brengt en daarmee zal bijdragen aan een lastenverlichting voor de Haarlemse burgers.

Zodra de afschaffing van de precarioheffing een feit is, zijn wij voornemens de Raad van Bestuur van NV NUON schriftelijk te verzoeken om een en ander aantoonbaar in de opbouw van hun tarieven voor 2010 op te nemen, zodat daarmee voor de betrokken burgers zichtbaar wordt wat het financiële gevolg is van de afschaffing van de precario.

3r. Verlagen risicovoorziening

Evenals vorig jaar is voor het opvangen van onvoorziene omstandigheden in de meerjarenbegroting een risicovoorziening opgenomen van € 1 miljoen (weerstandscapaciteit). Voorgesteld wordt dit budget met € 500.000 te verlagen om een gedeelte van het nadeel op de precariobelasting op te vangen.

3s en t. Instellen en onttrekken voorziening vervallen precario kabels en leidingen

Het vervallen van de precariobelasting moet binnen de begroting gedekt worden. Om de meerjarenbegroting sluitend te houden is het noodzakelijk een voorziening te vormen. Uit deze voorziening wordt in de jaren 2011, 2012 en 2013 onttrokken, totdat de wegvallende belastingopbrengst binnen de meerjarenraming structureel kan worden gecompenseerd. De verwachting is dat dit in 2014 het geval zal zijn, omdat dan de in het coalitieakkoord opgenomen budget voor achterstallig onderhoud (gedeeltelijk) vrijvalt.

1.5.2 Ontwikkeling algemene reserve

Naast een sluitende begroting is in het coalitieakkoord ook bepaald dat de reservepositie van de gemeente moet verbeteren, om een voldoende buffer te hebben voor het opvangen van onverwachte financiële tegenvallers.

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve is op basis van deze begroting voor de komend jaren als volgt:

Omschrijving	Budgettair effect (bedragen x € 1.000; v (-) is positief; n is nadelig)				
	2009	2010	2011	2012	2013
Stand algemene reserve per 1-1 *1)	-27.314 v	-28.016 v	-29.506 v	-29.718 v	-29.937 v
Toevoeging geraamd in coalitieakkoord	-1.250 v	-1.250 v			
Amendement kadernota 2008	1.500 n				
Extra dividend BNG	-1.050 v				
Onttrekking tbv WVG	250 n				
Begrotingssaldi 2009-2013 (na raadsbesluit begroting 2009)	-152 v	-240 v	-212 v	-219 v	-297 v
Stand algemene reserve per 31-12	-28.016 v	-29.506 v	-29.718 v	-29.937 v	-30.234 v
Geraamd in coalitieakkoord	-6.149 v	-8.413 v	-11.097 v	-11.097 v	-11.097 v

*1) Inclusief geoormerkt voor parkeergarage Nieuwe Gracht € 9,98 mln

In paragraaf 3.2 Weerstandsvermogen en risico's gaan wij uitgebreid in op de ontwikkeling van de algemene reserve voor de komende jaren.

1.5.3 Verwerking verzamelamendement kadernota 2008

De kadernota 2008 is op 19 juni 2008 door de gemeenteraad vastgesteld. Bij de besluitvorming over de kadernota 2008 is besloten tot een aantal nieuwe ramingen. In onderstaande tabel zijn alle ramingen opgenomen.

Omschrijving	Budgettair effect (bedragen x € 1.000; v (-) is voordelig; n is nadelig)				
	2009	2010	2011	2012	2013
Extra uitgaven					
Schuldsanering - garantiestelling gemeente	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
Afschaffen leenbijstand	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
WMO bus (in plaats van budget)	50 n	50 n			
COC-projecten	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n
Ouderensportpas	10 n	10 n	10 n	10 n	10 n
Week van de vooruitgang (Haarlem klimaatneutraal)	10 n				
Onderhoud Reinaldapark	550 n				
Onderhoud gemeentelijke monumenten (inclusief stadhuis)	650 n				
Impuls fietspaden	300 n				
Nicolaasbrug Spaarne (stelpost)	300 n				
Naar algemene reserve		1.250 n			
Dekking					
COC / sportpas binnen bestaande budgetten (o.a. OPH)	-30 v	-20 v	-20 v	-20 v	-20 v
Afschaffen leenbijstand beperking ambtelijke capaciteit	-100 v	-100 v	-100 v	-100 v	-100 v
Aanscherpen inspanning voorkomen wachtgeld	-100 v	-100 v	-100 v	-100 v	-100 v
Strategisch inzetten opleidingsbudget (berenschot)	-50 v	-50 v	-50 v	-50 v	-50 v
Afkoopsommen parkeerbeleid naar algemene middelen	-50 v	-50 v	-50 v	-50 v	-50 v
Dekking uit rekeningresultaat 2007 (algemene reserve)	-1.500 v				
	250 n	1.200 n	-100 v	-100 v	-100 v

1.6 Bezuinigingen

In de afgelopen jaren is tot een groot aantal bezuinigingen besloten: in het kader van de ronde doen en bezien; de taken en doelmatigheidsdiscussie; de besluitvorming rondom de gemeentelijke huisvesting en in het coalitieakkoord 2007-2010.

Bij de 1e bestuursrapportage 2008 is van elke bezuiniging de stand van zaken toegelicht. Hieruit bleek dat vrijwel alle bezuinigingen worden gerealiseerd. Dit beeld bestaat bij het samenstellen van de programmabegroting 2009-2013 nog steeds. In deze programmabegroting 2009-2013 worden dan ook geen voorstellen gedaan om bezuinigingen te verlagen of te laten vervallen.

In het kader van het coalitieakkoord is besloten tot het reduceren van formatie. Bij de reorganisatie zijn alle bezuinigingen op formatie meerjarig verwerkt in de inrichtingsplannen van de hoofdafdelingen. Bij het samenstellen van de begroting 2009 zijn de te reduceren formatieplaatsen gekort op de loonsom van de betreffende hoofdafdeling. In de navolgende tabel worden de bezuinigingen op formatie vanaf 2009 weergegeven.

Tabel formatiereductie (financieel en formatieplaatsen)

Omschrijving	Begroting	Meerjarenraming 2010-2013				
		Budgettair effect (bedragen x € 1.000; v (-) is voordelig; n is nadelig)				
		2009	2010	2011	2012	2013
Formatiereductie (€)						
Middelen en services	-661 v	-1.409 v	-1.409 v	-1.409 v	-1.409 v	
Stadszaken	-430 v	-738 v	-786 v	-786 v	-786 v	
Wijkzaken	-23 v	-127 v	-127 v	-127 v	-127 v	
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	-539 v	-1.054 v	-1.112 v	-1.112 v	-1.112 v	
Veiligheid, Vergunningen en Handhaving	-23 v	-154 v	-154 v	-154 v	-154 v	
Dienstverlening	-94 v	-236 v	-236 v	-236 v	-236 v	
Uitkomst na kadernota 2008 (zie blz 21 kadernota 2008)	-1.771 v	-3.719 v	-3.824 v	-3.824 v	-3.824 v	
Formatiereductie (formatieplaatsen)						
Middelen en Services	-14,02	-29,92	-29,92	-29,92	-29,92	
Stadszaken	-7,45	-12,41	-13,41	-13,41	-13,41	
Wijkzaken	-0,50	-3,50	-3,50	-3,50	-3,50	
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	-11,35	-22,24	-23,47	-23,47	-23,47	
Veiligheid, Vergunningen en Handhaving	0,60	-2,00	-1,30	-1,30	-1,30	
Dienstverlening	-2,00	-5,00	-5,00	-5,00	-5,00	
Uitkomst na kadernota 2008 (zie blz 21 kadernota 2008)	-34,72	-75,07	-76,60	-76,60	-76,60	

Tabel formatiereductie in verband met verzelfstandigingen

Omschrijving	Budgettair effect (bedragen x € 1.000; v (-) is voordelig; n is nadelig)				
	2009	2010	2011	2012	2013
Middelen en Services	-8,00	-13,00	-13,00	-13,00	-13,00
Service Bedrijf Haarlem	-6,00	-9,60	-9,60	-9,60	-9,60
Uitkomst na kadernota 2008 (zie blz 21 kadernota 2008)	-14,00	-22,60	-22,60	-22,60	-22,60

Vergelijkend (benchmark-) onderzoek naar de overhead in Haarlem

Ingevolgde de 'Verordening onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid van door het college gevoerde bestuur' (GW, artikel 213 a) is een benchmark gedaan naar de omvang van de overhead in de Haarlemse organisatie. In de kadernota 2008 is de raad hierover geïnformeerd. Een korte terugblik:

Aan adviesbureau Berenschot is gevraagd om na te gaan hoe de omvang van de staf en ondersteuning (niet zijnde de leidinggevende lijnfuncties) van het ambtelijk apparaat in Haarlem zich verhoudt tot dat van andere gemeenten (benchmarkonderzoek).

Uit de vergelijking van Haarlem met het gemiddelde van de 100.000+gemeenten die eerder zijn onderzocht blijkt dat de omvang van de Haarlemse staf en ondersteuning 97,0 fte groter is dan het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten. Haarlem zet op alle functies meer formatie in, met uitzondering van de functie Communicatie. Deze 97,0 fte zijn reeds opgenomen als taakstelling

en dus verwerkt in de meerjarenraming. Deze taakstelling zal in de jaren tot en met 2011 moeten worden gerealiseerd.

Ook is een vergelijking gemaakt op basis van kwartielscores². De vergelijking op basis van de kwartielscores laat zien dat Haarlem 157,5 fte meer op staf en ondersteuning inzet dan de laagste 25% van de vergelijkbare 100.000+gemeenten. Indien wij ons meten aan de kwartielscore resteert tussen de uitkomst van de benchmark (voor dit onderdeel) en de reeds opgenomen taakstelling nog een verschil te realiseren van 60,5 fte.

De uitkomsten van het externe adviesbureau zijn onderworpen aan een nadere analyse en uitwerking, door de projectgroep die begin 2008 is gestart met de opdracht om ervoor te zorgen dat de taakstellingen op het gebied van personeel voor de periode 2008 – 2012 worden gerealiseerd.

De taken van de projectgroep bestaan uit:

1. Tot 2011 realiseren van de reeds in de meerjarenbegroting opgenomen taakstellingen (waaronder de taakstellingen waartoe is besloten bij het coalitieakkoord, de verzelfstandigingen en de nieuwe huisvesting van de gemeente) (fase 1). Na het realiseren van die taakstelling kan Haarlem zich vergelijken met het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten.
2. Bepalen van de (maximale) overhead per afdeling waar Haarlem in de 2e fase na 2011 naar toe moet werken. Het gaat hierbij om de formatie van de Concernstaf, Middelen & Services en de bedrijfsbureau's. Inmiddels heeft adviesbureau Berenschot hiertoe de vervolgoopdracht gekregen.
3. Bepalen wat de noodzakelijke voorwaarden zijn op het terrein van (her) inrichting van processen, (informatie) systemen (digitalisering, workflow, etc), personeel (competenties) om de eerste twee taken te kunnen realiseren, deze voorwaarden realiseren en hierover (tussentijds) te rapporteren. Berenschot heeft tevens de opdracht gekregen, advies te geven over de rol en taakverdeling tussen Concernstaf, Middelen & Services en de bedrijfsbureau's. Dit advies wordt ambtelijk verder uitgewerkt.

Daarnaast is nog sprake van een aantal nog te realiseren overige bezuinigingen. In de navolgende tabel worden deze nog te realiseren bezuinigingen weergegeven.

Omschrijving	Begroting 2009	Meerjarenraming 2010-2013 Budgettair effect (bedragen x €1.000; v (-) is voordelig n is nadelig)			
		2010	2011	2012	2013
Overige nog te realiseren bezuinigingen					
Huisvesting Veiligheids Regio Kennemerland			-150 v	-150 v	-150 v
Verzelfstandigingen			-200 v	-200 v	-200 v
Efficiency huisvesting gemeente		-500 v	-1.000 v	-1.500 v	-1.500 v
Centrale inkoop	-539 v	-539 v	-539 v	-539 v	-539 v
Nog te behalen bezuinigingen		-1.000 v	-1.400 v	-1.400 v	-1.400 v
Volksuniversiteit (overeengekomen)		-200 v	-200 v	-200 v	-200 v
Totaal bezuinigingen		-539 v	-2.239 v	-3.489 v	-3.989 v

2 Dit is het percentage overhead waaraan de laagst (lees : best) scorende 25% 100.000+ gemeenten voldoende heeft.

1.7 Investeringsplan 2008-2013

Het Investeringsplan 2008-2013 is als bijlage 1 bij de kadernota 2008 vastgesteld en in de begroting 2009 en de meerjarenraming verwerkt.

In het Investeringsplan zijn per programma de investeringen 2009 weergegeven, waarbij een splitsing naar categorie A, B of C is gemaakt. Onder categorie A staan alle investeringen waarover de raad reeds besloten heeft, onder categorie B staan alle investeringen die door de raad aan het college gemandateerd zijn en onder categorie C vallen investeringen waarover nog een raadsbesluit volgt. Vervolgens is er onderscheid gemaakt tussen investeringen met economisch en investeringen met een maatschappelijk nut. Deze splitsing is in het kader van BBV (= Besluit Begroting en Verantwoording) verplicht.

In deel 2 van deze begroting zijn per programma de investeringen opgenomen die spelen in 2009. In enkele gevallen zijn daarbij investeringen verschoven van categorie C (raadsbesluit) naar categorie B (reeds gemandateerd). Deze verschuivingen worden niet meer afzonderlijk toegelicht.

In de onderstaande tabel zijn de totalen per programma opgenomen:

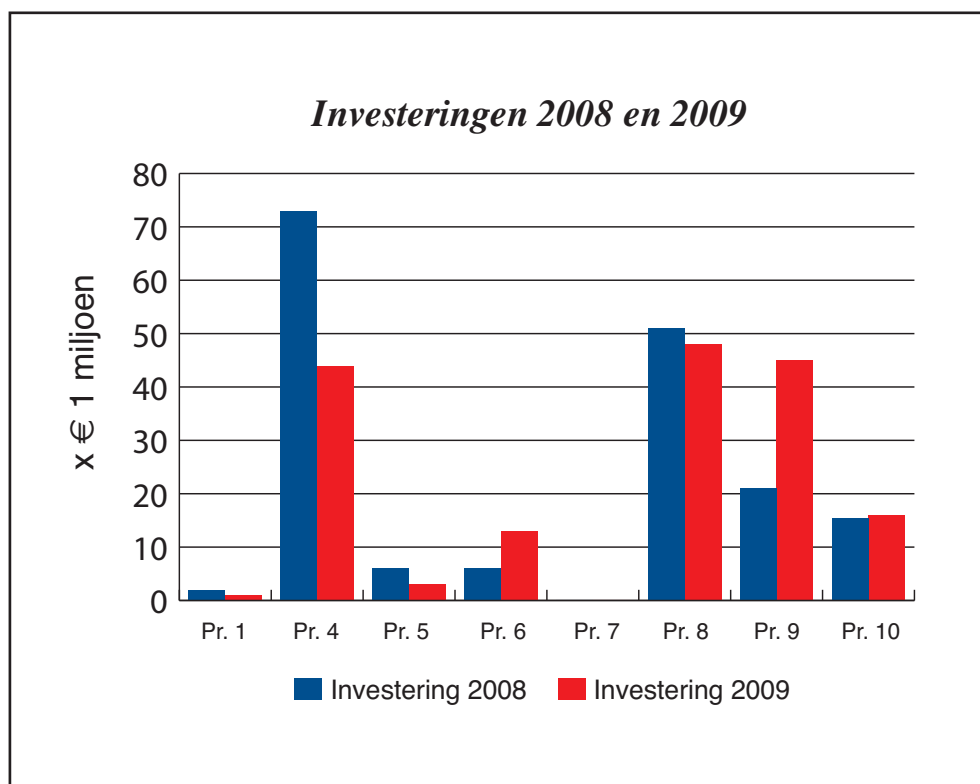
(bedragen x € 1.000)

Programma naam	Investering 2008	Investering 2009	Kapitaallasten 2009
1. Burger en bestuur	519	289	137
4. Maatschappelijke ontwikkeling	72.132	44.737	5.480
5. Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	5.512	2.404	371
6. Economie, cultuur, toerisme en recreatie	5.239	13.750	830
7. Werk en inkomen	50	25	8
8. Bereikbaarheid en mobiliteit	51.117	47.760	2.125
9. Kwaliteit fysieke leefomgeving	20.865	44.831	1.633
10. Financiën en algemene dekkingsmiddelen	15.743	16.206	916
Eindtotaal	171.177	170.002	11.500

Onder de programma's 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving en 3 Zorgzame samenleving vallen geen investeringen; deze zijn dan ook niet opgenomen in de tabel.

De bovenstaande bedragen zijn excl. de verzelfstandigde onderdelen Frans Halsmuseum, Stadsbibliotheek Haarlem, Brandweer/Ambulance en Sport, en sluiten daarom niet aan op de bedragen uit het Investeringsplan 2008-2013.

In de hierna volgende grafiek is het verloop van de investeringen 2008 en 2009 per programma weergegeven.

1.8 Ontwikkelingen begroting 2008

In de programmabegroting 2008 kwam duidelijk de uniformering van de begrotingsadministratie tot uiting. Dit project, dat mede door de tegelijkertijd lopende organisatieveranderingen een complex en omvangrijk proces was, werd al een langere tijd gewenst en was dringend nodig om de bedrijfsvoering, de informatievoorziening en het financieel beheer te verbeteren.

In de 2^e bestuursrapportage 2007 werden in het hoofdstuk bedrijfsvoering de processtappen van dit project toegelicht. Daarbij werd vermeld dat op het moment van het afronden van de programmabegroting 2008 de eerste zeven stappen van dat proces waren afgerond en dat er nog elf processtappen, van de in totaal achttien, moesten worden afgerond. Ook werd aangegeven dat daardoor nog ongetwijfeld verschuivingen zouden optreden binnen de programmabegroting 2008.

Inmiddels is het totale proces afgerond en worden de effecten op de doelstelling (verbetering bedrijfsvoering, informatievoorziening en financieel beheer) geleidelijk gerealiseerd.

De voorspelde verschuivingen zijn inderdaad opgetreden. Deze verschuivingen zijn inmiddels verwerkt in de begrotingsadministratie 2009, maar moeten – voor zover ze nog niet zijn verwerkt in de 1^e bestuursrapportage 2008 - nog wel in de begroting 2008 worden doorgevoerd. Deze wijzigingen zullen worden opgenomen in de 2^e bestuursrapportage van 2008, die daardoor meer wijzigingen zal bevatten dan gebruikelijk. In de bestuursrapportage zal een onderscheid worden gemaakt tussen:

- politiek relevante wijzigingen; deze worden zoals gebruikelijk opgenomen in de programmamteksten;
- technische wijzigingen; deze worden opgenomen in een bijlage.

Vooruitlopend op de 2^e bestuursrapportage van 2008 zijn de volgende financiële ontwikkelingen relevant:

Bouwleges: meeropbrengst grote projecten

De verwachting is dat in 2008 meer dan in andere jaren aanvragen zijn ingediend voor grote bouwprojecten. Gezien het ongedifferentieerde tarief wat is ingevoerd kunnen in dit jaar meeropbrengsten bouwleges verwacht worden aangezien deze gerelateerd zijn aan de bouwsom. De werkzaamheden voor de benodigde vergunningen en het toezicht daarop lopen voor grote projecten over een langere termijn door dan het jaar van indiening.

Met betrekking tot de tariefstelling voor 2009 is het college voornemens om bij de belastingverordeningen 2009, in plaats van het nu gehanteerde uniforme tarief, een degressief tarief voor de bouwleges aan de raad voort te stellen in combinatie met een maximumbedrag. Overweging daarbij is dat de te verrichten gemeentelijke werkzaamheden niet evenredig toenemen met de bouwkosten. Met name bij grote infrastructurele werken kan de bouwsom zo hoog zijn, dat het legesbedrag niet in verhouding staat tot de te verrichten werkzaamheden. Dat is ook voor de meeste grote gemeenten aanleiding om uit te gaan van een degressief tarief en een maximumbedrag (zie ook paragraaf 3.1 Lokale heffingen).

Terugdraaien overschrijding Wmo zoals gemeld in de bestuursrapportage 2008-1

In de eerste bestuursrapportage 2008 is op pagina 13 een overzicht gegeven van de beschikbare middelen en de verwachte kostenontwikkeling van de Wmo 2008-2013. Daarbij is aangegeven dat voor 2008 een tekort van circa € 800.000 wordt geraamd. Dit tekort werd mede veroorzaakt door het doorschuiven van een tekort van € 1,25 miljoen uit 2007.

Dit bedrag is gebaseerd op het financiële resultaat zoals dat is geprognoseerd in de tweede bestuursrapportage 2007 en is vastgelegd in de jaarrekening 2007.

Bij de totstandkoming van de jaarrekening 2007 ontbraken gedetailleerde gegevens omtrent de door zorgaanbieders geleverde zorg en de daarmee samenhangende kosten. De jaarrekening is daarom opgesteld op basis van door de gemeente vastgestelde zorgvraag van de cliënten en de kosten die met deze geïndiceerde zorgvraag samenhangen. Over deze wijze van verantwoording bestaat overeenstemming met de accountant.

Inmiddels hebben zorgaanbieders informatie over de geleverde zorg en de daarmee samenhangende kosten geleverd. Op basis van deze informatie kan geconcludeerd worden dat de kosten van de feitelijk geleverde zorg ruim € 1,5 miljoen lager zijn dan bij de opstelling van de jaarrekening 2007 werd geraamd.

Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de onderbouwing van de facturatie door de zorgaanbieders en naar een verklaring voor hierboven genoemde verschil.

De constatering dat het tekort 2007 meer dan € 1,5 miljoen lager is dan bij de jaarrekening werd verwacht, heeft vanzelfsprekend gevolgen voor het geraamde resultaat 2008.

In de tweede bestuursrapportage 2008 zal de raming van de kostenontwikkeling en het daarmee samenhangende resultaat worden geactualiseerd. Dan zal tevens gerapporteerd worden over de resultaten van het onderzoek naar de facturatie en de verklaring van het genoemde verschil (zie ook paragraaf 3.8 Wet maatschappelijke ondersteuning).

Renteomslag

Binnen de renteomslag is in 2008 een positieve ontwikkeling te zien. De stand van de reserves en voorzieningen valt hoger uit dan waar in de begroting rekening is gehouden, waardoor er minder geld hoeft te worden aangetrokken. Daar komt bij dat de financieringsbehoefte lager uitvalt (vanwege een lagere realisatie van investeringen in 2007). Dit leidt tot een lager beroep op de geld- en kapitaalmarkt, waardoor per saldo minder rente hoeft te worden betaald. Daarnaast zijn in de raming van de begroting 2008 wél de rentelasten opgenomen van leningen aan woningcorporaties, maar de rentebaten die daar tegenover staan per abuis niet.

WWB- inkomensdeel

In 2008 zet de bestandsdaling van de afgelopen jaren zich in gematigde vorm door. Op grond van de cijfers tot en met 1 september 2008 is een bestandsomvang voor de WWB van iets boven de 2400 klanten onder de 65 jaar mogelijk. Daarmee zal in 2008 wederom een aanzienlijk financieel voordeel voor de gemeente Haarlem op het inkomensdeel WWB worden gerealiseerd.

Inhuur 2008

Mede door de vacaturestop van de afgelopen jaren is Haarlem genoodzaakt geweest om voor de vervulling van haar taken extern in te huren. Inmiddels is de vacaturestop opgeheven en wordt er weer geworven en lijkt de inhuur over zijn hoogste punt heen. Op basis van de huidige inzichten wordt verwacht dat er in 2008 voor ca. € 13,0 miljoen aan externe inhuur (interim managers en tijdelijke personeel) wordt uitgegeven, dit bedrag is qua hoogte in de lijn met de voorgaande jaren. Het streven is om deze kosten binnen de bestaande budgetten, aangevuld met de beschikbare vacatureruimte, te dekken. Uit benchmark van de gemeente Zaandam (zie kadernota 2007) had Haarlem in 2006 in vergelijking tot andere 100.000+ gemeenten de laagste inhuur (€ 12,9 miljoen).

Activering apparaatskosten

Bij het samenstellen van de begroting 2008 is bij een tweetal afdelingen, te weten de afdeling Gebiedsmanagement van de hoofdafdeling Wijkzaken en de afdeling Milieu van de hoofdafdeling Stadszaken, te veel formatie ten laste van investeringen en projecten gebracht. Dit betekent een incidenteel nadeel van circa € 9 ton op de begroting 2008.

Projectadministratie

In de loop van 2008 is de inrichting van één centrale projectadministratie ter hand genomen. De informatie over de uitputting van de door de raad beschikbaar gestelde kredieten is daarvoor pas in de loop van 2008 beschikbaar gekomen. Bovendien was deze informatie nog niet geheel betrouwbaar doordat de werkwijzen van de afzonderlijke sectoren niet vanaf het begin konden worden geharmoniseerd. De projectadministratie is voor het verschijnen van de 2e bestuursrapportage 2008 op orde.

Deel 2

Programma's

2.1 Algemeen

Dit deel van de programmabegroting is als volgt opgebouwd:

In paragraaf 2.2 is een samenvattende tabel opgenomen van de baten, lasten en toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma. De wijzigingen in de reserves worden in paragraaf 2.3 gespecificeerd; per reserve wordt precies aangegeven of er in 2009 middelen aan worden toegevoegd respectievelijk aan worden onttrokken.

Vervolgens staat in paragraaf 2.4 het overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven.

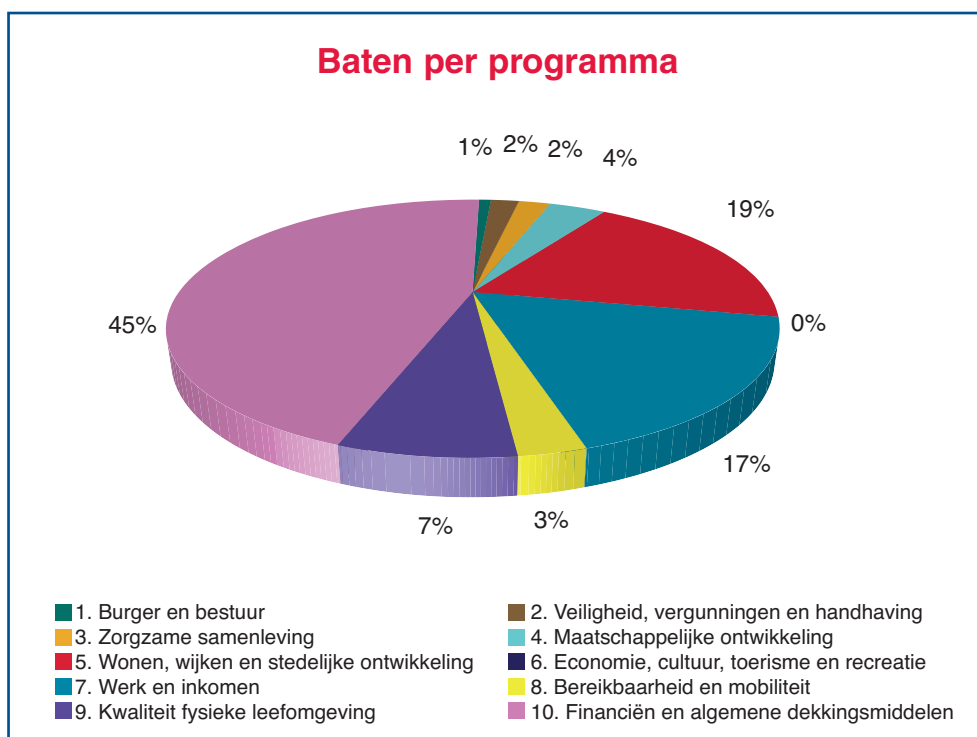
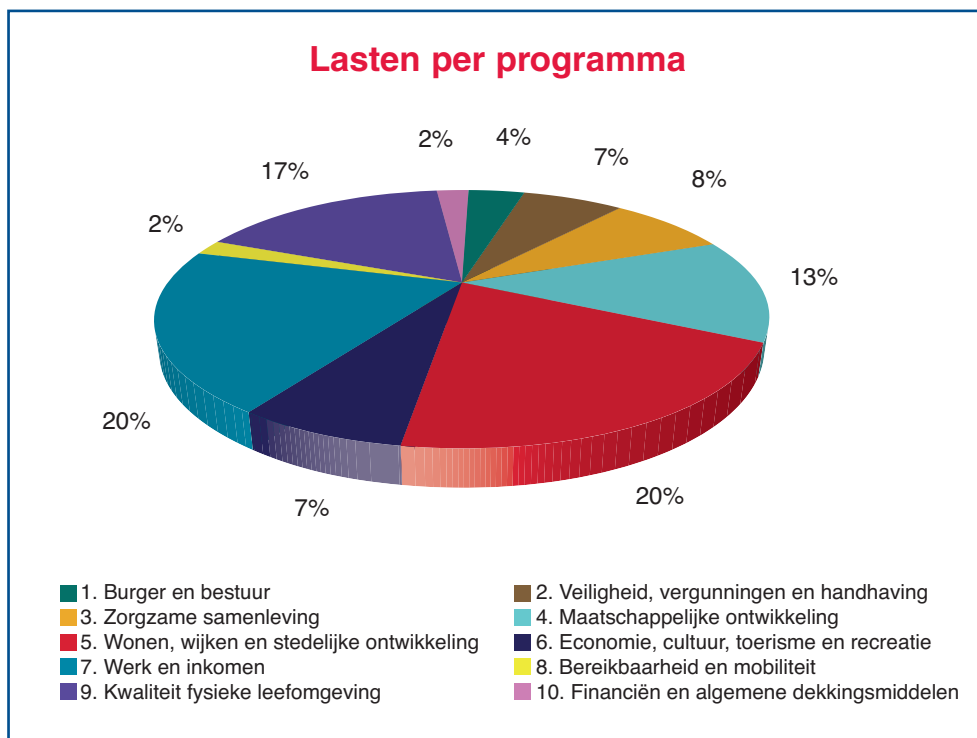
Paragraaf 2.5 geeft een algemene toelichting op het daarop volgende programmaplan. Het gaat in op hoe de programma's inhoudelijk zijn opgebouwd en welke informatie er in is opgenomen.

2.2 Samenvatting baten en lasten per programma en mutaties reserves

		bedragen x € 1.000		
Prg.nr.	Programma	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
<i>Lasten (exclusief mutaties reserves)</i>				
1	Burger en bestuur		16.395	16.546
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving		31.361	33.620
3	Zorgzame samenleving		37.144	38.096
4	Maatschappelijke ontwikkeling		93.757	58.209
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		68.752	91.892
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie		29.065	30.165
7	Werk en inkomen		104.290	91.180
8	Bereikbaarheid en mobiliteit		10.245	11.033
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving		64.615	77.615
10	Financien en algemene dekkingsmiddelen		5.645	10.605
	Totaal lasten		461.268	458.960
<i>Baten (exclusief mutaties reserves)</i>				
1	Burger en bestuur		-3.126	-3.128
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving		-9.586	-8.970
3	Zorgzame samenleving		-7.540	-7.032
4	Maatschappelijke ontwikkeling		-57.603	-19.475
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		-62.649	-84.486
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie		-3.292	-1.994
7	Werk en inkomen		-89.610	-76.322
8	Bereikbaarheid en mobiliteit		-12.185	-15.135
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving		-27.538	-30.290
10	Financien en algemene dekkingsmiddelen		-192.645	-207.731
	Totaal baten		-465.773	-454.564
<i>Saldo (exclusief mutaties reserves)</i>				
1	Burger en bestuur		13.269	13.419
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving		21.775	24.649
3	Zorgzame samenleving		29.604	31.063
4	Maatschappelijke ontwikkeling		36.154	38.733
5	Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		6.103	7.406
6	Economie, cultuur, toerisme en recreatie		25.773	28.172
7	Werk en inkomen		14.679	14.858
8	Bereikbaarheid en mobiliteit		-1.940	-4.102
9	Kwaliteit fysieke leefomgeving		37.077	47.325
10	Financien en algemene dekkingsmiddelen		-187.000	-197.126
	Saldo exclusief mutaties reserves	-29.027	-4.505	4.397
	Toevoeging aan reserves	53.664	2.572	5.052
	Onttrekking aan reserves	-27.647	-790	-9.601
	Saldo inclusief mutaties reserves	-3.010	-2.723	-152

De tabel geeft informatie op programmaniveau. In de Financiële beheersverordening gemeente Haarlem ex. artikel 212 van de Gemeentewet heeft de raad bepaald dat zij met het vaststellen van de begroting per *beleidsveld* de totale baten en totale lasten per beleidsveld vaststelt. Per programma en in de bijlage 1 Samenvattend overzicht lasten en baten zijn de desbetreffende bedragen op beleidsveldniveau vermeld.

In de tabel zijn niet de rekeningcijfers 2007 per programma opgenomen, immers met ingang van de begroting 2008 zijn grote organisatorische en administratieve wijzigingen doorgevoerd, waardoor cijfers niet goed vergelijkbaar zijn met eerdere jaren.

2.3 Specificatie mutaties reserves

In de begroting 2009 zijn de volgende toevoegingen en onttrekkingen aan reserves opgenomen. Voor een volledig overzicht van de reserves en voorzieningen verwijzen wij u naar de bijlage 5.2 reserves en voorzieningen.

Programma Beleidsveld	Naam reserve	Toevoegingen 2009	Onttrekkingen 2009	Saldo 2009
4.1	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs		471	-471
5.4	Reserve grondexploitatie		1.500	-1.500
5.4	Reserve omslagwerken Waarderpolder	138		138
5.4	Reserve Vastgoed	2.500	2.432	68
6.1	Reserve kapitaallasten culturele gebouwen		1.031	-1.031
9.2	Inhuur tijdelijk personeel groot onderhoud		905	-905
10.1	Algemene Reserve	2.300	1.750	550
10.1	BTW-Compensatiefonds		350	-350
10.1	Projectenreserve Haarlem	114		114
10.1	Verzelfstandigingen		1.162	-1.162
		5.052	9.601	-4.549

2.4 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

Onderstaande tabel geeft inzicht in de algemene dekkingsmiddelen waarover de gemeente Haarlem beschikt, alsmede in het bedrag dat jaarlijks beschikbaar is voor onvoorziene uitgaven.

Algemene dekkingsmiddelen en overige uitgaven	Rekening		Begroting
	2007	2008	2009
Algemene uitkering gemeentefonds	145.454	152.108	166.584
Onroerende Zaakbelasting	22.591	23.739	25.177
Precario kabels en leidingen	3.500	3.700	3.900
Precario overig	-	1.433	1.456
Hondenbelasting	389	534	550
Rente eigen financieringsmiddelen	7.990	5.641	7.409
Opbrengst beleggingen 1)	3.028	1.222	2.388
Onvoorzien	0	162	162
Totaal lasten	182.952	188.539	207.626

1) De opbrengsten van beleggingen in 2007 en 2009 zijn hoger door de éénmalige extra dividenduitkeringen BNG .

2.5 Programma's: Leeswijzer

Om de leesbaarheid en vergelijkbaarheid van programma's zo groot mogelijk te maken, kennen de programmateksten van de begroting allemaal dezelfde structuur. Deze structuur is als volgt:

Per *programma* wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

Programmadoelstelling (Missie)

Hier beschrijven we welk maatschappelijk effect we met dit programma nastreven.

Context en achtergronden

Onder dit kopje staat beschreven welke recente en toekomstige ontwikkelingen binnen dit programma aan de orde zijn en tegen welke achtergrond deze te plaatsen zijn.

Kaderstellende beleidsnota's

Hier noemen we de belangrijkste nota's die het kader bepalen voor het beleid en de uitvoering daarvan. De nota's zijn bijna allemaal opgenomen in het bestuurlijk informatie systeem (BIS). In de digitale versie van de begroting die op www.haarlem.nl is te raadplegen verschijnt door het aanklikken van het BIS-nummer de nota op het scherm.

Relatie met andere programma's

Elk begrotingsprogramma heeft wel een relatie met één of meer andere programma's. Om de samenhang in beleid beter zichtbaar te maken vermelden we per programma de belangrijkste relaties.

Binnen het programma gaan we per *beleidsveld* in op de volgende twee W-vragen.

1. Wat willen we bereiken?

Deze vraag wordt beantwoord door aan te geven wat we binnen een beleidsveld willen bereiken (doelen), en is dus een nadere invulling van de programmadoelstelling.

2. Wat gaan we ervoor doen in 2009?

We vermelden hier concreet wat de gemeente in 2009 gaat doen (prestaties). Dan kunnen zaken zijn die we zelf doen of dingen die we andere organisaties laten doen (in opdracht van de gemeente).

Deze eerste twee vragen willen we ook kunnen meten. Daarom vermelden we voor zover mogelijk in twee tabellen de indicatoren, die in meetbare termen aangeven welke beleidsdoelen we nastreven (via effectindicatoren) en welke prestaties daarvoor zullen worden verricht (via prestatieindicatoren).

Om de informatie per programma goed inzichtelijk te maken sluiten we elk programma af met een zogenoemde doelenboom. De onderlinge relaties tussen het maatschappelijke effect dat we nastreven met het programma (programmadoelstelling of missie) en per beleidsveld de beleidsdoelen die we willen bereiken en de prestaties die we daarvoor verrichten worden daarin helder gemaakt.

Om de derde W-vraag (*Wat mag het kosten?*) te beantwoorden sluiten we elk programma af met de volgende informatie:

Lasten, baten en saldo 2009 per programma

Per programma en beleidsveld staan de baten, lasten en het saldo van de onderliggende producten vermeld. Een saldo dat begint met een ‘min-teken’ betekent dat per saldo sprake is van een bate (inkomst), een saldo dat begint met een ‘plus-teken’ betekent dat per saldo sprake is van een last (uitgaaf) voor de begroting.

Op programmaniveau worden de lasten, de baten en het saldo voor twee jaren (lopende begroting 2008 en begroting 2009) weergegeven. Voor de rekening 2007 wordt alleen het saldo weergegeven.

In de begrotingscijfers 2008 zijn de begrotingswijzigingen verwerkt die de raad tot en met de kadernota 2008 heeft vastgesteld.

De lasten, baten en saldi zijn *exclusief* wijzigingen in de reserves van het betreffende programma in elk van de drie jaren. Daarom staat ook aangegeven welke toevoegingen aan reserves aan het programma zijn geraamd en welke onttrekkingen. Hiermee maken we, conform de bepalingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), afzonderlijk zichtbaar wat de saldi van het betreffende programma zijn nadat de wijzigingen in de reserves zijn meegenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen in 2009 worden gedaan. Voor meer informatie over investeringen verwijzen wij u naar het in juni 2008 (als bijlage bij de kadernota 2008) vastgestelde Investeringsplan 2008-2013.

In bijlage 5.3 staan per programma de subsidies die in de begrotingscijfers zijn opgenomen.

De informatiewaarde van de programmateksten

Bij het structureren en opnemen van de in dit hoofdstuk opgenomen programmateksten is de vraag of de informatie relevant is voor de raad een belangrijk toetsingscriterium geweest. Voor de raad relevante informatie wil zeggen informatie die de raadsleden kan ondersteunen bij de uitvoering van hun kaderstellende en controlerende taken.

Dat in de programma's de hoofdlijnen centraal staan betekent dat niet alles wat de gemeente doet aan bod komt. De zogenoemde ‘going concern’ (lopende)-activiteiten hebben we zo veel mogelijk achterwege gelaten, tenzij deze politiek in de belangstelling staan. Er is getracht om de nadruk te leggen op die doelen en prestaties, die in de aandacht staan, dan wel bestuurlijk van belang zijn. Dat is zo veel mogelijk concreet en inzichtelijk gemaakt en helder verwoord. Daarom zijn soms zaken bewust eenvoudig geformuleerd, terwijl de werkelijkheid complexer is.

Een ander aspect dat men bij het lezen van de teksten in gedachten moet houden is de mate waarin de gemeente kan bijdragen aan het bereiken van beoogde maatschappelijk effecten. Deze kan worden beïnvloed – zowel in negatieve als positieve zin – door verschillende externe factoren. Zo is de omvang van het aantal Haarlemse bijstandsgerechtigden niet alleen afhankelijk van gemeentelijke interventies, maar ook van regionale, landelijke en zelfs mondiale ontwikkelingen op het terrein van economie en arbeidsmarkt.

Ook is van belang om te beseffen dat veel van de prestaties die staan vermeld om de beleidsdoelen van Haarlem te bereiken, lang niet altijd door de gemeente zelf worden verricht, maar door anderen (zoals onze partners in de stad, bijvoorbeeld woningcorporaties en

gesubsidieerde instellingen). De gemeente heeft dan een meer regisserende taak en voorwaardenstellende bevoegdheid, en levert de prestaties niet zelf.

Als college vinden wij dat er wederom een belangrijke stap voorwaarts is gezet wat betreft het verbeteren van de informatiewaarde van onze programmabegroting. Zo zijn de indicatoren op punten verbeterd en beter voorzien van nulmetingen en streefcijfers. Ook is een aantal financiële en doelmatigheidskengetallen toegevoegd. Verder is bij het opstellen van de teksten meer aandacht geweest voor de grenzen van de beïnvloeding door de gemeente en het vinden van een goede balans tussen het informeren op hoofdlijnen en het verdwijnen van details. Tot slot is de Wmo – een onderwerp dat deel uitmaakt van meerdere programma's – ook in een aparte paragraaf (3.8) onder gebracht.

Ondanks de verbeteringen liggen er voor de komende jaren nog belangrijke uitdagingen. Die betreffen vooral het nog verder verbeteren van uniformiteit van de programma's (zowel wat betreft de mate van detaillering als ambitieniveau), de verdere verbetering van de indicatoren, en het nader uitwerken van de integraliteit van de programmabegroting. Deze aspecten zullen wij meenemen in de verdere ontwikkeling van de programmabegroting als sturingsinstrument. Het project informatiewaarde programmabegroting - dat in 2009 nog doorloopt – zal hierbij een belangrijke rol vervullen.

Programma 1

"De Waag" aan het Spaarne

Burger en Bestuur

Commissie Bestuur
(Coördinerende) Portefeuille(s) Bestuurszaken en organisatie
Afdeling(en) Concernstaf, Dienstverlening

Programmadoelstelling (Missie)

De samenleving van vandaag verlangt een bestuursstijl, waarbij de gemeente overleg voert met andere partijen en streeft naar draagvlak voor haar beleid, maar ook haar bestuurlijke verantwoordelijkheid neemt. Het bestuur wil krachtig en zichtbaar aanwezig zijn in stad en regio, heldere kaders stellen en ruimte bieden aan burgers en instellingen. Communicatie met alle betrokkenen en dienstverlening aan de klant zijn daarbij vaak het visitekaartje van het bestuur richting burgers en instellingen. Goed bestuur, goede communicatie en goede dienstverlening moeten zorgen voor vertrouwen van burgers en instellingen in het bestuur van de stad.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
% Haarlemmers dat enig tot onbeperkt vertrouwen heeft in gemeenteraad	71% (2005)*	79%		≥75%					Omnibusonderzoek
% Haarlemmers dat enig tot onbeperkt vertrouwen heeft in het college van burgemeester en wethouders		81%		≥75%					Omnibusonderzoek

* In 2005 is in het Omnibusonderzoek geen onderscheid gemaakt tussen vertrouwen in de gemeenteraad en vertrouwen in het college van burgemeester en wethouders.

Context en achtergronden

De gemeenteraad heeft het belang van ruimte bieden aan burgers en instellingen en het verbeteren van de informatie en communicatie over wat de gemeente doet nog eens onderstreept met wat is gaan heten 'motie 73'. Deze motie is aangenomen tijdens de behandeling van de kadernota in juni 2007 en roept het college op de informatie en communicatie over projecten en activiteiten in de stad te verbeteren. Inmiddels wordt systematisch aan verbeteringen gewerkt, bijvoorbeeld op de terreinen meldingen en klachten, informatie over bereikbaarheid, de knop *Mijn Wijk* op de website van de gemeente en tussentijdse informatie over de voortgang van de uitvoering van werkzaamheden en projecten.

Op regionaal niveau is Haarlem één van de steden in de *Metropoolregio Amsterdam* (MRA; voorheen aangeduid als de Noordvleugel). Dit is de naam waaronder de regionale en lokale overheden in het noordelijke deel van de Randstad samenwerken. Onder de metropoolvlag maken de regionale partners afspraken over o.a. woningbouw, werkgelegenheid, infrastructuur en landschap. Door op deze terreinen afspraken te maken, bundelen de partijen hun krachten om van de Metropoolregio Amsterdam een internationaal concurrerende regio te maken. De activiteiten binnen de Metropoolregio Amsterdam staan onder regie van de

Bestuurlijke Kerngroep, waarin de (middel)grote, gemeenten (waaronder Haarlem) en de provincies Noord-Holland en Flevoland vertegenwoordigd zijn. Het gebied van de Metropoolregio loopt ruwweg van Zandvoort tot Almere, van Purmerend tot Haarlemmermeer. In de MRA vertegenwoordigt Haarlem ook de regio Zuid-Kennemerland. Om deze taak te kunnen vervullen, is goed overleg met de Zuid-Kennemerland gemeenten noodzakelijk.

Naast het lokale en regionale beleid richt het mondiaal beleid zich op bewustwording van inwoners van Haarlem over mondiale vraagstukken en over de positie van steden en haar inwoners in Europa en andere werelddelen. Dit gebeurt door actieve organisaties in Haarlem op dit gebied te ondersteunen en te begeleiden en door samenwerkingsprojecten of –verbanden aan te gaan met gemeenten in andere landen. Hierbij gaat het om de jumelages (stedenbanden) met de steden Angers (Frankrijk) en Osnabrück (Duitsland) en om de op ondersteuning en ontwikkeling gerichte activiteiten in Mutare (Zimbabwe) en Emirdag (Turkije).

De gemeente heeft zich sterk naar een klant- en vraaggerichte organisatie ontwikkeld. De dienstverlening aan het publiek is georganiseerd volgens het model van een Klant Contact Centrum (KCC). Burgers en bedrijven kunnen bij dit KCC terecht voor vragen, producten en diensten. Denk daarbij aan informatieve vragen, aanvragen van bijvoorbeeld paspoorten en bouwvergunningen en het doorgeven van een melding openbare ruimte. Veel vragen en producten worden ter plekke beantwoord en verstrekt. In een aantal gevallen worden vragen en producten doorgeleid naar meer gespecialiseerde vakafdelingen. De klant merkt daar weinig of niets van, hij of zij blijft veelal het antwoord of product krijgen van het KCC. Vragen en producten kunnen langs vier wegen worden gesteld of aangevraagd: aan het loket in de publiekshal, telefonisch via het publieksinformatienummer 023 511 5115, via het Digitaal Loket op www.haarlem.nl en schriftelijk. Het is een maatschappelijke trend dat de verwachtingen van klanten over dienstverlening, ook die door gemeenten, steeds hoger worden. Stilstand in de ontwikkeling is derhalve achteruitgang, waardoor handhaving van het niveau van klanttevredenheid een telkens grotere inspanning vergt.

Kaderstellende beleidsnota's

Coalitieakkoord Haarlem 2006-2010: Sociaal en solide ([2006 / 207489](#))

Het wijkgericht werken aangescherpt ([2006 / 244992](#))

Wijkcontracten ([2007 / 183714](#))

Relaties met andere programma's

Naar zijn aard (relatie burger, bestuur en dienstverlening) kent dit programma relaties met alle andere programma's uit de begroting.

Beleidsveld 1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Zichtbaar lokaal bestuur. Voor zijn burgers en de instellingen in de stad wil het stadsbestuur zichtbaar en actief zijn. De bestuursstijl kenmerkt zich door overleg met andere partijen in de stad, streven naar draagvlak voor beleid maar ook het nemen van verantwoordelijkheid.

2. Regionale en internationale samenwerking. Overleg en samenwerking met andere partijen in de regio en daar buiten is een noodzakelijke voorwaarde voor het realiseren van onderwerpen in andere programma's.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. % Haarlemmers dat vindt dat B&W zich voldoende in de stad laat zien	36% (2007)	36%		>40%					Omnibusonderzoek Gemeentelijke registratie
2. Aantal deelnemende partijen aan samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam (incl. Haarlem)	2 provincies 26 gemeenten (2008)	-	28	28	28	28	28	28	

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Zichtbaar lokaal bestuur.
 - a. Uitbreiding wijkgericht werken met goede zichtbaarheid van het gemeentebestuur.
 - b. Elk collegelid heeft een meer specifieke bestuurlijke verantwoordelijkheid voor een stadsdeel en onderhoudt daar directe contacten mee.
 - c. Verbeteren informatie-uitwisseling tussen raad en burgers, bijvoorbeeld door informatie-avonden en snel publicatie van raadsbesluiten op de internet-site www.haarlem.nl. Tevens door uitvoeren plan van aanpak motie 73 (2007 / 196218) over verbeteren informatie en communicatie.
2. Regionale en internationale samenwerking.
 - a. Continuering samenwerking binnen Kennemerland en Regionaal Samenwerkingsverband Amsterdam.
 - b. Participatie in (bestuurlijke) werkgroepen in de Metropoolregio Amsterdam m.n. op de thema's:
 - afstemming vraag/aanbod kantoren- en bedrijvenlocaties
 - metropoolontwikkeling (uitwerking ontwikkelingsbeeld 2040)
 - de versterking van de creatieve industrie (programmabureau Creative Cities Amsterdam Area)
 - c. Intensivering samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam:
 - afstemming ontwikkeling kantoren- en bedrijvenlocaties
 - gemeenschappelijke visie ontwikkelingsbeeld Noordvleugel 2040
 - actieve betrokkenheid op het gebied van regionale bereikbaarheid
 - Haarlem trekt het samenwerkingsverband op het gebied van de versterking van de creatieve industrie (programmabureau Creative Cities Amsterdam Area)
 - d. Continueren jumelages met Angers en Osnabrück en ondersteuning van Emirdag en Mutare.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a/b. Aantal wijkbezoeken en overleggen met wijkraden door collegeleden ¹⁾	60 (2007)	60		70	70				Gemeentelijke registratie
1c. Aantal bezoekers subsite ²⁾ x1.000 www.haarlem.nl/ knop Mijn Wijk	27* (2007)	27	-	70	72	74	75	75	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal bestuurlijke overleggen en werkgroepen in de Metropool Regio Amsterdam	5 (2007)	5	-	5	5	5	5	5	Gemeentelijke registratie

- 1) Het betreft algemene bijeenkomsten van collegeleden met wijkraden of in de wijken; niet meegeteld zijn meer concrete onderwerpspecifieke bijeenkomsten over bijv. bestemmingsplannen.
- 2) Het betreft bezoekers van startpagina Mijn Wijk; aantal betreft mei t/m december 2007

Beleidsveld 1.2 Communicatie, participatie en inspraak

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Deelname Haarlemmers en organisaties bij wijkgerichte aanpak. Hiermee willen we bereiken dat meer inwoners en organisaties betrokken zijn bij (activiteiten in) hun buurt en bij de stad.
2. Haarlemmers goed geïnformeerd over en betrokken bij beleid en actuele gebeurtenissen. De communicatie met burgers en instellingen zullen wij zoveel mogelijk doen op wijkniveau. Daarmee willen we aansluiten op hun beleving van de onderwerpen en kunnen we zaken concreet en herkenbaar benoemen.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2010	2012	2013	
1. % Burgers dat actief meedoet aan verbeteren leefbaarheid in hun buurt	21% (2005)	21%		≥21%					Leefbaarheids en Veiligheidsmonitor
2. % Burgers dat vindt dat de gemeente voldoende doet om hen bij belangrijke onderwerpen te betrekken	26% (2006)	25%		≥30%					Omnibusonderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Deelname Haarlemmers en organisaties bij wijkgerichte aanpak.
 - a. Gefaseerd afsluiten van wijkcontracten, gebaseerd op evaluatie eerste vijf contracten (2008 54138) en ervaringen in 2008. In overleg met externe partners wordt bepaald hoeveel wijkcontracten worden afgesloten en welke wijken in aanmerking worden genomen. Het college streeft naar het afsluiten van 4 tot 5 wijkcontracten per jaar. Elk wijkcontract wordt afgesloten voor een periode van twee jaar. Dat betekent dat er maximaal 10 wijkcontracten tegelijk in werking zijn. Door het betrekken van Haarlemmers bij het opstellen van de wijkcontracten hoopt de gemeente ook de deelname aan activiteiten in, en betrokkenheid bij, de buurt te vergroten.
2. Haarlemmers goed geïnformeerd over en betrokken bij beleid en actuele gebeurtenissen.
 - a. De gemeentelijke informatievoorziening, zoals website en stadskrant in samenhang bezien en herontwikkelen, mede door middel van uitwerking motie 73 (2007 203372).
 - b. Peilen mening Haarlemmers over gemeentelijk beleid en uitvoering, onder andere via het digipanel.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal wijkcontracten	5 (2007)	5	4	5	5				Gemeentelijke registratie
2a. Aantal bezoekers startpagina www.haarlem.nl x 1.000	156 (2006)	179		180	185	185	190	190	Gemeentelijke registratie
2a. Plaats www.haarlem.nl in rangorde van gemeentelijke websites	48 (2007)	48 ¹⁾		≤ 48	≤ 48	≤ 48	≤ 48	≤ 48	Landelijk onderzoek www.advies.overheid.nl
2a. % Haarlemmers dat Stadskrant doorgaans iedere week bezorgd krijgt (excl. nee/nee sticker)	85% (2004)	87%		≥87%	≥87%	≥87%	≥87%	≥87%	Omnibusonderzoek
2a. % lezers dat Stadskrant goed leesbaar vindt	93% (2004)	93%		≥93%	≥93%	≥93%	≥93%	≥93%	Omnibusonderzoek
2b. Aantal peilingen drie digipanelen: Algemeen, Schalkwijk en Jeugd	2 (2006)	4	-	±13	±13	±13	±13	±13	Gemeentelijke registratie

1) plaats 48 van in totaal 443 gemeentelijke websites.

Beleidsveld 1.3 Beleidsveld Dienstverlening

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Adequate dienstverlening. Wij willen een duidelijke, vlotte en zorgvuldige dienstverlening voor alle burgers en instellingen die bij ons komen voor een gemeentelijk product, zoals paspoort, vergunning of melding openbare ruimte. Daarbij willen we de digitale dienstverlening, waarbij mensen via internet hun aanvragen kunnen indienen, verder uitbreiden. We streven naar een 7,0 of hoger voor de tevredenheid van de klant over de dienstverlening.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Klanttevredenheid over dienstverlening (alle kanalen); rapportcijfer	7,2 (alleen balie 2006)	7,6 (alleen balie)		≥7,0 ¹⁾	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	Landelijke benchmarking publiekszaken
1. Klanttevredenheid over dienstverlening (alle kanalen); plaats in rangorde van gemeenten	45 uit 60 (alleen balie 2006)	36 uit 80 (alleen balie)		Mid-denpositie of beter	Mid-denpositie of beter	Mid-denpositie of beter	Mid-denpositie of beter	Mid-denpositie of beter	Landelijke benchmarking publiekszaken
1. Aantal klachten over gemeentelijke dienstverlening	189 (2006)	306		≤ 200	≤ 200	≤ 200	≤ 200	≤ 200	Gemeentelijke registratie
1. % schriftelijke (deels) gegronde klachten over gemeentelijke dienstverlening ²⁾	39% (2006)	50%		45%	40%	35%	30%	30%	Gemeentelijke registratie

- 1) De verwachtingen van klanten op het gebied van dienstverlening worden steeds hoger. Dit is een maatschappelijke trend. Klanten worden steeds kritischer en veeleisender. Om hetzelfde niveau van klanttevredenheid te behalen moet dus veel inspanning worden geleverd. Hier geldt het motto: "stilstand is achteruitgang".
- 2) Dit betreft klachten over de dienstverlening van alle gemeentelijke onderdelen en over alle producten, zoals vergunningen, reisdocumenten, uitkeringen, parkeervignetten enz. Het gaat hier niet om bezwaarschriften.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Adequate dienstverlening.
 - a. Verdere invoering van digitale dienstverlening met meer digitaal af te handelen producten en diensten en beter toegankelijke informatie. Dit is een onderdeel van het gemeentebrede programma Digitalisering.
 - b. Sturing op kwaliteitsnormen voor telefonie, zoals wachttijden en uitval. Meting hiervan wordt waarschijnlijk eind 2008 mogelijk.
 - c. De dienstverleners in de Publiekshal worden flexibeler ingezet over verschillende vakgebieden en klantcontactkanalen. Hiermee kunnen klantpieken en toenemende bezoekersaantallen beter en efficiënter opgevangen worden.
 - d. Uitbreiden van het kwaliteitshandvest met afspraken over de verleende diensten tussen de gemeente en klanten. Hierin staan de kwaliteitsnormen voor de dienstverlening.
 - e. Kwaliteit Gemeentelijke Basisadministratie borgen en beheren.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. % producten publieke dienstverlening dat via internet kan worden afgehandeld	66% (2006)			65% ¹⁾	65% ¹⁾	65% ¹⁾	65% ¹⁾	65% ¹⁾	Monitor advies.overheid.nl
1a. Aantal bezoekers Digitaal Loket	136.379 (2007)	136.379		225.000					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal aanvragen via Digitaal Loket	1.989 (2007)	1.989		4.000					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal emails	8.522 (2007)	8.522		8.500					Gemeentelijke registratie
1a. % klantcontacten Digitaal Loket van totaal aantal klantcontacten (balie, telefoon en digitaal)	14% (2006)	30%		>30%	>30%	>30%	>30%	>30%	Gemeentelijke registratie
1b. Aantal klantcontacten Publieksinformatienummer 023-5115115	107.057 (2007)	107.057		107.100					Gemeentelijke registratie
1b. Gemiddelde wachttijd aan de telefoon in seconden	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn	Gemeentelijke registratie
1c. Aantal uitgereikte volgnummers Publiekshal ²⁾	184.508 (2007)	184.508		184.500					Gemeentelijke registratie
1c. Gemiddelde wachttijd aan de balie in minuten voor alle handelingen	10 min. (2007)	10 min.		≤ 15 min.	≤ 15 min.	≤ 15 min.	≤ 15 min.	≤ 15 min.	Gemeentelijke registratie
1d. Aanwezigheid kwaliteitshandvest dienstverlening	Nee (2008)	-		Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Gemeentelijke registratie
1e. Uitslag driejaarlijkse GBA-audit ³⁾ (wettelijke verplichting)	Geslaagd (2006)	-		-	Geslaagd	-	-	-	Agentschap BPR ⁴⁾

- 1) De verwachtingen van klanten op het gebied van dienstverlening worden steeds hoger. Dit is een maatschappelijke trend. Klanten worden steeds kritischer en veeleisender. Bijvoorbeeld in de Monitor advies.overheid.nl verdwijnen items die niet meer scoren (iedereen voldoet eraan) van de vragenlijst en nieuwe items worden toegevoegd. Om dezelfde score te behalen moet dus veel inspanning worden geleverd.
- 2) Het aantal bezoekers ligt ongeveer een kwart tot een derde hoger dan het aantal uitgereikte volgnummers.
- 3) De gemeentelijke basisadministratie (GBA) moet voldoen aan kwaliteitsnormen die steeds strenger worden. Elke drie jaar vindt er een audit plaats op inhoud, proces en privacy. Een correcte administratie draagt bij aan adequate dienstverlening.
- 4) Agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten, onderdeel van het ministerie van BZK.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

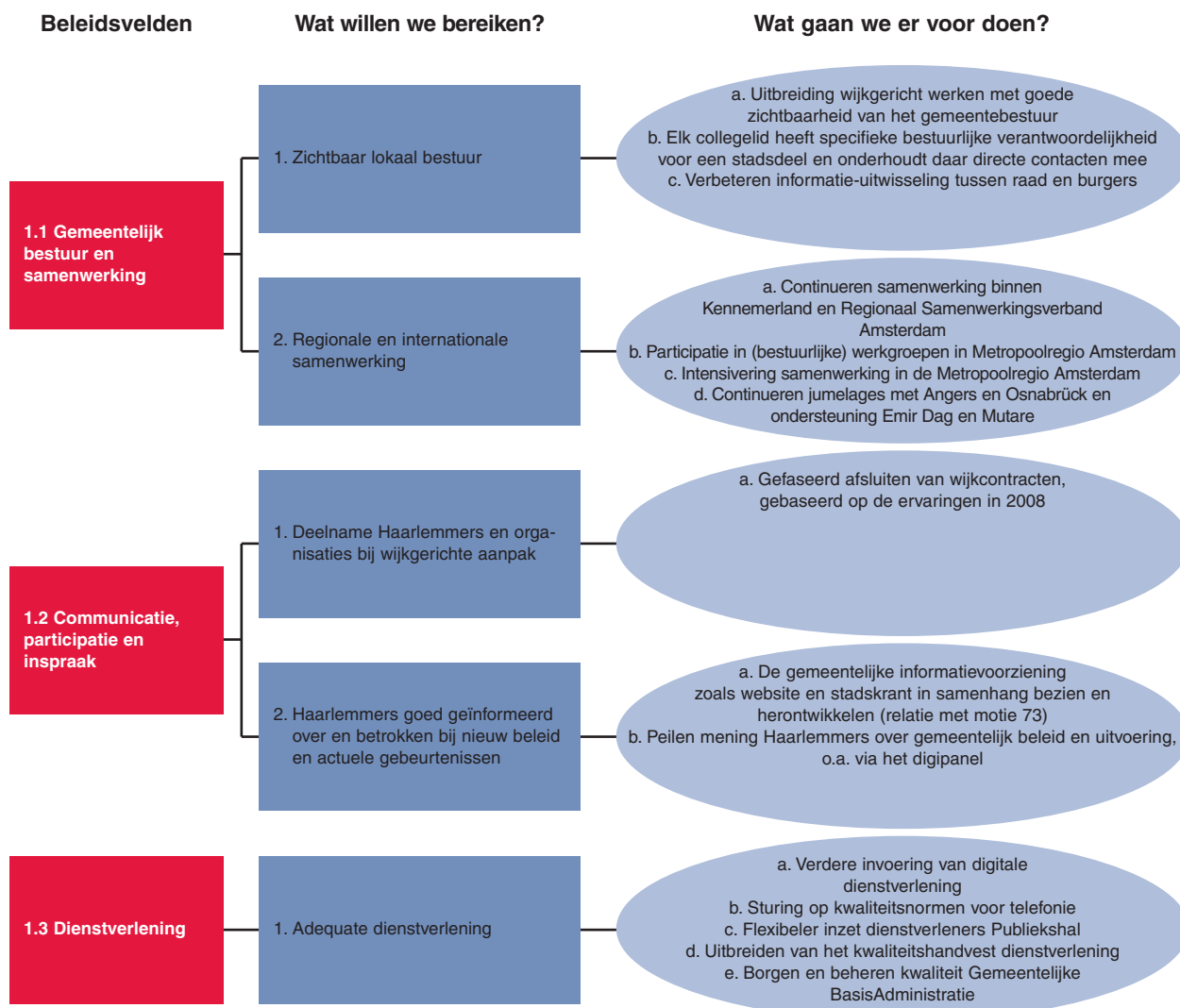
bedragen x € 1.000

beleids veld	Programma 1 Burger en bestuur	Rekening	Begroting	
		2007	2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking		7.288	7.462
1.2	Communicatie, participatie en inspraak		92	92
1.3	Dienstverlening		9.015	8.993
	<i>Totaal lasten</i>		16.395	16.546
Baten (exclusief mutaties reserves)				
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking		-32	-32
1.2	Communicatie, participatie en inspraak		0	0
1.3	Dienstverlening		-3.094	-3.096
	<i>Totaal baten</i>		-3.126	-3.128
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		13.269	13.419
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		0	0
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	8.692	13.269	13.419

Investerings reeds besloten door de raad			bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering		Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>			
13.01	Software DV GBA software		270
Investerings gemandateerd door raad aan college			
IPNr	Omschrijving investering		Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>			
10.99	Kleine investeringen		19
Totaal programma 1 Burger en Bestuur			289

Programma 1 Burger en Bestuur

Programmadoelstelling: Effectief bestuur, goede relatie burger en bestuur en tevreden klanten

Programma 2

Frans Halsmuseum, Klein Heiligland

Veiligheid, Vergunningen en Handhaving

Commissie Bestuur
(Coördinerende) Portefeuille(s) Openbare Orde en Veiligheid
Afdeling(en) Veiligheid, Vergunningen en Handhaving

Programmadoelstelling (Missie)

Haarlem is een van de meest veilige steden van Nederland en dat moet zo blijven. De preventieve en repressieve maatregelen die in samenwerking met diverse partners worden uitgevoerd, worden voortgezet. Geweld op straat, asociaal gedrag, overlast, verloedering en gebrek aan respect voor regels worden met kracht bestreden.

Een veilige en leefbare stad heeft ook nieuwe initiatieven nodig met toetsing aan gemeentelijke eisen vanuit de bouw, brandveiligheid en milieuregels. Vergunningen op de terreinen bouwen, wonen, gebruik, milieu, brandveiligheid, monumenten, reclame, terrassen, markten en evenementen worden op een plek in de organisatie integraal verleend, passend binnen de beleidskaders, technische- en veiligheidseisen en na zorgvuldige belangenafweging. Snelle en zorgvuldige vergunningverlening kan bijdragen aan het uitvoeren van de woningbouwtaakstelling die de gemeente de komende jaren heeft en het realiseren van wensen van bedrijven en burgers ten aanzien van de ontwikkeling van Haarlem. Toetsen vooraf en toezicht (indien nodig handhaving) op de uitvoering bij (bouw) initiatieven op onderdelen als constructie, brandveiligheid, architectuurhistorie en welstand zijn noodzakelijk om een veilige en mooie leefomgeving te creëren voor bewoners en gebruikers van de stad.

Integrale veiligheid, vergunningverlening en handhaving staan centraal en zullen een positief maatschappelijk effect hebben op de objectief vastgestelde veiligheid zoals blijkt uit aantallen incidenten en de subjectief vast te stellen veiligheid zoals die door burgers wordt ervaren.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007 ¹	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Aantal incidenten ²	48.734 (2005)	50.751		39.000					Politie Kennemerland
% Haarlemmers dat zich wel eens onveilig voelt	33% (2005)	27		≤33% (nader: 25%) ²					Leefbaarheids- en veiligheidsmonitor

1 De realisatiewaarden 2007 zijn alleen ingevuld indien deze reeds voorhanden waren

2 Onder het kopje incidenten vallen alle aangiften, maar ook meldingen van overlast of van een voorval zonder dat er een aangifte is gedaan.

Context en achtergronden

In de periode tot 2010 is het van belang om de aandacht te richten op de onderwerpen die, gezien de huidige ontwikkelingen en de veiligheidssituatie, prioriteit verdienen. Voorbeelden hiervan zijn ontwikkelingen in de crisisbeheersing, regionalisering van veiligheidsbeleid maar ook de aanpak van overlast in de binnenstad, de integriteit van de prostitutiebranche, overlast van drugs- en drankgebruik en de jeugdcriminaliteit.

Wat de crisisbeheersing betreft concludeerde de inspectie Openbare Orde en Veiligheid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (IOOV) in 2008 naar aanleiding van de Algemene Doorlichting Rampenbestrijding (ADR) dat de basis in de crisisbeheersingsorganisatie aanwezig is, maar dat de gemeentelijke processen op onderdelen nog moeten worden verbeterd.

Regionalisering is eveneens van belang waar het gaat om de bestuurlijke aanpak van criminele samenwerkingsverbanden, onder andere via de Wet Bevordering Integriteits Beoordeling van het Openbaar Bestuur (BIBOB). Zowel regionaal als interregionaal wordt gezocht naar mogelijkheden van samenwerking, op het gebied van advisering en informatie-uitwisseling alsmede de opbouw van expertise. Lokaal wordt de aanpak om te komen tot een integer ondernemersklimaat in Haarlem geïntensiveerd.

De noodzaak tot regionalisering van de brandweer volgt onder andere uit de noodzaak van betere kwaliteit van brandweezorg en bedrijfsvoering, steeds specialistischer wordende taken, de behoefte aan efficiënter werken, de rol van de regionale brandweer in de voorbereiding van de coördinatie bij de bestrijding van rampen en zware ongevallen en de ontwikkeling van multidisciplinair informatiemanagement voor de operationele diensten.

Per 1 juli 2008 zijn de brandweertaken in één regionaal brandweerkorps ondergebracht.

Het lokaal veiligheidsbeleid beoogt door een brede en samenhangende aanpak factoren, die inbreuk maken op de ordening en rust (als gevolg van gedrag van mensen), in het publieke domein te beïnvloeden. Het beleid richt zich zowel op feitelijke inbreuken op veiligheid als op onveiligheidsgevoelens. Lokaal veiligheidsbeleid en handhavingsbeleid moeten in samenwerking tussen diverse organisaties worden ontwikkeld en uitgevoerd, waarbij de gemeente een regierol vervult. Het College heeft de gemeentelijke aanpak getransformeerd naar een wijkgerichte. Het veiligheidsbeleid is daarop aangepast.

Inmiddels is de Nota Integraal Veiligheidsbeleid 2008-2010 vastgesteld. Daarvan maken twee actieprogramma's deel uit: actieprogramma Jeugd en Veiligheid en de Veilige Binnenstad. Deze actieprogramma's behelzen projecten die integraal (politie, justitie, welzijnsorganisaties, gemeentelijke afdelingen) worden uitgevoerd. De meeste van de in deze programmabegroting genoemde prestaties staan centraal in de projecten van beide programma's.

Naast deze twee actieprogramma's zijn inmiddels twee andere actieprogramma's opgesteld, één voor het onderwerp fysieke veiligheid, dat onder meer de crisisbeheersing betreft en één voor het onderwerp handhaving. Laatstgenoemd document omvat niet alleen de aanpak in het kader van de Wet BIBOB maar ook prioritering en capaciteitsverdeling in de uitvoering van handhavingsactiviteiten, alsmede activiteiten ten aanzien van de informatiepositie en de regiefunctie van de gemeente.

Ter bevordering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving spelen de basis- en leefomgevingkwaliteit en duurzaamheid een wezenlijke rol. Jaarlijks wordt in het milieuwerkprogramma beschreven welke activiteiten de gemeente op milieugebied ontwikkelt. Hierover wordt jaarlijks verantwoording afgelegd in de milieumonitor.

Kaderstellende beleidsnota's

- Het wijkgericht werken aangescherpt; voorstellen voor een nieuwe wijkaanpak in Haarlem' ([2006/244992](#))
- Nota integraal jeugdbeleid 'Kiezen voor jeugd' ([2006/245228](#))
- Handhavingprogramma 2008 ([2008/159](#))
- Uitvoeringsprogramma 2007 voor de Brede Doeluitkering Sociaal ([2006/245196](#))
- Plan van aanpak optimaliseren crisis- en rampenbestrijding Haarlem ([2007/112528](#))
- Nota Integraal Veiligheidsbeleid 2008-2010, inclusief de actieprogramma's Jeugd en Veiligheid en Veilige Binnenstad ([2008/46560](#))
- Actieprogramma Handhaving 2008-2010 (nog niet vastgesteld)
- Actieprogramma Fysieke Veiligheid 2008-2010 (nog niet vastgesteld)
- Milieujaarprogramma en Hoofdlijnennotitie milieubeleid ([2007/110609](#))

Relaties met andere programma's

Er zijn relaties met veel programma's van de Programmabegroting:

- Programma 3 Zorgzame samenleving: beleidsveld 3.1 Openbare Gezondheidszorg (alcohol en drugsgebruik door jongeren), Beleidsveld 3.2 Maatschappelijke Opvang (hulpverlening verslaafden, daklozen, mensen met psychiatrische achtergrond, huiselijk geweld en vrouwenopvang);
- Programma 4 Maatschappelijke Ontwikkeling: beleidsveld 4.1 Jeugd, beleidsveld 4.3 Welzijn (sociale cohesie en participatie in de buurt);
- Programma 5 Wijkaanpak, Wonen en Stedelijke Ontwikkeling, beleidsveld 5.1 Wijkaanpak Stedelijke Vernieuwing en 5.2 Wonen;
- Programma 6 Economie Cultuur, toerisme en recreatie: vooral beleidsveld 6.1 Economie (goed en veilig ondernemingsklimaat);
- Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit: vooral beleidsveld 8.3 Parkeren
- Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving: beleidsveld 9.1 Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid en beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds (wijkgericht werken).

Beleidsveld 2.1 Sociale Veiligheid

Sociale veiligheid omvat de bescherming of het zich beschermd voelen tegen gevaar dat veroorzaakt wordt door of dreigt van de kant van menselijk handelen in de openbare ruimte.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een betere veiligheid van woon-, werk- en verblijfsomgeving
2. Minder overlast, geweld en vernielingen in daartoe aangewezen gebieden, zoals de Binnenstad, de Waarderpolder en diverse winkelcentra.
3. Minder overlast, geweld, discriminatie en vernielingen door de jeugd.
4. Integer ondernemersklimaat in de binnenstad.

De verweving van boven- en onderwereld verdient in bepaalde segmenten van de samenleving extra aandacht. Haarlem streeft naar een integer ondernemersklimaat waar geen criminele activiteiten in welke vorm dan ook worden gepleegd.

Effectindicator ⁴	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal aangiften diefstal uit woning	561 (2006)	648		≤561					Politie
1. % Haarlemmers dat 's avonds thuis blijft omdat men zich onveilig voelt (OPH7)	22% (2003)	17%		22% (nader: 15%) ³					Omnibusonderzoek
2. Aantal veeplegers ⁵	77 (2006)	108	112	54					Openbaar Ministerie
2. Aantal overlastmeldingen over uitgaanspubliek door bewoners van de binnenstad	100 (2006)	112		80					Politie Kennemerland
2. % van de overlastgevers dat in maatschappelijke opvang kan worden geplaatst (N=90) (OPH4)	80 (2004)			80					Cliëntvolgsysteem HDK
3. Aantal meldingen jongerenoverlast	1380 (2006)	2033 ⁶		≤1380					Politie Kennemerland
3. Aantal hinderlijke jeugdgroepen	16 (2006)			≤16					Gemeentelijke registratie
3. % inwoners dat overlast heeft van groepen jongeren (OPH15)	18% (2004)			18,3 % (nader ten hoogste 18%) ³					Omnibusonderzoek
3. % leerlingen van VO dat zich onveilig voelt (OPH 13A)	9% (2001)			8%					Cinop onderzoek
3. % personeel VO dat zich onveilig voelt (OPH13B)	4% (2001)			4%					Cinop onderzoek
3. % slachtoffers van incidenten op scholen (OPH 14) Leerlingen - vandalisme - pesten - agressie en geweld - vermogensdelicten Personeel - vandalisme - agressie en geweld - vermogensdelicten	14% (2001)			13% 17% 20% 25% 13%					Cinop onderzoek
3. Aantal minderjarige verdachten per 1.000 12-17 jarige Haarlemmers (OPH 16)	27 (2004)			24					Openbaar Ministerie
4. Totaal aantal geweigerde of ingetrokken vergunningen als gevolg van BIBOB-onderzoeken	0 (2007)	0		5					Gemeentelijke registratie

3 De reeks van jaren met betrekking tot 'een veilige en leefbare stad' loopt tot en met 2009. De bij dit thema behorende beleids- en financieringscyclus strekt tot en met 2009. Alle tabellen met deze jaarreeksen zullen daarom tot en met 2009 worden ingevuld. De doelstellingen in het kader van OPH zijn de doelstellingen zoals met het Rijk zijn afgesproken. In het geval dat ontwikkelingen ertoe leiden de doelstellingen ambitieuzer te formuleren, staan deze tussen haakjes. Voor de jaren na 2009 zal bezien moeten worden of de hier gepresenteerde indicatoren ook dan nog houdbaar zijn.

4 Omwille van de overzichtelijkheid is het aantal hier weergegeven indicatoren in aantal beperkt (met uitzondering van de OPH-indicatoren, die alle zijn opgenomen, hetzij als effectindicator, hetzij als prestatie-indicator). De overige indicatoren zijn terug te vinden in de actieprogramma's bij de Nota Integraal Veiligheidsbeleid 2008-2010 en in de Programmabegroting 2008.

- 5 Onder veelpleger wordt verstaan: een persoon van 18 jaar of ouder die in het gehele criminele verleden meer dan 10 politieantecedenten heeft opgebouwd, waarvan tenminste 1 in het voorafgaande kalenderjaar. Onder zeer actieve veelpleger wordt verstaan:
Een persoon van 18 jaar of ouder die over een periode van 5 jaren meer dan 10 politieantecedenten heeft opgebouwd, waarvan tenminste 1 in het voorafgaande kalenderjaar. De totale groep veelplegers vormen gezamenlijk de zogenaamde "lijst veelplegers". De toename van het aantal veelplegers wordt verklaard uit het feit dat de registratie van veelplegers efficiënter is geworden. Feitelijke afname zal pas na een aantal jaren gerealiseerd kunnen worden, afhankelijk van het gevoerde beleid (bijv. project Nazorg).
- 6 Forse toename laat zien dat veel meer meldingen zijn geregistreerd, waarschijnlijk door de aandacht voor jeugdproblematiek. Dit betekent niet dat de jeugdoverlast als zodanig is gestegen.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een betere veiligheid van woon, werk en verblijfomgeving, door:
 - a. creëren van veilige plekken.
 - b. creëren van veilige woningen (o.a. woningen voorzien van Keurmerk Veilig Wonen en beveiligen achterpaden).
2. Minder overlast, geweld, discriminatie en vernielingen in daartoe aangewezen gebieden door:
 - a. adequate aanpak veelplegers.
 - b. aanpak overlast.
 - c. uitvoeren Keurmerk Veilig Ondernemen.
3. Minder overlast, geweld, discriminatie en vernielingen door jeugd door:
 - a. aanpak jeugdgroepen.
 - b. creëren van een veilige school.
 - c. aanpak jeugdige veel en meerplegers.
4. Integer ondernemersklimaat in de binnenstad (horeca, coffeeshops en prostitutie) door:
 - a. toepassing BIBOB.
 - b. inzet toezicht- en bestuurlijke maatregelen.

Prestatieindicator ⁴	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal aangepakte onveilige plekken per jaar (OPH8)	0 (2003)	23	15	15 (nader >23) ³					Gemeentelijke registratie
1.a Overlast uitgewerkt in actieprogramma (OPH12)		Niet gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd					Gemeentelijke registratie
1b. Aantal woningen met certificaat Keurmerk Veilig Wonen (OPH9)	4200 (2003)		10.882	12.144					Certificeringsinstituut KVV
1b. Totaal aantal beveiligde achterpaden (OPH11)	6155 (2003)	6172		6555					Gemeentelijke registratie
2a. % Volwassen veelplegers waarvoor nazorg of resocialisatietraject wordt aangeboden (OPH1)	24% (2004)	25%		24% (nader tenminste 25%) ³					Politie
2a. Aantal volwassen veelplegers dat een nazorg of resocialisatietraject afrondt (OPH2)	0 (2004)	6		20					Politie
2c. Totaal aantal winkelgebieden en bedrijventerreinen met Keurmerk Veilig Ondernemen (N = 7 winkelcentra en 3 bedrijventerreinen) (OPH 10)	0 (2004)	4		1 (nader 6) ³					Gemeentelijke registratie
3c. % Jeugdige veelplegers dat nazorg of resocialisatietraject wordt aangeboden (OPH1)	0% (2004)			100%					Politie
3c. Aantal jeugdige veelplegers dat een nazorg of resocialisatietraject afrondt (N = 17) (OPH3)	0 (2004)			15 (nader: 80%) ³					Politie
4a. Aantal gescreende prostitutiebedrijven aan de hand van de wet BIBOB	Nvt	6	10	17					Gemeentelijke registratie
4a. % Gescreende nieuwe horeca aanvragen	Nvt	100%	100%	100%					Gemeentelijke registratie

3 De reeks van jaren met betrekking tot 'een veilige en leefbare stad' loopt tot en met 2009. De bij dit thema behorende beleids- en financieringscyclus strekt tot en met 2009. Alle tabellen met deze jaarreeksen zullen daarom tot en met 2009 worden ingevuld. De doelstellingen in het kader van OPH zijn de doelstellingen zoals met het Rijk zijn afgesproken. In het geval dat ontwikkelingen ertoe leiden de doelstellingen ambitieuzer te formuleren, staan deze tussen haakjes. Voor de jaren na 2009 zal bezien moeten worden of de hier gepresenteerde indicatoren ook dan nog houdbaar zijn.

4 Omwille van de overzichtelijkheid is het aantal hier weergegeven indicatoren in aantal beperkt (met uitzondering van de OPH-indicatoren, die allen zijn opgenomen). De overige indicatoren zijn terug te vinden in de actieprogramma's bij de Nota Integraal Veiligheidsbeleid 2008-2010 en in de Programmabegroting 2008.

Beleidsveld 2.2 Fysieke Veiligheid

Fysieke Veiligheid bevat vormen van onveiligheid die samenhangen met gevaarlijke stoffen, gebouwen en natuur. Thema's zijn brandveiligheid, brandweezorg, (natuur)rampen en externe veiligheid. Een belangrijke maatregel in dit veld betreft crisisbeheersing en de voorbereiding op de rampenbestrijding.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Kwalitatief goede crisisbeheersing: Haarlem streeft naar een crisisbeheersingsorganisatie die voldoet aan (meer dan) de basisnormen, zowel met betrekking tot gemeentelijke processen als ook op het gebied van de organisatorische (rand)voorwaarden.
2. Het voorkomen, beperken en bestrijden van brand en het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan brand.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1. Oordeel van de inspectie openbare orde en veiligheid		Negatief	Gematigd positief	Positief					Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (IOOV)
2. Inzet van Brandweezorg conform de Handleiding brandweezorg				100%					Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid (Nibra)

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Kwalitatief goede crisisbeheersing door:
 - a. uitvoeren plan van aanpak crisisbeheersing, mede op basis van de ADR-rapportage van de IOOV. Dat plan van aanpak houdt o.a. in voorbereid zijn op rampen door middel van een adequate piketregeling (hard en zacht piket), actuele rampenplannen en het voldoende opleiden en oefenen van alle betrokkenen binnen de crisisorganisatie.
 - b. beheersing risico's gevaarlijke stoffen. Opstellen en realiseren uitvoeringsprogramma Externe veiligheid. Dat plan van aanpak houdt onder andere in het uitvoeren van diverse projecten zoals routing gevaarlijke stoffen, risico-inventarisatie vervoer over de weg, het spoor, de lucht en het water, maar ook de verhoging en verbreding van de expertise ten aanzien van BEVI (Besluit Externe Veiligheid Inrichtingen), het verbeteren van de samenwerking met Milieudienst IJmond en de Hulpverleningsdienst Kennemerland en het beheren van de provinciale risicokaart.
2. Brandweezorg door het voorkomen, beperken en bestrijden van brand en het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan brand, oftewel door:
 - a. preventie: voorkomen en beperken van brand;
 - b. preparatie: een goede voorbereiding op de repressieve taken;
 - c. repressie: de daadwerkelijke bestrijding van brand en andere inbreuken

Hoe gaan we dit meten?

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Niveau maatramp ⁵	In 2009	Nivo 0	Nivo 1	Nivo 2					IOOV
1b. Aantal projecten: routering gevaarlijke stoffen, risico-inventarisatie vervoer over de weg, het spoor, de lucht en het water.	0 (2004)		7	7					Gemeente Haarlem
2a. Aantal controles m.b.t. brandveilig gebruik van bouwwerken en het aantal afgegeven gebruiksvergunningen	Najaar 2008								
2b. Aantal oefeningen per jaar	Najaar 2008								
2c. % uitrukken met overschrijding van vastgestelde opkomsttijd	Najaar 2008								

5 Samenvatting van de maatscenario's van een regio. Het gaat daarbij om een indicatief beeld waarbij de grootste hulpvragen per discipline worden samengevat. De maatramp kan worden gevisualiseerd met de 'maatramp-diamant' (bron: Leidraad Maatramp 2000, Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid Nibra.). De nivo's lopen van 1 tot en met 5, waarbij 5 het hoogste niveau is.

Beleidsveld 2.3 Integrale vergunningverlening en handhaving

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Optimale vergunningverlening. Het zorgvuldig en binnen redelijke termijnen afgeven van vergunningen.
2. Voldoende toezicht en sterke handhaving van de verleende vergunningen onder andere op milieu-aspecten, brandveiligheid en constructie met een afweging van de betrokken belangen.
3. Brede handhaving in de openbare ruimte. Dit is het in samenhang handhaven van verschillende aspecten, zoals schoon, heel en veilig.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Optimale vergunningverlening door:
 - a. integrale vergunningverlening.
 - b. snellere vergunningverlening. Onder andere door opstellen nieuwe standaards in werkwijze vergunningverlening.
 - c. onderzoeken of het aantal te verlenen vergunningen, al dan niet via integrale vergunningverlening, kan worden teruggebracht in het kader van administratieve lastenverlichting, afhankelijk van uitkomsten van onderzoek in 2008.

2. Voldoende toezicht en sterke handhaving van de verleende vergunningen door:
 - a. integraal toezicht en handhaving volgens vastgesteld handhavingsprogramma. Dat houdt concreet in dat jaarlijks integrale, gemeentebrede handhavingsprioriteiten met bijbehorende inzet van capaciteit aan de raad worden voorgelegd. Een voorbeeld is de aanpak van woonwagencampen. De verschillende processen van handhaving op de terreinen bouwen, wonen, reclame, terrassen, milieu, monumenten en brandveiligheid worden op elkaar afgestemd, evenals de processen aangaande evenementen, markten en kermissen.

3. Brede handhaving openbare ruimte door:
 - a. brede inzet medewerkers. Dit betekent het inzetten van medewerkers voor verschillende handhavingswerkzaamheden tegelijkertijd. Daartoe dienen de medewerkers adequaat opgeleid te worden.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1b. % binnen wettelijke termijn verleende vergunningen ⁶			75%	85%	100%				Gemeentelijke registratie
1b. % binnen helft van wettelijke termijn verleende vergunningen			5%	10%	10%				Gemeentelijke registratie
1c. aantal verschillende vergunningen	In 2008								Gemeentelijke registratie
2a. % toezicht- en handhavingsobjecten waarbij het toezichtprotocol is gevolgd	In 2008		50	75	80				Gemeentelijke registratie
3a. % breed inzetbare medewerkers	In 2009			25	50				Gemeentelijke registratie

6 De wettelijke termijn voor het verlenen van een vergunning verschilt per soort vergunning.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen. Binnen dit programma zijn geen investeringen gepland, daarom is geen overzicht investeringen 2009 opgenomen.

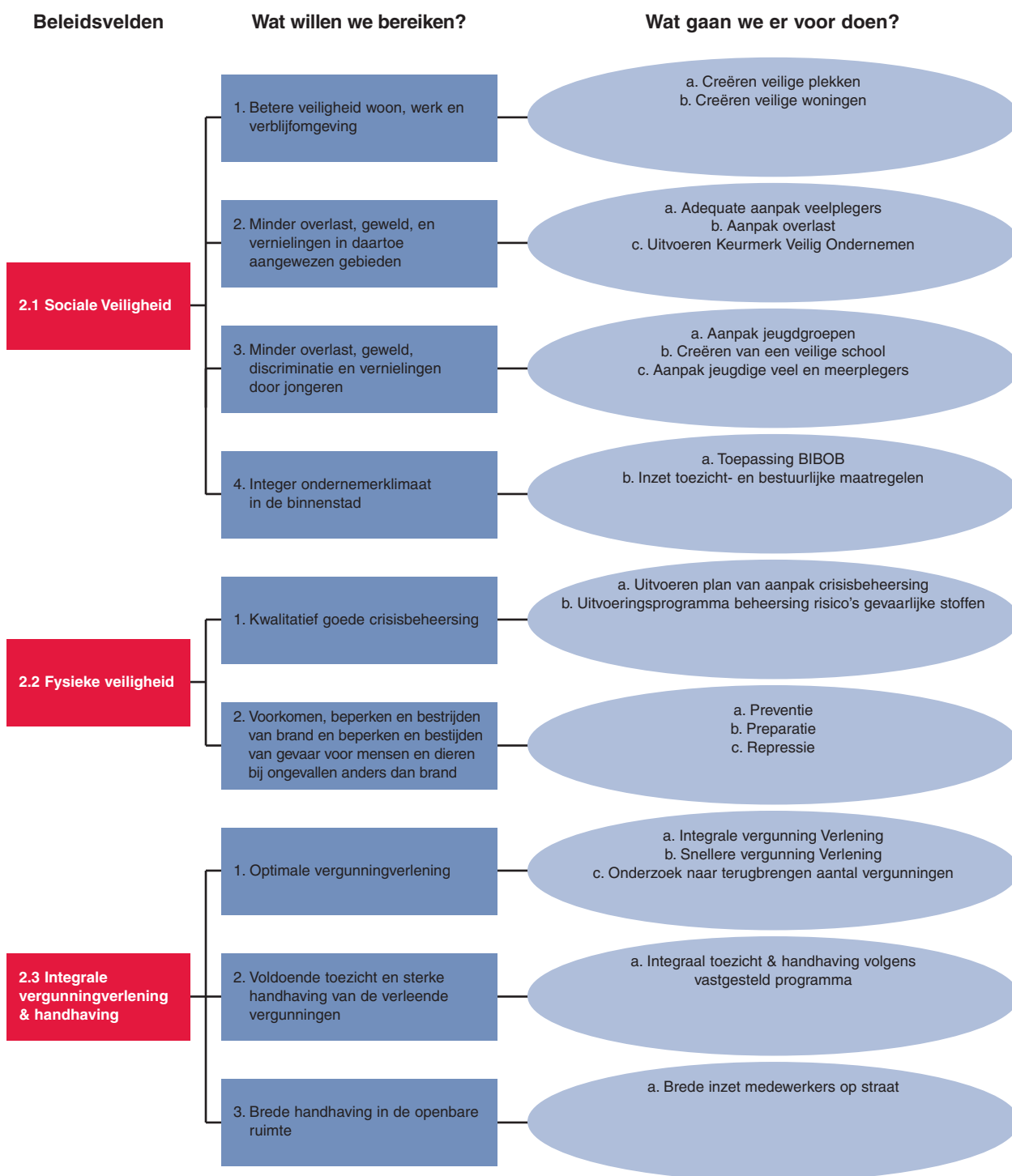
		bedragen x € 1.000		
beleids veld	Programma 2 Veiligheid, vergunningen en handhaving	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
	Lasten (exclusief mutaties reserves)			
2.1	Sociale veiligheid		2.539	2.316
2.2	Fysieke veiligheid		13.526	14.202
2.3	Integrale vergunningverlening en handhaving		15.296	17.102
	<i>Totaal lasten</i>		31.361	33.620
	Baten (exclusief mutaties reserves)			
2.1	Sociale veiligheid		-1.632	-1.625
2.2	Fysieke veiligheid		-1.416	-715
2.3	Integrale vergunningverlening en handhaving		-6.539	-6.631
	<i>Totaal baten</i>		-9.586	-8.970
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		21.775	24.649
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		0	0
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	12.122	21.775	24.649

Investeringen reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
	Er zijn binnen dit programma geen investeringen	
Totaal programma 2 Veiligheid vergunningen en handhaving		

Programma 2

Veiligheid, Vergunningen en Handhaving

Programmadoelstelling: Een veilige stad

Programma 3

Donkere Spaarne 56

Zorgzame Samenleving

Commissie Samenleving
(Coördinerende) Portefeuille(s) Maatschappelijke Ontwikkeling
Afdeling(en) Stadszaken en Dienstverlening

Programmadoelstelling (Missie)

De zorgzame samenleving gaat uit van brede participatie. Ongeacht leeftijd, psychische, sociale, lichamelijke of verstandelijke beperking moet iedere burger kunnen meedoen aan de samenleving. Mensen die dit niet zelfstandig kunnen krijgen ondersteuning. Hierbij is het van belang mensen in staat te stellen zolang mogelijk regie over eigen leven te houden. Preventieve zorg aan kwetsbare Haarlemmers richt zich op 'meedoen en erbij horen'. Het gaat hierbij om ondersteuning op belangrijke levensgebieden zoals gezondheid, wonen, mobiliteit. Daarnaast stimuleert het verwerven van kennis en vaardigheden (nieuwe media en digitale informatie) burgers tot meer zelfredzaamheid en het in stand houden van netwerken. Daarmee draagt de zorgzame samenleving in hoge mate bij aan de sociale kwaliteit van de stad.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Tevredenheid vragers maatschappelijke ondersteuning (gemiddeld rapportcijfer)	7,5 (2007)	7,5		≥7,5					SGBO, Benchmark Wmo

Context en achtergronden

Dankzij de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) kan de gemeente meer maatwerk leveren op het terrein van zorg en welzijn (zie ook paragraaf 3.8 in deel 3 van deze programmabegroting). Onder maatschappelijke ondersteuning verstaan we alle ondersteuning die aan burgers wordt geboden om mee te doen aan de samenleving. Dat kan zijn in de vorm van inclusief beleid (breed en in de uitvoering afgestemd op alle inwoners, dus niet alleen op doelgroepen), burgers die elkaar ondersteunen (civil society), collectieve voorzieningen en individuele voorzieningen. We willen een impuls geven aan inclusief beleid en verbanden tussen mensen versterken. We willen de voorzieningen beter laten aansluiten op de behoeften van mensen en hier meer samenhang in aanbrenen. Daarnaast is er speciale aandacht voor de volgende doelgroepen: jongeren, ouderen, mensen met fysieke, verstandelijke of psychische beperking, verslaafden, dak- en thuislozen, vrijwilligers en mantelzorgers.

Kaderstellende beleidsnota's

- Beleidsvisie harddrugsverslaving ([2007/110785](#))
- Nota Lokaal gezondheidsbeleid Haarlem 2007-2010 ([2006/245342](#))
- Nota Wet Inburgering gemeente Haarlem 2007-2009 ([2007/110470](#))
- Nota uitvoering Stedelijk Kompas: realisatie brede opvangvoorziening De Herberg ([2007/110814](#))
- Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning gemeente Haarlem 2007 ([2007/100436](#))
- Startnotitie beleidsplan WMO 2007 ([2007/110563](#))

Relaties met andere programma's

Er zijn onder andere relaties met de volgende programma's:

- Programma 1 Burger en bestuur, beleidsveld 1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking en beleidsveld 1.3 Dienstverlening.
- Programma 2 Veilige samenleving, beleidsveld 2.2 Handhaving openbare orde
- Programma 4 Maatschappelijke Ontwikkeling, alle beleidsvelden (4.1 Jeugd en Onderwijs; 4.2 Sport 4.2; 4.3 Welzijn en 4.4 Integratie, Inburgering en Volwasseneneducatie).
- Programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling, beleidsveld 5.2 Wonen (in verband met maatschappelijke opvang en huisvesting voor ouderen).
- Programma 7 Werk en Inkomen, beleidsveld 7.1 Werk en re-integratie en 7.2 Inkomen.

Beleidsveld 3.1 Beleidsveld Openbare Gezondheidszorg

Haarlem beschikt over een goed en volledig aanbod aan gezondheidszorg, van eerstelijnsvoorzieningen als huisartsen en kraamzorg tot gespecialiseerde zorg in het Spaarne Ziekenhuis en het Kennemer Gasthuis. Het overgrote deel van deze voorzieningen wordt evenwel niet gefinancierd door de gemeente maar vanuit de rijksmiddelen. Daardoor ligt de rol van de lokale overheid ten aanzien van de gezondheidszorg vooral op het terrein van preventie (nota Lokaal Gezondheidsbeleid Haarlem 2007-2010). In haar preventiebeleid richt de gemeente zich met name op jongeren, vanwege het groeiend overgewicht en het alcohol- en drugsgebruik in deze leeftijdsgroep. Preventie bestaat uit bewustwording (via voorlichting) en gedragsverandering (via motiverende maatregelen). Met het oog op een gezonde leefstijl wil de gemeente haar burgers graag aanzetten tot meer bewegen en sporten (zie ook beleidsveld 4.2). In de uitvoering van het lokale gezondheidsbeleid werkt de gemeente samen met partners zoals de jeugdgezondheidszorg, de Brijderstichting, scholen en welzijnsinstellingen.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Goede (voorlichting over) gezondheid(szorg) voor alle Haarlemmers;
2. Goede preventie en zorg voor kinderen met overgewicht.
3. Minder (overmatig) alcohol en drugsgebruik door jongeren.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1. % Haarlemmers dat eigen gezondheid (zeer) goed vindt	78% (2007)	78%		≥78%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
2. % kinderen 5-14 jaar met overgewicht	10,7% overgewicht 2,9% obesitas (2005/2006)	*		10,7% overgewicht 2,9% obesitas					Emovo-onderzoek van Hulpverleningsdienst Kennemerland / GGD
3. % jongeren uit klas 2 en 4 van voortgezet onderwijs dat alcohol heeft gebruikt in afgelopen 4 weken	Totaal: 53% 2 ^e klas: 38% 4 ^e klas 70% (2005/2006)	*		* gelijk aan 2007.					Emovo-onderzoek van Hulpverleningsdienst Kennemerland / GGD
3. % jongeren uit klas 2 en 4 van voortgezet onderwijs dat drugs heeft gebruikt in afgelopen 4 weken	<i>Soft</i> drugs 12% <i>Hard</i> drugs 1,6% (2005/2006)	*		* gelijk aan 2007.					Emovo-onderzoek van Hulpverleningsdienst Kennemerland / GGD

* EMOVO onderzoek (electronische monitoring en voorlichting) vindt een maal per vier jaar plaats.

Wijzigingen zijn pas zichtbaar op basis van nieuw onderzoek dat respectievelijk in 2009 en 2010 wordt uitgevoerd.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Goede (voorlichting over) gezondheid(szorg) voor alle Haarlemmers
 - a. De gemeente maakt afspraken met diverse organisaties over voorlichtingsactiviteiten. Het gaat om de volgende organisaties:

- Jeugdgezondheidszorg Kennemerland (JGZ)
- Sportservice
- Zorgbalans
- Brijderstichting
- Scholen.

De voorlichtingsactiviteiten omvatten cursussen en voorlichtingsbijeenkomsten over gezond eten, bewegen, roken en het gebruik van alcohol en drugs en zijn bedoeld voor zowel jongeren als hun ouders en docenten.

2. Goede preventie en zorg voor kinderen met overgewicht
 - a. Jeugdgezondheidszorg signaleert en registreert ontwikkeling (OPH24).
 - b. Jeugdgezondheidszorg werkt volgens vastgestelde aanpak richting ouders en jeugd (goed communiceren, overreden en beïnvloeden van gedrag gericht op verbetering op terrein van voeding en beweging).

3. Minder (overmatig) alcohol en drugsgebruik door jongeren.

a. De gemeente maakt afspraken met diverse organisaties over voorlichtingsactiviteiten.

Het gaat om de volgende organisaties:

- Jeugdgezondheidszorg Kennemerland (JGZ)
- Zorgbalans
- Brijderstichting
- Scholen.

De voorlichtingsactiviteiten omvatten cursussen en voorlichtingsbijeenkomsten over gezond eten, bewegen, roken en het gebruik van alcohol en drugs en zijn bedoeld voor zowel jongeren als hun ouders en docenten.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal cursussen Gezond eten	1 (2007)	1	1	1					JGZ
2a. % kinderen dat gebruik maakt van JGZ wordt gescreend op (over)gewicht (OPH24)	100%*	100%*	100%*	100%*					JGZ
1a/3a. Aantal voorlichtingscampagnes alcohol, drugs en roken	1 (2007)	1	1	1					Brijderstichting
1a/3a. Aantal lessen en/of voorlichtingsbijeenkomsten alcohol, drugs en roken (kinderen, ouders en/of docenten)	10 (2007)	10	10	10					Brijderstichting

* Ondanks de inspanningen om overgewicht onder kinderen te laten afnemen moeten we vaststellen dat het overgewicht onder kinderen toeneemt. Dit is een landelijk probleem.

Beleidsveld 3.2 Beleidsveld Maatschappelijke Opvang

Binnen dit beleidsveld maken wij onderscheid tussen drie groepen:

- daklozen en verslaafden
- cliënten van de openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ)
- slachtoffers van huiselijk geweld.

Daklozen en verslaafden

Ten aanzien van de eerste groep boekt de gemeente met haar huidige aanpak reeds goede resultaten. Het gaat om ondersteuning en zorg die zowel de daklozen en verslaafden ten goede komt en ook een bijdrage levert aan het tegengaan van overlast en verstoring van de openbare orde in het publieke domein. Tegelijk wordt geconstateerd dat de aanpak zijn beperkingen kent omdat het gaat om mensen die meerdere, complexe problemen kennen. Het college wil vanuit de huidige werkwijze komen tot een meer effectieve benadering van de doelgroep die voorziet in een structurele reductie van het aantal daklozen en verslaafden in 2014: inzetten op door- en uitstroom, op het voorkomen van huisuitzettingen en op het vroegtijdig aanpakken van achterliggende problematiek.

In 2008 is een intentieovereenkomst getekend door de Brijderstichting, het Leger des Heils en de Geestgronden om in de komende jaren te komen tot een zogenaamde Unilocatie, waar partijen gezamenlijk werken aan de opvang en begeleiding van daklozen en verslaafden. In 2009 wordt een plan van aanpak gepresenteerd.

OGGZ-cliënten

De gemeente financiert vanuit de OGGZ het Schakelstation. Dit station zorgt ervoor dat alle verslaafden die zorgmijgend of dakloos zijn geworden aan een mentor worden gekoppeld. In het Schakelstation werken 8 instellingen samen: de Geestgronden, het Leger des Heils, de Brijderstichting, de Regionale instellingen beschermde woonwormen Kennemerland/Amstel- en Meerlanden (RIBW-KAM), Kontext, Release, MEE Noord-Holland West en de Veiligheidsregio Kennemerland (VRK). De mentor participeert in een kernteam en heeft de taak om samen met de cliënt een trajectplan op te zetten en ervoor zorg te dragen dat dit wordt uitgevoerd. Tevens voorziet de OGGZ in een bijdrage aan het Vangnet Jeugd, waarin multidisciplinaire hulpverlening aan kwetsbare ouders en kinderen met zorgmijgend gedrag op elkaar worden afgestemd. Hierin participeren: de Jeugdriagg Noord-Holland, de Brijder Verslavingszorg, MEE, GGD/VRK, de Jeugdgezondheidszorg en het Bureau Jeugdzorg.

Per 1 januari 2008 is de psychosociale grondslag voor de functie Ondersteunende Begeleiding Algemeen geschrapd uit de Awbz. Het betreft activiteiten als hulp bij de administratie, samen boodschappen doen en structuur aanbrengen in de dag, voor met name cliënten van de maatschappelijke opvang en gespecialiseerde gezinsverzorging. Vanaf 2009 krijgen gemeenten middelen overgeheveld om invulling te geven aan deze activiteiten in samenhang met het Regionaal Kompas en het Beleidskader van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Ten tijde van het opstellen van deze programmabegroting is de omvang van de over te hevelen middelen nog niet bekend. Derhalve zijn in deze programmabegroting nog geen prestaties opgenomen.

Slachtoffers van huiselijk geweld

Bij huiselijk geweld gaat het om geweld in veelal duurzame relaties, waarbij daders en slachtoffers zich vaak – ondanks het geweld – nauw met elkaar verbonden weten. Een effectieve aanpak van huiselijk geweld vereist een integrale benadering waarin de hulp aan de verschillende personen binnen het gezinssysteem door verschillende organisaties goed wordt georganiseerd, op elkaar afgestemd en gecoördineerd.

Als centrumgemeente heeft Haarlem in de regio Kennemerland (bestaande uit de gemeenten Haarlem, Haarlemmermeer, Zandvoort, Bennebroek, Bloemendaal, Heemstede, Beverwijk, Heemskerk, Velsen, Uitgeest, Haarlemmerliede en Spaarnwoude) de verantwoordelijkheid om de regionale samenwerking op het gebied van het voorkomen van huiselijk geweld te coördineren. Meldingen van huiselijk geweld door slachtoffers, plegers of getuigen kunnen worden gemeld bij het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG) Kennemerland of bij politie. Het ASHG is ondergebracht bij de stichting Kontext.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

Het verbeteren van de hulpverlening via vroegtijdige signalering zodat er op tijd actie plaats vindt met als doel:

1. Het verstrekken van adequate hulpverlening aan verslaafden, daklozen en mensen met een psychiatrische achtergrond, gericht op een kortere verblijfsduur in maatschappelijke opvang (eind 2009 20% lager). Dat betekent een snellere doorstroom naar andere vormen van begeleid wonen of zelfstandig wonen (OPH7). (zie ook programma 2 Veilige samenleving).
2. Een adequate hulpverlening bij huiselijk geweld en adequate vrouwenopvang.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1 Verblijfsduur in maatschappelijke opvang in dagen (OPH17)	Dagopvang 892 nachtopvang 308 pension 419 (2004)*	Totaal 1408*		Dagopvang 713 Nacht-opvang 246 pension 392					Jaarverslagen uitvoerende instellingen zoals Leger des Heils en Brijder Stichting
2. Oordeel van cliënten over hulpverlening bij huiselijk geweld of vrouwenopvang?	**		Startnotitie huiselijk geweld						Opdracht onderzoek wordt verstrekt

* In 2005 is de verblijfsduur ten opzichte van 2004 eerst toegenomen tot 2112 dagen. In 2007 is dit gedaald met 704 dagen tot in totaal 1408 dagen

** In 2008 wordt een startnotitie huiselijk geweld opgesteld met daarin onder meer de ambitie om verbeteringen aan te brengen in de informatie-uitwisseling en meer samenwerking in de keten.

Daarin wordt de opdracht geformuleerd om in 2009 een onderzoek te doen naar het oordeel van cliënten over de hulpverlening bij huiselijk geweld of vrouwenopvang

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Adequate hulpverlening aan verslaafden, daklozen en mensen met een psychiatrische achtergrond.
 - a. Behandeling cliënten ambulante verslavingszorg (1.774 in 2009) (OPH19).
 - b. Afsluiten behandelingen in ambulante verslavingszorg (577 in 2009) (OPH20).
 - c. Meer op interventies gerichte aanpak door het Schakelstation en het Leger des Heils (dag- en nachtopvang).
 - d. Presentatie plan van aanpak Unilocatie daklozen en verslaafden
2. Adequate hulpverlening bij huiselijk geweld en adequate vrouwenopvang.
 - a. Uitvoering van de overeengekomen afspraken (convenant) inzake tegengaan huiselijk geweld gericht op samenwerking overige partners (o.a. politie, hulpverlening, gezondheidszorg, justitie, GGD)(OPH21) en het convenant met de politie over opvang in het kader van de Wet Tijdelijk Huisverbod.
 - b. Exploitatie en beheer van een advies- en meldpunt huiselijk geweld (OPH22) en realiseren van optimale 24-uurs bereikbaarheid van het meldpunt.
 - c. Aantal eerste en herhaalde meldingen huiselijk geweld blijft op niveau 2004 of daalt (resp. 540 en 230)(OPH23).

- d. In 2009 uitbreiding tot 25 plaatsen in vrouwenopvang (OPH18). Voor de vrouwenopvang koopt de centrumgemeente Haarlem 25 units (wooneenheden) in bij de Blijf Groep. Met 3 opvangplaatsen extra ten opzichte van 2004 (naast de intramurale opvang) wordt reeds in 2008 voldaan aan de rijksindicatie voor GSB III om per 2009 25 opvangplaatsen in totaal per 2009 beschikbaar te hebben in Haarlem en IJmond samen.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1a. Aantal cliënten ambulante verslavingszorg regio Midden- en Zuid Kennemerland (OPH 19)	1.774 (2003)	1.840		1.774					Jaarverslagen Brijder Stichting, Regionaal Instituut begeleid Wonen De Herberg
1b. Aantal afgesloten behandelingen ambulante verslavingszorg regio Midden- en Zuid-Kennemerland (OPH 20)	577 (2003)	338 *		577					Idem
2a. Uitvoering Convenant Huiselijk Geweld (OPH21)		Realisatie	Realisatie	Realisatie					Gemeentelijke registratie
2b. Advies- en meldpunt huiselijk geweld (OPH22)	1 (2004)	1		1					Kontext
2c. Aantal eerste meldingen huiselijk geweld (OPH23)	540 (2004)	540		540					Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld
2c. Aantal herhaalde meldingen huiselijk geweld (OPH23)	230 (2004)	230		230					Idem
2c. Aantal doorverwijzingen		201							Idem
2d. Aantal plaatsen vrouwenopvang (OPH18)	22 (2004)	22	25	25					Registratie Vrouwenopvang Amsterdam

* Telling gebaseerd op eerste halfjaar 2008. Het afgelopen jaar is het aantal gevallen van huiselijk geweld dat bij de politie wordt gemeld toegenomen. Door de inzet van nieuwe hulpverleningsteams en het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG) is het aantal meldingen fors gestegen. Exacte cijfers zijn nog niet bekend. Meer daders en slachtoffers hebben hulp gekregen. Dit bevestigt de tendens dat het aantal eerste meldingen stijgt ten opzichte van de nulmeting zoals de rijksindicator vermeldt.

Beleidsveld 3.3 Beleidsveld Zorg en Voorzieningen voor Ouderen en Mensen met een Beperking

Ouderen wonen gemiddeld langer thuis; mensen met een beperking wonen tegenwoordig vaker zelfstandig dan vroeger. Dit leidt tot een toenemende vraag naar voorzieningen en diensten op maat. Het gaat om woningaanpassingen, hulp bij het huishouden, het bieden van diensten aan huis (maaltijden en vervoer) en goede informatie-, advies- en signaaldiensten. De gemeente levert deze voorzieningen en diensten, omdat zij ouderen en mensen met een beperking in staat wil stellen zo lang mogelijk zelfstandig te functioneren en omdat zij de deelname van ouderen en mensen met een beperking aan het maatschappelijk verkeer wil bevorderen. Bij het bereiken van deze doelstellingen spelen mantelzorgers en (zorg-)vrijwilligers vaak een sleutelrol. De gemeente biedt hen de nodige ondersteuning bij het uitvoeren van hun zorgtaken.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Zo lang mogelijk zelfstandig kunnen functioneren van ouderen en mensen met een beperking.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aandeel thuiswonende 75+-ers t.o.v. totaal aantal 75+-ers	88% (2007)	88%		≥88%					SGBO, Benchmark Wmo
1. % Haarlemmers dat zich (af en toe, enigszins of ernstig) beperkt voelt bij dagelijkse bezigheden	27% (2007)	27%		<27%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor*
1. % Haarlemmers dat tevreden is over voorzieningen voor ouderen	53% (2007)	53%		>53%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor*

* In 2009 vindt nieuw onderzoek plaats voor de (tweejaarlijkse) Leefbaarheidmonitor.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Zo lang mogelijk zelfstandig kunnen functioneren van ouderen en mensen met een beperking.
 - a. Eén loket voor informatie, advies en cliëntondersteuning met 'satellieten' (nevenvestigingen in zorgcentra, bibliotheek etc.) in de stad
 - b. Huisbezoeken (gericht op informatie over de vraag van ouderen naar ondersteuning).
 - c. Activiteiten vraaggericht aanbieden met accent op ontmoeting en 'meedoen'.
 - d. Aanbieden diensten (bijv. vervoer, maaltijden) en faciliteren gebruik voorzieningen (hulpmiddelen, bereik accommodaties, woningaanpassingen).
 - e. Realisatie samenwerkingsvorm (keten) tussen aanbieders en hierover afstemming en sluitende afspraken maken met relevante partijen (sluitende zorgketen).
 - f. Diensten en ondersteuning aan mantelzorgers en vrijwilligers.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. 1 loket dienstverlening en informatie	1 (2007)	1		1					Loket Haarlem
1a. Aantal klantcontacten bij Loket Haarlem	5.183 (2007)	5.183	4.000	4.200					Loket Haarlem
1b. Aantal preventieve huisbezoeken	181 (2005)		70	130 125 325					Sdo Centrum Zuid Sdo Zuid west DOCK
1d. nadere uitwerking: - aantal afgehandelde aanvragen rolstoelen: - aantal afgehandelde aanvragen vervoersvoorzieningen - aantal afgehandelde aanvragen woonvoorzieningen - aantal afgehandelde aanvragen hulp bij het huishouden - aantal ritten OV-taxi vervoer		625 1998 1453 2649 niet gerapporteerd	650 2.000 1.400 2.700 120.000	650 2.000 1.400 2.700 120.000					Gemeentelijke registratie
1f. Aantal mantelzorgers dat ondersteuning krijgt	584 (2007)	584	600	620					Gemeentelijke registratie

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Binnen dit programma zijn geen investeringen gepland.

bedragen x € 1.000

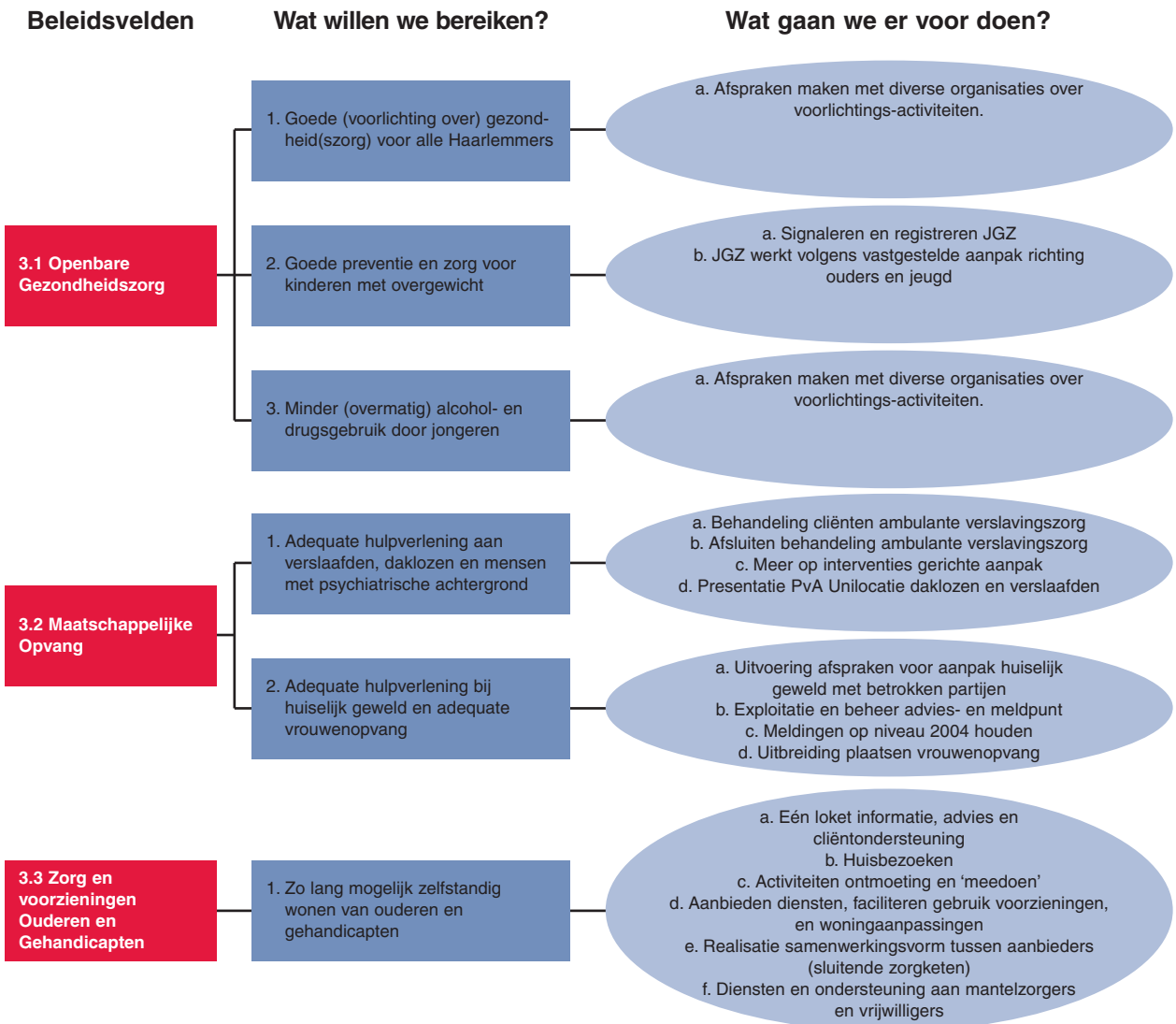
beleids veld	Programma 3 Zorgzame samenleving	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
3.1	Openbare gezondheidszorg		10.956	9.807
3.2	Maatschappelijke opvang		1.599	1.576
3.3	Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten		24.589	26.713
	<i>Totaal lasten</i>		37.144	38.096
Baten (exclusief mutaties reserves)				
3.1	Openbare gezondheidszorg		-5.908	-5.365
3.2	Maatschappelijke opvang		-18	-19
3.3	Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten		-1.613	-1.649
	<i>Totaal baten</i>		-7.540	-7.032
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		29.604	31.063
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		-50	0
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	28.106	29.554	31.063

bedragen x € 1.000

IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
	Er zijn binnen dit programma geen investeringen	
Totaal programma 3 Zorgzame samenleving		

Programma 3 Zorgzame Samenleving

Programmadoelstelling: Adequate zorg aan kwetsbare Haarlemmers

Programma 4

De Olfant aan het Spaarne

Maatschappelijke Ontwikkeling

Commissie Samenleving
(Coördinerende) Portefeuille(s) Onderwijs, Jeugd, Sport en Welzijn
Afdeling(en) Stadszaken

Programmadoelstelling (Missie)

De gemeente Haarlem streeft ernaar dat alle inwoners goede kansen krijgen om zich te ontwikkelen en dat zij kunnen deelnemen aan de (lokale) samenleving. Voor jongeren betekent dit tenminste het behalen van een startkwalificatie.

Kennisverwerving en kennisoverdracht is ook belangrijk in het ondersteunen en faciliteren van bewonersgroepen zodat zij op eigen kracht hun vragen en wensen kenbaar kunnen maken. Uitgangspunt is dat burgers daar zelf primair verantwoordelijk voor zijn. De wijze waarop de maatschappelijke betrokkenheid vorm krijgt is heel divers: lid zijn van een (sport)- vereniging, deelname in een wijkraad, ondersteuning geven aan (oudere) burens, uitvoeren van maatschappelijke stages etc.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Streefwaarden						Bron
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Rapportcijfer voor het eigen welzijn	Najaar 2008	7	≥7	≥7	≥7	≥7	≥7	Omnibusonderzoek

Context en achtergronden

De gemeente Haarlem biedt bewoners die maatschappelijke deelname niet op eigen kracht kunnen realiseren gerichte ondersteuning. Deze ondersteuning richt zich met name op kwetsbare groepen.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is als nieuw kader richtinggevend om op lokaal niveau meer maatwerk te leveren op het terrein van wonen, zorg en welzijn (zie paragraaf 3.8). Om binnen één wettelijk kader te zorgen dat kwetsbare burgers maatschappelijk functioneren, is het nodig dat de gemeente Haarlem samenhang in het lokale aanbod van zorg en welzijn aanbrengt. Dit betekent in de praktijk dat de gemeente Haarlem de regierol op het terrein van de maatschappelijke ondersteuning op zich neemt. Een belangrijk richtsnoer daarbij is het vinden van een balans tussen overlaten, stimuleren en voorwaarden scheppen voor hulpbehoevende inwoners.

Het jeugdbeleid is er voor de periode 2006-2010 op gericht om alle jongeren in staat te stellen een goede basis te leggen voor hun verdere ontwikkeling en voor hun participatie in de (Haarlemse) samenleving. Ruim 38.000 inwoners van Haarlem zijn jonger dan 24 jaar. Om te kunnen realiseren dat zij als volwassenen in staat zijn volwaardig deel te nemen aan de Haarlemse samenleving, is een kwantitatief en kwalitatief goed voorzieningenaanbod van belang. Tijdens deze collegeperiode wordt hieraan prioriteit gegeven door uitvoering van het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (SHO) en het nog op te stellen Structuurplan Maatschappelijke Voorzieningen onderdeel sport. Dit voorzieningenaanbod betreft echter

niet alleen fysieke accommodaties, maar ook een toegankelijk onderwijs- en activiteiteenaanbod dat goed aansluit op de vraag en behoefte van jeugdigen. Eveneens wordt vorm gegeven aan het aanbod opvoeding- en gezinsondersteuning in de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin. Voor kinderen en jongeren in een kwetsbare positie zijn extra voorzieningen beschikbaar op leer- en ontwikkelingsgebied. Hiervoor zijn bijvoorbeeld middelen uit het Voor- en Vroegschoolse budget (V.V.E.) beschikbaar. De gemeente Haarlem kan hierin zowel opdrachtgever als samenwerkingspartner zijn. De gemeente Haarlem is opdrachtgever van Sportsupport voor het uitvoeren van het sportbeleid, maar is partner van de provincie waar het de jeugdzorg betreft.

Van de Haarlemmers van 15 jaar en ouder doet in 2007 56% regelmatig aan sport. Demografische ontwikkelingen (o.a. vergrijzing) leiden tot veranderingen in de omvang van bepaalde doelgroepen. Dat leidt tot een andere vraag, waar het sportaanbod op afgestemd moet worden. Haarlem ambieert de status van Regionaal Topsport Centrum. Er zijn topsportmanagers aangesteld en er wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van de breedtesport o.a. door de professionalisering van de verenigingen.

In Haarlemse wijken wonen mensen die erbij horen en meedoen en mensen die aan de zijlijn staan. Die tweedeling maakt maatschappelijke verbanden kwetsbaar. Groepen kunnen zich van elkaar afkeren of in zichzelf gekeerd raken. Sommige buurten bevinden zich in een kwetsbare positie. Aan de andere kant staat Haarlem bekend om zijn aantrekkelijke, veilige en leefbare woonklimaat. Verschillende bevolkingsgroepen leven doorgaans plezierig naast en met elkaar. Het is zaak dat zo te houden.

De Haarlemse samenleving is de afgelopen jaren steeds meer multicultureel van samenstelling geworden. Ruim 20% van de bevolking is van allochtone herkomst. De meerderheid van hen heeft een niet-westerse herkomst. De verwachting is dat het aantal allochtonen in Haarlem de komende jaren verder zal stijgen. In de stadsdelen Schalkwijk en Haarlem-Oost wonen verhoudingsgewijs meer allochtonen dan in de andere Haarlemse stadsdelen. De gemeente Haarlem heeft tot taak ervoor te zorgen dat alle culturen tot hun recht kunnen komen, in een stad waar iedereen zich thuis voelt. Het integratiebeleid van de gemeente Haarlem 'Allemaal Haarlemmers' richt zich op samen werken, samen wonen en samen leven en het vormgeven van Haarlem als multiculturele stad.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Integraal Jeugdbeleid gemeente Haarlem: 'Kiezen voor Jeugd' (2006/245228)
- Nota Uitvoeringsplan Strategisch Huisvestingsplan 2007-2010 ([2007/110492](#))
- Bekostiging groot onderhoud schoolgebouwen ([2008/75919](#))
- Plannen van aanpak convenant lokaal onderwijsbeleid ([2007/97620](#))*
- Nota Agenda Dialoog en Binding ([2005/239494](#))
- Nota Lokaal Gezondheidsbeleid Haarlem 2007-2010 ([2006/245342](#))
- Visie sociaal cultureel werk Jeugd (2008).
- Raak / implementatie regionale actieplan aanpak kindermishandeling (2008).
- PAO (platform arbeidsmarkt onderwijs): Programma 2008-2009/2009-2010 (2008).

* In 2008 heeft een evaluatie plaats gevonden. De effecten daarvan zijn voor zover relevant in het Investeringsplan verwerkt.

Relaties met andere programma's

Er zijn onder andere relaties met de volgende programma's:

- Programma 1 Burger en Bestuur, beleidsveld 1.1 Gemeentelijk bestuur en samenwerking (regionale en provinciale samenwerking), beleidsveld 1.2 Communicatie, participatie en inspraak;
- Programma 2 Veiligheid, beleidsveld 2.1 Integrale veiligheid;
- Programma 3 Zorgzame Samenleving, beleidsveld 3.2 Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten;
- Programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling, beleidsveld 5.2 Wonen en beleidsveld 5.3 Ruimtelijke ontwikkeling;
- Programma 7 Werk en inkomen, beleidsveld 7.1 Werk en re-integratie.

Beleidsveld 4.1 Jeugd (en Onderwijs)

De missie van het integraal jeugdbeleid is: Optimaliseren van de kansen op deelname aan de maatschappij voor jongeren opdat zij zich goed kunnen voorbereiden op volwaardige deelname als volwassene in de maatschappij

Binnen het programmaonderdeel jeugd wordt onderscheid gemaakt in een aantal aandachtsvelden:

1. Participatie;
2. Kinderopvang, Spel en Exploratie;
3. Onderwijs, educatie en arbeidsmarkt;
4. Zorg;
5. Accommodaties;
6. Veiligheid (zie programma 2).

Er bestaat zowel tussen deze aandachtsvelden, als met de hiervoor genoemde andere programma's veel samenhang en mogelijke overlap. Dit wordt veroorzaakt door de gekozen integrale aanpak en de geformuleerde doelstellingen voor het jeugdbeleid. Jaarlijks wordt er een voortgangsnotitie integraal jeugdbeleid opgesteld met daarin een uitgebreider overzicht van de resultaten van dat jaar, en een politieke prioritering voor de speerpunten voor het daaropvolgende jaar.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

In de nota Kiezen voor jeugd is als visie verwoord dat Haarlem optimale kansen wil creëren voor de jongeren in de stad. De gemeente Haarlem wil er aan bijdragen dat de jeugd zich goed kan voorbereiden op volwaardige deelname als volwassene in de maatschappij.

Dit is vertaald in de twee hoofddoelstellingen:

1. Optimale kansen op deelname aan de maatschappij voor jongeren.

Dit betreft vooral de volgende aandachtsvelden:

- *Participatie*: Bevorderen van de betrokkenheid van kinderen, tieners en jongeren bij de totstandkoming en uitvoering van het beleid en hun deelname in de maatschappij.
- *Kinderopvang, Spel en Exploratie*. Bieden van een kwalitatief en kwantitatief hoogwaardig aanbod dat aansluit bij de wensen van de gebruikers. Dit betreffen ouders die kinderopvang nodig hebben om arbeid en zorg te kunnen combineren of die behoren tot speciale doelgroepen, maar ook kinderen, tieners en jongeren die gebruik willen maken van het aanbod binnen sport- en speelgelegenheden zoals bij sportverenigingen, speeltuinen of openbare speelvoorzieningen of aanbod in welzijnsaccommodaties.

- *Onderwijs, Educatie en Arbeidsmarkt*: Stimuleren van een zo optimaal mogelijke schoolloopbaan en het duurzaam terugdringen van de jeugdwerkloosheid met ten minste het behalen van een startkwalificatie door jongeren.
- *Zorg*: Verbeteren van de gezondheidstoestand van de Haarlemse jeugd, en ondersteuning te bieden aan ouders en opvoeders van jeugdigen in Haarlem.

2. Adequaat aanbod aan jeugdvoorzieningen.

Dit betreft vooral het volgende aandachtsveld:

- *accommodaties*: realiseren van kwalitatief goed onderwijs-, sport, jeugdaanbod

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. % 0-19-jarigen*	In 2009	x	x	x	90%	90%	90%	90%	GGD/ JGZ Kennemerland, EKD
1. % jongeren dat met een startkwalificatie (HAVO/MBO-2) het onderwijs verlaat	65% (2006)	65%	65%	70%	70%	70%	70%	70%	Centrale Administratie Regionale Leerplicht (CAREL)
2. % Haarlemmers (zeer) tevreden over speelmogelijkheden voor kinderen in de buurt	56% (2005)	53%	56%	59%	62%	65%	70%	70%	Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
2. Positie op rangorde alle Nederlandse gemeenten m.b.t. speelruimte (1= slechtste, 443 = beste)	131 (2006)	131	135	140	145	150	150	150	Verweij Jonker Instituut, Kinderen in Tel
2. % Haarlemmers (zeer) tevreden over voorzieningen voor jongeren in de buurt	33% (2005)	28%	35%	40%	45%	50%	55%	60%	Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor

* In 2009 wordt het Elektronisch Kinddossier 4-19 jaar geïmplementeerd.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Optimale kansen voor jongeren op deelname aan de maatschappij.

a. Diverse activiteiten gericht op Participatie:

- Digitaal via het digi-panel jeugd, en de jongerensites www.stad-haarlem.nl en www.inhaarlemkanalles.nl
- Via uitvoerende organisaties jongeren stimuleren gebruik te maken van het jongerenactiviteiten-fonds.

b. Diverse activiteiten Kinderopvang, Spel en Exploratie:

- Uitvoering geven aan de visie Sociaal Cultureel Werk Jeugd
- Implementatie van de herijking peuterspeelzaalwerk
- Aanstellen combinatiefunctionarissen vanuit de Rijksimpuls Brede School, Sport en Cultuur.

c. Diverse activiteiten Onderwijs, Educatie en Arbeidsmarkt:

- Herplaatsing van in totaal 227 schoolverlaters in onderwijs in 2009 om een startkwalificatie te behalen (OPH27).
- Ontwikkeling van schakelklassen voor in totaal 99 leerlingen in 2009 (OPH26).
- Deelname aan voor- en vroegschoolse educatie (VVE) door in totaal 327 peuters in 2009 (OPH 25).
- Verdere implementatie convenant lokaal Onderwijsbeleid.

- d. Diverse activiteiten gericht op het terrein van Zorg:
- Beleidsontwikkeling Zwerfjongeren
 - Openen tweede Centrum voor Jeugd en Gezin in Schalkwijk
 - Implementatie van Elektronisch KindDossier en Verwijsindex
 - Uitvoering geven aan Regionaal Actieplan Aanpak Kindermishandeling (RAAK)

2. Adequaar aanbod van jeugdvoorzieningen.

- a. Uitvoering Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs
- b. Het accommoderen van activiteiten sociaal cultureel werk jeugd (Flinty's, Flinty's Nrd, Prisma)

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal aanvragen uit jeugd activiteitenfonds	Gestart in 2007	5	8.	12	12	12	12	12	Gemeentelijke registratie
1b. Aantal gerealiseerde fte's combifuncties	0 (2007)	0	10	10	10	p.m*	p.m	p.m	Gemeentelijke registratie
1c. Aantal Brede Scholen nieuwe stijl (OPH25a)	0 (2007)	0		3					Gemeentelijke registratie
1c. Aantal herplaatste schoolverlaters (OPH27)	173 (2006)	185	200	227	396	400	400	400	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
1c. Aantal leerlingen schakelklassen (OPH26)	30 (2007)	30	60	99	99	99	99	99	Schoolbesturen
1c. Aantal peuters voorschoolse educatie binnen peuterspeelzaalwerk en kinderopvang (OPH25)	225 (2007)	225	280	327	327	400	450	500	Welzijnsinstellingen en SKOS
1c. Aantal kleuters voorschoolse educatie door het onderwijs (OPH25)	225 (2007)	225	375	426	426	450	465	500	Jaarverslagen primair onderwijsscholen
1d. Aantal Centra Jeugd en Gezin	0 (2007)	0	1	2	3	5	5	5	Jaarverslagen Centra Jeugd en Gezin
2. SHO (Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs), aantal investeringen	11	11	13	6	5	4			Gemeentelijke registratie

Streefwaarden 2011/2013 afhankelijk van continuering GSB.

* Gestart wordt met een pilot voor de periode 2008 – 2010.

Beleidsveld 4.2 Sport

Uitgangspunt van het sportbeleid (Nota Speerpunten Sport 2007-2011) is dat sporten voor alle Haarlemmers toegankelijk moet zijn; jong en oud, autochtoon en allochtoon, sporters met en zonder beperking. De maatschappelijke doelstelling is dat sport optimale ontwikkeling (in het bijzonder van de jeugd) stimuleert en de participatie en de sociale cohesie onder Haarlemmers bevordert. Daarom richt het beleid zich op het optimaliseren van sociale en fysieke sportinfrastructuur en een betaalbaar sportaanbod voor mensen met een lager inkomen.

De toenemende individualisering betekent dat er minder in traditioneel verband wordt gesport. Het aandeel sporters dat lid is van een sportvereniging daalt nog steeds. Tegelijkertijd neemt de vraag aan sportverenigingen toe om een bijdrage te leveren aan de sociale samenhang in de wijk of stad. Verenigingen staan onder druk door een gebrek aan kader en vrijwilligers en hebben te maken met achterstallig onderhoud van sportaccommodaties.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Hogere sportdeelname onder Haarlemmers door het stimuleren van breedtesport.
2. Adequaaf (kwalitatief en kwantitatief) aanbod van sportvoorzieningen.
3. Het stimuleren van topsport

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. % Haarlemmers van 15 jaar en ouder dat regelmatig (minstens 1x per 2 weken) sport	Totaal: 55% 15-24 jaar: 68% 65+: 36% (2006)	56% 15-24 jaar: 68% 65+: 35%	56% 15-24 jaar: 68% 65+: 35%	58% 15-24 jaar: 69% 65+: 35%	60% 15-24 jaar: 69% 65+: 35%	62% 15-24 jaar: 70% 65+: 35%	63% 15-24 jaar: 70% 65+: 35%	65% 15-24 jaar: 72% 65+: 35%	Omnibus-onderzoek
1. % Haarlemmers dat meest beoefende sport bij sportvereniging beoefent	32% (2006)	30%	29%	33%	35%	35%	35%	35%	Idem
2. Rapportcijfer Haarlemmers voor sportvoorzieningen	7.3 (2007)	7.3	7.4	7.5	7.5	7.5	7.6	7.6	Idem

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Hogere sportdeelname onder Haarlemmers door het stimuleren van breedtesport.
 - a. Realiseren van een op doelgroepen aangepast sportaanbod.
 - b. Uitvoeren van Buurt Onderwijs Sport (BOS) projecten in samenwerking met scholen, buurtorganisaties en sportverenigingen. De jongeren worden betrokken bij de invulling van de projecten, zodat er een goede aansluiting is op hun wensen en ideeën over sporten in de wijk.
 - c. Realiseren van combinatiefuncties in het kader van de 'Impuls brede scholen, sport en cultuur' (pilotproject 2008 – 2010). De Impuls richt zich onder meer op sport. Door middel van deze combinatiefuncties wordt meer sportaanbod in het primair en voortgezet onderwijs gestimuleerd en het dagelijks beweegaanbod verhoogd. De impuls is ook gericht op het versterken van sportverenigingen en op de intensivering van de samenwerking tussen scholen en sportverenigingen.
 - d. Vitaliseren van sportverenigingen.
De gemeente Haarlem stimuleert de sportverenigingen om samenwerking met partners in de wijk (zoals scholen en welzijnswerk) te intensiveren.. Aan het versterken van sportverenigingen wordt ook gewerkt door een professionaliseringsslag (zoals het convenant met de KNVB). Ook zal een relatie gelegd worden tussen sportverenigingen en maatschappelijke stages.
 - e. Stimuleren van het gebruik van de Haarlem Pas voor sport (lidmaatschap sportverenigingen betaalbaar maken voor mensen met een laag inkomen) en de Jeugd sportpas (tegen lage kosten kennismaken met verschillende sporten)
2. Adequaaf aanbod van binnen- en buitensportaccommodaties.
 - a. Vaststellen van de basisinfrastructuur van binnen- en buitensport.
 - b. Plegen van achterstallig onderhoud aan diverse sportaccommodaties.
 - c. Opstellen Strategisch Huisvestingsplan Sport
 - d. Ontwikkelen van multifunctioneel gebruik van sportaccommodaties

3. Het stimuleren van topsport

- a. Het bereiken van de status van Regionaal Topsport Centrum. (voldoen aan de door VWS gestelde criteria voor regionale topsportcentra ten aanzien van onderwijs, huisvesting en sportaccommodaties).
- b. Mogelijkheden onderzoeken ten behoeve van speciale onderwijsprogramma's voor topsporters in samenwerking met het onderwijs.
- c. Het ontwikkelen van een topsportbeleid in samenwerking met Topsport Kennemerland, zodat optimale randvoorwaarden voor topsporters worden gecreëerd..
- d. Het behouden en initiëren van topsportevenementen

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1e. % Haarlem Pashouders dat pas gebruikt voor sportvoorzieningen	18% (2007)		18%	19%	20%	20%	20%	20%	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal accommodaties waar achterstallig onderhoud is weggewerkt	5 (2007)		5	3	4	5	5	5	Idem

Beleidsveld 4.3 Leefbaarheid en sociale samenhang (voorheen Welzijn)

In Haarlem wordt de leefbaarheid en sociale samenhang onder regie van de gemeente Haarlem onder meer vorm gegeven door een aantal grote welzijnsorganisaties (met name Stichting DOCK, Stichting Welzijnswerk Centrum-Zuid en Stichting Stadsdeelorganisatie Haarlem Zuid-West). Deze organisaties zijn actief op stadsdeel- en wijkniveau. Hun activiteiten liggen op het terrein van jongerenwerk, ouderenwerk, advies en ondersteuning van bewonersgroepen, ondersteuning van autochtone en allochtone inwoners door bijvoorbeeld de moedercentra en de wijkcontactvrouwen.

Met deze organisaties komt de gemeente Haarlem jaarlijks tot prestatieafspraken gericht op concrete acties ter bevordering van leefbaarheid in de wijken. Wijken moeten plaatsen blijven of worden waar mensen van verschillende culturen en sociaal-economische achtergronden elkaar willen ontmoeten, respecteren en rekening houden met elkaar. Daarbij gaat steeds meer de aandacht uit naar omschakeling van aanbodgericht naar vraaggericht werk. De overheid vervult als opdrachtgever een regierol, maar werkt nauw samen met uitvoerende partijen die hun kennis van de stad en hun professionaliteit inbrengen. Voorbeelden van vraaggericht werken zijn de projecten die welzijnsorganisaties uitvoeren binnen wijkcontracten. Een ander voorbeeld van vraaggericht werken is de methodiek die de moedercentra hanteren, gericht op 'empowerment' van vrouwen (vergroten zelfredzaamheid).

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Grotere sociale samenhang in wijken en participatie van bewoners.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Kencijfer sociale kwaliteit*	6.1 (2005)	6.1		>6.1					Leefbaarheids- en Veiligheids- monitor
1. % Haarlemmers dat zich medeverantwoordelijk voelt voor de leefbaarheid in de buurt	85% (2005)	85%		>85%					Idem
1. % Haarlemmers dat zich met buurtveranderingen bezig heeft gehouden	21% (2005)	21%		>21%					Idem
1. % Haarlemmers dat vindt niet voldoende contacten te hebben of er meer zou willen hebben	18% (2007)	18%		17%					Idem

* Het kencijfer sociale kwaliteit van de antwoorden samen van Haarlemmers op vier stellingen: 'mensen gaan hier prettig met elkaar om', 'ik voel me thuis in deze buurt', 'ik woon in een buurt met veel saamhorigheid' en 'hier kennen mensen elkaar nauwelijks. De score van het kencijfer kan variëren van 0 tot en met 10. Hoe hoger het cijfer, hoe positiever bewoners denken over de sociale kwaliteit.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Grotere sociale samenhang in wijken en participatie van bewoners.

- a. Projecten uitvoeren die onderdeel zijn van de tien wijkcontracten door het welzijnswerk in samenwerking met de stadsdeelregisseurs (regie in de wijk).
- b. Klanten (bewoners) betrekken bij het opstellen van de prestatieplannen van welzijnsinstellingen.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal uitgevoerde welzijnsprojecten uit de tien wijkcontracten	15 (2007)	15 (2007).	Oost: 4 Schalkwijk: 5 Noord: 1 West: 2 Centrum: 3	20	10*				Gemeentelijke registratie
1b. Aantal prestatieplannen dat welzijnsinstellingen (stadsdeelorganisaties) via klantbetrokkenheid hebben opgesteld	0 (2006)	3		3	3				Jaarverslagen welzijnsinstellingen

* Afhankelijk van het besluit om in 2010 al dan niet een derde ronde wijkcontracten af te sluiten. Naar verwachting zullen de nieuwe contracten minder projecten bevatten.

De gemeente Haarlem heeft met maatschappelijke organisaties (welzijnsorganisaties, woningcorporaties, politie en tal van andere organisaties) in tien wijken contracten afgesloten.

Het doel van deze contracten is om de leefbaarheid en sociale cohesie in deze wijken, in nauw overleg met de bewoners, te verbeteren.

Dit heeft in vijf van de tien wijken concreet tot de volgende activiteiten geleid die nu worden ingezet en doorlopen tot 1 oktober 2009:

Oost:

- Aanbod kinderen, tieners en jongeren
- Contact met de burens
- Hoe spreek ik de ander aan
- Samen sporten in de wijk

Schalkwijk:

- Burens en culturen
- Samen sporten in de wijk
- Hoe spreek ik de ander aan
- Adopteer eigen groen
- Ontmoetingsplekken voor kinderen en ouders

Noord:

- Aanspreken bewoners

West, Leidsebuurt:

- Binnenterrein Zaanlandse
- Samen werken, samen leven

Centrum, Vijfhoek, Rozenprieel:

- Jongerenproject
- Groen in de wijk
- Kunst en cultuur in de wijk

In de nieuwe wijkcontracten die in 2008 worden afgesloten voor 2009 (Parkwijk, Rozenprieel, Europawijk, Dietsveld en Vogelbuurt) nemen de welzijnsorganisaties deel aan minimaal vijf nieuwe projecten.

Beleidsveld 4.4 Integratie, inburgering en volwasseneneducatie

‘Allemaal Haarlemmers’ vormt de grondslag voor het gemeentelijk beleid, gericht op de integratie en participatie van allochtone inwoners van Haarlem. Het principe is samen wonen, samen leven en samen werken van de Haarlemse burgers. Dat vergt een voortdurende inspanning van twee kanten.

Daarnaast is inburgering een belangrijk instrument in het kader van integratie. Taal en kennis van de Nederlandse samenleving zijn absolute voorwaarden voor maatschappelijke participatie, voor zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Haarlem wil dat al haar inwoners in alle opzichten kunnen meedoen.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een goede verstandhouding tussen etnische groepen.
2. Oudkomers en nieuwkomers in de regio nemen deel aan inburgering. In 2009 volgen tenminste 1.600 mensen een inburgeringstraject of hebben zij dat inmiddels afgerond. Daarnaast volgen tenminste 200 WWB-ers een inburgeringstraject of hebben dat inmiddels afgerond met betaald werk als resultaat.

Effectindicator	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1. % Haarlemmers dat neutraal of positief staat tegenover het samenleven met Haarlemmers uit verschillende culturen	90% (2006)	89%		90%					Omnibusonderzoek
2. Aantal WWB-ers dat een inburgeringstraject heeft gevolgd en afgerond met betaald werk als resultaat	0 (2007) *	0	12 afgerond 40 in voorbereiding	200					Gemeentelijke registratie
2. Aantal deelnemers trajecten inburgering** (OPH28, OPH29, OPH30)	24 (2007) ***	24	162 afgerond 262 in traject	1600					Registratie NOVA, Regionaal Bureau Onderwijs en Stichting Vluchtelingenwerk Haarlem

* De Wet Inburgering is sinds 1 juli 2007 van kracht.

** In aanmerking komen inburgeringsplichtigen (alle vreemdelingen van 16-65 jaar) die niet gedurende acht jaar van de leerplichtleeftijd in Nederland hebben gewoond en inburgeringbehoefte genaturaliseerde Nederlanders.

***Naast de Wet Inburgering is voor de doelgroep volwasseneneducatie de Wet Educatie Beroepsonderwijs van toepassing. In het aantal te realiseren deelnemers aan trajecten van in totaal 1600 in 2009 zijn 461 trajecten bedoeld voor volwasseneneducatie.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een goede verstandhouding tussen etnische groepen door het organiseren van ontmoetingen en debatten (conferentie, publieksdebatten, wijkfestivals etc.)
2. Oudkomers en nieuwkomers in de regio nemen deel aan inburgering, waaronder volwasseneneducatie.
 - a. Zorgen voor een kwalitatief goed en inhoudelijk gevarieerd aanbod aan inburgeringstrajecten.

Prestatieindicator	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1a. Aantal georganiseerde publieksdebatten	2 (2007)		2	2					Jaarverslag Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad
1b. Aantal deelnemers aan dag van de dialoog	200 (2007)	200	230	250					Jaarverslag Anti Discriminatie Bureau
1c. Aantal bezoekers conferentie religie en lokale samenleving	90 (2007)	90	100	100					Jaarverslag Stem in de Stad
2.a. Aantal door de gemeente Haarlem ingekochte inburgeringstrajecten bij verschillende instellingen*	0 (2007)	1339	461	1600 totaal					Vluchtelingenwerk RBO NOVA contract

* De opgave dient tussen 1 juli 2007 t/m 31 december 2009 gerealiseerd te worden.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

bedragen x € 1.000

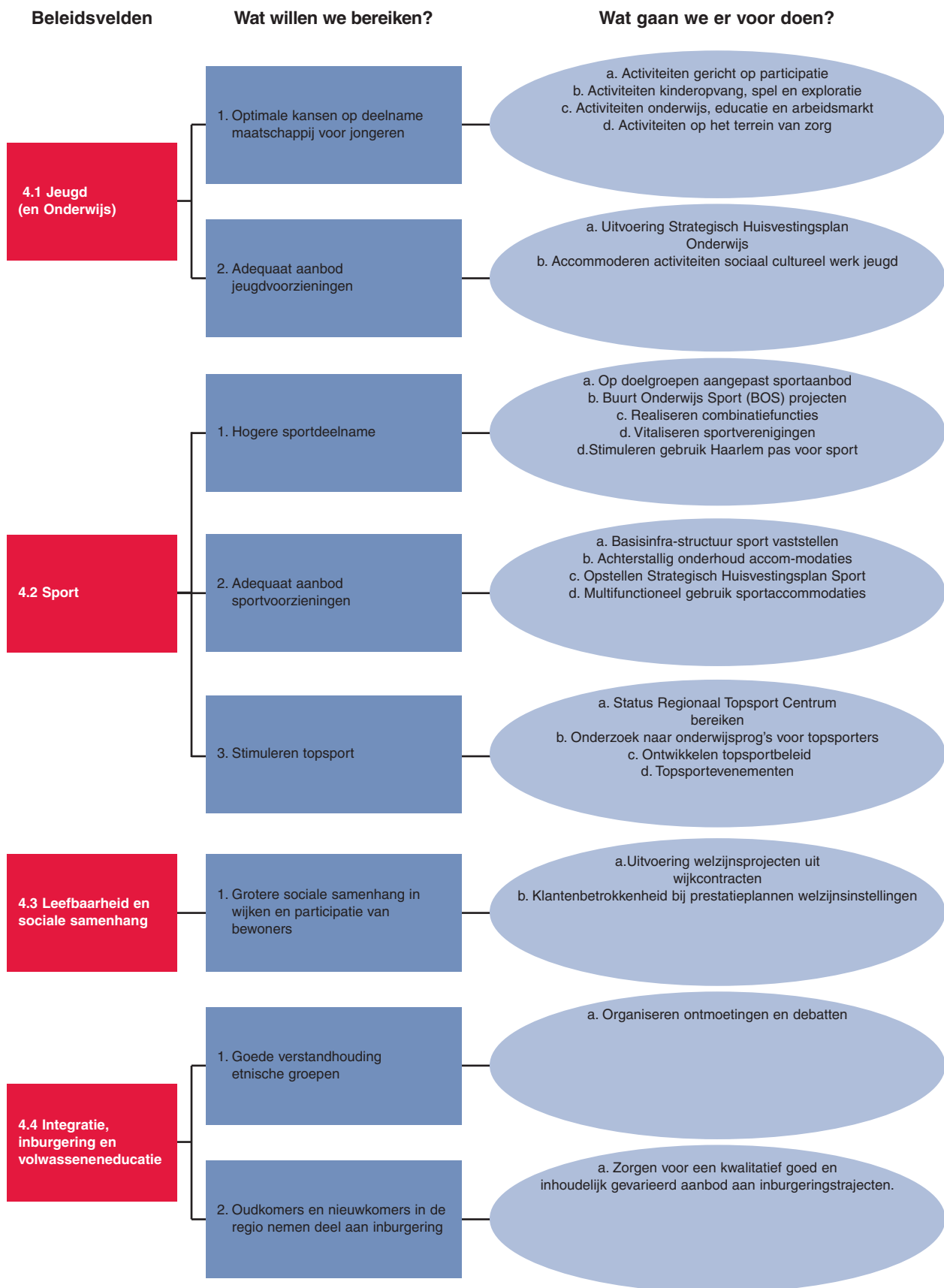
beleids veld	Programma 4 Maatschappelijke ontwikkeling	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
4.1	Jeugd en onderwijs		61.940	30.775
4.2	Sport		12.787	11.550
4.3	Welzijn		9.160	7.370
4.4	Integratie, inburgering en volwasseneneducatie		9.869	8.514
	<i>Totaal lasten</i>		93.757	58.209
Baten (exclusief mutaties reserves)				
4.1	Jeugd en onderwijs		-44.198	-8.018
4.2	Sport		-3.369	-1.992
4.3	Welzijn		-1.230	-1.683
4.4	Integratie, inburgering en volwasseneneducatie		-8.806	-7.782
	<i>Totaal baten</i>		-57.603	-19.475
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		36.154	38.733
	Toevoeging aan reserve		1.271	0
	Onttrekking aan reserve		0	-471
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	43.011	37.425	38.262

1) Deze investering wordt bij het vaststellen van de begroting aan het college gemandateerd.

Investerings reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investing 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
72.04	Koningin Emma / Veronicaschool	76
72.11	Rudolf Steiner/ Veronicaschool	96
76.01	Lineaus / Damiate en Noordzeecollege vmbo scholen	29.000
81.12	Bouw sporthal 023	570
81.20	Sportpark Pim Mulier	1.972
77.01	SHO Bouw De Viersprong	1.128
77.01	SHO dekking opbrengst oude locatie	-1.128
77.01	SHO Stelpost functionele aanpassing schoolgebouwen 2007	872
77.01	SHO Stelpost prijscompensatie 2007	402
77.01	SHO Bouw De Kring (Hannie Schaft)	150
77.01	SHO Bouw De Kring (Parklaan)	349
77.01	SHO Eerste inrichting De Kring (Parklaan)	24
77.01	SHO Bouw De Schelp	1.984
77.01	SHO Vervanging, nieuwbouw en uitbreiding gymnastieklokaal	750
77.01	SHO Bouw Franciscus Xaverius	413
Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investing 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
70.99	Kleine investeringen	221
85.90	Bijdragen Bouw voorz. Jeugdhuizen	68
81.90	Bijdrage in duurzame sportvoorzieningen	73
81.07	Kunstgrasvelden	609
77.01	SHO Bouw De Dolfijn	524
77.01	SHO Bouw De Wilgenhoek	482
77.01	SHO Bouw Coomhert	1.154
77.01	SHO Bouw Stedelijk Gymnasium	379
77.01	SHO Bouw Franciscus Xaverius	99
77.01	SHO Bouw Vrijeschool	1.290
77.01	SHO Vervanging, nieuwbouw en uitbreiding gymnastieklokaal	75
77.01	SHO eerste Inrichting De Kring (Parklaan)	19
77.01	SHO eerste Inrichting St. Bavo	65
77.01	SHO eerste Inrichting Vrije school	62
77.01	SHO eerste Inrichting Franciscus Xaverius	6
77.01	SHO eerste Inrichting Al Iklaas	19
77.01	SHO eerste Inrichting Teyler	100
SP.13	Verhoging budget bijdrage in duurzame sportvoorzieningen	65
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investing 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
81.27	Achterstallig Onderhoud Sportaccommodaties Kledingaccommodaties	600
81.28	Achterstallig Onderhoud Sportvelden	865
81.08	Stadion Zuiderpolder-noord HFC*	900
BV.01	Nieuwe gezamenlijke entree Bavokerk en Vishal	400
Totaal programma 4 Maatschappelijke ontwikkeling		44.737
* Gedekt door bijdragen van derden		

Programma 4 Maatschappelijke Ontwikkeling

Programmadoelstelling: **Goede kansen op maatschappelijke ontwikkeling en participatie**

Programma 5

Station

Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling

Commissie Ontwikkeling
(Coördinerende) Portefeuille(s) Ruimtelijke ordening en Volkshuisvesting
Afdeling(en) Stadszaken

Programmadoelstelling (Missie)

Het doel van dit programma is een duurzaam goed woon-, werk- en leefklimaat en sociaal-economisch gemengde wijken. Een krachtige wijk- en stadsdeelgerichte aanpak is nodig om wonen, welzijn en zorg met elkaar te verbinden. Stedelijke ontwikkeling gaat samen met het versterken van de sociale infrastructuur. Het is zaak om voor de huidige en toekomstige generatie Haarlemmers een toegankelijk en voldoende gedifferentieerd woningaanbod in stand te houden en te blijven realiseren.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
% Haarlemmers dat hun buurt (zeer) prettig vindt om te wonen	92% (2005)	93%		92%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
Plaats in rangorde woonaantrekkelijkheidsindex*	5 (2005)	3		≤5					Atlas voor Gemeenten

* De woonaantrekkelijkheidsindex laat zien hoe aantrekkelijk een gemeente wordt gevonden om te wonen aan de hand van een score op 8 aspecten. Het gaat hierbij om een vergelijking tussen de 50 grootste gemeenten, waarbij positie 1 de beste is. De score op deze index is niet alleen afhankelijk van de inspanningen van programma 5, maar ook van andere programma's, in het bijzonder de programma's 2, 6 en 8.

Context en achtergronden

Een van de kwaliteiten van Haarlem is dat zij voor haar inwoners een prettige stad is om te wonen. De woonwijken zijn over het algemeen goed, het is er redelijk veilig en leefbaar. Haarlem is bovendien een stad met een menselijke maat. Een sociale stad, met veel bewoners en ondernemende partners die betrokken zijn bij hun stad en wijk.

De stad kent ook zwakke punten: Haarlem is één van de dichtst bebouwde steden van Nederland. Er is sprake van een gebrek aan ruimte en een onder druk staande balans tussen bereikbaarheid en leefbaarheid, met name in de binnenstad. Bij een aantal wijken vraagt de weerbaarheid aandacht. De oproep van het rijk wat betreft een intensieve aanpak van deze stadswijken en de positieve houding van de corporaties om bij te dragen aan het verbeteren van wijken betekenen een verdieping van de Haarlemse Stedelijke Vernieuwingsaanpak. In 'Aanval op de uitval' noemen de G27, waar Haarlem deel van uitmaakt, het niet meer meedoen van mensen bedreigend voor stad en samenleving. In die zin wordt de noodzaak om de fysieke en sociale pijler te verbinden, sterker.

Met renovatie, sloop en onderhoud alleen kom je er niet. Bewoners moeten weer een positief perspectief hebben. De echte kansen zitten ook achter de voordeur. Zo is er een overeen-

komst met het maatschappelijk doel van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo): meedoen van álle burgers aan álle facetten van de samenleving.

Haarlem werkt aan een dynamisch, op duurzame ontwikkeling gericht ruimtelijk beleid: integrale afweging en efficiënte benutting van de ons ten dienste staande ruimte en grondstoffen. In plaats van het stellen van beperkingen, moeten er juist kansen worden gecreëerd. Ontwikkelingsplanologie in plaats van toelatingsplanologie. Haarlem gaat ondernemende partners stimuleren en faciliteren en zo de dynamiek op onder andere de woningmarkt versterken.

Op het gebied van ruimtelijke kwaliteit vervult de welstandcommissie haar wettelijke taak. In 2009 vindt aanpassing plaats van de welstandnota, op basis van een door het Rijk verplichte evaluatie.

Op het gebied van wonen is de rol van de gemeentelijke overheid ingrijpend veranderd. Het idee van centrale beleidsmatige sturing is vervangen door een interactief model, waarin de overheid slechts één van de spelers is. De gemeente bouwt zelf geen woningen en is afhankelijk van de samenwerking met en inzet van haar partners. Voorbeeld hiervan is de nieuwe aanpak van Wonen boven Winkels. Stedelijke vernieuwing kenmerkt zich vandaag de dag door interactie; door coalities met partners en marktpartijen worden samen de gestelde doelen bereikt. Stedelijke vernieuwing is één van de drie pijlers van het Grote Stedenbeleid. De huidige periode loopt af per 31 december 2009. Haarlem zet zich samen met de overige G27 in voor voortzetting van stedengericht rijksbeleid dat gepaard gaat met voldoende middelen en aandacht. Mede in dat verband vergroot Haarlem haar inzet op het verkrijgen van subsidies, waaronder die van de EU.

Corporaties zijn vergaand verzelfstandigd, subsidies zijn grotendeels verdwenen. De gemeente heeft geen dominantie positie meer op de grondmarkt. Verwervingskosten lopen sterk op. Milieufactoren spelen een grotere rol. Sinds de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) nemen ontwikkelaars de ruimte tot grote bouwactiviteiten in de marktsector. Er zijn nieuwe instrumenten ontstaan, zoals publiekprivate samenwerking en grondruil. De corporaties richten zich meer op de woonomgeving. Ook combineren ze de bouw van woningen met aandacht voor zorg en welzijn.

Haarlem kiest voor een terughoudend (risicomijdend) grondbeleid en een laag risicoprofiel. Grondbeleid is geen einddoel, maar voorwaarde en middel en geeft aan welke instrumenten worden ingezet om andere beleidsdoelen te realiseren. Haarlem wil binnen haar financiële mogelijkheden, met een ondersteunend en stimulerend grondbeleid, samen met haar partners werken aan de realisering van de gestelde doelen.

Kaderstellende beleidsnota's

- Huisvestingverordening Zuid Kennemerland ([2006/245256](#))
- Toekomstvisie Haarlem 2000- 2010 ([1999/219864](#))
- Woonvisie ([2006/245426](#))
- Nota Grondbeleid Haarlem 2006 ([2006/244968](#))
- Structuurplan Haarlem 2020 ([2005/239507](#))
- Ontwikkelings Programma Haarlem 2005-2010 ([2004/217967](#))
- Convenant inzake regionale woonruimteverdeling ([2006/245256](#))
- Convenant Wonen 2007-2011 ([2007/110702](#))
- Raamovereenkomst Transformatie Haarlemse Woonwijken ([2007/110550](#))
- Meerjarenbestemmingsplannen, aangepast besluit ([2007/110588](#))

Relaties met andere programma's

In feite zijn er met alle programma's relaties. Voor de uitvoering van de activiteiten die bijdragen aan de doelstellingen is vaak ruimte nodig (ruimteclaims in het kader van Structuurplan). De stedelijke vernieuwing moet er ook op worden gericht mensen, die hun ambities –helemaal of ten dele- al hebben verwezenlijkt, voor de stad te behouden. In die zin zijn er duidelijke verbanden met de doelstellingen op het gebied van werk, onderwijs, zorg en cultuur.

Inhoudelijk liggen er duidelijke raakvlakken met:

- Programma 1 Burger en Bestuur, beleidsveld 1.1 doel regionale samenwerking en 1.2, doel deelname Haarlemmers en organisaties bij de wijkgerichte aanpak.
- Programma 2 Veilige Samenleving, beleidsveld 2.1 Sociale veiligheid en 2.2 Fysieke veiligheid;
- Programma 3 Zorgzame Samenleving beleidsveld 3.2 Maatschappelijke opvang en 3.3 Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten;
- Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie, beleidsveld 6.1 Economie, 6.2 Cultuur en erfgoed en 6.3 Toerisme, recreatie, evenementen en promotie;
- Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit, beleidsveld 8.1 Autoverkeer en verkeersveiligheid, 8.2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer en 8.3 Parkeren;
- Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving, beleidsveld 9.1 Milieu, Leefbaarheid en Duurzaamheid, beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds, beleidsveld 9.3 Openbare ruimte ondergronds en beleidsveld 9.4 Waterwegen.

Beleidsveld 5.1 Wijken / Stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Grotere inzet voor weerbare wijken. Naast renovatie, sloop en onderhoud bieden van een positief perspectief voor bewoners. In die zin zijn er duidelijke verbanden met de doelstellingen op het gebied van werk, onderwijs, zorg en cultuur. Partijen in de fysieke pijler (stenen stapelen) gaan zich committeren aan de doelstellingen op het gebied van werk, onderwijs, zorg en cultuur. Onderwijs is voorwaarde voor sociale mobiliteit. Stimulerende maatregelen op het gebied van werkgelegenheid helpen bewoners verder te komen. Sport en cultuur vervullen een belangrijke rol in de ontplooiing van bewoners. De stedelijk vernieuwingsaanpak kan voor genoemde zaken de condities scheppen en de stimulator zijn. (bijvoorbeeld: brede scholen als bron van permanente educatie, behoud goedkope bedrijfsruimten en aanleg voorzieningen).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1. Rapportcijfer woonomgeving	7,1 (2005)	7,1		7,5					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
1. % Haarlemmers dat denkt dat de buurt <i>achteruit</i> zal gaan	23 % (2005)	23%		16%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
1. % Haarlemmers dat denkt dat de buurt <i>vooruit</i> zal gaan	23% (2005)	23%		25%					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Grotere inzet voor weerbare wijken
 - a. Koppeling fysiek (wonen & omgeving) aan sociaal (werk, onderwijs, zorg en cultuur).

Fysiek: aanpak van woonomgeving met specifieke aandacht voor het realiseren van voorzieningen voor sport en cultuur (overlap met programma 4,6 en 9). Het gaat dan om speelruimte, sport- en recreatieve voorzieningen.

Sociaal: Bijvoorbeeld het ontwikkelen en implementeren van schakelklassen, voor- en vroegschoolse educatie, taalontwikkeling jonge kinderen (zie verder programma 4). Het bevorderen van innovatie en het leggen van verbindingen tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zoals bijvoorbeeld toeleidingstrajecten van uitkering naar werk (uitwerking in programma 7).

Bij de koppeling van fysiek aan sociaal wordt aangesloten bij de in het kader van de wijkregie gemaakte en te maken wijkcontracten.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal wijken met cultuurimpuls (OPH37)*	0 (2004)			4					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal wijken met nieuwe ontmoetingsruimte (OPH39)*	0 (2004)			1					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal wijken met versterkte ontmoetingsfunctie (OPH38)*	0 (2004)			2					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal wijken met een sociaal regisseur (OPH40)*	0 (2004)			1					Gemeentelijke registratie

* De gekozen indicatoren betreffen conform de afspraken met het Rijk productie-eenheden voor de periode 2005 – 2009. Om die reden wordt als 0-meting de waarde 0 aangehouden.

Beleidsveld 5.2 Wonen

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Uitbreiding, renovatie en vervanging van de woningvoorraad (Woonvisie, speerpunten meer en beter). Meer concreet streeft de gemeente in de periode 2005-2009 naar een netto uitbreiding van het aantal woningen in de stad en een aanzienlijk aantal woningverbeteringen, al dan niet in combinatie met herpositionering. Belangrijk onderdeel hiervan is de uitvoering van het herstructureringsprogramma op basis van de Raamovereenkomst Transformatie Haarlemse woonwijken (juni 2007).
2. Snellere doorstroming en behoud betaalbare woningvoorraad (Woonvisie, speerpunten dynamisch en betaalbaar). Meer concreet streeft de gemeente in de periode 2005-2009 er naar om het totale nieuwbouwwolume te laten bestaan uit eenderde sociale huur- en koopwoningen en tweederde middeldure en dure huur- en koopwoningen. Het streven is erop gericht om binnen het contingent sociale huur- en koopwoningen minimaal de helft aan sociale huurwoningen te realiseren.

3. Een verbeterd aanbod van woningen voor diverse groepen bewoners (Woonvisie, speerpunten meer, beter, dynamisch en betaalbaar). Meer concreet streeft de gemeente in de periode 2005-2009 naar een toename van het aantal volledig toegankelijke woningen, als onderdeel van de woningproductie en herpositionering; Het treffen van specifieke maatregelen voor senioren en starters op de woningmarkt maken hier eveneens onderdeel van uit.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1,2 en 3 Rapportcijfer woning	7,6 (2005)	7,7		7,6					Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Uitbreiding, renovatie en vervanging van de woningvoorraad
 - a. Regievoering woningbouwprogramma.
 - Uitvoeren woningproductie programma, gericht op regievoering en het inschakelen van de markt. Regionale afstemming maakt hier onderdeel van uit;
 - Het verstrekken van locatiesubsidies om stagnerende woningbouw te doorbreken;
 - Uitvoering nieuwe regeling voor Wonen boven winkels;
 - De woningvoorraad uitbreiden door middel van functieverandering en splitsing.
 - Meerjaren prestatieafspraken uitvoeren (opgenomen in de Raamovereenkomst en het Convenant Wonen, juni 2007).
 - b. Subsidiëren & stimuleringsmaatregelen.
 - Stimuleren particulieren op het punt van de ingrijpende woningverbetering door opzetten en uitvoeren stimuleringsmaatregelen.
 - Meerjaren prestatie afspraken maken met marktpartijen (uitvoeren Raamovereenkomst Transformatie Haarlemse Woonwijken). Op basis van de Woonvisie 2006-2012 partners uitnodigen om een bod te doen over hun aandeel in de stedelijke vernieuwing. Gezamenlijk de woonomgeving opknappen.
 - Meerjaren prestatieafspraken uitvoeren (opgenomen in de Raamovereenkomst en het Convenant Wonen, juni 2007).
2. Snellere doorstroming en behoud betaalbare woningvoorraad
 - a. Regelgeving woonruimte verdeling. Regelgeving woonruimteverdeling optimaliseren. Zo hebben corporaties de vrijheid om tot maximaal 30% buiten de woonservice zelf toe te wijzen. Hierdoor kan maatwerk worden geboden ten behoeve van de verlangde doorstroming.
 - b. Prestatieafspraken productie & verkoop. Betreft het behoud en de spreiding van de betaalbare voorraad en het vergroten van de mogelijkheden om wooncarrière te maken in de eigen wijk. Ook het mogelijk verdunnen van de sociale voorraad in Schalkwijk en Haarlem Oost en waar mogelijk toevoegen van sociale woningen in Noord en West is onderwerp van de te maken afspraken.
Afspraken maken over strategisch verkopen van huurwoningen.
3. Een verbeterd aanbod van woningen voor diverse groepen bewoners
 - a. Opzetten en uitvoeren startersregeling in samenwerking met buurgemeenten.
 - b. Prestatieafspraken. Meerjaren prestatieafspraken maken met de corporaties over het aandeel volledig toegankelijke woningen (een woning die zonder trappen bereikbaar is, met keuken, sanitair, woonkamer en minimaal 1 slaapkamer op dezelfde woonlaag) en seniorenwoningen.

De uitvoering vindt plaats aan de hand van het beleidsplan WMO. Dit betekent dat een verbinding wordt gelegd tussen de terreinen van wonen, welzijn en zorg, en daarmee als gemeente 'op tempo komen' met initiatieven uit het veld. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan het Beleidsplan WMO 2008-2011 (Ontmoeten, verbinden en meedoen).

Prestatieindicator*	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Woningproductie (OPH31,32,33)	0 (2004)	930		5.000					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal omzettingen woningen (OPH34)	0 (2004)	528		1200					Gemeentelijke registratie
1b. Aantal ingrijpende woningverbeteringen (OPH35)	0 (2004)	750		815					Gemeentelijke registratie
1b. Aantal geherpositioneerde woningen	0 (2004)	PM		500					Opgave corporaties
2b. Het behouden van minimaal aantal betaalbare woningen	18.000 (2007)	21.000		18.000					Opgave corporaties
2b. Het aandeel sociale huur- en koopwoningen in totale woning-productie	1/3 (2006)	36%		1.667					Gemeentelijke registratie
2b. Het aandeel middeldure huur- en koopwoningen in totale woningproductie	2/3 (2006)	64%		3.333					Gemeentelijke registratie
3a. Aantal verstrekte starters-leningen	0 (2008)	0	15	15	20				Gemeentelijke registratie/SVn
3b. Aantal gerealiseerde volledig toegankelijke woningen (OPH 36)	0 (2004)	500		2.571					Gemeentelijke registratie
3b. Aantal seniorenwoningen (onderdeel woningproductie).	0 (2004)	NB**	200	150	150				Gemeentelijke registratie

* De gekozen indicatoren betreffen conform de afspraken met het Rijk productie-eenheden voor de periode 2005 - 2009.

Om die reden wordt als 0-meting de waarde 0 aangehouden

** Aantal is niet bekend; aanzienlijk deel van woningproductie van 950 is ook geschikt voor senioren

Huur- en kooprijsgrenzen 2008

Koop	
Goedkoop	< € 195.000,00 v.o.n.
Middelduur	€ 195.000,00 - € 275.000,00 v.o.n.
Duur	> € 275.000,00 v.o.n.
Sociaal	< € 195.000,00 v.o.n.
Huur	
Goedkoop	< 491,64 (aftoppingsgrens huurtoeslag)
Betaalbaar	< 621,78 (bovengrens huurtoeslag)
Middelduur	€ 621,78 - € 850,00
Duur	> € 850,00
Sociaal	< 621,78 (bovengrens huurtoeslag)

Beleidsveld 5.3 Ruimtelijke Ontwikkeling

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Kansen en mogelijkheden creëren voor beter wonen, werken, leren, ontmoeten en ontspannen. Het is de kunst de sterke kanten van de stad optimaal te benutten en de bedreigingen het hoofd te bieden. Volgens de toekomst visie kiest Haarlem voor een gerichte economische en sociale vitalisering.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Kansen en mogelijkheden creëren voor beter wonen, werken, leren, ontmoeten en ontspannen
 - a. Het voeren van regie over de ambities van de gemeente met een ruimtelijke impact. Dit komt tot uitdrukking in een onderzoekende, initiërende, integrerende, bemiddelende en bewakende rol.
Alle aspecten die met de ruimtelijke ontwikkeling van de stad te maken hebben, komen geconcentreerd en integraal bij elkaar. Ook de ruimtelijke afstemming en coördinatie met omliggende gemeenten, regionale ruimtelijke samenwerkingsverbanden, provincie en rijk vallen onder dit beleidsveld.
 - Herijken Structuurplan. Het in 2005 vastgestelde Structuurplan 2005-2020 is mede als gevolg van de wijziging van de wet en door nieuwe inzichten in de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de stad toe aan een herijking.
 - Structuurplan Maatschappelijke voorzieningen. Als uitwerking van de stedelijke structuurvisie wordt een specifieke structuurvisie opgesteld die naar analogie met het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs een plan omvat voor alle maatschappelijke voorzieningen.
 - Vaststellen gebiedsvisies. Gebiedsvisies zijn uitwerkingen van de (te herijken) structuurvisie voor de stad. Deze visies vormen een belangrijke schakel tussen de (te herijken) stedelijke structuurvisie en bestemmingsplannen en projectbesluiten volgens de nieuwe Wro.
 - Een belangrijke eis van de nieuwe Wro is te voorzien in actuele bestemmingsplannen. Al anderhalf jaar geleden is daarin voorzien door instelling van de Taskforce Bestemmingsplannen. In 2009 zal de Taskforce haar opdracht (het maken van 15 bestemmingsplannen) afronden. Wij verwachten dat hiermee alle bestemmingsplannen op het wettelijke voorgeschreven moment actueel zijn.
 - Regionale samenwerking. Samenwerking aan de hand van economische agenda, regionale woonvisie, HVVP, Structuurplan, regionale paragraaf Ontwikkelingsprogramma. Dit kan zijn *reactief* (reageren op plannen van bijv. andere overheden), *actief* (meedoen aan onderzoek/overleg) en *proactief* (beleidsinitieërend omtrent stadsoverstijgende ruimtelijke zaken).

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	
1a. Aantal vastgestelde gebiedsvisies*	1 (2007)	1	2	2	3	3	3	Gemeentelijke registratie
1a. % Actuele, in procedure of in voorbereiding zijnde bestemmingsplannen **	62% (2007)	62%	87%	100%				Gemeentelijke registratie

* Genoemde aantallen op basis van de huidige inzichten.

** Dit betekent dat naar verwachting in 2014 alle bestemmingsplannen zijn geactualiseerd. De raadscommissie wordt ieder half jaar geïnformeerd over de stand van zaken van de voortgang van de bestemmingsplannen (actueel, in procedure en in voorbereiding).

Beleidsveld 5.4 Vastgoed

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een minimaal kostendekkende exploitatie van het gemeentelijk vastgoed en een adequaat risicomanagement. Onder gemeentelijk vastgoed verstaan wij alle panden en terreinen die in het bezit zijn van de gemeente Haarlem. Bijvoorbeeld de gemeentelijke parkeergarages, gebouwen voor sociale en culturele voorzieningen, onderwijsgebouwen en gebouwen voor de eigen gemeentelijke huisvesting. Naast dit bezit, heeft de gemeente ook andere verspreid over de stad liggende panden (veelal verhuurd).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Resultaat exploitatie gemeentelijk vastgoed in € per vastgoedportefeuille	In 2009								WISH/GFS

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een minimaal kostendekkende exploitatie van het gemeentelijk vastgoed en een adequaat risicomanagement.
 - a. Het op orde brengen van de vastgoedportefeuille.
 - In 2009 is al het gemeentelijk bezit gecentraliseerd en onder (budget) verantwoordelijkheid van de afdeling Vastgoed gebracht. Hierdoor kan op portefeuilleniveau beter verantwoording worden afgelegd over de baten, lasten en kostendekkendheid.
 - Vanaf 2009 zal per hoofdstuk waarin het vastgoed is gecategoriseerd, gerapporteerd worden over het bedrijfsresultaat (opbrengsten-kosten). Dit is belangrijke sturingsinformatie voor de dagelijkse exploitatie en ontwikkeling van (deel)portefeuilles.
 - Enkele jaren geleden is door de Raad Onroerende Zaken (ROZ) een benchmark ontwikkeld voor gemeentelijk vastgoed. Vanaf 2009 neemt Haarlem met haar bezit deel aan deze benchmark. In het 4e kwartaal van 2009 wordt gerapporteerd over de prestaties van het bezit van de gemeente Haarlem ten opzichte van de andere deelnemende gemeenten.
 - b. Strategisch voorraadbeheer.

Het vastgoedbezit – bestaand en toekomstig - wordt gerelateerd aan de korte en lange termijn doelen van de gemeente en aan stedelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Ruimtevragen worden voorzien van aanbodscenario's en bezit dat niet aansluit bij de doelen van de gemeente wordt afgestoten. Voorbeeld is het Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs, waarin ruimtevragen die het gevolg zijn van veranderend onderwijsbeleid óf van ontwikkelingen in het Haarlemse onderwijs, worden voorzien van fysieke oplossingen in de vorm van (des)investeringsvoorstellen. In 2009 worden, op basis van het Structuurplan Maatschappelijke Voorzieningen (= accommodatievraag), aanbodscenario's inclusief financieel perspectief gepresenteerd.
 - c. Screening exploitaties en risico's.

Haarlem is verplicht om risico's uit lopende vastgoedexploitaties jaarlijks af te zetten tegen de vastgoedreserves en getroffen voorzieningen. Op basis van een risicoanalyse van alle exploitaties dient bepaald te worden of er een noodzaak is om maatregelen te treffen omdat de weerstandscapaciteit (wat de omvang van de reserves en getroffen voorzieningen moet zijn om alle risico's af te dekken) onvoldoende dreigt te worden.

d. Eind 2005 is door het toenmalig college de nota ‘afstoten verspreid bezit’ vastgesteld. Met deze nota werden o.a. de definities van strategisch bezit en een eerste lijst van Haarlems strategisch bezit vastgesteld. Wat in de nota ook werd aangekondigd maar tot op heden niet is gerealiseerd is een bestuurlijk verankerde integrale lijst van strategisch en niet-strategisch bezit. Dankzij de lopende centralisatie kan dit sluitstuk alsnog worden opgesteld.

In het derde kwartaal van 2009 wordt een voorstel gedaan aan de raad m.b.t. de verdeling strategisch/ niet-strategisch bezit. Minimaal eens in de vijf jaar wordt de lijst herijkt.

Met dit voorstel wordt bereikt dat bij verkoopbeslissingen geen discussie hoeft plaats te vinden over de al dan niet strategisch waarde van een object. Ook is dit onderscheid belangrijk voor het prioriteren en plannen van onderhoudswerkzaamheden en de begroting en besteding van onderhoudsgelden.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1c. Ratio weerstandsvermogen* vastgoed	In 2009								ALM**

* Verhouding benodigde en aanwezige weerstandscapaciteit.

** “Asset Liability Management”: systeem waarmee rendement en risico kunnen worden afgewogen tegen de verplichtingen op lange termijn

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

bedragen x € 1.000

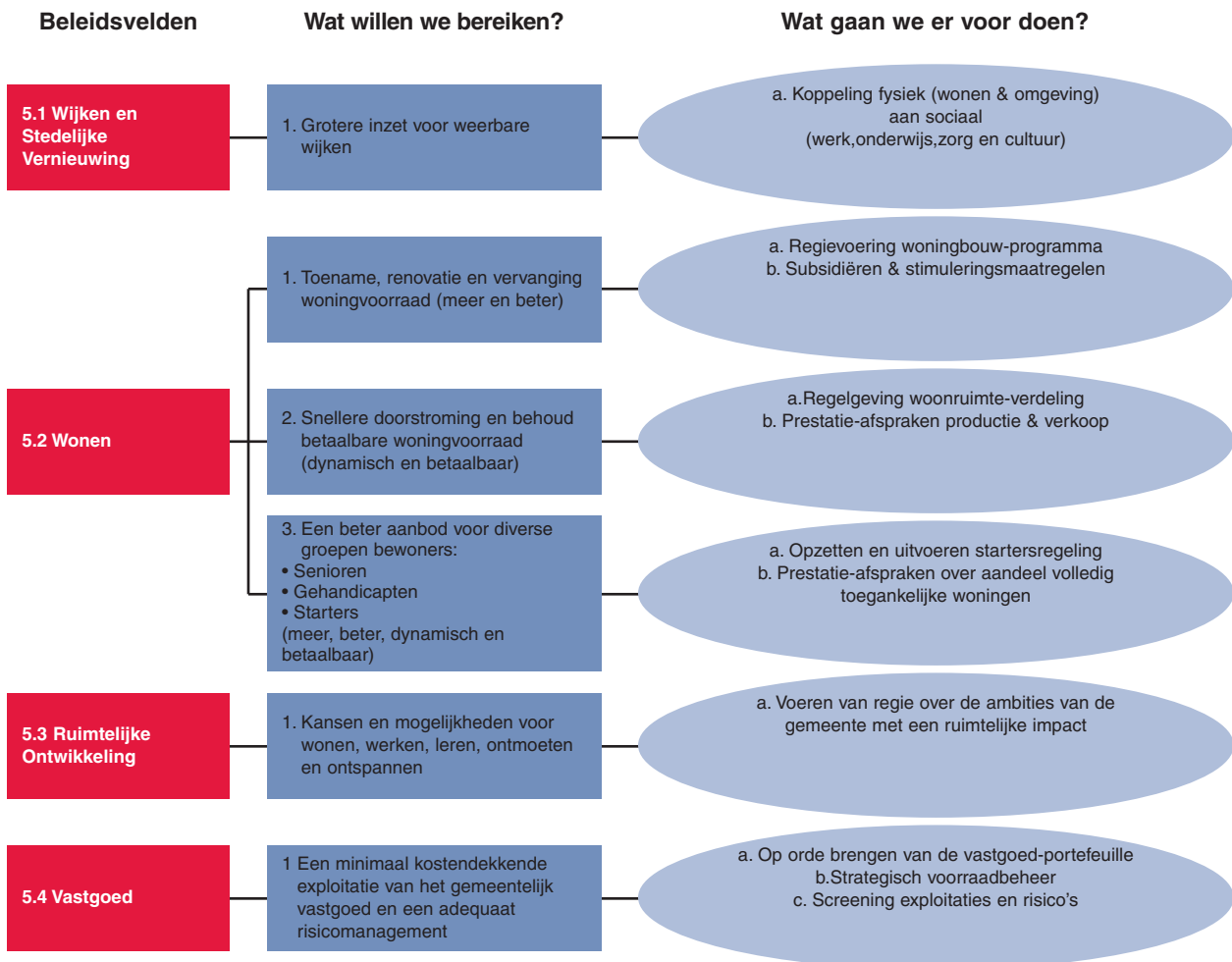
beleids veld	Programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	Rekening	Begroting	
		2007	2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
5.1	Wijken / Stedelijke vernieuwing		0	0
5.2	Wonen		3.984	5.061
5.3	Ruimtelijke ontwikkeling		3.700	4.054
5.4	Vastgoed		61.069	82.777
	<i>Totaal lasten</i>		68.752	91.892
Baten (exclusief mutaties reserves)				
5.1	Wijken / Stedelijke vernieuwing		0	0
5.2	Wonen		-3.042	-3.909
5.3	Ruimtelijke ontwikkeling		-836	-780
5.4	Vastgoed		-58.772	-79.797
	<i>Totaal baten</i>		-62.649	-84.486
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		6.103	7.406
	Toevoeging aan reserve		728	0
	Onttrekking aan reserve		-1.449	-2.463
	Saldo (inclusief mutaties reserve)		4.322	4.943

bedragen x € 1.000

Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
53.10/ N64	Renovatie regentenkamer Schoterburcht	30
55.93	Verwijdering asbest	6
VG.08-VG.47, VG.55	Onderhoud aan gemeente-eigendommen; voor specificatie zie IP 2008-2013	239
50.99	Kleine investeringen	10
55.09	Vervanging bedrijfsvoertuigen	71
55.90	Stelpost vervanging c.v installaties	130
55.92	Stelpost herstel daken	135
55.93	Stelpost asbestverwijdering	34
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
53.01	Verplaatsing en aanleg woonwagendstandplaatsen Waarderveld	990
VG.05, VG.06	Toren Nieuwe Kerk	759
Totaal programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		2.404

Programma 5 Wonen, Wijken en Stedelijke Ontwikkeling

Programmadoelstelling: Duurzaam goed woon-, werk- en leefklimaat en sociaal-economisch gemengde wijken

Programma 6

Nijlstraat

Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie

Commissie Ontwikkeling
(*Coördinerende*) *Portefeuille(s)* Cultuur, Economische Zaken en
Stads promotie
Afdeling(en) Stadszaken

Programmadoelstelling (Missie)

Haarlem heeft als centrumstad een belangrijke lokale en regionale functie. Haarlem heeft voor haar burgers en de regio een divers en aantrekkelijk aanbod van culturele en recreatieve voorzieningen. De stad biedt werkgelegenheid aan haar burgers en vervult in de regio een cruciale economische positie. Ook heeft Haarlem met haar prachtige historische binnenstad en rijkdom aan musea, cultuurpodia, erfgoed, winkels en horeca, aantrekkelijke (tuinen)parken en andere waardevolle groen- en watergebieden en haar ligging temidden van prachtige recreatiegebieden, een grote aantrekkingskracht op binnenlandse en buitenlandse toeristen. Haarlem wenst deze positie te behouden en waar mogelijk te versterken.

De gemeente Haarlem investeert daarom structureel in activiteiten en projecten die bijdragen aan de instandhouding en versterking van het culturele en economische klimaat in de stad uit het oogpunt van een duurzame ontwikkeling. Haarlem doet dit vanuit het besef dat het programma economie, cultuur, toerisme en recreatie zich kenmerkt door een grote complexiteit en een groot aantal afhankelijkheden die zich ten dele ook buiten de invloedssfeer van de lokale overheid afspelen. Haarlem kiest ervoor het culturele, recreatieve en economische klimaat samen met haar partners van de culturele instellingen, het bedrijfsleven, recreatieve organisaties en het verenigingsleven vorm te geven. Haarlem manifesteert zich ook buiten de regio positief en onderscheidend en acteert actief als samenwerkingspartner. De metropoolregio Amsterdam als onderdeel van de Randstad die naast Parijs, Londen en Milaan één van de grootste economische stedelijke regio's in Europa is, is sterker met een economisch en cultureel sterk Haarlem.

Effectindicator	Nulmeting 2005	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Plaats in rangorde woonaantrekkelijkheidsindex*	5 ^c	3 ^c	5 ^c	≤5 ^c	≤5 ^c	≤5 ^c	≤5 ^c	≤5 ^c	Atlas voor gemeenten

* De woonaantrekkelijkheidsindex laat zien hoe aantrekkelijk een gemeente wordt gevonden om te wonen (wat weer een belangrijke indicator is voor het vestigingsklimaat voor ondernemers) in de in rangorde van de 50 grootste gemeenten (score 1 = beste, score 50 = slechtste). In de index zijn 8 factoren opgenomen: de bereikbaarheid van banen, het culturele aanbod (podiumkunsten), veiligheid, het aandeel koopwoningen in de woningvoorraad, de bereikbaarheid van natuurgebieden, de kwaliteit van het culinaire aanbod, de aanwezigheid van een universiteit en het historische karakter van de stad (% woningen gebouwd voor 1945). De score op deze index is daarmee niet alleen afhankelijk van de inspanningen van programma 6, maar ook van andere programma's, in het bijzonder de programma's 2, 5 en 8.

Context en achtergronden

Economie

Haarlem is strategisch gelegen nabij Amsterdam, Schiphol en de aantrekkelijke kustzone, heeft een aantrekkelijk woonklimaat, heeft een prachtige monumentale binnenstad met tal van voorzieningen en is goed bereikbaar per openbaar vervoer en met de auto. De rijkdom aan erfgoed, en de uitgebreide culturele infrastructuur hebben een (boven)regionale en (inter)nationale betekenis. Haarlem beschikt over een relatief hoog opgeleide beroepsbevolking en is traditioneel sterk in economisch kansrijke sectoren als zakelijke dienstverlening, toerisme, industrie, gezondheidszorg en de creatieve en kennisindustrie. Ondanks de goede uitgangspositie en de werkgelegenheids groei van 0,6% boven het landelijke gemiddelde in de periode 2000-2008 moet worden geconstateerd dat de economische groei in Haarlem in dezelfde periode is achtergebleven bij het landelijk gemiddelde. Het feit dat de Haarlemse economie veel (semi)overheidsbedrijven heeft zorgt voor een stabiele economie met weinig dalen maar ook weinig pieken. Veel van de (semi) overheidsbedrijven slanken echter af. Versterking van het economische klimaat en meer ruimte voor zakelijke bedrijven is dan ook noodzakelijk om voldoende werkgelegenheid in Haarlem ook op langere termijn te kunnen garanderen in het kader van een duurzame ontwikkeling van de metropoolregio Amsterdam die beter bereikbaar blijft door een terugdringende pendel vanuit Haarlem.

Cultuur en Erfgoed

Met de heropening van de Stadsschouwburg zijn de vier cultuurpodia in de stad volledig vernieuwd. De Toneelschuur, Patronaat, Philharmonie ontvangen inmiddels beduidend meer bezoekers dan voorheen en de verwachting is dat het publiek ook de Stadsschouwburg weer zal weten te vinden. Haarlem is bovendien de vijfde monumentenstad van Nederland, kent een rijk archeologisch verleden en een groot aantal musea en instellingen waar dit verleden wordt beheerd.

Toerisme, Recreatie, Evenementen en Promotie

De toeristische en recreatieve sector en de evenementen vormen een economische groeisector. Met haar historische binnenstad, culturele aanbod, vele monumenten, uitgebreide winkelassortiment, horeca en ligging nabij Amsterdam en het strand is Haarlem zeer kansrijk om deze sector verder te versterken. In een context waarin steden nationaal en internationaal concurreren om toeristen aan te trekken, is stadspromotie hierbij onmisbaar.

Kaderstellende beleidsnota's

Economie

- Economische Agenda Haarlem ([2007/110768](#))

Cultuur en Erfgoed

- Cultuurnota Haarlem 2005-2008 ([2005/239920](#))
- Agenda cultureel erfgoed Haarlem ([2007/88353](#))
- Beleidsvoornemens Cultuurnota 2009-2012 ([2008/43496](#))

Toerisme, Recreatie, Evenementen en Promotie

- Economische Agenda Haarlem ([2007/110768](#))
- Evenementen in Haarlem 2008-2011 ([2007/110421](#))
- Plan van aanpak toerisme en promotie 2006-2010

Relaties met andere programma's

Economie

De economische ontwikkeling van Haarlem is door het verdienend vermogen van bedrijven, en de gemeentelijke inkomsten die daaruit voortvloeien, voorwaardenscheppend voor tal van beleidsterreinen en voorzieningen. Vice versa is een groot aantal beleidsterreinen van groot

belang voor de economische ontwikkeling van de stad. Een gezond economisch klimaat is alleen mogelijk door goede (regionale) bereikbaarheid (programma 8; vooral beleidsvelden 8.1 Autoverkeer en verkeersveiligheid en 8.2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer), een goede kwaliteit van de openbare ruimte (programma 9; vooral beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds), veiligheid (beleidsveld 2.1 Sociale Veiligheid), een aantrekkelijk woonklimaat (beleidsveld 5.1 Wijken / Stedelijke vernieuwing, beleidsveld 5.2 Wonen en beleidsveld 5.3 Ruimtelijke Ontwikkeling) en kwalitatief goed onderwijs (beleidsveld 4.1 Jeugd (en onderwijs)).

Cultuur en Erfgoed

De positieve effecten van een gezond en levendig cultuurklimaat in de stad zijn groot. In zo'n stad willen mensen graag wonen en werken. Een dergelijke stad is aantrekkelijk voor bezoekers en toeristen. Zo'n stad kan zich onderscheiden en profileren door haar artistieke kapitaal, haar monumentenrijkdom en creatieve bedrijvigheid. Zo'n stad werkt aan een identiteit die uiteenlopende bevolkingsgroepen aanspreekt. Beleidsveld Cultuur en Erfgoed heeft relaties met diverse andere programma's en daarbij horende beleidsvelden. De belangrijkste zijn beleidsveld 5.1 Wijken / Stedelijke vernieuwing, beleidsveld 5.2 Wonen en beleidsveld, beleidsveld 5.3 Ruimtelijke Ontwikkeling en beleidsveld 4.1 Jeugd (en onderwijs).

Toerisme, Recreatie, Evenementen en Promotie

Toerisme, recreatie, evenementen en promotie zijn van groot belang voor zowel het economisch als (de beleving van) het cultureel klimaat in Haarlem. Investeren in toerisme, recreatie, evenementen en promotie draagt bij aan versterking van de economische structuur en daarmee aan de werkgelegenheid (beleidsveld 7.1 Werk en reïntegratie) onder de voorwaarde van goede (regionale) bereikbaarheid (programma 8; vooral beleidsvelden 8.1 Autoverkeer en verkeersveiligheid en 8.2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer), een goede kwaliteit van de openbare ruimte (programma 9; vooral beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds) en veiligheid (beleidsveld 2.1 Sociale Veiligheid). Wat betreft de aanwijzing van gemeentelijke monumenten is er een duidelijke relatie met programma 2 (beleidsveld 2.3 Integrale Vergunningverlening en Handhaving).

Beleidsveld 6.1 Economie

Economische ontwikkeling staat voor werkgelegenheid, weerbaarheid, vitaliteit en welvaart op de lange termijn. Werkgelegenheid betekent maatschappelijke participatie, inkomen en sociale vooruitgang. Een weerbare stad weet slechtere tijden op te vangen en bedreigingen om te buigen, zodat mensen er blijven werken en wonen. Een vitale stad trekt kansen aan, weet zich te profileren en nieuwe ontwikkelingen in haar voordeel te benutten. Welvaart op de lange termijn betekent duurzame economische ontwikkeling en innovatie in het perspectief van de wereldwijde concurrentie waarin Haarlem een rol speelt als onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Ruimte voor bedrijven. Haarlem wil de fysieke vestigingsmogelijkheden voor bedrijven verbeteren door uitbreiding en transformatie van bestaand vastgoed en locaties te faciliteren en door specifieke projecten gericht op verbetering van het vestigingsmilieu. Haarlem richt zich op vier economische sectoren: bedrijventerreinen, detailhandel, bedrijfsverzamelgebouwen en kantoren.

2. Goed ondernemingsklimaat. Haarlem streeft naar verbetering van het vestigings-, innovatie en ondernemingsklimaat in de stad. Belangrijke algemene doelstellingen zijn verbetering van de regionale bereikbaarheid (Zuidtangent, Haarlem intercitystation, dynamisch vervoersmanagement) en regionale en lokale veiligheid (Regionaal Platform Criminaliteitsbestrijding).

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Jaarlijkse banengroei in %*	-1,6% (2005)	+2,7%	+1,9%	+1,9%	+1,9%	+1,9%	+1,9%	+1,9%	LISA Vestigingenregister
2. Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemingsklimaat**	6,3 (2005)	6,7		6,5		6,6			Benchmark Ministerie van Economische Zaken

* Streefwaarde +1,9% jaarlijkse banengroei (ca. 1.200 nieuwe banen per jaar) op basis raadsdoelstelling kantoren nota "Ruimte voor groei" uit 1999 (gerealiseerde banengroei 2000-2008 1,16% gemiddeld).

** In de index zijn 14 factoren opgenomen: beschikbare ruimte voor bedrijven, bereikbaarheid per auto, parkeermogelijkheden, bereikbaarheid per openbaar vervoer, veiligheid omgeving bedrijfspand, staat van de openbare ruimte, ontwikkeling en herstructurering bedrijfslocaties, startesbeleid, promotie- en acquisitiebeleid, arbeidsmarktbeleid, kwaliteit gemeentelijke dienstverlening, duidelijkheid gemeentelijke organisatie, duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving, mate van aandacht voor verbeteren ondernemersklimaat.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Ruimte voor bedrijven

- Vergroting van het areaal bedrijventerrein door herstructurering van de Waarderpolder en verbeteren van het functioneren van het bedrijventerrein (door: verbetering bereikbaarheid en ontsluiting met Fly over, Schoterbrug, Oostweg, innovatieprogramma, parkmanagement, Samen Veilig Ondernemen, Breednet en regionale samenwerking en segmentering van bedrijventerreinen). De regionale bedrijfsterreinen Rottepolderpark (voormalig Rutte terrein) en de Liede in respectievelijk de Haarlemmerliede en Haarlemmermeer zullen worden ingezet voor de opvang van bedrijven die in de Waarderpolder vanwege de milieucategorie geen plek kunnen krijgen, waardoor de regionale werkgelegenheid behouden blijft.
- Versterking van het detailhandelsaanbod door herstructurering en uitbreiding van wijkwinkelcentra (Schalkstad, Beatrixplein, Marsmanplein, Westergracht) en versterking van het functioneren en promotie van de binnenstad (door: verbetering bereikbaarheid en ontsluiting van de binnenstad met Parkeergarage Nieuwe Gracht (in studie), Rode Loper, Stationsplein, parkeerverwijssysteem, Samen Veilig Ondernemen, centrummanagement, uitvoering convenant binnenstad en regionale en lokale (Raaks/Brinkmann) afstemming en samenwerking op het gebied van detailhandel en leisure).
- Vergroting van het aanbod van bedrijfsverzamelgebouwen door het faciliteren van nieuwbouw en functiewijziging (Nieuwe Energie, Waarderpolder INOG & Crown Business, voormalige Greinerschool (Voorhelmstraat), tijdelijke voorzieningen in voormalig Postkantoor en voormalig kantoor AWWN).
- Vernieuwing en uitbreiding van het kantorenaanbod door faciliteren nieuwbouw kantoren (023, Oostpoort, Mariastichting, Stadion, Schalkstad), faciliteren functiewijziging incurante kantooruimte in Haarlem in bedrijfsverzamelgebouwen voor starters zowel tijdelijk als definitief en regionale samenwerking ten behoeve van een evenwichtig aanbod.

2. Goed ondernemingsklimaat

- a. Verbetering gemeentelijke dienstverlening aan bedrijven (bedrijvenloket, Ondernemend Werven, deregulering).
- b. Relatiebeheer met partners in de stad en de regio (Kamer van Koophandel, MKB, VNO-NCW en lokale belangenghartigers).
- c. Uitvoeren startersprojecten (o.a. Haarlemse Start) en formuleren concreet beleid starters.
- d. Verbinden van Onderwijs en Arbeidsmarkt (door: door uitvoering aanbevelingen uit regionale arbeidsmarktmonitor Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs van april 2008).
- e. Bevorderen van innovatie en creativiteit (door: innovatieprogramma Waarderpolder, innovatieplatform Haarlem, innovatieprojecten, Breednet, trekkerschap Creatieve As in metropoolregio Amsterdam).

Belangrijk zijn hier ook de onder 2 genoemde algemene prestaties als verbetering van de regionale bereikbaarheid, en regionale en lokale veiligheid.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal hectare nieuwe regionale bedrijfsterreinen (OPH42)	0 (2004)	2,5		5				10	Gemeentelijke registratie
1a. Aantal hectare nieuw geherstructureerd bedrijventerrein (OPH41)	0 (2004)	0,5		3,5				7	Gemeentelijke registratie
1a. Gemiddelde reistijd toeleidende wegen naar Waarderpolder (OPH51)	9 min. 41 sec. (2005)	-		8min. 43 sec.					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal aangiftes op 1 (binnenstedelijk) bedrijventerrein (OPH44)	0 (2005)	-20%		- 25%					Centrale gegevensbron Rijk
1b. Oplevering herstructurering en uitbreiding wijkwinkelcentra in m2	0 (2005)	0			Westergracht 8.000	Marsmanplein 2.500			Gemeentelijke registratie
1b. Aantal delicten in wijkwinkelcentra (OPH43)	0 (2005)	-5%		- 5%					Centrale gegevensbron Rijk
1c. Aantal m2 nieuwe bedrijfsverzamelgebouwen (OPH48)	0 (2004)	3.500		3.500				5.000	Gemeentelijke registratie
1d. Aantal vierkante meters nieuwe kantoren per jaar	0 (2005)	3.500 (116banen)	8.000 (266 banen)		30.000 (1000 banen)	14.000 (466 banen)	12.000 (400 banen)	12.000 (400 banen)	Gemeentelijke registratie
2a. Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over gemeentelijke dienstverlening (OPH46)	5,5 (2005)	5,7		6,5					Benchmark Ministerie van Economische Zaken
2b. Rapportcijfer tevredenheid ondernemers over regionale samenwerking	5,7 (2005)	6,5		6,5					Benchmark Ministerie van Economische Zaken
2c. Aantal nieuwe (door)starters* (OPH47)	0 (2005)	214		100					Gemeentelijke registratie
2e. Vraagbundelingstraject gericht op aansluiten instellingen en bedrijven op breedband(OPH45)	0 (2005)	0		1					Gemeentelijke registratie

* In het jaar 2007 waren er 214 nieuwe starters ten opzichte van 2005. De OPH-prestatie is om in 2009 hier in ieder geval minimaal 100 van vast te houden ten opzichte van 2005.

Beleidsveld 6.2 Cultuur en Erfgoed

Haarlem wil nationaal in beeld zijn als stad van cultuur en erfgoed. Eén van de krachtigste karakteristieken van de stad is immers het cultuurklimaat en het historische karakter. Het aanbod van de kunstinstituten, de nieuwe cultuurgebouwen, de schat aan monumenten, de archeologische vondsten en het cultureel erfgoed (waaronder de musea en archieven) zijn belangrijke dragers van het culturele klimaat. Naar de buitenwereld toe kan dat nog beter worden uitgedragen, zodat de effecten hiervan op het imago van de stad en de bezoekersstromen worden versterkt.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een gevarieerd basisaanbod. De gemeente Haarlem faciliteert een gevarieerd basisaanbod en streeft naar professionalisering en verzakelijking van de relatie met de culturele instellingen en de wijze waarop de instellingen worden geleid. Deze doelstelling richt zich op een palet van culturele instellingen die tezamen de culturele basisinfrastructuur van de gemeente vormen. Hiertoe behoren de grote cultuurpodia (Philharmonie, Toneelschuur, Patronaat en Schouwburg), het Frans Hals Museum, het Muziekcentrum Zuid-Kennemerland, H'art (= Haarlem Art, voorheen Kreater), de Stadsbibliotheek en het Noord-Hollands Archief. Met het rijksgesubsidieerde Teylers Museum wordt intensief samengewerkt, vooral bij grotere toptentoonstellingen.
2. Een goed productieklimaat. De gemeente wil een goed productieklimaat creëren waarin gezelschappen en individuele makers kunnen werken en "scheppen". De aandacht gaat hierbij uit naar de podiumkunsten, de beeldende kunsten en de amateurkunsten. Deze doelstelling heeft te maken met de noodzaak om na de grote investeringen in de 'hardware' (cultuurgebouwen) ook de 'software' goede ontwikkelingskansen te bieden. Aandacht voor voldoende ateliers voor kunstenaars in Haarlem.
3. Deelname aan kunst en cultuur. De gemeente Haarlem wil de deelname aan kunst en cultuur bevorderen, in het bijzonder door projectvoorstellen van en voor de doelgroepen jongeren en allochtonen te ondersteunen. De cohesie tussen bevolkingsgroepen in de stad neemt toe als gevolg van cultuureducatie en participatie aan kunst en cultuur. Een levendig cultuurklimaat is een gewenst neveneffect. Dit heeft weer een aantrekkelijk grootstedelijk klimaat tot gevolg.
4. Beschermen en benutten erfgoed. Het beschermen van erfgoed, monumenten én archeologische vondsten is een kerntaak van de gemeentelijke overheid en wordt zonodig afgedwongen met gebruik van het wettelijk instrumentarium op het gebied van vergunningen en handhaving. Er is de komende jaren veel aandacht voor de communicatie over taken en bevoegdheden richting eigenaren van (toekomstige) monumenten, o.a. vanwege het beschermen en tonen van dit interessante erfgoed. In de periode 2009-2011 worden 700 nieuwe objecten aangewezen als gemeentelijk monument.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,4	≥7,5	≥7,5	≥7,5	≥7,5	≥7,5	≥7,5	Omnibusonderzoek
2. Aantal amateurverenigingen	62 (2005)	61	61	≥61	≥61	≥61	≥61	≥61	Gemeentelijke registratie
2. Aantal leden amateurverenigingen	2.226 (2005)	≥2.200	2.150	≥2.150	≥2.150	≥2.150	≥2.150	≥2.150	Gemeentelijke registratie
3. Aantal bezoekers Philharmonie (x 1000)*	30 (1999)**	74	81	≥75	≥75	≥75	≥75	≥75	Philharmonie
3. Aantal bezoekers Stadsschouwburg (x 1000)*	90 (2002)*	n.v.t.	23***	≥50	≥50	≥50	≥50	≥50	Stadsschouwburg
3. Aantal bezoekers Toneelschuur (x 1000)*	64 (2002)*	124	≥110	≥110	≥110	≥110	≥110	≥110	Toneelschuur
3. Aantal bezoekers Patronaat (x 1000)	65 (2002)*	136	≥120	≥120	≥120	≥120	≥120	≥120	Patronaat
3. Aantal cursisten Muziekcentrum Zuid-Kennemerland	1.866 (2005)	2.303	≥2.100	≥2.100	≥2.100	≥2.100	≥2.100	≥2.100	Muziekcentrum Zuid-Kennemerland
3. Aantal cursisten H'art (voorheen Kreater)	708 (2005)	852	≥800	≥800	≥800	≥800	≥800	≥800	H'art
3. Aantal bezoekers Frans Hals Museum en De Hallen (x 1000)	105 (2005)	113	≥105	≥105	≥105	≥105	≥105	≥105	Frans Hals Museum
3. Aantal bezoekers Teylers Museum (x 1000)	95 (2006)	78	≥70	≥70	≥70	≥70	≥70	≥70	Teylers Museum
3. Aantal leden Stadsbibliotheek Haarlem (x 1000)	42 (2006)	41	≥41	≥41	≥41	≥41	≥41	≥41	Stadsbibliotheek
3. Aantal bezoeken (fysiek en digitaal) aan Stadsbibliotheek (x 1000)	Ca. 1.080 (2006)**	Ca. 1.080	Ca. 1.100	Ca. 1.100	Ca. 1.100	Ca. 1.100	Ca. 1.100	Ca. 1.100	Stadsbibliotheek

* Bij deze podia worden de bezoekersaantallen niet per kalenderjaar maar per seizoen bijgehouden. Zo hebben gegevens over het jaar 2007 betrekking op het seizoen 2006/2007.

** Bij deze podia is voor de nulmeting het laatste seizoen/ jaar in het oude gebouw gekozen.

*** Dit cijfer is een optelling van het aantal fysieke bezoeken (ca. 800.000) aan de vestigingen en het totale aantal digitale bezoeken (280.000) (beide van leden en niet-leden).

**** De Stadsschouwburg is heropend op 26 september 2008.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een gevarieerd basisaanbod.

- a. Faciliteren en subsidiëren van de culturele basisinstellingen. Hiertoe behoort het voorbereiden van het invoeren van budgetfinanciering (een nieuwe subsidiesystematiek) bij de grote culturele instellingen waarmee de gemeente een subsidierelatie heeft voor 2011; het invoeren van de gedragscode 'cultural governance' (gericht op verzakelijking en professionalisering van het bestuur) bij de culturele instellingen waarmee de gemeente een subsidierelatie heeft voor 2011; en na de verzelfstandiging van de Stadsbibliotheek in 2008 tevens de verzelfstandiging van het Frans Hals Museum met ingang van 2009.
- b. Voorbereiden realisering van een nieuw depot voor het Frans Hals Museum in 2010.

2. Een goed productieklimaat.
 - a. Versterking van productiemogelijkheden voor de podiumkunsten, Haarlemse (beeldend) kunstenaars en Haarlemse amateurs via het vernieuwde Cultuurstimuleringsfonds Haarlem.
 - b. Overdracht van het atelierbeheer aan een externe partij in 2009; voldoende ateliers en werkruimten voor kunstenaars in Haarlem.
3. Deelname aan kunst en cultuur.
 - a. Uitvoeren van het nationale Fonds voor Cultuurparticipatie in 2009, met o.a. groot aantal subsidietoekenningen via het vernieuwde Haarlemse Cultuurstimuleringsfonds (CSF). Bijzondere aandacht blijft daarbij bestaan voor projectvoorstellen van en voor Haarlemse jongeren en allochtonen.
 - b. Vervolg geven aan de landelijke campagne 'Haarlem Cultuur 2008', met een nieuw thema-accent in 2009.
 - c. Voorbereiden fusie van bestaande instellingen op terrein van cultuureducatie en amateurkunst (Muziekschool Zuid-Kennemerland, H'art en Volksuniversiteit) in een Centrum voor Cultuureducatie en Vrije Tijd (CCVT) in 2010, met een hoofdvestiging op Nieuwe Energie en een dependance in Schalkstad.
4. Behoud en benutten erfgoed.
 - a. Inlopen achterstallig onderhoud gemeentelijk monumentaal bezit.
 - b. Uitbreiding gemeentelijke monumentenlijst.
 - c. Stimuleren eigenaren monumenten tot goed onderhoud via monumentenregeling.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal instellingen met budgetfinanciering	0	0		2	6	10			Gemeentelijke registratie
1a. Aantal instellingen die code cultural governance hanteren	0	0		2	6	10			Gemeentelijke registratie
1b. Nieuw depot voor het Frans Hals Museum	0	0			Realisatie				Gemeentelijke registratie
2a. Aantal aanvragen Cultuurstimuleringsfonds (CSF)	93 (2006)	129	150	150	150	150	150		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	79	105	80	80	80	80		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal toekenningen amateurs CSF	10 (2006)	30	70	40	40	40	40		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal toekenningen van/voor jongeren CSF	8 (2006)	8	8	10	10	10	10		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal toekenningen van/voor allochtonen CSF	4 (2006)	4	4	6	6	6	6		Gemeentelijke registratie
2b. Overdracht atelierbeheer	Nvt			Realisatie					Gemeentelijke registratie
3a. Uitvoering Fonds voor Cultuurparticipatie	Nvt			Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie		Gemeentelijke registratie
3b. Invoering Themajaar	0 (2007)	0	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Gemeentelijke registratie
3c. Centrum voor Cultuureducatie en Vrije Tijd (CCVT)	0 (2007)				Realisatie				Gemeentelijke registratie
4a. Inlopen achterstallig onderhoud gemeentelijk bezit			Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Gemeentelijke registratie
4b. Aanwijzing gemeentelijke monumenten	Ca. 60 (2007)	Ca. 60		150	400	700			Gemeentelijke registratie
4c. Stimuleren eigenaren tot goed onderhoud (communicatie)			Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 6.3 Toerisme, recreatie, evenementen en promotie

Versterking van de toeristische en recreatieve sector en van evenementen is belangrijk voor de Haarlemse bevolking en de regio. Zij bieden uitstekende mogelijkheden voor ontspanning, ontmoeting en beleving en dragen daarmee bij aan de sociale samenhang en identiteit van Haarlem. Haarlem behoort tot de toeristische top van de middelgrote Nederlandse steden. Om tot de top te blijven behoren, investeert de gemeente Haarlem structureel in evenementen en in promotie van de stad. Haarlem doet dit samen met evenementenorganisatoren, culturele instellingen, musea en het bedrijfsleven. Voor de internationale promotie wordt bij voorkeur samengewerkt met Amsterdam. Regionaal en nationaal heeft Haarlem een sterke eigen positie.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Meer toerisme en recreatie. Haarlem wil dat er meer toeristen naar Haarlem komen, die er langer blijven en meer besteden. Tevens wil Haarlem een laagdrempelige en gevarieerde recreatieve voorzieningstructuur in en om Haarlem bevorderen en de recreatieve routestructuren uitbreiden ten behoeve van de bewoners van Haarlem en van de regio. Beide doelstellingen versterken elkaar.
2. Goed aanbod evenementen en goede promotie van Haarlem. Evenementen zijn van groot belang voor de wervingskracht en naamsbekendheid van Haarlem. Bovendien bieden evenementen mogelijkheden tot ontspanning voor de inwoners van Haarlem en van de regio en zijn ze een belangrijk ankerpunt voor de Haarlemse identiteit. Haarlem zal de bestaande evenementen faciliteren en ondersteunen en waar mogelijk vernieuwing bevorderen passend binnen het Haarlemse evenementenprofiel. Om toeristen en bedrijven naar Haarlem te laten komen, is het daarnaast van belang dat Haarlem zich regionaal, nationaal en internationaal presenteert als aantrekkelijke bestemming en vestigingsplaats. Stadspromotie is een belangrijk middel om Haarlem als interessante stad te positioneren. Haarlem zet daarom in op oprichting van één citymarketingorganisatie die tezamen met het bedrijfsleven en de culturele instellingen Haarlem op een goede manier in de markt zet. Onderdeel van deze citymarketingorganisatie is één loket voor toeristische informatievoorziening.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal extra dagbezoeken (OPH49)	930.000 (2005)	+159.000 (+17%)		+100.000 (+11%)				+ 200.000 +21%	Continu Vakantie Onderzoek (CVO)
1. Aantal extra verblijfstoeristen (OPH50)	220.000 (2005)	+ 66.313 (+30%)		+ 20.000 (+9%)				+ 40.000 +18%	Gemeentelijke registratie
2. Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid bezoekers grote evenementen*	7 (2008)	n.v.t.	7	7					Externe monitoring in samenwerking met KvK Amsterdam via I&O Research

* In 2008 zijn c.q. worden de 6 grote evenementen (Bloemencorso, Bevrijdingspop, Stripdagen, Houtfestival, Zomerpodium, Haarlem Jazz) gemonitord. In 2009 komt daar de Vaardagen als 7e grote evenement bij.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Meer toerisme en recreatie.

- a. Bevordering van watertoerisme en waterrecreatie in Haarlem door de uitwerking van de kansenkaart voor watertoerisme in Haarlem en versterking van de daarvoor benodigde infrastructuur (jachthaven Schoterroog, uitbreiding ligplaatsen (nautisch kwartier) Scheepmakersdijk, faciliteren pleziervaart met diverse voorzieningen, fiets-voetveer Belgiëlaan, inpassing watersportverenigingen en recreatie in project Schoterbrug).
- b. Faciliteren en ondersteunen recreatieve routestructuren (fietsknooppuntennetwerk Zuid Kennemerland, European Route of Industrial Heritage en wandelroute volkstuincomplexen Haarlem).
- c. Realisatie fysieke infrastructuur t.b.v. verblijf bezoekers (uitbreiding hotelcapaciteit met 32% in 2013 t.o.v. 2007, stadscamping Veerplas en/of Schoterbos en/of Put van Vink, camperparkeerplaatsen, touringcarparkeerplaatsen).
- d. Realisatie recreatieve bijdrage aan herinrichting parken en groenvoorzieningen (school- en doetuinen in onder andere Poelpolder, tweede fase achterstallig onderhoud volkstuincomplexen, Reinaldapark, Westelijk Tuinbouwgebied, Schoterbos, Kleverlaan).

2. Goed aanbod evenementen en goede promotie van Haarlem.

- a. Uitvoering van het evenementenbeleid, gericht op het faciliteren en ondersteunen van evenementenorganisatoren door een evenementenmanager, afstemming van evenementen middels de evenementenkalender en promotie van evenementen en regionale samenwerking ten behoeve van versterking en betere profilering van het regionale aanbod van evenementen.
- b. Oprichting van één citymarketingorganisatie (fusie van stichting Haarlem Promotie en VVV Zuid-Kennemerland) per 1-1-2009, inclusief een informatieloket op het Verwulft.
- c. Het ontwikkelen en uitvoeren van promotiecampagnes en campagnes gericht op imagoverbetering in samenwerking met het (georganiseerd) bedrijfsleven, culturele instellingen, musea, horeca, detailhandel en hoteliers.
- d. Het bevorderen en ondersteunen van de samenwerking met Amsterdam en aan Amsterdam gelieerde instellingen t.b.v. de het vergroten van de internationale bekendheid en wervingskracht van Haarlem (Amsterdam Plus, Amsterdam Partners, Amsterdam Cruiseport, PRES metropoolregio Amsterdam, Stadsregio Amsterdam).

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	
1a. Nautisch kwartier Scheepmakersdijk	0 (2005)	0		0		Realisatie		Gemeentelijke registratie
1b. Fietsknooppuntennetwerk Zuid Kennemerland	0 (2007)	0		Realisatie				
1c. Hotelcapaciteit in kamers	731 (2007)	731		>731			967 * +32%	Gemeentelijke registratie
1c. Stadscamping	0 (2005)			Realisatie				Gemeentelijke registratie
1d. 2 ^e fase achterstallig onderhoud volkstuincomplexen	0 (2006)	0		Realisatie				Gemeentelijke registratie
2b. City marketing organisatie	0 (2005)	0	Realisatie					Gemeentelijke registratie

* Op basis vraag en aanbodanalyse hotelontwikkeling 2007-2015 regio Zuid-Kennemerland/IJmond.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

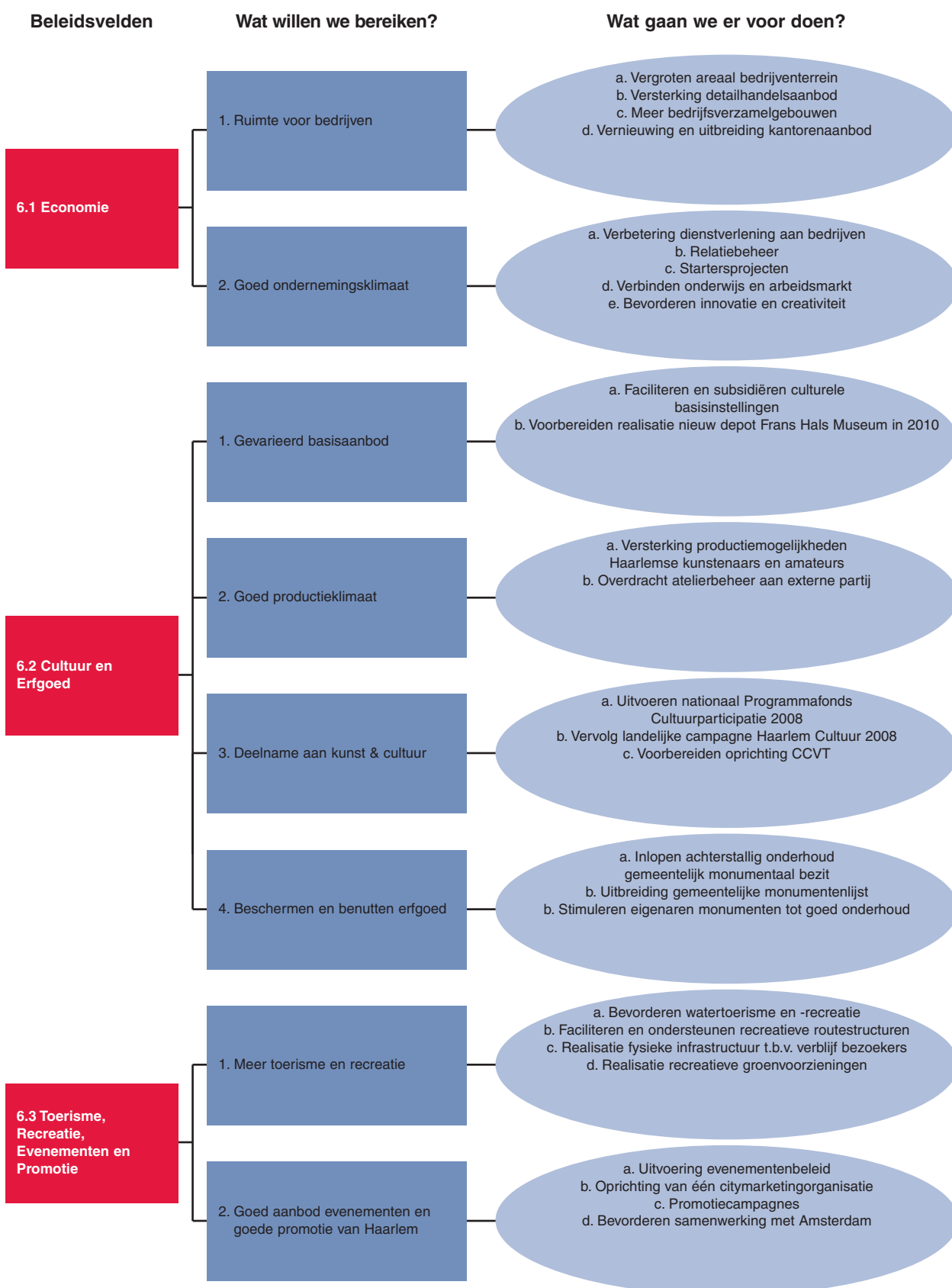
bedragen x € 1.000

beleids veld	Programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
6.1	Economie		463	1.019
6.2	Cultuur en erfgoed		26.921	26.734
6.3	Toerisme, recreatie, evenementen en promotie		1.681	2.413
<i>Totaal lasten</i>			29.065	30.165
Baten (exclusief mutaties reserves)				
6.1	Economie		0	-478
6.2	Cultuur en erfgoed		-2.822	-634
6.3	Toerisme, recreatie, evenementen en promotie		-470	-881
<i>Totaal baten</i>			-3.292	-1.994
Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)			25.773	28.172
Toevoeging aan reserve			17	138
Onttrekking aan reserve			-25	0
Saldo (inclusief mutaties reserve)			25.798	28.310

Investeringen gemandateerd door raad aan college			bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering		Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>			
VH.05	Modernisering museumcafé		150
Investeringen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen			
IPNr	Omschrijving investering		Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>			
SZ.03	Huisvesting Centrum voor cultuureducatie en vrije tijd		9.900
83.05	Depot voor kunstvoorwerpen Frans Halsmuseum		3.700
Totaal programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie			13.750

Programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie

Programmadoelstelling: Behoud en versterking economisch, cultureel, toeristisch en recreatief klimaat

Programma 7

Spaarne 104

Werk en Inkomen

Commissie Samenleving
(Coördinerende) Portefeuille(s) Sociale Zaken
Afdeling(en) Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (Missie)

De afdeling Sociale Zaken en Werkgelegenheid vergroot en bevordert de economische zelfredzaamheid van inwoners van Haarlem die dat nodig hebben. De Gemeente Haarlem streeft naar zelfstandige arbeidsdeelname en waar dit niet kan zet de gemeente andere voorzieningen in zoals beschut werk of sociale activering.

Naast het voorzien in een tijdelijk inkomen voert de gemeente een minimabeleid en wil de gemeente problematische schulden en sociale uitsluiting tegengaan. Neveneffecten als passiviteit en opsluiting in de zogenaamde armoedeval moet worden voorkomen.

In het collegeakkoord staan vier hoofdpunten benoemd. Eén ervan is het behoud van de huidige omvang van de middelen voor gewone en bijzondere bijstand en het bevorderen van uitstroom uit de bijstand.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Aantal bijstandsontvangers als % van de potentiële beroepsbevolking: plaats in rangorde 50 grootste gemeenten*	18 (2006)	-	-	≤ gemiddelde G50	≤ gemiddelde G50				Atlas voor Gemeenten
% Huishoudens met inkomen < 105% van het sociaal minimum: plaats in rangorde 50 grootste gemeenten*	16 (2006)	14	-	≤ gemiddelde G50	≤ gemiddelde G50				Atlas voor Gemeenten

* Positie 1 = laagste % (gunstig), positie 50 = hoogste % (ongunstig). Gemiddelde % bijstandsontvangers G50 in 2006 ligt tussen positie 38 en positie 39, gemiddelde % huishoudens met inkomen < 105% sociaal minimum ligt in 2006 tussen positie 35 en positie 36.

Financiële kengetallen	2006	2007	2008	2009	Bron
Omvang budget werkdeel Wwb (excl. Meeneemregeling)	€ 14,5 mio (2006)	€ 14,5 mio	€ 13,8 mio	€ 13,8 mio	Ministerie SZW
Omvang budget inkomensdeel WwB (65+ en 65-)	€ 43,2 mio (2006)	€ 42,7 mio	€ 41,7 mio	€ 39 mio	Ministerie SZW
Omvang budget Wsw	p.m.	€ 16 mio	€ 18 mio	€ 18 mio	Ministerie SZW

Context en achtergronden

De werkgelegenheid in de regio is in het afgelopen jaar aangetrokken. Laag geschoolde arbeid blijft in de regio echter schaars waardoor de match tussen de vraag van werkgevers en aanbod van de gemeente moeilijker wordt. Voor mensen die niet zelfstandig in hun bestaan kunnen voorzien, is de bijstand een vangnet. Het aantal bijstandsgerechtigden onder de 65 jaar daalt en bedraagt medio 2008 net onder de 2.480.

Niettemin staan teveel Haarlemmers aan de kant, het aantal bijstandsgerechtigden is te hoog. De komende periode zet de gemeente stevig in op het begeleiden van mensen naar werk, in samenwerking met partners als het Midden- en Kleinbedrijf (MKB), werkgevers in de Waarderpolder en het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI).

Het aantal minima in Haarlem bedraagt circa 9.500 huishoudens. De gemeente wil een effectief minima-beleid voeren met een groot bereik onder de doelgroep.

De laatste jaren is de schuldenproblematiek ook in Haarlem toegenomen. Het aantal hulpvragen blijft stijgen en vraagt onze permanente aandacht. Naast schuldhulpverlening is preventie van schuldenproblematiek een steeds groter aandachtspunt.

Sinds 2008 is de gemeente verantwoordelijk voor de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW), inclusief het beheer van de middelen. De uitdaging is om meer samenhang te brengen in de uitvoering van de WSW, de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Paswerk ontwikkelt zich dan ook tot een leerwerkbedrijf voor een brede doelgroep.

Kaderstellende beleidsnota's

- De Wwb, hoogwaardig handhaven in Haarlem 2008-2010 ([2007/216037](#))
- Plan van aanpak verbetering dienstverlening SoZaWe ([2007/110893](#))
- Strategisch Bedrijfsplan en jaarplan 2007 - 2010 van de afdeling SoZaWe ([2007/110667](#))
- Niemand aan de kant, kadernota re-integratie 2006-2008 ([2006/246249](#))
- Modernisering Wet Sociale Werkvoorziening, beleidskader en implementatieplan ([2006/245791](#))
- Minimabeleid 2008 – 2010 ([2007/187874](#))
- Plan van aanpak preventie schuldhulpverlening ([2008/91232](#))
- Plan van aanpak preventie huisuitzettingen ([2008/14276](#))

Relaties met andere programma's

Om instroom in de bijstand te voorkomen en uitstroom te bevorderen is een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt noodzakelijk. Dat geldt met name voor het voorkomen van (jeugd) werkloosheid als ook voor het kwalificeren van bijstandsgerechtigden voor de arbeidsmarkt.

Om het bijstandsvolume beperkt te houden, is een voldoende groei van werkgelegenheid in de regio noodzakelijk.

Het voorkomen van isolement en het bevorderen van participatie vraagt om een goed voorzieningen-niveau in Haarlem op het gebied van zorg, welzijn en sociaal culturele voorzieningen.

Er zijn daarmee relaties met de volgende programma's:

- Programma 3 Zorgzame Samenleving, beleidsveld 3.2 Maatschappelijke Opvang en 3.3 Zorg en voorzieningen voor Ouderen en Gehandicapten.
- Programma 4 Maatschappelijke Ontwikkeling, beleidsveld 4.2 Jeugd (en Onderwijs) en beleidsveld 4.4 Integratie, Inburgering en Volwasseneneducatie;
- Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie, beleidsveld 6.1 Economie.

Beleidsveld 7.1 Werk en Re-integratie

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Niemand aan de kant: alle klanten uit de bijstand op weg naar werk.

Het bevorderen van uitstroom uit de bijstand is één van de speerpunten van ons college. De nadere uitwerking hiervan staat beschreven in de 'Kadernota re-integratie 2006 – 2008, niemand aan de kant'. Het re-integratiebeleid bevat een samenhangend pakket aan instrumenten gegroepeerd in de re-integratieladder: van vrijwilligerswerk en sociale activering tot nieuwe vormen van gesubsidieerde arbeid en werkervaringsplaatsen.

Ons motto is: niemand aan de kant, elke klant maakt stappen op de re-integratieladder naar werk. Iedere klant is op weg naar werk. Het accent ligt niet op de individuele beperkingen, de gemeente sluit aan bij de mogelijkheden van de cliënt. Ons uitgangspunt hierbij is dat iedereen van betekenis is voor de samenleving.

Trajecten moeten daadwerkelijk iets toevoegen aan de potenties van de cliënt. De combinatie van leren en werken staat dan ook centraal. Een voorbeeld hiervan is Work First, waarbij de gemeente niet alleen een werkervaringsplaats aanbiedt, het is een concreet dienstverband met een salaris op minimumniveau. Het is immers gemakkelijker solliciteren vanuit een werkende situatie dan vanuit een bijstandssituatie.

Concreet streven wij in deze bestuursperiode naar een daling van het bijstandsvolume van 900. Van 3.500 bijstandsgerechtigden begin 2006 tot 2.600 bijstandsgerechtigden eind 2010. In het bestuursakkoord met het Rijk is deze doelstelling verder aangescherpt en bedraagt het aantal bijstandsgerechtigden in 2010 zo'n 2.300 mensen.

2. Behoud en uitbreiding van werkplekken voor mensen met een indicatie voor de sociale werkvoorziening. De Wet sociale werkvoorziening (Wsw) krijgt een duidelijker plek in het re-integratiebeleid.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal bijstandsccliënten 18-64 jaar	3.147 (31-12-2006)	2.613	2.400	2.250	2.150				Gemeentelijke registratie
2. Aantal werkplekken sociale werkvoorziening	692	695	719	715					Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Niemand aan de kant: alle klanten uit de bijstand op weg naar werk.

- a. Plaatsen van 80% van de cliënten op een traject, elke cliënt maakt stappen op de re-integratieladder.
- b. Werkgeversbenadering waarbij de vraag (de vacature) centraal staat. Daarnaast werkgelegenheid creëren door contract compliance (contract verplichting): bij aanbesteding van werken vraagt de gemeente aan opdrachtnemers 5% van het werk te laten uitvoeren door het in dienst nemen van bijstandsgerechtigden.
- c. Combineren werken en leren in verschillende vormen: stages, leerwerkplekken en Work First.

2. Behoud en uitbreiding van werkplekken voor mensen met een indicatie voor de sociale werkvoorziening. De Wet sociale werkvoorziening (Wsw) krijgt een duidelijker plek in het re-integratiebeleid.

- a. Stimuleren van mensen met een Wsw-indicatie om meer buiten de muren van Paswerk te werken. Begeleid werken en detacheringen bij werkgevers bevorderen de doorstroom in de Wsw.
- b. Verkorten wachttijd voor een plek in de Wsw.

Prestatieindicator	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. % WWB-cliënten dat een traject volgt	40% (2006)	54%	70%	80%	80%	80%			Gemeentelijke registratie
1b. Aantal cliënten geplaatst via werkgeversbenadering	n.v.t.	n.v.t.	100	100	100	100			Gemeentelijke registratie
1c. Aantal cliënten geplaatst op een leerwerkplek	0 (2006)	27	150	200	250	250			Gemeentelijke registratie
1c. Aantal deelnemers aan Work First	221 (2006)	168	400	400	300	300			Gemeentelijke registratie
2a. % Wsw-cliënten dat begeleid werkt	2% (augustus 2007)	0	15%	25%	25%	25%			Paswerk
2b. Gemiddelde wachttijd Wsw	2 jaar (2006)	2 jaar	1 jaar	1 jaar	1 jaar	1 jaar			Gemeentelijke registratie
2b. Aantal cliënten op wachtlijst Wsw	270 (mei 2007)	275	100	100	100	100			Gemeentelijke registratie

Voor het realiseren van onze prestaties benut de gemeente het jaarlijks hiertoe geoormerkte budget Werkdeel Wet werk en bijstand volledig. Dat geldt ook voor het budget Wet sociale werkvoorziening.

Beleidsveld 7.2 Inkomen

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Bijstand voor hen die dat nodig hebben.

Haarlemmers die niet in hun eigen inkomen kunnen voorzien, hebben toegang tot de bijstand. Het recht op bijstand voor hen die dit echt nodig hebben blijft van kracht. De Gemeente Haarlem verstrekt bijstand alleen aan hen voor wie dat noodzakelijk is. Onrechtmatige verstrekkingen worden voorkomen. Het maatschappelijk draagvlak voor bijstandsverlening wordt bewaakt. Bijstandsverlening is een tijdelijk vangnet. Het tijdelijke karakter van de bijstand wordt ingevuld met een adequaat re-integratiebeleid. De inzet is gericht op re-integratie, al blijft er een groep voor wie de afstand tot de arbeidsmarkt te groot is.

Wij constateren dat een groeiende groep ouderen recht op bijstand heeft doordat zij geen volledige Aow-rechten hebben opgebouwd. Wij willen deze groep actiever benaderen om stille armoede onder deze groep te bestrijden.

2. Bijzondere regelingen voor hen die dat nodig hebben.

Hetzelfde geldt voor enkele kleinere regelingen zoals de Wet Inkomensvoorziening Kunstenaars en het Bijstandsbesluit zelfstandigen (Bbz). Wij willen de toepassing van deze laatste regeling verder bevorderen en het zelfstandig ondernemerschap als een volwaardig alternatief voor werk in loondienst stimuleren.

Effectindicatoren	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal bijstandsccliënten 65+	243 (2006)	249	280	300	300	300			Gemeentelijke registratie
1. Preventiequote*	37 % (2006)	54%	41%	45%	45%	45%			CWI
2. Aantal cliënten Bijstandsbesluit zelfstandigen	42 (2006)	36	45	55	65				Gemeentelijke registratie

* De preventiequote betreft het aantal klanten van het CWI dat een bijstandsaanvraag wil indienen, maar daar op grond van onder andere bemiddeling naar werk of voorliggende voorzieningen vanaf ziet, in verhouding tot het totaal aantal klanten.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Bijstand voor hen die dat nodig hebben.
 - a. Hoogwaardig handhaven. Dit betekent het invulling geven aan de keten van voorlichting, vroegsignalering, opsporing, controle en handhaving.
 - b. Betere dienstverlening: aanvragen en beëindigingen worden snel, efficiënt en zakelijk afgehandeld. Mensen die zijn toegelaten tot de bijstand hebben recht op een adequate dienstverlening. Aanvragen en beëindigingen worden snel, efficiënt en zakelijk afgehandeld: 80% binnen 4 weken. Met een caseload van maximaal 80 cliënten hebben casemanagers tijd voor de klant en tijd om deze te begeleiden naar werk. Een adequate dienstverlening komt ook tot uiting door het realiseren van bestandskoppelingen. De overdracht van de bijstandsverlening voor 65+ aan de Sociale Verzekering Bank per 1 juli 2008 maakt een groter bereik van de doelgroep mogelijk.
2. Bijzondere regelingen voor hen die dat nodig hebben.
 - a. Stimuleren zelfstandig ondernemerschap. Onder andere met de mogelijkheden die het Bijstandsbesluit Zelfstandigen biedt.

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal aanvragen bijstandsuitkering binnen 4 weken afgehandeld	25% (2006)	47%	75%	90%	90%	90%		Gemeentelijke registratie	
1b. Aantal beëindigingen bijstandsuitkering binnen 4 weken afgehandeld	33% (2006)	41%	70%	90%	90%	90%		Gemeentelijke registratie	
2a. Aantal trajecten gericht op zelfstandig ondernemerschap	24 (2006)	14	30	30	30	30		Gemeentelijke registratie	

Beleidsveld 7.3 Minimabeleid

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een adequaat minimabeleid bestaande uit individuele verstrekkingen en generieke voorzieningen voor hen die dat nodig hebben.

Voor onverwachte noodzakelijke kosten kan de bijzondere bijstand een oplossing bieden voor mensen met een minimuminkomen. Wij willen een ruimhartig minimabeleid voeren waarin zowel ruimte is voor individuele aanvragen als collectieve regelingen. Toegankelijkheid staat hierbij voorop: zowel door het bevorderen van de bekendheid van de regelingen als ook eenvoudige procedures. Ook hier geldt: wie recht heeft mag rekenen op een adequate dienstverlening. In deze collegeperiode is het minimabeleid geactualiseerd.
2. Preventie van problematische schulden en effectieve schuldhulpverlening.

Problematische schulden moeten zoveel mogelijk worden voorkomen. De toenemende vraag naar schuldhulpverlening blijft een aandachtspunt. De vraag loopt niet altijd gelijk met het aanbod waardoor wachtlijsten kunnen ontstaan. Een effectiever beleid met meer aandacht voor preventie en betere ketensamenwerking zijn speerpunten voor het college. Tijdige signalering van schuldenproblematiek door samenwerking met vroegsignaleerders als corporaties, maatschappelijke dienstverlening en andere Haarlemse instellingen is essentieel.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1.% Haarlemmers dat denkt rechten hebben op inkomensondersteunende maatregelen maar hier geen beroep op doet vanwege onbekendheid hiermee	41% (2003)	40%	36%	n.v.t.	20%				Omnibusonderzoek
1. Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand	1442 (2006)	1225	1250	1250	1250				Gemeentelijke registratie
1. Aantal toekenningen schoolkostenregeling	518	813	800	800	800				Gemeentelijke registratie
1. Aantal toekenningen regeling chronisch zieken, ouderen en gehandicapten	n.v.t.	n.v.t.	1800	1800	1800				Gemeentelijke registratie
2. Aantal huisuitzettingen op basis van huurschuld*	122 (2005)		50	0	0	0			Gemeentelijke registratie

* Huisuitzettingen, gedwongen, op grond van een rechtelijk vonnis.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een adequaat minimabeleid bestaande uit individuele verstrekkingen en generieke voorzieningen voor hen die dat nodig hebben.
 - a. Verbeteren van het bereik van de bijzondere bijstand door het realiseren van bestandskoppelingen, voorlichting en de inzet van de formulierenbrigade.
 - b. Vergroten van de toegang tot de bijzondere bijstand door het verder vereenvoudigen van de aanvraagprocedures en het verminderen van de gegevensuitvraag aan cliënten.
2. Preventie van problematische schulden en effectieve schuldhulpverlening.
 - a. vroegsignalering, budgetbegeleiding en budgetcursussen.
 - b. Voorkomen wachttijden voor de start van schuldhulpverlening.

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1b. % Aanvragen bijzondere bijstand binnen 4 weken afgehandeld	26% (2006)	34%	80%	90%	90%	90%	90%		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal klanten budgetbeheer	706 (2007)	706	650	600	550	500	450		Gemeentelijke registratie
2a. Aantal deelnemers budgetcursussen	n.v.t.	n.v.t.	5	10	10	10	10		Gemeentelijke registratie
2b. Gemiddelde wachttijd start schuldhulpverlening	n.b.	8 weken	0	0	0	0	0		Gemeentelijke registratie

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

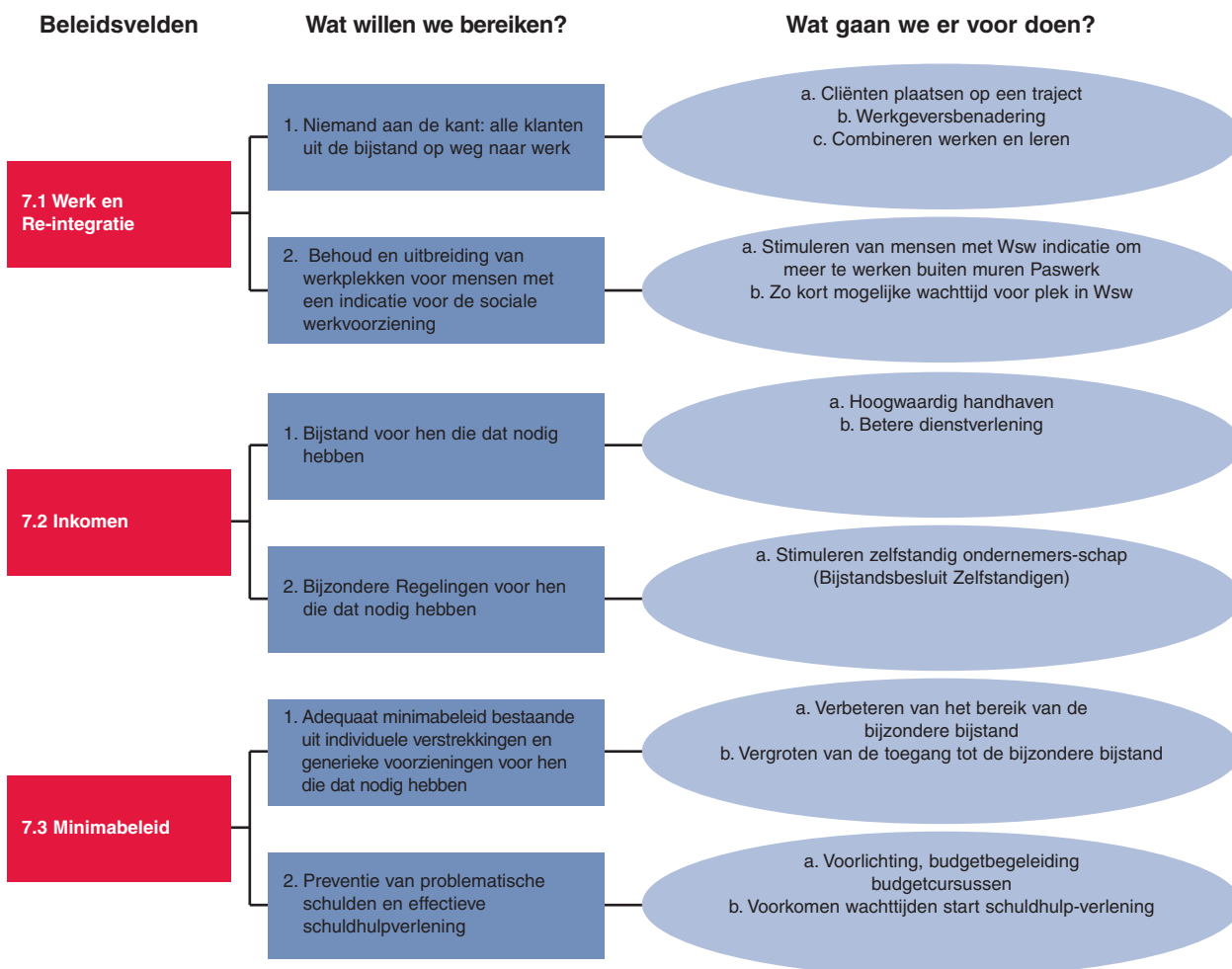
bedragen x € 1.000

beleids veld	Programma 7 Werk en inkomen	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
7.1	Werk en re-integratie		43.744	34.197
7.2	Inkomen		53.013	48.704
7.3	Minimabeleid		7.532	8.278
	<i>Totaal lasten</i>		104.290	91.180
Baten (exclusief mutaties reserves)				
7.1	Werk en re-integratie		-40.736	-32.189
7.2	Inkomen		-48.355	-43.812
7.3	Minimabeleid		-519	-320
	<i>Totaal baten</i>		-89.610	-76.322
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		14.679	14.858
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		0	0
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	6.683	14.679	14.858

Investerings gemandateerd door raad aan college			bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering		Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>			
SZ.02	Kleine investeringen project Kei-Goed		25
Totaal programma 7 Werk en inkomen			25

Programma 7 Werk en inkomen

Programmadoelstelling: **Economische zelfredzaamheid**

Programma 8

Stadhuis

Bereikbaarheid en Mobiliteit

Commissie Beheer
(*Coördinerende*) *Portefeuille(s)* Verkeer- en Vervoersbeleid
Afdeling(en) Wijkzaken

Programmadoelstelling (Missie)

Een goede en veilige verkeerssituatie is het doel van dit programma. Dit betekent dat we willen dat Haarlem goed bereikbaar is (zowel per fiets, auto als openbaar vervoer), dat deelnemen aan het verkeer veilig is, dat er zo min mogelijk opstoppingen zijn en dat er voldoende parkeergelegenheid is.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Oordeel Haarlemmers* over diverse aspecten van bereikbaarheid en mobiliteit (rapportcijfer)									
a. Bereikbaarheid** van de stad	6.5 (2007)	6.5		6.6	6.6	6.7	6.7	6.7	Omnibusonderzoek
b. Bereikbaarheid** van de binnenstad	5.4 (2007)	5.4		6.0	6.2	6.4	6.5	6.5	Omnibusonderzoek
c. Verkeersveiligheid in de stad	6.1 (2007)	6.1		6.3	6.5	6.6	6.6	6.6	Omnibusonderzoek
d. Verkeersdoorstroming door de stad	5.1 (2007)	5.1		5.5	5.8	6.0	6.0	6.0	Omnibusonderzoek
e. Parkeergelegenheid in de binnenstad	5.1 (2007)	5.1		5.4	6.0	6.2	6.2	6.2	Omnibusonderzoek

* Het Omnibusonderzoek houdt alleen peilingen onder inwoners van Haarlem, niet onder bezoekers en ondernemers.

** De bereikbaarheid betreft hier in algemene zin en heeft betrekking op zowel auto, bus, trein als (brom)fiets als motor.

Context en achtergronden

De bereikbaarheid van en verkeerscirculatie in Haarlem staat door het groeiende autoverkeer sterk onder druk. Die druk wordt extra gevoeld doordat speerpunten voor de toekomst van Haarlem liggen in vergroting van de toeristische en culturele aantrekkingskracht en in het versterken van de zakelijke dienstverlening. Ook vinden er momenteel veel werkzaamheden plaats in de openbare ruimte in het kader van inhalen achterstallig onderhoud. Een evenwichtiger verkeerscirculatie van de verschillende vervoerswijzen in en rond Haarlem is noodzakelijk voor de realisatie van deze ambities. Het autoverkeer vervult daarin een onmiskenbaar belangrijke (regionale) rol evenals het openbaar vervoer; maar ook de fiets zal daarbij een belangrijke (meer lokale) bijdrage moeten leveren.

Haarlem heeft te maken met een steeds verder groeiend gebruik van de Zuidtangent als belangrijke regionale openbaar vervoerverbinding naar Hoofddorp, Schiphol en verder. In het gebied Haarlem-IJmond is sinds kort een nieuwe concessieperiode voor het openbaar vervoer van start gegaan in de hoop dat ook daar (mede dankzij nieuw materieel, rijdend op aardgas) een verbetering in het gebruik van het openbaar vervoer tot stand kan komen. De recente nieuwe concessie in Amstel/Meerlanden kent een frequentieverhoging van het openbaar vervoer op de lijnen van en naar de Stadsregio Amsterdam.

Het spoorboekje vertoont sinds begin 2007 tot op heden een verslechtering waar het gaat om directe treinverbindingen voorbij Amsterdam.

Hoewel Haarlem al redelijk gevorderd is met de realisatie van een fijnmazig fietsnetwerk, valt er nog veel te doen. Een sluitend netwerk en het behoud en de verbetering van de kwaliteit daarvan bepaalt in belangrijke mate of het fietsgebruik kan worden gestimuleerd.

Voor de Haarlemse binnenstad ligt er een grote uitdaging om voldoende gebouwde parkeervoorzieningen te creëren. De Appelaar garage is in bedrijf. De Raaksgarage bevindt zich in het stadium van uitvoering. Voor een bebouwde parkeervoorziening aan de oostkant, wordt onderzocht of onder de Nieuwe Gracht een voorziening gebouwd kan worden.

In de woongebieden wordt daarbij gezocht naar een evenwicht tussen leefbaarheid en het bieden van voldoende parkeergelegenheid voor bewoners en voorzieningen.

Kaderstellende beleidsnota's

- Haarlems Verkeer en Vervoer Plan ([2002/182821](#))
- Parkeernota ([2004/217433](#))
- Voorstel tot wijziging van de Haarlemse Bouw Verordening ([2007/126449](#))
- Aanpassingen nota uitwerking verkeersveiligheid ([2006/245416](#))
- Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur ([2007/110460](#))

Relaties met andere programma's

Er zijn relaties met de volgende programma's:

- Programma 2 Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, beleidsveld 2,3
Integrale vergunningverlening en handhaving.
- Programma 5 Wonen, wijken en stedelijke vernieuwing, beleidsveld 5.3
Ruimtelijke ontwikkeling;
- Programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie, beleidsveld 6.1 Economie;
- Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving, beleidsveld 9.1 Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid en 9.2 Openbare ruimte bovengronds.

Beleidsveld 8.1 Autoverkeer en verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een betere autobereikbaarheid en minder opstoppingen (kortere reistijden).
2. Een betere verkeersveiligheid. Meer concreet streven we er in 2010 naar de landelijk afgesproken doelstelling ook in Haarlem te realiseren wat betreft het aantal verkeersdoden en gewonden.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Oordeel Haarlemmers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	5.3 (2007)	5.3	5.5	5.6	6.0	6.0	6.2	6.2	Omnibus-onderzoek
1. Oordeel Haarlemse ondernemers over de autobereikbaarheid van de stad (rapportcijfer)	6.6 (2005)	7.1		7.1					Benchmark Gem. Ondernemingsklimaat
2. Aantal verkeersgewonden	66 (gem. van 2001-2006)	58		55	≤ 60	55	55	55	VOR Heerlen
2. Aantal verkeersdoden	3.3 (gem. van 2001-2006)	2		0	≤ 3	0	0	0	VOR Heerlen

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Een betere autobereikbaarheid en minder opstoppingen (kortere reistijden).
 - a. Benutten van het automonitoringssysteem ViaContent. Door middel van de reeds aanwezige detectielussen in het wegdek bij verkeerslichten wordt het aantal voertuigen dat per tijdseenheid passeert geteld. Daarmee kunnen we op enkele belangrijke doorgaande routes in de stad zoals bijvoorbeeld de route naar de kust en de Waarderpolder jaarlijks continu de reistijd in de gaten houden als maatstaf voor de autobereikbaarheid. Invloeden van bijvoorbeeld wegwerkzaamheden en omleidingsroutes kunnen we daarmee direct volgen. De eerste betrouwbare metingen komen in 2009 beschikbaar.
 - b. Start van de feitelijke aanleg van de Oostweg en verdere uitvoering van de Schoterbrug. Deze brug wordt in april 2009 opgeleverd.
2. Een betere verkeersveiligheid.
 - a. Inrichten van woongebieden als 30 km zone waarbij tevens aansluiting wordt gezocht bij het meerjarenprogramma groot onderhoud wegen, straten en pleinen.
 - b. Maatregelen nemen op de schoolroutes om de verkeersveiligheid te vergroten bij basisscholen of scholen voor voortgezet onderwijs.
 - c. Analyseren van een black-spot en nemen van maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid (een black-spot is een kruising of wegvak dat in drie jaar tijd 6 of meer letselongevallen heeft).

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Reistijd op drie routes (nog nader te bepalen)	In 2009								Via Content
2a. Aantal 30 km zones	24 gedaan (t/m 2006)	26		30	30	31	32	32	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal scholen dat per jaar wordt voorzien van veilige routes	20 gedaan (t/m 2006)	3	2	4	4	4	4	4	Gemeentelijke registratie
2c. Aantal black-spots dat per jaar wordt geanalyseerd en verbeterd	1 gedaan (t/m 2006)	1	1	1	1	1	1	1	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 8. 2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Meer gebruik en betere toegankelijkheid openbaar vervoer.
2. Meer fietsgebruik.
3. Betere voetgangersomgeving.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. % Haarlemmers dat tevreden is over OV-voorzieningen in hun buurt	64 % (in 2005)			≥64%		≥64%			Leefbaarheids- en veiligheidsmonitor
1. Oordeel Haarlemse ondernemers over de bereikbaarheid van de stad per OV (rapportcijfer)	6.6 (in 2005)	6.7		6.7					Benchmark Gem.Ondernemingsklimaat
2. Totaaloordeel fietserstevredenheid in Haarlem (rapportcijfer)	6.6 (2006)	6.7						7.0	Fietsbalans*
2 Fietsaandeel bij verplaatsingen tot 7,5 km in % (40% is norm in fietsbalans)	36 % 2003/2005	36%						40%	Fietsbalans*
2 Kwaliteit fietsparkeren (Norm in fietsbalans 17. Max haalbaar is 22)	13.5	13.5						15.0	Fietsbalans*
3. Oordeel Haarlemmers over voetgangersvoorzieningen in de binnenstad (rapportcijfer)	6,9 (2002)	6.8	6.8	6.9				7.0	Omnibus onderzoek

* De Fietsbalans van het Landelijk Fietsberaad is een onafhankelijk instrument om de fietstevredenheid te kunnen registreren. Fietsbalans is mei 2008 uitgekomen. Op dit moment is nog niet bekend wanneer een vervolgmeting plaats zal vinden. Dit zal vermoedelijk ten laatste in 2013 zijn. In de tussentijd zal gekeken worden of via het Omnibusonderzoek aanvullend nog gegevens over fietserstevredenheid en kwaliteit fietsparkeren verzameld kunnen worden.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Meer gebruik en betere toegankelijkheid openbaar vervoer.
 - a. Om het gebruik van het openbaar vervoer verder te stimuleren, kan de gemeente Haarlem alleen voorwaardenscheppend werken. In 2009 gaan we verder met het aanbrengen van korte afstand radio (KAR) in alle verkeerslichteninstallaties. Hierdoor kunnen bussen die van een KAR-boordcomputer zijn voorzien (en dat zijn alle lijnbussen binnen de concessie Haarlem-IJmond) de verkeerslichten al vanaf enige afstand beïnvloeden (op groen zetten), waardoor het openbaar vervoer sneller doorstroomt. De verkeerslichten registreren tevens de passages van de bussen, waardoor we de doorstroming ook daadwerkelijk kunnen meten, evenals effecten van bijvoorbeeld de spits, omleidingen en stranddagen.

In 2009 wordt gestart met reistijdregistratie op een van de Regionetlijnen (bijv. lijn 75 van Winkelcentrum Schalkwijk naar IJmuiden en v.v.).

- b. Er vindt regelmatig overleg plaats met de NS om te bereiken dat Haarlem direct op het nachtnet zal worden aangesloten. De Zuidtangent rijdt wel 's nachts, waardoor Haarlem indirect is aangesloten op het NS-nachtnet.
 - c. Om de toegankelijkheid van de bus bij de haltes te verbeteren verhogen we op het traject van lijn 3 de instaphoogte bij 32 instaphaltes tot de landelijke norm van 18 cm. De aanpak is in 2008 gestart en de oplevering vindt plaats in 2009. In 2009 bereiden we de ontwikkeling van buslijn 75 tot HOV-lijn voor.
 - d. Onderhandelen met de provincie om tot een akkoord te komen om het project de bus voor € 1,- in te voeren.
 - e. Uitwerking van een vernieuwd Stationsplein en omgeving met een nieuw busstation.
2. Meer fietsgebruik
- a. Uitbreiden fietsnetwerk met minstens een kilometer fietspad.
 - b. Aanleggen van extra fietsstallingsplaatsen aan rond knooppunten van openbaar vervoer en/of in het centrum van de stad. In 2009 wordt gestart met de sloop van de opstallen op het Stationsplein en een aanvang gemaakt met de bouw van de nieuwe ondergrondse fietsenstalling.
 - c. Realisatie van programma Ruimte voor de Fiets door een nieuwe kwalitatief goede fietsenstalling met meer plaatsen die gratis en bewaakt is onder het vernieuwde Stationsplein.
3. Betere voetgangersomgeving
- a. Bij iedere reconstructie leggen we voldoende brede, obstakelvrije voetgangersruimte aan
 - b. Uitbreiden geleidelijnen voor visueel gehandicapten bij zebrapaden.
 - c. Uitbreiden rateltickers bij verkeerslichten. Deze ook plaatsen bij de reguliere vervanging van verkeerslichten.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
1a. Aantal verkeerslichten met KAR systeem t.b.v. openbaar vervoer	10 (in 2006)		71	75					Gemeentelijke registratie
1c. Aantal bushaltes, die voldoen aan de toegankelijkheidsrichtlijnen van de Wet OV	7 (in 2006)		30	32					Gemeentelijke registratie
2a. Lengte fietspadennetwerk (-paden) in km in beheer bij de gemeente	18.6 (raming in 2006)			Meting					Gemeentelijke registratie
2b. Aantal fietsenstallingsplaatsen (incl. NS-station) in de binnenstad	4.675 (2004)	4.675	4.700	4.700	5.000	6.500	9.000	9.000	Gemeentelijke registratie
3c. Aantal verkeerslichten met rateltickers	25 (2006)		52						Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 8.3 Parkeren

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Minder ruimtebeslag door geparkeerde auto's in de binnenstad. Daarmee willen wij de openbare ruimte in de binnenstad verbeteren. Meer concreet willen wij mogelijkheden vinden om te komen tot (meer) gebruik van Park & Ride voorzieningen in en rond Haarlem voor bezoekers van de binnenstad.
2. Minder parkeeroverlast in wijken.

Effectindicator	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal garageparkeerplaatsen	2575 (2006)	2575	2565						Gemeentelijke registratie
1. Oordeel Haarlemse ondernemers over parkeermogelijkheden in de stad (rapportcijfer)	5.9 (2005)	6.3		6.4					Benchmark Gem.Ondernemingsklimaat
2. % Haarlemmers dat parkeergelegenheid in de eigen woonbuurt (ruim) voldoende vindt	58 % (2005)	52%*		≥58%	≥58%	≥58%			Omnibusonderzoek

* Dit betreft een resultaat uit de Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor Haarlem 2007 i.p.v. Omnibusonderzoek.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

1. Minder ruimtebeslag door geparkeerde auto's in de binnenstad.
 - a. Voorbereiden vervangen van het huidige parkeerverwijssysteem naar de garages door een beter systeem, waarbij op specifieke plekken de aantallen vrije parkeerplaatsen worden aangegeven.
 - b. Stimuleren van Park & Ride voorzieningen zoals bij station Spaarnwoude (uitbreiding is ambitie-inzet bij ontwikkeling Oostpoort2), Delftplein en Floriadeterrein (in overleg met Haarlemmermeer en provincie Noord-Holland).
 - c. Voorbereidingen voor start realisatie parkeergarage Nieuwe Gracht eind 2010.
2. Minder parkeeroverlast in wijken.
 - a. In het gebied met belanghebbendenparkeren zullen we gerichte controle-acties wijk-parkeren uitvoeren. De opzet van de controles is op de eerste plaats gericht om ervoor zorg te dragen dat belanghebbenden in de wijk kunnen parkeren en vreemd parkeren wordt voorkomen.
 - b. Bij nieuwbouwprojecten streven we er nadrukkelijk naar dat deze primair voorzien in hun eigen parkeerbehoefte op eigen terrein.

Prestatieindicator	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Nieuw parkeerverwijssysteem	0 (2007)				Rea-lisatie				Gemeentelijke registratie
2a. Aantal uitgeschreven parkeerboetes	40.950 (in 2006)								Gemeentelijke registratie

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoeid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

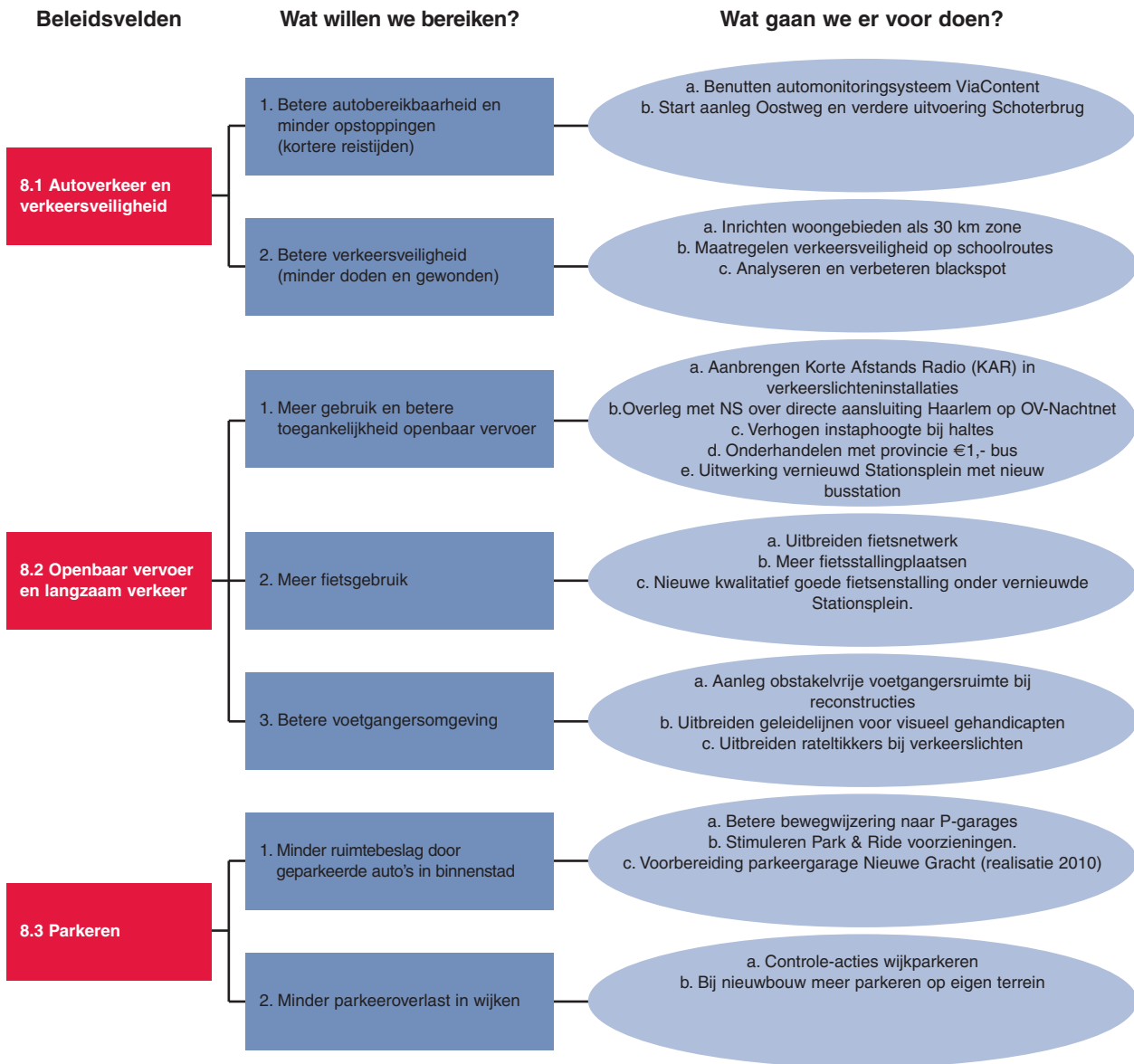
bedragen x € 1.000

beleids veld	Programma 8 Bereikbaarheid en mobiliteit	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid		3.533	3.147
8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer		335	1.001
8.3	Parkeren		6.377	6.885
	<i>Totaal lasten</i>		10.245	11.033
Baten (exclusief mutaties reserves)				
8.1	Autoverkeer en verkeersveiligheid		-7	-7
8.2	Openbaar vervoer en langzaam verkeer		-20	0
8.3	Parkeren		-12.158	-15.128
	<i>Totaal baten</i>		-12.185	-15.135
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		-1.940	-4.102
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		0	0
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	-13.527	-1.940	-4.102

Investeringen reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
12.11	Raaksgarage Plaatsen rendabel	4.000
67.42	Vervanging parkeergeleidesysteem	50
67.70a	Ruimte voor de fiets Station Haarlem (fietsenstalling)	4.213
12.14	Parkeergarage Nieuwe Gracht (voorbereiding)	150
<i>Investeringen met maatschappelijk nut</i>		
67.70c	Herstructurering Stationsplein (subsidie BIRK)	3.950
67.19	Vervanging verkeerslichten (installaties)	631
67.50	Kruising Spaarnedamseweg / Paul Krugerkade	54
67.51	Aanleg verkeersvoorzieningen	499
67.52	Uitvoering woonomgeving en 30-km-zone	90
Investeringen gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
12.09	Kleine investeringen	61
VG.48	Fietsenstallingen Algemeen onderhoud	25
Investeringen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
12.11	Raaksgarage	8.246
<i>Investeringen met maatschappelijk nut</i>		
67.32	Zuidtangent West Stationsplein	2.753
67.40	c. Waarderpolder verkeerslichten	21.159
67.33a-d	Fietsroute Centrum-023	287
67.34a	Versnellingsmaatregelen Regionetlijnen Verbreding Jan Gijzenbrug	1.150
67.34f	Versnellingsmaatregelen Regionetlijnen Busstation Houtplein	42
67.34g	Versnellingsmaatregelen Regionetlijnen Ronde Raaksbruggen	400
Totaal programma 8 bereikbaarheid en mobiliteit		47.760

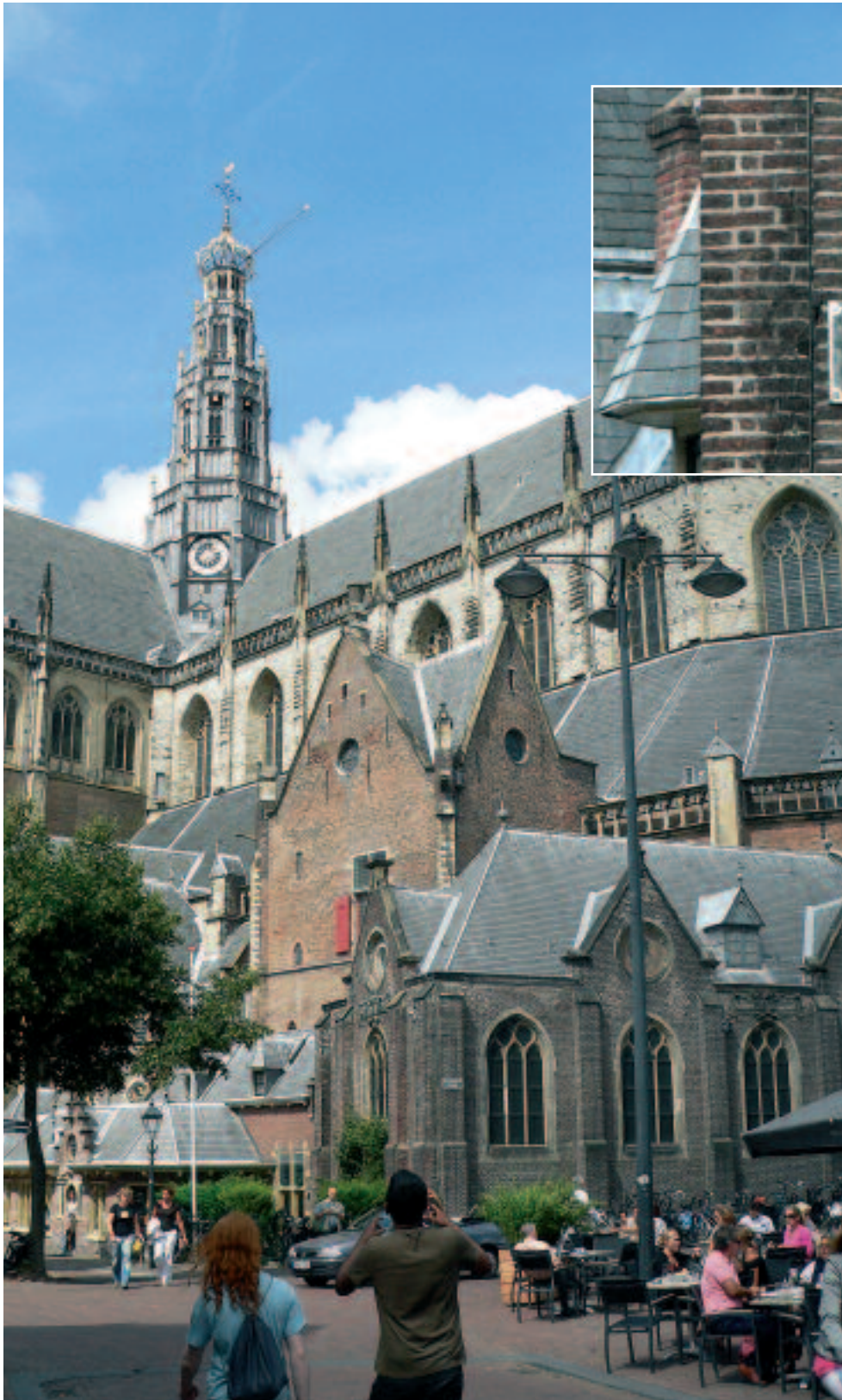
Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit

Programmadoelstelling: Een goede en veilige verkeerssituatie

Programma 9

St. Bavo en Klokhuisplein

Kwaliteit Fysieke Leefomgeving

Commissie Beheer
(Coördinerende) Portefeuille(s) Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte,
 Milieu
Afdeling(en) Wijkzaken, Stadszaken (Milieu)

Programmadoelstelling (Missie)

Het hoofddoel van dit programma is een beter leefmilieu en een betere kwaliteit en beter beheer van de bovengrondse, ondergrondse en waterinfrastructuur in termen van duurzaam, schoon en veilig.

De gemeente streeft ernaar de kwaliteit van de openbare ruimte zowel boven als op en in de grond merkbaar en zichtbaar te verbeteren.

Maatschappelijk effect	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Totaaloordeel burger over kwaliteit openbare ruimte inclusief milieu op een schaal van 0 (slecht) naar 10 (perfect)	In 2008								Omnibus onderzoek

Het coalitieakkoord heeft als inzet om de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte op normniveau te brengen en extra geld beschikbaar te stellen om achterstallig onderhoud in te lopen.

De inzet is om al op korte termijn resultaten te bereiken, zodat snel voor de gebruikers van de openbare ruimte duidelijk is dat de gemeente extra geld investeert, maar zonder duurzame oplossingen uit het oog te verliezen.

Context en achtergronden

Milieu

In Haarlem worden we nog steeds geconfronteerd met overschrijdingen van harde milieunormen, met name op het gebied van luchtverontreiniging en geluidhinder. Wetgeving vanuit Europa noodzaakt tot onderzoek en maatregelen met als doel hinder en risico's voor bewoners en bezoekers te verminderen. De kwaliteit van de leefomgeving in woon-, werk en verblijfsgebieden in Haarlem is niet altijd in overeenstemming met de kwaliteit die bij de functie van een gebied past. Verbetering in de beleving van inwoners en bezoekers van Haarlem en vermindering van gebruiksbepalingen als gevolg van milieufactoren is dan ook de opzet. Daarnaast verdient het onderwerp klimaatneutraliteit de komende jaren volop de aandacht.

Openbare ruimte

Het basiskwaliteitsniveau voor de bovengrondse infrastructuur wordt de komende jaren zichtbaar en meetbaar verbeterd. Dit geldt voor alle beheersonderdelen. De invoering van wijkcontracten en de daaraan gekoppelde uitvoeringsprojecten speelt hierbij een belangrijke rol.

Door verandering in de klimatologische omstandigheden is wateroverlast bij hevige regenval een vaker voorkomend verschijnsel. Het gemeentelijk rioleringsplan 2008-2011 geeft aan met welke maatregelen de overlast kan worden beperkt. Door de vele bovengrondse en ondergrondse werkzaamheden ontstaat in de beleving van de burger een “zandbakeffect”. Door het verbeteren van de afstemming en goede communicatie kan dit gevoel deels worden weggenomen. Na de vaststelling van het Integraal Waterplan Haarlem en de start van het wegwerken van achterstallig onderhoud aan waterwegen (baggeren) en oevers neemt de waterkwaliteit van het oppervlaktewater toe waardoor belevingswaarde, recreatieve en natuurwaarde van het water en oevers wordt versterkt. Verwacht wordt dat de beroeps- en recreatievaart hiermee bevorderd wordt. Er komt een nieuw speelruimteplan, de vervanging van straatmeubilair is in volle gang, de openbare verlichting wordt aangepakt en er zijn diverse grootschalige groenprojecten in voorbereiding. De eerste stappen voor de uitvoering Reinaldapark zijn in gang gezet. De laatste nog op te knappen bruggen uit het project draagkracht-herstel bruggen zijn in voorbereiding of komen in uitvoering.

Het inlopen van de onderhoudsachterstand is goed in gang gezet. De extra middelen die hiervoor zijn vrijgemaakt hebben er voor gezorgd dat het achterstallig onderhoud al met €1,3 miljoen is verminderd. Het normbudget vertoont nog wel een tekort. In 2009 en 2010 zullen middelen worden ingezet om de onderhoudsbudgetten, op normniveau te krijgen. Het normbudget verharding zal echter na 2012 op niveau komen. De afgelopen 3 jaar is dit tekort ingelopen met €1,7 miljoen.

De ontwikkelingen op het gebied van afvalinzameling zullen in de komende jaren leiden tot het verder scheiden en het separaat inzamelen van afval. De komende jaren zal de gemeente zich inzetten voor een betere aanpak in de reiniging van de buitenruimte. Op wijkniveau wordt de dienstverlening beter afgestemd op de problemen die de bewoners signaleren. De permanente zorg voor een schone stad met een aantrekkelijk en verzorgd straatbeeld blijft een belangrijk uitgangspunt.

Kaderstellende beleidsnota's

Milieu

- Hoofdlijnennotitie milieubeleid 2007-2010 ([2007 / 110686](#))
- Zonebeheer ([2007/110441](#))
- Milieuzonering bedrijven ([2008/42598](#))
- Pilotstudie Leefomgevingsbeleid Zomerzone MILO ([2007/110442](#))
- Wet bodembescherming programma 2005-2010 ([2004/217652](#))
- Uitvoering nazorg bodemsaneringslocaties ([2006/245137](#))
- Bodembeheerplan en bodemkwaliteitskaart ([2006/245139](#))
- Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw Haarlem ([2006/245272](#))
- Baggerbeleidsplan ([2003/214915](#))

Openbare Ruimte

- Herijking normbudgetten ([2007 / 191804](#)) (uitwerking Beleidskader openbare ruimte)
- Meerjarenprogramma openbare ruimte 2008-2011; uitvoering 2008 ([2008 / 55532](#))
- Nota Vaststellen “Beleidsregels telecomkabels Haarlem” en “Beleidsregels niet telecomkabels en leidingen Haarlem” ([2007 / 110866](#))
- Nota Nadere uitwerking hondenbeleid ([2008 / 34692](#))
- Nota stadsdeeluitvoeringsprogramma's 2007 ([2007 / 110763](#))
- Nota stadsdeeluitvoeringsprogramma's 2008 ([2008 / 61675](#))
- Handboek inrichting openbare ruimte (HIOR) binnenstad ([2007 / 187877](#))
- Nota sampling ([2007 / 110615](#))
- Nota Openbare verlichting ([2007 / 110632](#))
- Gladheidsbestrijdingsplan ([2006 / 245520](#))

- Procedure invoering ondergrondse inzameling restafval ([2007 / 110648](#))
- Gemeentelijke rioleringsplan 2007-2011 ([2008 / 221436](#))
- Bomenverordening Haarlem 2007 ([2008 / 6426](#))
- Procedure invoering ondergrondse inzameling restafval ([2007 / 110648](#))
- Kansenkaart watertoerisme Haarlem ([2008 / 57824](#))

Relaties met andere programma's

Er zijn relaties met een aantal andere programma's:

- Programma 1 Burger en bestuur, beleidsveld 1.2 Communicatie, participatie en inspraak.
- Programma 2 Veiligheid en Handhaving, beleidsveld 2.1 Sociale Veiligheid (een betere veiligheid van woon, werk en verblijfomgeving, een schone stad en verzorgd en aantrekkelijk straatbeeld); beleidsveld 2.3 Integrale vergunningverlening en handhaving (samenhang met milieudoelen op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid).
- Programma 5 Wijken, Wonen en Stedelijke Ontwikkeling, beleidsveld 5.1 Wijken en Stedelijke Vernieuwing, beleidsveld 5.2 Wonen (samenhang met (ver)nieuwbouw projecten), beleidsveld 5.3 Ruimtelijke Ontwikkeling (samenhang (ver)nieuw(de) openbare ruimte in relatie tot herstructureringsprojecten)
- Programma 6 Economie, Cultuur, Toerisme en Recreatie, beleidsveld 6.1 Economie, (regulering en handhaving bedrijven en goede kwaliteit openbare ruimte), beleidsveld 6.3 Toerisme, evenementen en promotie;
- Programma 8 Bereikbaarheid en Mobiliteit, beleidsveld 8.1. Autoverkeer en verkeersveiligheid (uitvoeren verkeersprojecten, bestrijding luchtverontreiniging en geluidhinder als gevolg van het wegverkeer), beleidsveld 8.2 Openbaar vervoer en langzaam verkeer (uitvoeren projecten) en beleidsveld 8.3 Parkeren.

Beleidsveld 9.1 Milieu, Leefbaarheid en Duurzaamheid

De wettelijk vastgelegde basismilieukwaliteit op de gebieden geluidhinder, luchtkwaliteit, (externe) veiligheid en bodemkwaliteit wordt in Haarlem niet overal gehaald. Door onderzoek en maatregelen wil Haarlem de in de stad aanwezige hinder en risico's beperken. Het huidige energie- en grondstoffengebruik door haar inwoners en bedrijven vereist een vermindering van de uitstoot van CO₂ en hergebruik van grondstoffen.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Minder bestaande milieuhinder: het verbeteren van bodem-, geluid-, luchtkwaliteit en (externe) veiligheid.
2. Minder nieuwe milieuhinder: hierop aangepaste bestemmingsplannen en ontwikkelingsprojecten.
3. Wij streven naar een klimaatneutrale gemeente in 2030 en een klimaatneutrale eigen organisatie in 2015. Wij willen meer aandacht voor duurzaamheid in de stad en geven daarbij als gemeente het goede voorbeeld.

Door het zover mogelijk verbeteren van geluid-, bodem-, luchtkwaliteit en (externe) veiligheid nemen de hinder en risico's voor inwoners van Haarlem af.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Oordeel Haarlemmers over geluidsoverlast op schaal 0 (geen overlast) tot en met 10 (zeer veel overlast)	3.8 (2007)	3.8		3.6	3.5	3.4	3.3	3.2	Omnibusonderzoek
1. Oordeel Haarlemmers over luchtverontreiniging op schaal 0 (geen overlast) tot en met 10 (zeer veel overlast)	3.8 (2007)	3.8		3.6	3.5	3.4	3.3	3.2	Omnibusonderzoek
1. Concentratie NO ₂ en fijn stof (PM ₁₀) in de lucht in ug/m ³	NO ₂ 40 PM ₁₀ 37 (2006)	39 36		≤40 ≤40	≤40 ≤40	≤40 ≤40	≤40 ≤40	≤40 ≤40	RIVM-meetpunt Amsterdamsepoort
1. Energieverbruik, % groen en CO ₂ uitstoot	In ontwikkeling *								
3. % Haarlemmers dat aan energiebesparing doet vanuit milieuoverwegingen	52% (2007)	52%		57%	57%	62%	62%	62%	Omnibusonderzoek
3. % Haarlemmers dat bezorgd is dat het klimaat verandert	62% (2007)	62%		57%	57%	52%	52%	52%	Omnibusonderzoek

Wat gaan wij er voor doen in 2009?

1. Minder bestaande milieuhinder
 - a. Aanpak bodemsanering
 - sanering van 17.500m² en 18.500 m³ grond in 2009 (OPH52)
 - opstellen uitvoeringsprogramma bodemsanering (ISV3)
 - afronden baggerprogramma.
 - b. Bestrijden diverse soorten lawaai
 - sanering van 20 woningen tegen wegverkeerslawaai (OPH53)
 - sanering van 470 woningen tegen railverkeerslawaai (Zuidtak)
 - uitvoeren van actieplan geluidhinderbestrijding
 - c. Aanpak luchtverontreiniging binnenstad
Uitvoeren maatregelen ter vermindering van de hoeveelheid vrachtverkeersbewegingen van en naar de binnenstad.
2. Minder nieuwe milieuhinder
 - a. Milieukwaliteitseisen in bestemmingsplannen
 - opstellen van een milieuparagraaf in 7 bestemmingsplannen
 - b. Milieuprogramma met kwaliteitseisen en adviezen bij ontwikkelingsprojecten
 - opstellen van een milieuprogramma bij 10 ontwikkelingsprojecten
 - onderzoek naar verhoging van de milieuprestatienorm in nieuwbouw en bij renovaties.
 - Aanpak volgens de beleidsnota Milieu in de Leefomgeving (MILO) in sterk milieubelaste situaties
3. Klimaatneutrale gemeente in 2030
 - a. Het stimuleren van energiebesparing en zoveel mogelijk benutten van duurzame energie in de eigen organisatie, bedrijven en industrie, mobiliteit en in de bebouwde omgeving, het monitoren van feitelijk gebruik en zonodig bijsturen van inspanningen om in 2030 klimaatneutraal te zijn.
 - b. Duurzame inkoop gemeentelijke organisatie.

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal m ² gesaneerde grond per jaar (OPH52)	n.v.t.	29000		17500					Gemeentelijke registratie
1a. Aantal m ³ gesaneerde grond per jaar(OPH52)		30000		18500					
1b. Aantal gesaneerde woningen tegen wegverkeerslawaai per jaar (OPH53)	n.v.t.	27		20					Gemeentelijke registratie
1b. Aantal gesaneerde woningen tegen railverkeerslawaai	n.v.t.	0		470					Gemeentelijke registratie
2a. Aantal nieuwe bestemmingsplannen met milieuparagraaf per jaar	n.v.t.	7	7	7	7	7	7	7	Gemeentelijke registratie
2b. Aantal nieuwe ontwikkelingsprojecten met een milieuprogramma	n.v.t.	21	7	10	10	10	10	10	Gemeentelijke registratie
3a. Aantal uitvoeringsprojecten Haarlem Klimaatneutraal	n.v.t.			10*	*	*	*	*	Milieumonitor
3b. % Inkoop volgens duurzaamheidscriteria	In 2009				70%				Gemeentelijke registratie

* Afhankelijk van besluitvorming betreffende Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal en subsidies

Beleidsveld 9.2 Openbare ruimte bovengronds

Haarlem is bezig aan een inhaalslag om het grootschalig achterstallig onderhoud weg te werken. Dit geldt voor verhardingen, groen, openbare verlichting, water en oevers, kunstwerken en speelvoorzieningen. De normbudgetten zullen in 2009 ingelopen zijn voor openbare verlichting, water en oevers, kunstwerken en speelvoorzieningen. Dat geldt nog niet voor verharding en niet helemaal voor groen en straatmeubilair.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een betere kwaliteit van de openbare ruimte. Dat geldt voor elk van de volgende onderdelen:

- verharding (wegen, straten en pleinen);
- openbare verlichting;
- groen (parken, plantsoenen, bomen, bermen);
- speelvoorzieningen;
- straatmeubilair (banken, afvalbakken, hekwerk, straatnaamborden, bewegwijzering, fietsenrekken);
- toegepaste monumentale kunst in de openbare ruimte;
- kunstwerken (bruggen, tunnels, viaducten);
- waterwerken (walmuren, beschoeiingen, natuurvriendelijke oevers, aanlegvoorzieningen, steigers);
- zwerfvuil en drijvend vuil in de openbare ruimte, afvalbakken, openbare hygiëne (hondenpoep, schoonspuiten urinoirs en stegen), alsmede gladheidbestrijding, straatreiniging en onkruidverwijdering.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Kencijfer buurtverloedering* op schaal 0 (komt niet voor) tot en met 10 (komt vaak voor)	4.6 (2005)	5.2		5.0		4.7		4.5	Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
1. % Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over onderhoud wegen en fietspaden in hun buurt	59% (2005)	45%		48%		52%		54%	Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor
1. % Haarlemmers dat (redelijk) tevreden is met het onderhoud van hun wijk wat betreft straatreiniging	63% (2001)	72%		72%	72%	73%	73%	73%	Omnibusonderzoek
1. % Haarlemmers dat (redelijk) tevreden is met het onderhoud van hun wijk w.b. groenvoorzieningen	72% (2001)	67%		68%	68%	69%	69%	70%	Omnibusonderzoek
1. % Haarlemmers dat (redelijk) tevreden is met het onderhoud van hun wijk w.b. speelterreinen	47% (2001)	54%		56%	56%	57%	58%	58%	Omnibusonderzoek
1. Aantal meldingen van storingen in de openbare ruimte **	18.000 (2006)	16.500	17.000	16.000	16.000	15.000	15.000	15.000	Gemeentelijke registratie

* Het kencijfer buurtverloedering is samengesteld uit de volgende items: bekladding van muren/gebouwen, rommel op straat, hondenpoep, en vernieling van telefooncellen/bus- of tramhokjes. Een lager cijfer is hier positief.

** verdeling (2006) meldingen in rubrieken; afvalinzameling 23%, wegbebakening 22%, verhardingen 19%, verontreiniging 12%, groenvoorziening 9%.

Wat gaan wij er voor doen in 2009?

1. Een betere kwaliteit van de openbare ruimte.
 - a. Uitvoeren regulier onderhoud op basis van een viertal kwaliteitsambities. Uitvoeren van jaarsnede 2009 van het meerjarenprogramma openbare ruimte 2009 – 2012.

Kwaliteitsambitie

Beheergroep	Binnenstad	Winkelcentra	Knooppunt	Monumentaalpark	Hoofdinfrastuctuur	Woonwijken	Overig groen	Bedrijventerein	Buitengebieden
Beheergroep									
Verharding	z	z	z	i	i	s	s	s	e
Groen	z	z	z	z	i	s	s	s	e
Openbare verlichting	z	z	z	i	z	s	s	s	e
Water	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Kunstwerken	s	s	s	s	s	s	s	s	s
Speelvoorzieningen	z	z	z	i	nvt	s	s	s	e
Straatmeubilair	z	z	z	z	nvt	s	s	s	e
Reiniging	z	i	i	nvt	s	i	nvt	e	nvt
Reiniging afvalbakken	z	z	z	e	e	e	e	e	e

z=:zeer intensief, i=intensief, s=standaard, e=extensief.

- b. Inlopen achterstallig onderhoud. Uitvoeren van jaarsnede 2009 van het meerjarenprogramma openbare ruimte 2009 – 2012.
Het inlopen van achterstallig onderhoud is in 2008 goed op gang gekomen en zal zijn vervolg in 2009 en verder jaren krijgen. Het streven is erop gericht het achterstallig onderhoud bij groen en spelen in 2009 voor 50% ingelopen te hebben. Bij de overige beheersonderdelen bedraagt dit dan ca. 20%.
- c. Bereiken normbudgetten.
In de nota herijking normbudgetten heeft een herberekening plaatsgevonden. Daarbij is duidelijk geworden dat het normbudget groen in 2010 op normniveau komt. Daarentegen zijn de normbudgetten openbare verlichting, water en oevers, civiele kunstwerken, spelen, straatmeubilair en reiniging in 2009 op normniveau gekomen. Zo is bijvoorbeeld het berekende normbudget Groen in 2007 van € 6.3 mln (nota “Plan van aanpak normbudgetten/achterstallig onderhoud”) naar € 7.1 mln (nota “Herijking normbudgetten”) gegaan, terwijl dat eind 2009 € 7,4 mln bedraagt.
- d. Kwaliteitsimpuls openbare ruimte (OPH54). Vaststellen Wijkomgevingsplannen (WOP) Patrimoniumbuurt en Amsterdamsebuurt, Garenkokerskwartier.
- e. Kwaliteitsimpuls grootschalig groen (OPH55). Vaststellen Wijkomgevingsplannen (WOP) Patrimoniumbuurt en Amsterdamsebuurt, Garenkokerskwartier.
- f. Wijkgerichte aanpak dagelijks onderhoud door intensievere betrokkenheid van bewoners.
Uitvoeren van bestaande stadsdeeluitvoeringsprogramma’s (STUP) voor regulier onderhoud.

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantallen aangepakte m2 verharding (OPH54) per jaar	Totaal aantal m2 verharding begin 2007: 5.740.900 Eind 2007: 5.775.876	140.000	100.000	100.000	120.000	140.000	140.000	120.000	Gemeentelijke registratie
1a. Aantal aangepakte bomen per jaar	Totaal aantal bomen per 01-01-2008: 55.587 bomen (1* per 4 jaar snoeien)	12.295	13.896	14.000	14.000	14.000	14.000	14.000	Gemeentelijke registratie
1a Aantal aangepakte speelvoorzieningen per jaar	Totaal aantal speelvoorzieningen per 01-01-2007: 240	23	25	26	24	22	24	24	Gemeentelijke registratie
1a Aantal aangepakte bruggen en viaducten per jaar	Totaal aantal per 01-01-2007: 204	9	10	5	6	5	6	5	Gemeentelijke registratie
1d. Aantal hectare aangepakte openbare ruimte (30 ha. in periode 2005-2009)	Totaal aantal Hectare gerealiseerd 20 ha.	5	3	2					Gemeentelijke registratie
1e. Aantal hectare aangepakt grootschalig groen (OPH55) per jaar	180 (2008)	13	10	6	6	6	6	6	Gemeentelijke registratie
1f. Aantal (op te starten) wijkcontracten (looptijd 2 jaar)	0	5	4	5	5	5	5	5	Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 9.3 Openbare ruimte ondergronds

Dit beleidsveld omvat riolering, drainage, waterbeheersing en grondwaterbeheer alsmede kabels en leidingen. Het gemeentelijk rioleringsplan en grondwaterplan geven invulling aan de verplichting tot vuiluitworpreductie, het aansluiten van percelen zonder riool en een acceptabele grondwaterstand.

De riolering is kwalitatief op orde maar er wordt wel extra geïnvesteerd in milieuvoorzieningen (bergbezinkbasins).

Meer concreet gaat het om aanleg, beheer en onderhoud van:

- Riolering voor afvoer van regen en afvalwater;
- drainage voor grondwaterbeheer;
- Peilbuizenbeheer (registratie grondwaterstanden); en
- Coördineren van aanleg en onderhoud van kabels en leidingen (telecommunicatie, elektriciteit, gas, water en digitale voorzieningen).

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Goed functionerende stelsels voor riolering, milieuvorzieningen en drainage.
2. Minder open en beschadigde verharding door werkzaamheden kabels en leidingen.

Wat gaan wij er voor doen in 2009?

1. Goed functionerende stelsels voor riolering, milieuvorzieningen en drainage.
 - a. Beheren (inspecteren en reinigen), onderhouden, vervangen en verbeteren van het riolerings- en grondwatersysteem (verruimen en aanleg milieuvorzieningen) Dit alles in overeenstemming met hetgeen is vastgelegd in het Gemeentelijk rioleringsplan (GRP 2008-2011) en Gemeentelijk grondwaterplan (GGP, verschenen in 2008).
2. Minder open en beschadigde verharding door werkzaamheden kabels en leidingen.
 - a. Werken met het meerjarenprogramma waarin alle uitvoeringsprojecten in de openbare ruimte ondergronds worden benoemd.

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Aantal km vernieuwde riolering en drainage per jaar	Totaal aantal km: 688 (2006)	7	4.3	5	3.4	4.1	4.7	4.7	Gemeentelijke registratie
1a. Verruimde riolen ivm wateroverlast en Wet milieubeheer in kilometers	4.0	2.0	1.3	3.3	3.3	0.9	0.7	0.4	Gemeentelijke registratie
1a. Aantal gerealiseerde bergbezinkbassins en bergbezinkleidingen (BBB/BBL) per jaar	9 (tot eind 2007)	1	2	5	5	4	3	2	Gemeentelijke registratie
2a. Aantal 'werk met werk projecten'* in relatie tot ondergrondse werkzaamheden	-	12	18	23	20	20	20	20	Meerjarenprogramma jaarsnede

* D.w.z. meerdere beheergroepen (bijv. verharding, groen, ondergrondse leidingen en riolering) tegelijk.

Beleidsveld 9.4 Waterwegen

Dit beleidsveld omvat het oppervlaktewater (het Spaarne, singels, grachten, vijvers). De gemeente streeft naar een integrale inrichting van water ten behoeve van de waterhuishouding, vaarwegverkeer, waterrecreatie, woonkwaliteit en natte ecologie. Met name de stedelijke wateropgave, dat wil zeggen het voorkomen van wateroverlast als gevolg van klimaatverandering en toename verharding, vraagt om een integrale benadering, waarbij het oppervlaktewater weer de ruimte krijgt. Belangrijke stap naar een duurzaam waterbeheer betreft het wegwerken van achterstallig onderhoud aan waterwegen (baggeren).

Meer concreet gaat het bij dit beleidsveld om aanleg, beheer en onderhoud van:

- Bevaarbare waterwegen (grachten en kanalen);
- Waterwegen voor afvoer van water (sloten en vijvers); en
- Bijbehorende duikers, pompen en gemalen.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Betere voorzieningen voor beroeps- en pleziervaart.
2. Veilige ligplaats woonschepen en pleziervaart.
3. Voldoende capaciteit waterberging in openbaar water.

Effectindicatoren	Nul-meting	Rea-lisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Aantal doorvaarten *	13.000 (2006)	13.904		14.300	14.300	14.300	14.300	14.300	Gemeentelijke registratie (Havendienst)
- beroepsvaart	4.292 (2007)	4.292		4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	Gemeentelijke registratie (Havendienst)
- pleziervaart	9.362 (2007)	9.362		10.000	10.500	11.000	11.000	11.000	Gemeentelijke registratie (Havendienst)
- chartervaart	250 (2007)	250		270	280	290	300	300	Gemeentelijke registratie (Havendienst)
1a. Aantal meldingen van storingen en schades aan civiel technische kunstwerken (o.a.bruggen etc.)	73 (31-12-2006)	79		60	60	60	60	60	Gemeentelijke registratie
1b. Passanten enquête over kwaliteit aanlegmogelijkheden	In 2009								Omnibus-onderzoek
2. Aantal overnachtingen pleziervaart	12.000 (2007)	12.000		13.000					Gemeentelijke registratie (Havendienst)
3. Capaciteit waterberging	338,0 ha (2008)			341,8 ha	345,6 ha	349,4 ha	353,2 ha	357,0 ha	Gemeentelijke registratie

* Zonder rekening te houden met consequenties dichtzetten grote sluis Spaarndam bij renovatie.

Wat gaan wij er voor doen in 2009?

1. Betere voorzieningen voor beroeps- en pleziervaart.
 - a. Voorwaarden creëren voor meer ruimte voor recreatieve doeleinden op en rond het water.
 - b. Effectievere wijze van brugbediening door de mogelijke invoering Centrale Afstands Bediening (C.A.B.2). De 2 staat voor het plan waarbij alle bruggen automatisch geopend kunnen worden.
 - c. Effectievere wijze van inning van doorvaartgelden door plaatsing van liggeld betaalautomaten.
 - d. Baggeren kleine watergangen (secundair water)
2. Veilige ligplaats woonschepen en pleziervaart.
 - a. Aanleg van recreatieve ligplaatsen en voorzieningen.
 - b. Actualiseren van ligplaatsbeleid en het beleid voor historische schepen.
 - c. Baggeren en schonen van openbaar water (primaire – en secundaire waterbodems).
3. Voldoende capaciteit waterberging in openbaar water.
 - a. Overdracht onderhoud stedelijk water aan Rijnland (in combinatie met baggeren van de nog niet gebaggerde watergangen).
 - b. Ontwikkelen van woonkwaliteit door water te integreren in woningbouwprojecten

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1c. Aantal betaalautomaten voor lig-en doorvaartgeld totaal geplaatst	1 (per 01-01-2007)	1		4	5	5	5	5	Gemeentelijke registratie
2a. Aantal recreatieve ligplaatsen en voorzieningen in primair water (o.a.rivier het Spaarne)	230	230		250	250	280	300	300	Gemeentelijke registratie
2b Aantal ligplaatsen recreatievaartuigen secundair water (grachten, vaarten, sloten)	1.150	1.150		1.200	1.400				Gemeentelijke registratie

Beleidsveld 9.5 Afvalinzameling

Dit beleidsveld valt onder te verdelen in huishoudelijke afvalinzameling en inzameling bedrijfsafval.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?:

1. Betere scheiding van huishoudelijk-, grof- en bedrijfsafval.
2. Efficiëntere wijze van inzamelen huisvuil.

Effectindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. % Haarlemmers (zeer) tevreden over het ontdoen van afval	Zie 2007	80% huish. afval 75% grof afval.		≥80%	≥80%	≥80%	≥80%	≥80%	Omnibus-onderzoek
1. Tonnages soorten afval	Per 01-01-2007								Spaarne-landen
- restafval	50.000	44.864		44.000	42.000				
- GFT (groen –fruit-tuinafval	6.284	5.973		6.200	6.300				
- Papier/karton	6.264	7.493		7.500	7.700				
- Glas	3.216	3.445		3.500	3.600				
- KCA	153	175		200	200				
2. Aanbod bedrijfsafval in tonnen *	8.763 (2007)	8.763	11.700	12.500					Spaarne-landen

* Door het plaatsen van ondergrondse huisvuilbakken wordt voorkomen dat men zich ontdoet van bedrijfsafval in straatcontainers en moeten bedrijven het op de officiële manier aanbieden.

Wat gaan wij er voor doen in 2009?

1. Betere scheiding van huishoudelijk-, grof- en bedrijfsafval
 - a. Verbeteren organisatie milieuplein.
2. Efficiëntere wijze van inzamelen huisvuil.
 - a. Uitbreiden van inzameling via (ondergrondse) afvalbakken voor restafval en TPG (Textiel, Papier en Glas).

Prestatieindicatoren	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden					Bron	
			2008	2009	2010	2011	2012		2013
2a Totaal aantal ondergrondse bakken restafval	600 (2007)	855		900					Spaarnelands
2a. Totaal aantal ondergrondse locaties papier en glas (cumulatief)	40 locaties (2007)	91	92	100					Spaarnelands

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemeoid. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

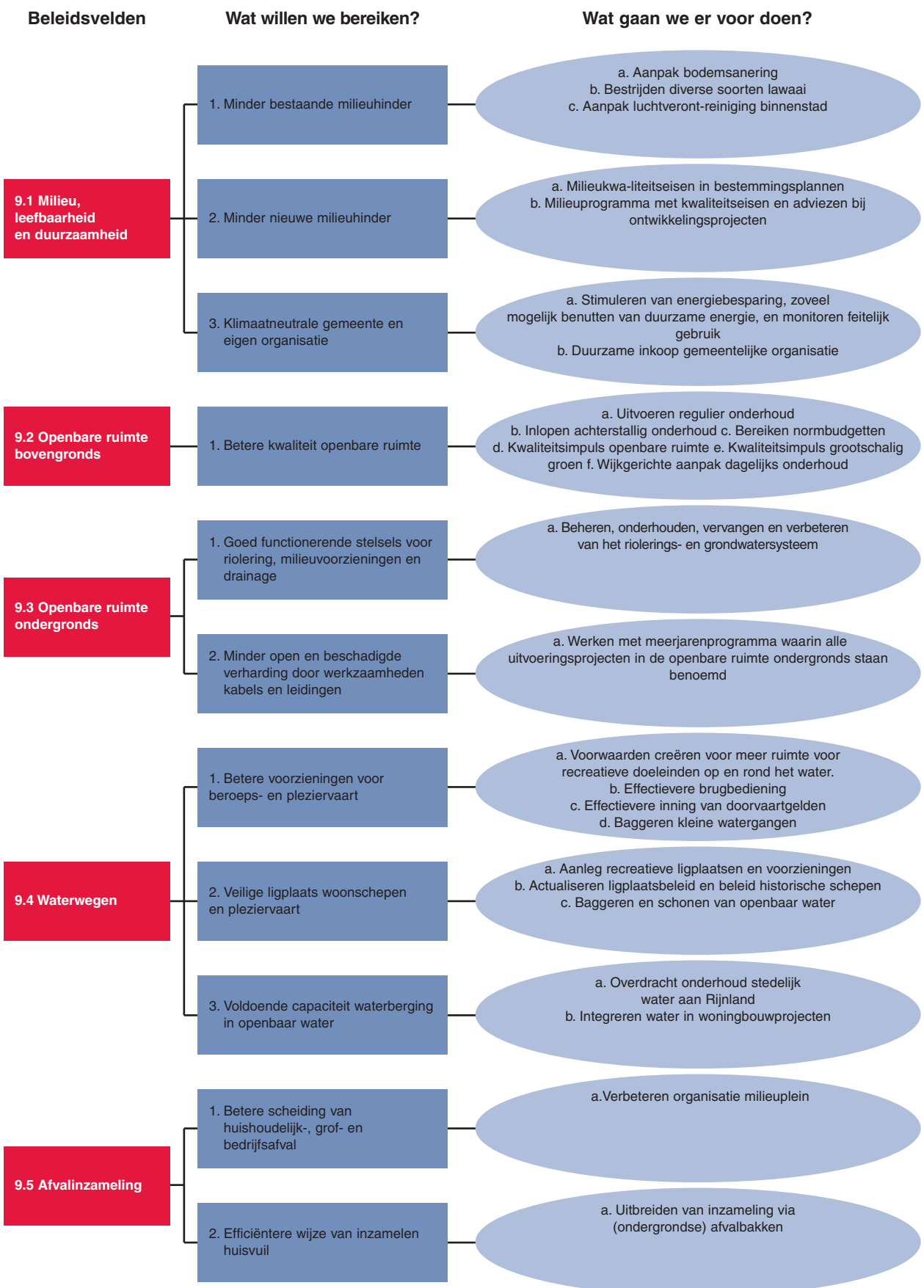
bedragen x € 1.000

beleidsveld	Programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid		5.329	8.022
9.2	Openbare ruimte bovengronds		28.895	35.471
9.3	Openbare ruimte ondergronds		7.243	8.458
9.4	Waterwegen		6.463	8.492
9.5	Afvalinzameling		16.683	17.172
	<i>Totaal lasten</i>		64.615	77.615
Baten (exclusief mutaties reserves)				
9.1	Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid		-1.101	-2.398
9.2	Openbare ruimte bovengronds		-570	-424
9.3	Openbare ruimte ondergronds		-7.973	-9.277
9.4	Waterwegen		-533	-410
9.5	Afvalinzameling		-17.361	-17.782
	<i>Totaal baten</i>		-27.538	-30.290
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		37.077	47.325
	Toevoeging aan reserve		0	0
	Onttrekking aan reserve		0	-905
	Saldo (inclusief mutaties reserve)	33.698	37.077	46.420

Investerings reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
63.19	Vervanging rioleringen Milieu	16.181
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
62.02	Centrale bedieningspost Lange brug	251
62.50	Aanleg nieuwe verlichting	34
62.51	Vervanging openbare verlichting	378
61.17	Herinrichting binnenstad Jansstraat	648
61.17	Herinrichting binnenstad Smedestraat / Kruisstraat	42
61.90	Vernieuwing bestrating	667
62.01	Vernieuwing bruggen	77
62.05	Vervanging brugdek Prinsenbrug, Basculebrug	1.890
62.11	Verbreiding Prinsenbrug - voorbereiding	150
65.05	Vervanging groot materieel afdeling Groen	158
65.07	Heroriëntatie groen	465
65.11/A39	Grootschalig groen Westelijk tuinbouwgebied	689
Investerings gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
63.09	Vernieuwing beschoeiingen	669
62.02	Centrale bedieningspost	692
63.14	Kampersingel vervangen walmuur	225
61.25 O14	A'damse Vaart Herprofilering	46
61.34	Wildplakacties	49
61.49	Verbeteren Openbare ruimte 200 woningen Delflaan-Noord	35
61.52	Herstel Openbare ruimte Kruisweg (Kruisweg-Nieuwe Gracht)	40
61.54	Verbeteren Openbare ruimte 210 woningen Slauerhoffstraat	50
61.55	Verbeteren Openbare ruimte 78 woningen Dr. Schaepmanstraat	130
61.58	Verbeteren Openbare ruimte 9 woningen Nederlandlaan	78
61.59	Verbeteren Openbare ruimte 38 woningen Nederlandlaan	10
63.13	Aanleg parkvijver Middengebied Delftwijk	5
Investerings waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investerings met economisch nut</i>		
61.39	Verbeteren Openbare ruimte 96 woningen Monacopad	300
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>		
61.16	Openbare ruimte Raaks Inrichting	348
61.38	Verbeteren Openbare ruimte 94 woningen Roemer Visscherstraat	400
61.48	Herstraat- en asfaltwerkzaamheden Spaarndamseweg	920
61.56	Verbeteren Openbare ruimte 200 woningen H. Schaftstraat en Bosmanstraat	947
61.57	Verbeteren Openbare ruimte 85 woningen Spaarndamseweg / Spaarnhovenstraat	773
64.02	Baggeren 2e fase	1.350
65.10	Vervangingsprogramma speelvoorzieningen	254
62.02	Centrale Afstandsbediening Bruggen	2.244
61.37	Herstelprogramma Openbare ruimte Amsterdamse buurt	424
61.45	Versterken openbaar karakter westelijk tuinbouwgebied	500
61.90	Vernieuwing bestrating vervangingsprogramma	2.000
62.09	Vervangingsprogramma bruggen	907
62.10	Vervanging Melkbrug incl. landhoofden	2.000
63.07	Walmuur Spaarndamseweg	3.977
61.41,63.11, 65.19	Herinrichten Reinaldapark	1.138
63.12	Aanleg waterverbinding Meerwijk Centrum en Europavaart	940
64.04	Integraal Waterplan Haarlem	400
65.18	Renovatie grootschalig groen	750
67.72	Dynamische afsluiting Cronjéstraat	600
Totaal programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving		44.831

Programma 9 Kwaliteit Fysieke Leefomgeving

Programmadoelstelling: Een betere kwaliteit en beter beheer van de bovengrondse, ondergrondse en waterinfrastructuur in termen van duurzaam, schoon en veilig

Programma 10

Bakenesskerk

Financiën / Algemene dekkingsmiddelen

<i>Commissie</i>	Beheer
<i>(Coördinerende) Portefeuille(s)</i>	Financiën en Personeel
<i>Afdeling(en)</i>	Concernstaf, Middelen en Services

Programmadoelstelling (Missie)

Dit programma bevat een groot deel van de inkomsten van de Haarlem, waaronder de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst van lokale belastingen en heffingen.

Een van de vier prioriteiten uit het coalitieakkoord Sociaal en Solide 2006-2010 heeft betrekking op de financiën van de gemeente. Het gaat daarbij om het op orde brengen van de financiële positie van onze stad. Dat is de hoofddoelstelling van dit programma, die zich vertaalt in een sluitende begroting voor alle jaren en in een robuuste reservepositie. Het is niet alleen zaak om de reserve op een voldoende niveau te brengen zodanig dat risico's met financiële gevolgen (in elk geval voor de korte termijn) kunnen worden opgevangen, maar ook dat er een goede inventarisatie van de risico's plaatsvindt en een beleid gericht op beheersing van die risico's. Daarnaast moet de solvabiliteitsratio sterk worden verbeterd.

Bij het op orde brengen van de financiële positie geldt als belangrijke randvoorwaarde dat de (woon)lasten voor de burgers zo min mogelijk stijgen.

Context en achtergronden

De provincie Noord-Holland maakt jaarlijks een analyse van de financiële positie van elke Noordhollandse gemeente. In deze analyse komen vele aspecten aan bod, die vervolgens leiden tot een kwalitatief oordeel dat kan variëren van slecht tot goed. De meest recente analyse van de provincie is opgesteld op basis van de Haarlemse begroting 2007 en de jaarrekening 2005 (en deels 2006).

Bij de beoordeling kijkt de provincie naar het materieel sluitend zijn van de begroting (dus zonder teveel stelposten die nog moeten worden ingevuld) en bijvoorbeeld de mate waarin rekening is gehouden met toekomstige lasten, zoals voor onderhoud en vervangingsinvesteringen van gebouwen, wegen en groen. Ook de omvang van het weerstandsvermogen (bestaande uit de risico's enerzijds en de reservepositie anderzijds) is een belangrijke maatstaf voor de provincie. Over de begroting 2007 heeft de provincie geoordeeld dat deze daadwerkelijk materieel sluitend is. De financiële positie van Haarlem wordt door de provincie als matig gekwalificeerd.

Gelet op het feit dat het inlopen van de onderhoudsachterstanden prioriteit is van ons college en gelet op de verbetering van het weerstandsvermogen, verwachten wij een stijgende lijn in het oordeel van de provincie over de Haarlemse begroting.

Bij het hanteren van het maatschappelijk effect baseren wij ons op het oordeel van de provincie. Daarbij streven wij naar een “voldoende” oordeel voor onze financiële positie in 2010.

Maatschappelijk effect	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Oordeel provincie over financiële positie	matig (2006)	matig	redelijk	redelijk	voldoende				Provincie

In 2007 heeft de raad de *Visie op planning en control* vastgesteld. Uitgangspunt van deze visie is dat planning en control geen doelen op zich zijn, maar een hulpmiddel. Het bestuur moet met behulp hiervan in staat worden gesteld om goed te besturen en het management om goed uitvoering te geven aan de realisatie van beleidsdoelstellingen.

Voor deze coalitieperiode is afgesproken dat financiële voordelen die optreden gedurende het jaar binnen de begrotingsprogramma's eerst naar de algemene middelen vloeien, opdat de raad zich expliciet kan uitspreken over de inzet van deze voordelen. Verder is afgesproken dat een positief rekeningsresultaat boven de door de raad gewenste reserve opbouw wordt verdeeld over 50% extra opbouw algemene reserve en 50% extra inloop achterstallig onderhoud.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieakkoord 2006-2010 Sociaal en Solide ([2006 / 207489](#))
- Visie op planning en control 2007 ([2007 / 110273](#))
- Budgethoudersregeling ([2008 / 185380](#))
- Financiële beheersverordening gemeente Haarlem ([2007 / 110279](#))
- Nota Reserves en voorzieningen 2008 ([2008 / 101659](#))
- Kadernota 2008 ([2008 / 78248](#))

Relaties met andere programma's

Een goede financiële positie van de stad is een belangrijke voorwaarde voor het realiseren van alle programma's uit deze begroting.

Beleidsveld 10.1 Algemene dekkingsmiddelen en financiële positie

Tot dit beleidsveld behoren de inkomsten die de gemeente ontvangt zonder dat daar een directe tegenprestatie tegenover staat. De bekendste daarvan is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds.

Daarnaast is ook de onroerend zaakbelasting die de gemeente heft, een algemeen dekkingsmiddel. Deze belasting komt aan de orde bij beleidsveld 10.2 waar alle gemeentelijk belastingen en heffingen zijn ondergebracht.

Een tweede onderdeel van dit beleidsveld is de kwaliteit van de financiële positie van de gemeente. Deze komt met name tot uitdrukking in het weerstandvermogen van de gemeente.

In de Kadernota 2008 is een inventarisatie gemaakt van de weerstandscapaciteit en de risico's. Daarbij is aangegeven dat Haarlem streeft naar een verhouding tussen beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit die 'voldoende' is. Deze kwalificatie is ontleend aan de normeringsmethodiek van het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement en de Universiteit Twente. In cijfers betekent dit een ratio tussen 1,0 en 1,4. Op grond van de huidige risico-inventarisatie is dan een weerstandscapaciteit nodig van tussen de € 17,6 en € 24,7 miljoen. De beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserve minus oormerking van de gelden voor parkeervoorzieningen) bedroeg eind 2007 € 12,8 miljoen, dit komt overeen met een ratio van 0,73. Met dit cijfer valt Haarlem in de categorie 'onvoldoende'.

Voorts streven wij er naar om de verhouding eigen/vreemd vermogen (gepresenteerd in de vorm van een solvabiliteitsratio) op een gelijke hoogte te brengen met het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten. In dat kader komt ook het terugbrengen van de omvang van de vaste schuld aan de orde.

Tweemaal per jaar, in de kadernota en begroting, geven wij een verwachte ontwikkeling weer van de algemene reserve voor de komende 5 jaar. Meer informatie hierover kunt u vinden in paragraaf 3.2 weerstandvermogen in deze begroting.

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. Een sluitende begroting, een goed risicomanagement en een robuuste algemene reserve.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1. Omvang resultaat begroting (x € 1.000)	-	-3.010	-2.723	-152	-240	-212	-219	-297	Programma-begroting/ Jaarrekening
1. Omvang algemene reserve in miljoenen	-	20	27	28	30	30	30	30	Programma-begroting/ Jaarrekening

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

- 1 Een sluitende begroting, een goed risicomanagement en een robuuste algemene reserve.
 - a. Vergroten weerstandscapaciteit en/of verminderen omvang risico's
 - b. Mogelijkheden bezien m.b.t. het verlagen omvang vaste schuld en het verhogen van de solvabiliteit
 - c. Jaarlijks 2 onderzoeken uitvoeren (Gemeentewet 213a).
 - d. Verbeteren informatiewaarde Planning & Controldocumenten. Deze documenten dienen behalve voor sturing ook voor het tijdig signaleren van afwijkingen en het nemen van beheersmaatregelen. Daarnaast is het de bedoeling dat de omvang van de documenten wordt gereduceerd. 2009 is het derde en laatste jaar waarin de projectgroep informatiewaarde (bestaande uit een aantal raadsleden en ambtenaren) zich extra inzet om de informatiewaarde te verder te verbeteren.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Omvang risico's in mln	1)			16,8	16,8				Programma-begroting/ rekening
1a. Ratio weerstandsvermogen	0,73 (2008)		0,73		> 1,0	1,1	1,2	1,3	Programma-begroting/ rekening
1b. Omvang vaste schuld in mln	340	332	321	341	344	344			Programma-begroting/ rekening
1b. Rentelasten	14,9	14,8	14,6	14,7	14,6	14,6			Programma-begroting/ rekening
1b. Solvabiliteitsratio	8% (2006)	12%	14%	14%	14%				Programma-begroting/ rekening
1c. Onderzoeken GW 213a	p.m.		2	2	2				Gemeentelijke registratie
1d. Oordeel commissie Kordes over Jaarverslag	5,6 (jaarverslag 2007)			> 7,5	> 8,0				

1) Risicomanagement nog niet ontwikkeld

Onderdeel van een gezond financieel beleid is ook het op orde hebben en beheersen van de kosten die samenhangen met de bedrijfsvoering. Bij de beoordeling van de kosten is zowel de ontwikkeling als de absolute hoogte ervan van belang. Met het oog daarop is een vergelijking met andere gemeenten op zijn plaats. In de navolgende tabel zijn een aantal kostenposten opgenomen, waarbij voor 2008, uitgedrukt in kosten per fte een vergelijking wordt gemaakt tussen Haarlem en het gemiddelde van de 100.000+ gemeenten.

Wij tekenen hierbij aan dat de vergelijking weliswaar bedoeld is om een nader inzicht te krijgen in de afwijkingen, maar dat deze zonder nadere analyse nog een indicatief karakter hebben.

Doelmatigheids indicatoren kosten in € per fte								Bron
	100.000+ 2008	Haarlem 2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Telefonie	375	497	432					Programma-begroting en onderzoek Cap Gemini
ICT	4.628	4.064	4.119					Id.
Schoonmaak	502	624	825					Id.
Onderhoudskosten huisvesting	926	761	995					Id.
Energie	456	371						Id.
Consumptieve diensten	555	414	443					Id.
Documentenmnt +beheer	1.803	2.304	2.833					Id.

Beleidsveld 10.2 Lokale heffingen en belastingen

Wat willen we bereiken in 2009-2013?

1. De Haarlemse rechten en heffingen zijn gebaseerd op het principe van kostendekkendheid. Dit willen we in de komende periode handhaven. Kostendekkendheid houdt in dat de tarieven zo worden vastgesteld dat de geraamde opbrengsten gelijk zijn aan de geraamde kosten. Afwijkingen die gedurende het jaar ontstaan worden verrekend met een egalitatievoorziening en meegenomen in de tariefbepaling van het volgende jaar. Bij de bouwleges wordt bezien in hoeverre een degressief tarief zal worden ingevoerd.
2. Een gematigde ontwikkeling van de gemeentelijke woonlasten. Het uitgangspunt voor de bepaling van de Haarlemse belastingen is dat er jaarlijks een aanpassing plaatsvindt voor de inflatie. Over de opbrengst van de onroerend zaakbelasting is verder afgesproken dat deze jaarlijks met 3% toeneemt.

Effectindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
1a. Mate van kostendekkendheid van de rechten en heffingen (in %) 1)	p.m.			p.m.					Gemeentelijke registratie
2. Positie Haarlem op ranglijst woonlasten 100.000+ gemeenten (hoe lager hoe gunstiger)	25		25	25 of lager	25 of lager				COELO

1) Op de mate van kostendekkendheid wordt nader ingegaan in het kader van de belastingvoorstellen 2009 die separaat worden aangeboden.

Meer gedetailleerde informatie over rechten, heffingen en belastingen is te vinden in de paragraaf lokale lasten in deze begroting.

Wat gaan we ervoor doen in 2009?

- 1 De Haarlemse rechten en heffingen zijn gebaseerd op het principe van kostendekkendheid
 - a. Tijdig vaststellen van de tarieven van de rechten, heffingen en belastingen, evenals eventuele wijzigingen in de bijbehorende verordeningen.

- b. Vergroten van het inzicht in de kosten die de hoogte van de kostendeekkende tarieven bepalen, zoals bij de afvalstoffenheffing, het rioolrecht en de leges.
 - c. Invoeren van reclamebelasting in 2009 in de binnenstad. De opbrengst daarvan dient ter financiering van een ondernemersfonds. Voor wat betreft de Cronjéstraat en de Waarderpolder wordt nog gezien wanneer invoering kan plaatsvinden.
- 2 Een gematigde ontwikkeling van de gemeentelijke woonlasten.
- a. Conform een van de gemaakte afspraken in het coalitieakkoord zal de opbrengst van de onroerend zaakbelasting met 3% per jaar stijgen, plus de aanpassing voor inflatie.

Prestatieindicator	Nulmeting	Realisatie 2007	Streefwaarden						Bron
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	
2a. Percentage stijging ¹⁾	(2006)								Jaarrekening / Programma-begroting
- OZB	3,1	3,6	5,0	5,0					
- Afvalstoffenheffing	0,0	2,6	2,0	2,0					
- Rioolrecht	3,0	4,5	2,0	12,0					
Stijging woonlasten	1,6	3,5	3,0	5,7	5,7	5,7			

1) Het gaat daarbij om de stijging berekend voor een woning met een gemiddelde waarde, bewoond door de eigenaar en met een meerpersoonshuishouden.

Financiën programma

Met de realisatie van dit programma zijn onderstaande inkomsten en uitgaven (baten en lasten) gemoed. In bijlage 5.1 is een analyse per beleidsveld opgenomen.

Tevens is een overzicht opgenomen met de investeringen die in 2009 worden gedaan.

beleids veld	Programma 10 Financien en algemene dekkingsmiddelen	bedragen x € 1.000		
		Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd	Begroting 2009
Lasten (exclusief mutaties reserves)				
10.1	Algemene dekkingsmiddelen		1.886	7.224
10.2	Lokale heffingen en belastingen		3.759	3.381
	<i>Totaal lasten</i>		5.645	10.605
Baten (exclusief mutaties reserves)				
10.1	Algemene dekkingsmiddelen		-162.339	-176.381
10.2	Lokale heffingen en belastingen		-30.306	-31.350
	<i>Totaal baten</i>		-192.645	-207.731
	Totaal saldo (exclusief mutaties reserves)		-187.000	-197.126
	Toevoeging aan reserve		1.740	
	Onttrekking aan reserve		-450	-848
	Saldo (inclusief mutaties reserve)		-151.915	-185.710
				-197.974

Investeringen reeds besloten door de raad		bedragen x € 1.000
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
22.05	Digitalisering	183
25.08	Concernhuisvesting Raakspoort	14.823
Investeringen gemandateerd door raad aan college		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
20.99, 30.99, 60.99	Kleine investeringen	400
21.01	Kantoorautomatisering jaarlijks budget	600
Investeringen waarvoor nog een raadsbesluit moet worden genomen		
IPNr	Omschrijving investering	Investering 2009
<i>Investeringen met economisch nut</i>		
MS.01	Vervanging financieel systeem	200
Totaal programma 10 Financiën en algemene dekkingsmiddelen		16.206

Programma 10 Financiën / Algemene dekkingsmiddelen

Programmadoelstelling: Financiële positie op orde

Deel 3

Paragrafen

3.1 Lokale Heffingen

3.1.1 Inleiding

De gemeentelijke heffingen zijn na de doeluitkeringen van het rijk en de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, de belangrijkste bron van inkomsten. Bij gemeentelijke heffingen maken we onderscheid tussen belastingen en rechten. Belastingen hebben een algemeen karakter. Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Uitgangspunt bij het vaststellen van de belastingtarieven is dat deze trendmatig worden verhoogd met de verwachte inflatie.

Overeenkomstig de besluitvorming in de kadernota 2008 zou in de begroting 2009 voor de belastingen rekening gehouden moeten worden met een inflatiepercentage van 2%.

Gelet echter op de ontwikkeling van de inflatie, alsmede de berekeningen van het Centraal Planbureau zal het college de raad bij de belastingvoorstellen voorleggen uit te gaan van een inflatiepercentage van 3,25% (1,25% meer dus). Deze 1,25% is nog niet in de begroting 2009-2013 verwerkt en zal pas aan de ramingen worden toegevoegd na instemming door de raad. Ook bij de tariefsberekeningen in deze paragraaf is uitgegaan van een inflatie van 2%. De meeropbrengsten die het gevolg zijn van het nog vast te stellen hogere inflatiepercentage worden in dit geval apart gehouden ter dekking van verwachte extra uitgaven als gevolg van de hogere inflatie.

Bij rechten is er wel sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. Bij rechten mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Na afloop van een jaar kunnen en mogen er wel afwijkingen zijn.

Belangrijke ontwikkelingen op het gebied van de belastingen voor 2009 zijn:

- De invoering van de brede rioolheffing
- De invoering van de reclamebelasting in de binnenstad
- De invoering van een degressief tarief en een maximaal in rekening te brengen bedrag voor de bouwleges
- De wettelijk voorgeschreven wijziging van de heffingsgrondslag van de OZB van een tarief per € 2.500 waarde naar een percentage van de WOZ-waarde van de onroerende zaak.
- De wijziging van de heffingsgrondslag van de afvalstoffenheffing van een tijdstip naar een tijdvak belasting
- De voorgenomen afschaffing met ingang van 2010 van de mogelijkheid om precario te heffen op ondergrondse leidingen en kabels
- Handhaving van het reinigingsrecht

3.1.2 Gemeentelijke belastingen

Onroerende Zaakbelasting (OZB)

Bij het aantreden van het college en de raad in 2006 is afgesproken dat de OZB-opbrengsten in 2007 en volgende jaren met drie procent extra zullen stijgen, boven op de geraamde inflatie. De inflatie ramen we voor 2009 op 2%. Voor 2009 betekent dat een opbrengststijging van de OZB van in totaal 5%.

De grondslag voor de OZB wordt gevormd door de waarde van het onroerend goed. Met ingang van 2008 wordt deze jaarlijks vastgesteld (de zogenoemde herwaardering). Haarlem hanteert het uitgangspunt dat zij de gemiddelde waardestijging die voortvloeit uit de herwaardering, compenseert door een tariefsverlaging. Daarmee bereikt de gemeente dat waardestijging niet leidt tot een lastenverzwaring voor de burger. Omdat er wettelijk alleen gecompenseerd kan worden voor de gemiddelde stijging, kan het zijn dat er in individuele gevallen wel gevolgen zijn. Dat is bij voorbeeld het geval als de waarde van een woning meer of juist minder is gestegen dan het Haarlemse gemiddelde. Dan levert de herwaardering een voordeel of juist een nadeel op voor de eigenaar. Met ingang van 2009 wordt de OZB berekend als een percentage van de WOZ-waarde (vergelijkbaar met het huurwaardeforfait), in plaats van euro's per € 2.500 waarde.

De WOZ-waarden voor het belastingjaar 2009 zijn gebaseerd op het prijspeil 1-1-2008. Op grond van voorlopige gegevens is bij de berekening van tarieven (percentages) uitgegaan van een gemiddelde waardestijging in 2007 voor de woningen van 4% en voor de niet-woningen van 3%.

Bij de afschaffing van de limitering van de OZB-tarieven per 1 januari 2008 heeft het kabinet wel een voorbehoud gemaakt dat de opbrengststijging voor de OZB landelijk beperkt moest blijven. Daartoe is een macronorm ingesteld die de maximale opbrengststijging, landelijk, voor een begrotingsjaar aangeeft. Voor 2009 is die bepaald op 4,99%. Deze norm heeft geen invloed op de autonome bevoegdheid van de gemeente om tarieven vast te stellen. Een landelijke overschrijding van de norm kan tot een correctie leiden op het Gemeentefonds.

Hondenbelasting

Onder de naam "hondenbelasting" heft de gemeente een belasting op het houden van honden binnen de gemeente. Belastingplichtig is de houder van de hond. Het aantal honden is bepalend voor de hoogte van de belasting die wordt geheven.

In juli 2007 heeft de raad ingestemd met een hernieuwde aanpak van het hondenbeleid. Deze aanpak is gericht op terugdringing van overlast en het op niveau brengen van de tarieven hondenbelasting, omdat daarmee een stabiliserende werking verondersteld mag worden naar het hondenbestand. Belangrijke pijlers daarbij zijn de specifieke handhaving op het hondenbeleid en de controle op het hondenbestand.

De uitvoering van dit beleid is mede afhankelijk van het aanstellen van handhavers. Omdat er nog enkele vacatures zijn, is intensivering van het specifieke controlebeleid nog niet gebeurd. De opbrengst hondenbelasting blijft hierdoor achter bij de raming. Voor 2009 verwachten we wel resultaten, maar onzeker blijft of we de raming ook daadwerkelijk kunnen realiseren.

Bij de bepaling van de tarieven is uitgegaan van het inflatiepercentage van 2% en een afronding op hele euro's.

Toeristenbelasting

Deze belasting heft de gemeente van diegene, die gelegenheid biedt tot verblijf (overnachting) in onder andere hotels en pensions binnen de gemeente. De tarieven passen we jaarlijks aan aan de inflatie, afgerond op eenheden van € 0,05. Dat leidt voor 2009 tot een tarief van € 1,95 voor een overnachting in een hotel en € 0,85 voor een overnachting op een camping.

Precariobelasting

Sinds 2005 heft de gemeente Haarlem precariobelasting op ondergrondse infrastructuur (zoals kabels, leidingen, pijpen, buizen etc.). Begin 2008 heeft de Vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken aangegeven dat zij de mogelijkheid om deze belasting te heffen, wenst te schrappen. Naar aanleiding daarvan heeft Haarlem een brief aan de commissie gestuurd waarin we pleiten voor het handhaven van de belasting. Daarbij is ook aan de andere betrokken gemeenten gevraagd om actie op dat punt te ondernemen. Recentelijk heeft dit geleid tot een gecombineerde actie van de gemeenten Den Haag en Rotterdam. Het resultaat daarvan moeten we afwachten.

In de meicirculaire Gemeentefonds 2008 heeft het kabinet aangegeven dat zij de mogelijkheid om belasting op kabels en leidingen te heffen met ingang van 2010 wil schrappen. Dit betekent voor Haarlem een inkomstenderving van € 3,9 miljoen per jaar. Het kabinet heeft aangegeven dat de getroffen gemeenten de inkomstenderving kunnen compenseren door een verhoging van de OZB. Haarlem heeft ervoor gekozen deze lagere inkomsten niet af te wettelen op de burgers, maar om deze op een andere manier op te vangen binnen de begroting.

In 2009 mag de belasting in ieder geval nog wel worden geheven. In de begroting 2009 is de opbrengst voor kabels en leidingen met 3% boven inflatie verhoogd, net zo als de verhoging van de OZB-tarieven, dus met 5%.

De overige tarieven van de precariobelasting worden in 2009 met 2% verhoogd.

Parkeerbelasting

In Haarlem zijn de parkeerbelastingverordening en de parkeerverordening gecombineerd tot een parkeerreguleringsverordening. Deze verordening bevat de legestarieven voor de verschillende parkeerontheffingen. De tarieven verhogen we in 2009 met het inflatiepercentage, dus 2%.

Reclamebelasting

Het college is voornemens om met ingang van 2009 reclamebelasting in de binnenstad in te voeren. Deze belasting kan de gemeente heffen van ondernemers voor openbare aankondigingen die zichtbaar zijn vanaf de openbare weg. Het is de bedoeling om deze belasting, na aftrek van de door de gemeente te maken kosten voor de invoering en de uitvoering van de belasting, te gebruiken voor de vorming van een ondernemersfonds. De gelden uit het ondernemersfonds zullen vooral ten goede komen aan de promotie en de economische ontwikkeling van het bedrijfsleven in de binnenstad.

3.1.3 Gemeentelijke rechten

Onder de naam rechten heft de gemeente tarieven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is er sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst dan wel degene voor wie de dienst is verleend.

Leges algemeen

De tarieven voor 2009 worden aangepast aan de hand van het inflatiepercentage (2%) tenzij nader begrenst door wettelijke tariefstellingen.

Bouwleges

In 2007 heeft de raad kostendekkende bouwleges vastgesteld. Daarbij is uitgegaan van een vast percentage van de bouwsom. Het voorstel is om voor 2009 uit te gaan van een degressief tarief en tevens van een maximumbedrag voor het in behandeling nemen van een bouw-aanvraag. Een degressief tarief houdt in, dat het tarief daalt naar mate de bouwkosten toenemen.

De achterliggende gedachte bij het opnemen van een degressief tarief en een maximumbedrag is dat de te verrichten gemeentelijke werkzaamheden niet evenredig toenemen met de bouwkosten. Met name bij grote infrastructurele werken kan de bouwsom zo hoog zijn, dat het legesbedrag niet in verhouding staat tot de te verrichten werkzaamheden. Uit jurisprudentie blijkt dat rechters steeds meer neigen tot het oordeel dat het hanteren van een vast tarief zonder een maximum bedrag, kan leiden tot een onredelijke en willekeurige heffing die de wetgever niet bedoeld heeft.

Door te kiezen voor een degressief tarief met een maximumbedrag sluit Haarlem aan bij de tariefstelling die het overgrote deel van de gemeenten hanteert. Ook de VNG geeft in de modelverordening bouwvergunningen aan dat een degressief tarief en een maximum bedrag niet verplicht zijn, maar wel overweging verdienen.

Reinigingsheffingen

Onder de naam reinigingsheffingen heft Haarlem twee soorten heffingen: de afvalstoffenheffing en het reinigingsrecht. In totaal is hiermee € 17,2 miljoen gemoeid.

a. reinigingsrecht

Bedrijven zijn zelf verantwoordelijk voor de inzameling van hun afval, zij kunnen voor deze inzameling een contract afsluiten met een afvalinzamelaar (bijvoorbeeld Spaarnelanden). De prijs die voor die particuliere dienstverlening in rekening wordt gebracht is geen belastingheffing. Indien geen contract is aangegaan met een particuliere afvalinzamelaar zijn bedrijven verplicht reinigingsrecht te betalen. Met het heffen van reinigingsrecht voorkomen we dat de kosten van de afvalinzameling van bedrijven ten koste van de afvalstoffenheffing voor huishoudens komen.

In de paragraaf lokale heffingen bij de begroting 2008 hebben wij aangegeven dat wij voornemens zijn om het reinigingsrecht te beëindigen. In dat kader is ook het geplande collectieve (ondergrondse) inzamelsysteem met ingang van 2009/2010 van belang. Voorgesteld wordt om het reinigingsrecht, tot de introductie van het collectieve inzamelsysteem een feit is, te handhaven. Afschaffing zou er namelijk toe leiden dat het aantal verkeersbewegingen met zware voertuigen van de particuliere inzamelaars sterk zou toenemen. Ook zou afschaffing het nieuwe inzamelplan, dat stoelt op collectiviteit, in gevaar brengen.

Bij de tariefstelling wordt overwogen om te werken met een gestaffeld tarief voor de bedrijven die meer dan het (thans maximaal toegestane aantal zakken) aanbieden.

b. afvalstoffenheffing

Onder de naam afvalstoffenheffing heffen we een belasting van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel waarvoor de gemeente op grond van de Wet Milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen heeft.

Bij het bepalen van de hoogte van de afvalstoffenheffing houden we rekening met het feit dat op begrotingsbasis de baten niet hoger mogen zijn dan de lasten. Verder is 100% kostendekkendheid uitgangspunt. Eventuele verschillen die gedurende het jaar ontstaan verrekenen we in de tarieven voor latere jaren via de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing.

Sinds enige jaren hanteert Haarlem als heffingsgrondslag een tijdstip belasting. Dat wil zeggen dat de woonsituatie per 1 januari van het jaar bepalend is voor het feit of er belasting moet worden betaald. Gebleken is dat Haarlem daarmee in Nederland een uitzonderingspositie inneemt. Het overgrote deel van de gemeenten hanteert bij de afvalstoffenheffing als grondslag een tijdvak. Dat wil zeggen dat alleen dient te worden betaald over die periode in het jaar dat men feitelijk gebruik maakt van een perceel. Komt er in de loop van het jaar een einde aan de belastingplicht, bijvoorbeeld door verhuizing, dan wordt de aanslag ook tijdevenredig verminderd.

Het college stelt voor om met ingang van 2009 over te gaan op de tijdvakheffing. Deze heffingsgrondslag past ook in de harmonisatie van belastingverordeningen van Haarlem en Haarlemmermeer. Beide gemeenten maken bij de uitvoering van de belastingen gebruik van de gemeenschappelijke regeling Cocensus. Harmonisatie van de belastingen en heffingen draagt bij aan een efficiënte bedrijfsvoering van Cocensus en daarmee tot lagere kosten voor de gemeenten.

Rioolrecht

Op 1 januari 2008 is de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken in werking getreden. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- verankering grondwaterzorg voor gemeenten voor openbaar gemeentelijk gebied
- splitsing van afvalwaterzorgplicht en hemelwaterzorgplicht
- verbreding van de afvalwaterzorgplicht
- invoering van de brede rioolheffing ter bekostiging van alle gemeentelijke wateropgaven.

Het college is voornemens de brede rioolheffing in 2009 in te voeren.

Op 17 januari 2008 heeft de raad het Gemeentelijk Rioleringsplan 2007-2011(2^e GRP) vastgesteld. Voor de planperiode is bezien welke investeringen noodzakelijk zijn op het gebied van afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater. Hiermee willen we de doelen bereiken van de verbrede rioleringszorg. Het geraamde investeringsvolume in de planperiode bedraagt € 57,7 miljoen. Alle financiële en personele aspecten rondom de verbrede rioleringszorg, inclusief grondwater, zijn in dit 2e GRP verwerkt.

Als heffingsgrondslag is in Haarlem gekozen voor een eigenarenheffing. In de paragraaf lokale heffingen in de begroting 2008 hebben wij aangekondigd alternatieven voor deze heffingsgrondslag te overwegen. Deze waren met name ingegeven omdat er mogelijk beletselen waren van juridische aard. De vraag was aan de orde of heffing van uitsluitend eigenaren is toegestaan. De VNG heeft hierover namens de gemeente Nijmegen een cassatieprocedure gevoerd. Hoewel de formele uitspraak nog moet volgen, heeft de advocaat-generaal geconcludeerd dat het heffen van rioolrechten van alleen eigenaren is toegestaan. Op basis van deze bevestiging zien wij geen noodzaak andere heffingsgrondslagen te overwegen. De nieuwe verordening rioolheffing kent dan ook als maatstaf van heffing een vast bedrag per eigendom.

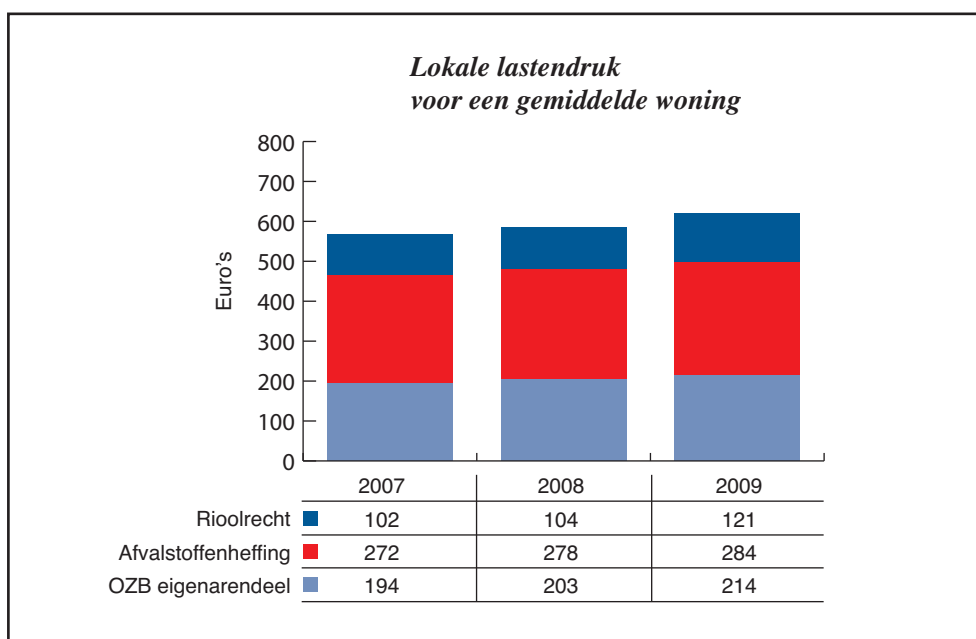
Vanwege het uitgangspunt van kostendeckende heffingen is bij vaststelling van het GRP 2007-2011 besloten de hieruit voortvloeiende hogere lasten ook in de tarieven door te berekenen. Deze lasten schommelen van jaar tot jaar. Om toch het tarief niet te laten schommelen, heeft de raad besloten om over te gaan tot tariefsegalisatie over de jaren heen via een riolerings- en grondwatervoorziening. Voor de opbouw van de voorziening is besloten om de rioolheffing, op basis van de huidige heffingsystematiek, in de planperiode jaarlijks met € 15 (prijspeil 2007) te verhogen.

In de tariefberekening voor 2009 is rekening gehouden met een tariefstijging van € 15 (en een evenredige tariefsstijging voor het zogenoemde klein eigendom) en een inflatiecorrectie van 2%. Dit leidt tot een berekende tariefsstijging van 16% voor 2009. De kosten worden hiermee volledig gedekt

3.1.3 Lokale lastendruk

Bij de bepaling van de lokale lastendruk kijken we naar de ontwikkeling van de zogenoemde woninggebonden belastingen. Dit zijn de OZB, de afvalstoffenheffing en het rioolrecht. In de navolgende tabel geven we inzicht in de opbouw van de lokale lastendruk in Haarlem in 2007, 2008 en 2009. Bij de berekening zijn we uitgegaan van een gemiddelde waarde van een koopwoning in Haarlem, die wordt bewoond door de eigenaar met een meerpersoons-huishouden.

Omdat de ontwikkeling van de lokale lasten is gebaseerd op een gemiddelde, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger hiervan afwijken. Dat wordt onder andere bepaald door de feitelijke waarde - en de waardeontwikkeling - van de woning.

In de vergelijking van woongebonden heffingen van verschillende gemeenten, neemt Haarlem ten opzichte van de andere 100.000+ gemeenten al jaren een bescheiden plaats in. Zo zijn in 2008 burgers in 24 grote gemeenten duurder uit, terwijl men in slechts 11 grote gemeenten goedkoper uit is dan de Haarlemse inwoners.

3.1.4 Kwijtscheldingsbeleid

Een gemeente kan kwijtschelding verlenen aan mensen die niet in staat zijn om hun belasting te voldoen. Hiervoor zijn bij wet bepaalde normen aangegeven. Haarlem hanteert voor de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%. Haarlem verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing, de leges woonvergunningen, de leges voor gehandicapten-parkeren en voor 50% op de hondenbelasting voor zover het de eerste hond betreft.

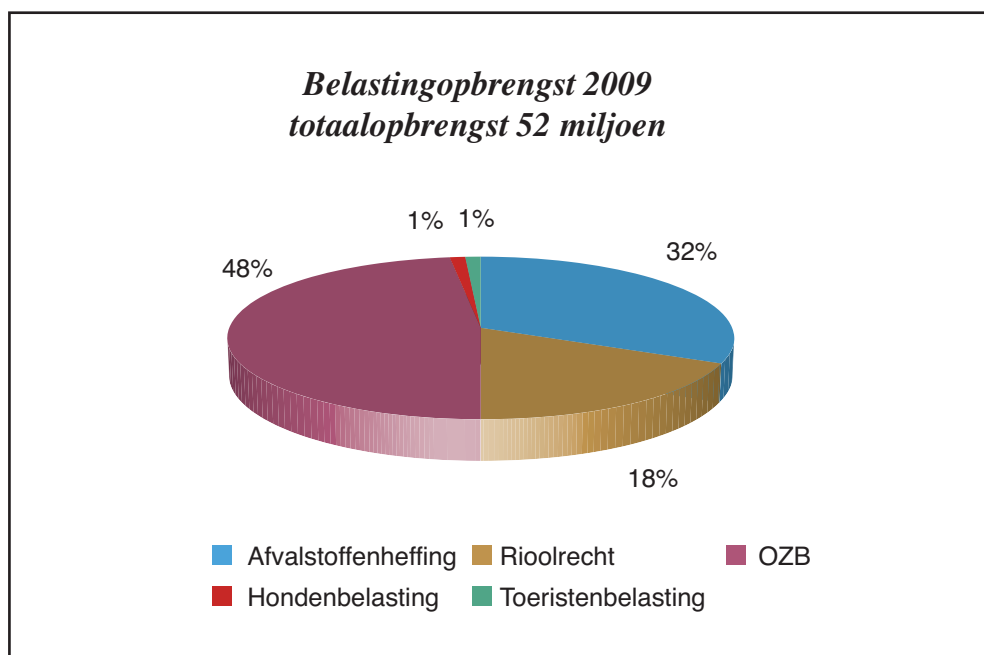
3.1.5 Overzicht belangrijkste tarieven

De definitieve tarieven zullen worden opgenomen in de tarievennota die in december 2008 door de raad zal worden vastgesteld. Daarin houden we rekening met de meest actuele gegevens. Voor zover nu bekend worden in onderstaand overzicht de ontwikkelingen van de tarieven geschetst.

Overzicht belangrijkste tarieven 1)	Tarief in €			Tarief in %	Opbrengst x € 1.000	
	2007	2008	2009	2009	2008	2009
OZB (per € 2.500 waarde)					23.739	25.177
Eigenaar Woning	2,23	2,19	2,21	0,0884		
Eigenaar Niet-woning	3,78	3,82	3,90	0,1560		
Gebruiker Niet-woning	3,03	3,06	3,12	0,1248		
Rioolrecht eigendom	102,44	104,48	121,20		7.928	9.231
klein eigendom	43,92	44,80	51,95			
tariefswijziging in % t.o.v. vorig jaar	4,5%	2%	16%			
Afvalstoffenheffing / Reinigingsrecht eenpersoonshuishoudens	164,07	167,35	nbn		16.195	16.841
meerpersoonshuishoudens	272,36	277,81	nbn			
tariefswijziging in % t.o.v. vorig jaar	2,6%	2%	nbn			
Reinigingsrecht per 40 liter zak	55,29	56,40	nbn			
tariefswijziging in % t.o.v. vorig jaar	1%	2%	nbn			
Hondenbelasting tarief eerste hond	69,25	76,00	78,00		534	550
tarief tweede honden	113,71	129,00	132,00			
tarief derde honden	149,69	233,00	239,00			
tarief vierde en volgende hond	149,69	442,00	453,00			
tariefswijziging in % t.o.v. vorig jaar (eerste hond)	1%	9,7%	2,5%			
Toeristenbelasting Hotelovernachting	1,90	1,90	1,95		439	525
Overnachting camping	0,80	0,80	0,85			
Totale opbrengst					47.046	52.324

1) Overeenkomstig de besluitvorming in de kadernota 2008 zou in de begroting 2009 voor de belastingen rekening gehouden moeten worden met een inflatiepercentage van 2%.

Gelet echter op de ontwikkeling van de inflatie, alsmede de berekeningen van het Centraal Planbureau zal het college de raad bij de belastingvoorstellen voorleggen uit te gaan van een inflatiepercentage van 3,25% (1,25% meer dus). Deze 1,5% is nog niet in de begroting 2009-2013 verwerkt en zal pas aan de ramingen worden toegevoegd na instemming door de raad. Dat geldt ook voor bovenstaande tarieven.

3.2 Weerstandsvermogen en Risico's

3.2.1 Inleiding

Haarlem heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's en deze doen zich voor op allerlei terreinen. Omdat risico's de mogelijkheden van de gemeente beïnvloeden, moeten we hier inzicht in hebben. Voor de belangrijkste risico's dienen adequate beheersmaatregelen te worden getroffen.

Om de financiële consequenties die samenhangen met deze risico's te kunnen opvangen, hebben we de beschikking over een weerstandscapaciteit in de vorm van de algemene reserve. Om te kunnen bepalen hoe hoog deze weerstandscapaciteit moet zijn, maken we een inschatting van de waarde van de risico's die binnen de organisatie heersen. Dit gebeurt door middel van risicomangement, met als doel het verminderen van de kans op en het effect van de bestaande risico's.

Bij risicomangement hoort ook dat de organisatie zich er bewust van wordt, dat de oorzaken van veel schades hun bron vinden in de organisatie zelf of in haar directe omgeving. Vaak kunnen risico's al met een geringe inspanning (beter) beheersbaar worden gemaakt.

3.2.2 Beleidskader

De door de raad in 2008 vastgestelde nota Reserves en voorzieningen bevat de beleidsuitgangspunten over de omgang met reserves en voorzieningen.

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- instellen en opheffen van reserves gebeurt alleen bij raadsbesluit;
- instellen van een voorziening is een logische verplichting en vereist geen raadsbesluit;
- op reserves wordt geen rente bijgeschreven, tenzij daartoe door de raad wordt besloten is/wordt;
- op voorzieningen wordt geen rente bijgeschreven, tenzij deze tegen contante waarde zijn ingesteld;
- in de jaarrekening wordt onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming.
- de algemene reserve dient primair als buffer voor risico's en ter egalisatie van rekeninguitkomsten. Afzonderlijke risicovoorzieningen voor deelactiviteiten worden hierdoor overbodig.

Bij het rapporteren over risico's worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- in de begroting en het jaarverslag nemen we in de paragraaf weerstandsvermogen alleen de top tien (in financieel opzicht) van de gemeentebrede risico's op;
- zowel bij de begroting als bij het jaarverslag stellen we een volledig risico-overzicht op. Dit overzicht legt ons college ter inzage voor de raad;
- in de kadernota en bestuursrapportages nemen we alleen die risico's op die nieuw zijn ten opzichte van de laatst vastgestelde paragraaf weerstandsvermogen.

3.2.3 Achtergrond van het weerstandsvermogen

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is in het Besluit Begroting en Verantwoording (artikel 11.1) omschreven als 'de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken'. Deze middelen kunnen bestaan uit de volgende componenten (toelichting in bijlage 1):

1. Het eigen vermogen, hiertoe behoren:
 - De algemene reserve, voor zover vrij aanwendbaar;
 - De bestemmingsreserves voor zover de bestemming nog kan worden gewijzigd;
 - De stille reserves;
2. De onbenutte belastingcapaciteit;
3. Bezuinigingsmogelijkheden;
4. De post onvoorzien;

Haarlem hanteert alleen de algemene reserve als weerstandscapaciteit. Bestemmingsreserves hebben in de meeste gevallen reeds een bestemming en zijn vanuit dat oogpunt niet (op korte termijn) vrijelijk beschikbaar. Onbenutte belastingcapaciteit is veelal niet in het huidige jaar te realiseren en betreft tesamen met bezuinigingsmogelijkheden en de post onvoorzien ten opzichte van de algemene reserve slechts een klein bedrag.

Benodigde weerstandscapaciteit

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen zetten we de beschikbare weerstandscapaciteit af tegen de benodigde weerstandscapaciteit. De risico's die de gemeente loopt zijn bepalend voor de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit. Om de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen is het noodzakelijk de risico's te voorzien van een kwantificering van zowel kans als financiële gevolgen.

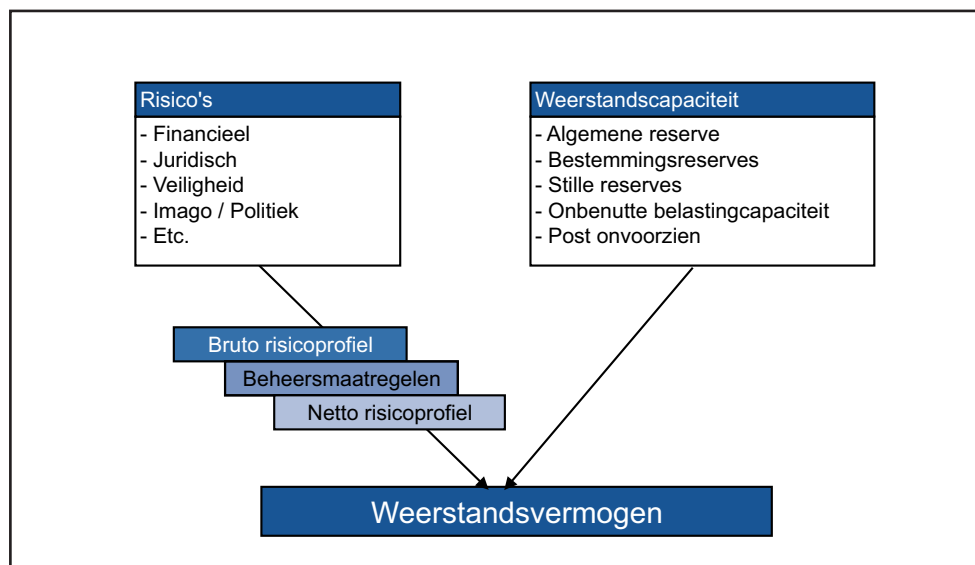
Als we simpelweg de maximale gevolgen van de individuele risico's bij elkaar op tellen, ontstaat een te negatief oordeel over het weerstandsvermogen. Niet alle risico's zullen zich immers tegelijkertijd voordoen. Daarnaast zal niet ieder risico zich daadwerkelijk in de maximale omvang voordoen. Om deze overschatting van de risico's te voorkomen, maken we gebruik van risicosimulatie. Hierbij wegen we de risico's met de kans dat ze op optreden en de gevolgen zoals die per risico zijn aangegeven.

Op basis van de risicosimulatie berekenen we welk bedrag benodigd is om de bekende risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij rekenen we met een zekerheidspercentage van 90%³. De uitkomst van de benodigde weerstandscapaciteit leggen we vast in de verplichte paragraaf Weerstandsvermogen en risico's. Deze actualiseren we twee maal per jaar, namelijk bij de programmabegroting en de jaarrekening.

3 Het zekerheidspercentage van 90% is een algemeen geaccepteerd en veel gebruikt uitgangspunt bij de beoordeling van het weerstandsvermogen. Met de nota Reserves en voorzieningen 2008 is afgesproken ook in Haarlem van dit percentage uit te gaan.

Beoordeling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot onze financiële positie. Dit verband is in onderstaande figuur schematisch weergegeven.

Relatie weerstandscapaciteit en risico's

Het is van belang te weten of er sprake is van een toereikend weerstandsvermogen. Als het risicoprofiel bekend is, kunnen we een relatie leggen tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit en de daadwerkelijk beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

Het is van belang te weten of er sprake is van een toereikend weerstandsvermogen. Als het risicoprofiel bekend is, kunnen we een relatie leggen tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarvoor benodigde weerstandscapaciteit en de daadwerkelijk beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, moeten we vaststellen welke ratio Haarlem nastreeft. Hiertoe gebruiken we de volgende waarderingstabel⁴.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen = X	Betekenis
A	2,0 < X	Uitstekend
B	1,4 < X < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < X < 1,4	Voldoende
D	0,8 < X < 1,0	Matig
E	0,6 < X < 0,8	Onvoldoende
F	X < 0,6	Ruim onvoldoende

⁴ Deze normeringssystematiek voor het weerstandsvermogen is ontwikkeld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente.

3.2.4 Risicoprofiel

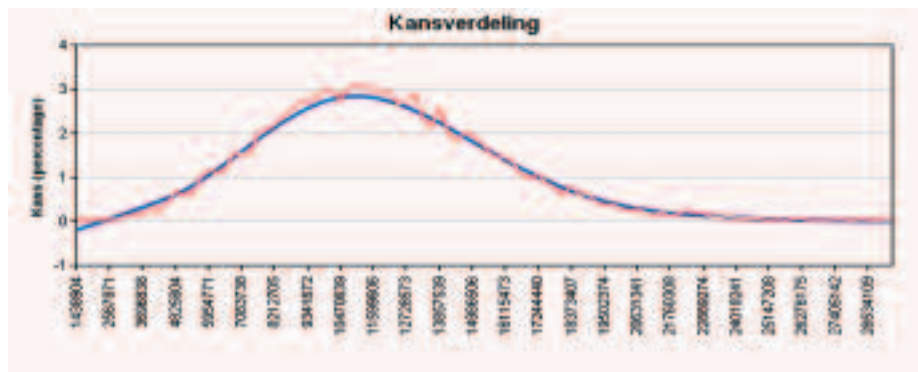
Het gebruiken van risicomanagement binnen de organisatie moet leiden tot de ontwikkeling van een volledig inzicht van alle risico's en een inschatting van de hierbij behorende waardering. Projectrisico's hebben we hierin nog niet structureel opgenomen, omdat er meer tijd nodig is om voor alle projecten een risicowaardering te realiseren. De reeds bekende risico's van grotere projecten zijn wel meegenomen.

Om de risico's van de gemeente in kaart te brengen, is een risicoinventarisatie opgesteld. Hierin zijn de risico's systematisch in kaart gebracht en beoordeeld. De inventarisatie heeft in totaal 56 risico's in beeld gebracht. In het onderstaande overzicht staan de tien risico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Het is belangrijk om te realiseren dat een risico geen zekerheid is, maar een kans van voordoen (hoe klein of groot ook) waar voor zover mogelijk passende beheersingsmaatregelen zijn getroffen.

Risico	Kans	Gevolg	Score	Invloed
Nadelige resultaten van verbonden partijen die leiden tot extra bijdrage van de gemeente.	-70%	(max. €5.000.000)	20	15.08%
Rentestijgingen op geldleningen die leiden tot hogere rentelasten.	-75%	(max. €3.000.000)	25	12.66%
Risico's met betrekking tot de volledige financiering behorende bij de bouw van het Pim Mulier stadion die leiden tot onvoldoende dekking voor de realisatie van het project.	-50%	(max. €2.300.000)	15	12.17%
Overdracht van de 2e fase woonwagendplaatsen die leidt tot exploitatietekorten en een negatief effect op de boekwaarden.	-90%	(max. €2.000.000)	25	7.56%
Herschikking verdeling WWB gelden inkomensdeel die leidt tot lagere inkomsten tbv verstrekking uitkeringen (inkomensdeel) vanaf 2012.	-50%	(max. €3.513.000)	15	7.41%
Het rijk heeft met Haarlem in het kader van de OPH ruim 50 afspraken gemaakt die eind 2009 gerealiseerd moeten zijn. Voor sommige afspraken geldt dat indien zij niet op tijd zijn gerealiseerd de gemeente ontvangen voorschotten (deels) moet terugbetalen dat leidt tot budgettaire nadelen. Daarnaast speelt hierbij de onduidelijkheid over de hoogte van de ISV gelden na 2009.	-25%	(max. €5.000.000)	10	5.46%
Europese aanbesteding van de WMO (huishoudelijke zorg) zorg valt tegen dat leidt tot hogere uitgaven dan begroot.	-50%	(max. €1.665.000)	15	4.64%
Bezwaar op precarioheffing door PWN wordt in hoger beroep toegekend dat leidt tot terugbetaling van gelden 2005 - 2007. Hiervoor is een voorziening getroffen van 2,8 miljoen. Het risico betreft 3 miljoen. Resterend risicobedrag betreft dus 0,2 mln terugbetaling en ca. 0,8 mln wettelijke rente.	-75%	(max. €1.000.000)	20	4.31%
Calamiteiten die leiden tot hoge bijbehorende kosten. Hieronder vallen alle grotere onvoorspelbare rampen zoals bijvoorbeeld trein- of vliegtuigrampen.	-10%	(max. €10.000.000)	5	4.16%
Nadelige resultaten van gesubsidieerde instellingen die leiden tot extra bijdrage van de gemeente.	-70%	(max. €1.000.000)	16	2.95%
Totaal grote risico's				€ 36.378.000
Overige risico's				€ 21.501.009
Totaal alle risico's				€ 57.879.009

Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. Deze simulatie laat op basis van de risico's zien, hoeveel weerstandscapaciteit er nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. De uitgevoerde simulatie geeft aan dat de algemene reserve tenminste € 16,8 miljoen moet bedragen, om met 90% zekerheid te kunnen zeggen dat er genoeg weerstandscapaciteit is, zie de volgende tabel en grafiek.

%	Bedrag (x € 1 mln)
5%	5,9
10%	7,0
15%	7,8
20%	8,4
25%	9,0
30%	9,5
35%	10,0
40%	10,5
45%	10,9
50%	11,4
55%	11,9
60%	12,4
65%	12,9
70%	13,5
75%	14,1
80%	14,8
85%	15,7
90%	16,8
95%	18,5

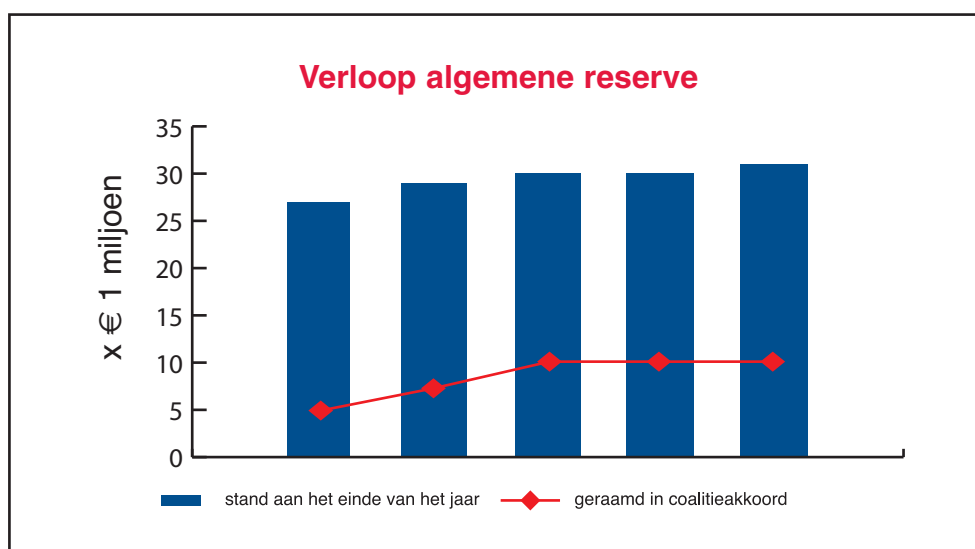
Relatie benodigde en aanwezige weerstandscapaciteit

In het coalitieakkoord is expliciet opgenomen dat de algemene reserve van de gemeente de komende jaren moet toenemen. In het financiële meerjarenbeeld zoals elders in deze begroting opgenomen is de volgende ontwikkeling van de algemene reserve (in enge zin) verwerkt.

Omschrijving	Budgettaire effect (bedragen x € 1.000; v (-) is positief; n is nadelig)				
	2009	2010	2011	2012	2013
Stand algemene reserve per 1-1 *1)	-27.314 v	-28.016 v	-29.506 v	-29.718 v	-29.937 v
Toevoeging geraamd in coalitieakkoord	-1.250 v	-1.250 v			
Amendement Kadernota 2008	1.500 n				
Extra dividend BNG	-1.050 v				
Onttrekking tbv WVG	250 n				
Begrotingssaldi 2009-2013 (na raadsbesluit begroting 2009)	-152 v	-240 v	-212 v	-219 v	-297 v
Stand algemene reserve per 31-12	-28.016 v	-29.506 v	-29.718 v	-29.937 v	-30.234 v
Geraamd in coalitieakkoord	-6.149 v	-8.413 v	-11.097 v	-11.097 v	-11.097 v

*1)Inclusief geormerkt voor parkeergarage Nieuwe Gracht € 9,98 mln

Volgens de meerjarenbegroting neemt de algemene reserve toe tot ruim € 30 miljoen eind 2013. Dit is meer dan het afgesproken minimum in het coalitieakkoord. Oorzaken hiervan zijn de gunstiger uitkomst van de meerjarenramingen, de extra dividenduitkeringen van de BNG en de toevoeging aan de algemene reserve van bijna € 10 miljoen als gevolg van de opheffing van het Parkeerfonds. Wel is afgesproken dat € 10 miljoen is geormerkt ter realisatie van een nieuwe parkeergarage onder de Nieuwe Gracht. Effectief omvat de algemene reserve derhalve in 2009 een vrij inzetbaar deel ter grootte van bijna € 18 miljoen.

Overige algemene reserves

De overige algemene reserves bestaan uit de reserve grondexploitatie en de beleggingsreserves. Per 31 december 2009 bedraagt de stand van de algemene reserve grondexploitatie naar verwachting € 0,7 miljoen. Zie voor een toelichting de paragraaf Grondbeleid in deze begroting, waarin wordt toegelicht hoe de reserve zich ontwikkelt naar een gezonder niveau. De beleggingsreserves (aandelen / effecten) zijn gelijk aan de nominale waarde van de aandelen die Haarlem bezit in de BNG en NUON en zijn in 2008 toegevoegd aan de algemene reserve. Zie hiervoor de eerder genoemde nota Reserves en voorzieningen 2008.

Totaal van de algemene reserves

De totale algemene reservepositie van Haarlem is de optelsom van de algemene reserve in enge zin en de overige algemene reserves (bestaande uit de algemene reserve grondexploitatie en de beleggingsreserves).

Totaal algemene reserves per einde van het jaar Bedragen x € 1 miljoen	2009	2010	2011	2012	2013
Algemene reserve in enge zin	28,0	29,5	29,7	29,9	30,2
Algemene reserve grondexploitatie	0,7	3,2	2,5	2,5	2,5
Totaal	28,7	32,7	32,2	32,4	32,7

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening is de ratio weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{18,0}{16,8} = 1,07$$

De ratio van 1,07 valt in de categorie C zoals vermeld in de tabel ratio's weerstandsvermogen met als classificatie "voldoende". In deze kwalificatie is nog geen rekening gehouden met de nog niet gewaardeerde projectrisico's. Bovendien zijn mogelijk nog niet alle risico's onderkend, omdat de organisatie nog moet groeien in het identificeren en waarderen daarvan. Om binnen de categorie C "voldoende" te blijven vallen (met een ratio tussen 1,0 en 1,4) zal, op basis van de nu bekende benodigde weerstandscapaciteit, de algemene reserve een omvang moeten hebben tussen de € 17 miljoen en € 24 miljoen. Na inventarisatie en waardering van de nog ontbrekende projectrisico's zullen deze bedragen naar verwachting hoger komen te liggen.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat de algemene reserve in de komende jaren in omvang moet groeien. De noodzaak hiertoe wordt met de nu gemaakte berekening van de benodigde weerstandscapaciteit ondersteund.

Een tweede ondersteuning voor deze groei is het feit dat de solvabiliteitspositie (de verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal) van Haarlem per 31 december 2007 slechts 13% bedraagt. Andere grote gemeenten komen uit op een percentage van gemiddeld 37%, terwijl bij kleinere gemeenten gemiddeld 33% gebruikelijk is. De gemeente Haarlem gebruikt dus relatief veel vreemd vermogen ter financiering van haar activiteiten, wat onder andere ook resulteert in relatief hoge rentelasten. Zie ook paragraaf 3.4 Financiering.

Een verdere groei van het eigen vermogen van de gemeente is derhalve noodzakelijk om als gemeente de mogelijkheid te hebben onvoorziene omstandigheden en economisch moeilijke tijden het hoofd te bieden.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Een goed onderhouden openbare ruimte draagt in belangrijke mate bij aan een goed leefklimaat in de stad. Haarlem kampt nog met een achterstand in het onderhoud van de kapitaalgoederen, zoals bruggen, straten, wegen, pleinen, onderwaterprofielen vaarwegen, kademuuren, sportvoorzieningen, scholen, groenvoorzieningen, verkeerslichten en openbare verlichting. Het inlopen van deze achterstanden is gaande en duurt meerdere jaren.

3.3.1 Inlopen achterstallig onderhoud

In het coalitieakkoord is het inlopen van achterstallig onderhoud bestempeld als één van de vier prioriteiten. Er is in deze coalitieperiode extra geld uitgetrokken voor het inlopen van achterstallig onderhoud in de openbare ruimte. In 2009 wordt op basis van de nota herijking normbudgetten verder uitvoering gegeven aan het op normniveau brengen van de diverse beheersbudgetten. Volgens plan is in 2010 het budget op normniveau, uitgezonderd het beheersbudget verharding.

Ook gemeentegebouwen, onderwijsgebouwen en kunst in de openbare ruimte zijn kapitaalgoederen en moeten worden onderhouden. Het achterstallig onderhoud aan de (gemeentelijke) sport- en kledingaccommodaties werken we weg, terwijl we tevens een moderniseringsslag maken. Op basis van de thans in het investeringsplan opgenomen middelen kan de inhaalslag rond 2015 worden afgerond. Voor onderwijs wordt het achterstallig onderhoud bij de scholen ingehaald op basis van het Uitvoeringsplan Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2007-2010 (2007/110492).

Extra middelen voor onderhoud x € 1 miljoen	Realisatie 2007	Raming		
		2008	2009	2010
Op normniveau brengen van onderhoudsbudgetten	0,00	5,0	8,00	11,0
Inhalen achterstallig onderhoud algemeen 1)	0,70	1,4	2,10	2,8
Inhalen achterstallig onderhoud sport, recreatie en onderwijs 2)	0,15	0,3	0,45	0,6
Totaal	0,85	6,7	10,55	14,4

- 1) Van dit budget voor achterstallig onderhoud is € 7 ton met ingang van 2009 omgezet voor investeringen en in de begroting omgezet in kapitaallasten voor investeringen. De kapitaallasten daarvan lopen ook na de coalitieperiode nog door.
- 2) Dit budget is volledig omgezet in kapitaallasten voor investeringen. De kapitaallasten daarvan lopen ook na de coalitieperiode nog door.

De kapitaalgoederen zijn onderverdeeld in een aantal categorieën. In het vervolg van deze paragraaf wordt per categorie aangegeven het beleidskader, de voor 2009 voorgenomen activiteiten en de daarvoor in de begroting van 2009 en het Investeringsplan opgenomen financiën. Dagelijks en regulier onderhoud worden betaald uit de begroting. Vervangingen worden betaald uit het investeringsplan.

3.3.2 Bovengrondse infrastructuur

Onder bovengrondse infrastructuur verstaan we alle bruggen, viaducten, tunnels, duikers, oevervoorzieningen, wegen, straten, pleinen, verkeersregelininstallaties, beweegbare afzetzpalen, openbare verlichting, etc. binnen de gemeente grenzen van Haarlem.

Bruggen

In 2009 staat de afronding van het programma achterstallig draagkrachtherstel bruggen gepland, waarmee het achterstallig onderhoud in draagkrachtherstel is ingelopen. De volgende bruggen worden in 2009 aangepakt:

- Prins Hendrikbrug
- Eendjesbrug
- Prinsenbrug
- Duinvlietbrug
- Jan Gijzenvaartbrug
- Bibliotheekbrug
- Groene brug
- Melkbrug

Het beschikbare investeringsbudget voor het vervangingsprogramma bruggen bedraagt in 2009 € 0,9 miljoen.

Het reguliere onderhoudsbudget voor bruggen bedraagt in 2009 € 0,9 miljoen.

In het kader van reguliere vervanging is in het Investeringsplan € 5 miljoen voorzien voor onder andere de vervanging van het basculebrugdeel van de Prinsenbrug en de restauratie van de Melkbrug.

Oevervoorzieningen

Het doel is om achterstanden in onderhoud geleidelijk weg te werken en bestaande onderhoudsbudgetten jaarlijks te verhogen.

In 2009 is voor investeringen € 6,2 miljoen gereserveerd voor het herstel van onder andere de walmuur Spaarndamseweg en de walmuur Spaarne-oost (Langebrug - Melkbrug). Het reguliere onderhoudsbudget voor oevervoorzieningen bedraagt in 2009 € 1,2 miljoen.

Verhardingen (wegen, straten, pleinen)

Doel is het geleidelijk wegwerken van achterstanden in onderhoud en bestaande onderhoudsbudgetten op niveau brengen.

Voor investeringen is in 2009 € 1,7 miljoen gereserveerd in het Investeringsplan en € 4,8 miljoen is in 2009 beschikbaar via het Grotestedenbeleid en Stedelijke vernieuwing. Het regulier onderhoudsbudget voor wegen, straten pleinen bedraagt in 2009 € 8,2 miljoen.

Verkeersregelinstallaties

Doel is het inlopen van achterstanden in onderhoud van verkeerslichtinstallaties in de periode 2005-2009 op basis van de daartoe extra gereserveerde investeringsmiddelen en vervolgens adequaat onderhoud plegen.

In het investeringsplan is tot en met 2009 naast het vervangingsbudget van € 0,2 miljoen een extra budget van € 0,4 miljoen beschikbaar. Het reguliere onderhoudsbudget bedraagt € 0,3 miljoen.

Via het jaarlijkse, afzonderlijke bestedingsvoorstel geven we aan welke projecten worden uitgevoerd. Het wegwerken van het achterstallige onderhoud ligt op schema.

Openbare verlichting

Doel is het geleidelijk wegwerken van achterstanden in onderhoud en bestaande onderhoudsbudgetten op niveau brengen.

Voor investeringen is in 2009 € 0,4 miljoen gereserveerd en het reguliere onderhoudsbudget (incl. elektriciteitsverbruik) bedraagt in 2009 ruim € 1,6 miljoen.

3.3.3 Ondergrondse infrastructuur

Het beleidsdoel dat we willen bereiken is a) invulling geven aan de verplichting tot vuilworp-reductie, b) het aansluiten van de percelen zonder riool op het hoofdriool en c) duurzaam onderhoud en beheer van het rioleringsstelsel. Vuilworp-reductie is het verminderen van lozingen van ongezuiverd water op het oppervlakte water, bijvoorbeeld bij hevige regenval als het rioolstelsel het vele water niet aankan. Hiertoe worden op diverse plekken in het rioolstelsel zogenoemde bergbezinkbassins aangelegd, die dienen als bufferopslag en waarin het vuil bezinkt. Als na een hevige bui het riool weer voldoende capaciteit heeft, wordt het bassin weer leeggepompt in het riool.

Voor de vervanging van rioleringen is in 2009 € 7,3 miljoen beschikbaar. Voor de aanleg van milieuvorzieningen (met name bergbezinkbassins) en verbeteringen aan het rioolstelsel is in 2009 € 8,9 miljoen beschikbaar. Jaarlijks geven we via een afzonderlijk bestedingsvoorstel aan welke projecten worden uitgevoerd.

Voor het regulier onderhoud aan rioleringen en beheer grondwaterstanden is in 2009 vanuit de begroting € 2,2 miljoen beschikbaar. Dekking van de kosten van rioleringen vindt plaats via de jaarlijkse rioolheffing. De riolering heeft op dit moment vrijwel geen achterstand in het vervangingsonderhoud en het regulier onderhoud vindt nagenoeg op normniveau plaats.

In 2008 is het tweede gemeentelijk rioleringsplan in de raad behandeld. In dit plan besteden we onder andere aandacht aan de investeringspiek die voor de komende decennia te voorzien valt en de methoden om hier mee om te gaan. Dit geldt eveneens voor het grondwaterplan.

3.3.4 Onderhoud onderwaterprofielen vaarwegen

Het baggeren van de vaarroutes in Haarlem wordt samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland uitgevoerd. Het beleidsdoel is a) het op voldoende diepte brengen van het Spaarne (reeds voltooid), van grachten en belangrijkste vaarten (als doorvaar route voor de scheepvaart) en van ligplaatsen voor woonschepen en b) een verbetering van de waterkwaliteit en het doorstroomprofiel.

Voor de uitvoering van de tweede fase van het baggerplan zijn gemeentelijke middelen beschikbaar en is een gezamenlijke financiering met het Hoogheemraadschap van Rijnland tot stand gekomen. De uitvoering van de 2e fase gebeurt in 2009.

Na uitvoering van de tweede fase baggeren is er geen sprake meer van achterstallig onderhoud voor het baggeren van de waterwegen en waarschijnlijk ook niet voor de overige kleinere wateren. Dagelijks / regulier onderhoud zal voor de grotere wateren voor een periode van circa 30 jaar niet meer nodig zijn. De gemeente draagt geschoonde wateren over aan het Hoogheemraadschap Rijnland.

Haarlem blijft verantwoordelijk voor het vaarwegbeheer en zal bij de volgende baggeronde, over 30 jaar, een bijdrage leveren voor het baggeren van de vaarwegen. Volgens het raadsbesluit 2003/29 wordt een deel van het baggerbudget (jaarlijks € 86.000) voor dit doel gestort in een voorziening.

3.3.5 Groenvoorzieningen en straatmeubilair

Het beleidsdoel is de achterstanden in onderhoud geleidelijk weg te werken met als inzet dat de kwaliteit van het groen voor de gebruikers gestaag toeneemt.

In 2009 staan werkzaamheden aan grotere groengebieden en nieuw in te richten gebieden gepland, zoals het Westelijk Tuinbouwgebied. Hiervoor is bijna € 1,0 miljoen in 2009 beschikbaar via het Grotestedenbeleid en Stedelijke vernieuwing. Daarnaast is in het investeringsplan nog € 2,1 miljoen gereserveerd voor aanpak grootschalig groen.

Voor het regulier groenonderhoud (zoals maaien en snoeien) is in de begroting 2009 € 6,5 miljoen beschikbaar en voor het straatmeubilair ruim € 1,0 miljoen. Hiermee is in 2009 het groenonderhoud op normniveau.

3.3.6 Openbare speelgelegenheden

Er komt een nieuw speelruimteplan in 2009. Er is voor het vervangingsprogramma in 2009 € 0,1 miljoen gereserveerd in het investeringsplan. Voor het regulier onderhoud is in 2009 € 0,4 miljoen beschikbaar. Er zijn geen achterstanden in het onderhoud.

3.3.7 Onderhoud gemeentelijke gebouwen

Evenals in 2007 en 2008 zal ook in 2009 in het licht van de concentratie van de huisvesting zeer terughoudend geïnvesteerd worden in gemeentelijke kantoorgebouwen die worden gebruikt voor de huisvesting van de medewerkers.

3.3.8 Onderhoud Schoolgebouwen

Het beheren, exploiteren en onderhouden van de schoolgebouwen is de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen, omdat de schoolbesturen van de schoolgebouwen juridisch eigenaar zijn. Voor het bekostigen van deze activiteiten ontvangt het schoolbestuur een vergoeding rechtstreeks van het rijk. Vanaf 1 januari 2008 wordt het bedrag voor het bekostigen van het groot onderhoud gebaseerd op de uitkomst van een meerjarenonderhoudsplan. Uitgangspunt is dat in dit meerjarenonderhoudsplan de onderhoudsactiviteiten zijn opgenomen, waarvan de technische noodzaak van het onderhoud is vastgesteld. Om de hoogte van de gemeentelijke vergoeding vast te stellen is voor alle gebouwen een nulmeting uitgevoerd. De uitkomst van de nulmeting geeft aan dat er gedurende de jaren 2008-2017 een bedrag van € 3 miljoen noodzakelijk is voor het bekostigen van het groot onderhoud. In de gemeentebegroting is een jaarlijkse toevoeging aan de reserve groot onderhoud opgenomen van € 0,3 miljoen. De schoolbesturen kunnen op basis van het meerjarenonderhoudsplan nu een aanvraag voor het bekostigen van het groot onderhoud indienen. De meerjarenonderhoudsplannen worden één keer in de drie jaar geactualiseerd.

De investeringen die noodzakelijk zijn voor (vervangende) nieuwbouw en uitbreidingen van schoolgebouwen als gevolg van een toename van het aantal leerlingen en van onderwijskundige ontwikkelingen zijn opgenomen in het Uitvoeringsplan Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs 2007-2010 en aangepast bij de evaluatie van het Uitvoeringsplan voor de jaren 2008 - 2011. Deze investeringen zijn opgenomen in het gemeentelijk investeringsplan.

3.3.9 Sportvoorzieningen

Het regulier onderhoud van sportvoorzieningen valt uiteen in onderhoud aan de buitensportaccommodaties en onderhoud aan de binnensportaccommodaties. De uitvoering gebeurt sinds de verzelfstandiging van het onderdeel Sportaccommodaties door NV SRO, dat verantwoordelijk is voor exploitatie, beheer en onderhoud van de sportaccommodaties. De gemeente heeft als eigenaar van de accommodaties een overeenkomst met SRO, waarin is vastgelegd wat SRO behoort te doen; de wijze waarop dit gebeurt is de bevoegdheid van SRO.

In de investeringssfeer is het streven er op gericht om in 2009 het complex van de voetbalvereniging Alliance '22 aan de Egelantierlaan geheel te renoveren. De in het IP beschikbare middelen zullen worden ingezet om de velden 90° te draaien, waarbij een van beide huidige natuurgrasvelden wordt vervangen door een kunstgrasvoetbalveld en het andere volledig wordt gerenoveerd. Verder wordt het complex uitgebreid met een (kunstgras) jeugdvoetbalveld. Het bestaande club-/kleedgebouw, tenslotte, wordt vervangen door nieuwbouw.

3.4 Financiering

3.4.1 De kaders

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. De gemeente leent soms geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. De gemeentelijke treasuryfunctie voert centrale financiële taken uit binnen de kaders van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido) en het gemeentelijke treasurystatuut. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt er voor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

Met ingang van 2009 wordt de Wet Fido op een aantal punten vereenvoudigd. De wijzigingen hebben met name betrekking op de renterisiconorm, het provinciaal toezicht en het verstrekken van hypothecaire leningen. De nieuwe renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen voor gemeenten niet meer mogen bedragen dan 20 % van het begrotingstotaal. Informatie over de kasgeldlimiet hoeft niet meer naar de toezichthouder (= de provincie) gezonden te worden, maar dient in de financieringsparagraaf bij de begroting en de jaarrekening te worden opgenomen. Onder de nieuwe Wet Fido is het gemeenten verboden om hypotheekleningen te verstrekken aan het eigen personeel en politieke ambtsdragers. Deze faciliteit kende de gemeente Haarlem overigens niet. De gevolgen van de wijzigingen in de Wet Fido voor de gemeente Haarlem blijven beperkt tot enkele technische wijzigingen. Deze wijzigingen worden opgenomen in het nieuwe treasurystatuut dat in 2008 wordt opgesteld.

In het nieuwe treasurystatuut zal ook motie 46 bij de kadernota 2008 worden meegenomen, door op te nemen dat beleggingen van Haarlem duurzaam respectievelijk maatschappelijk verantwoord moeten zijn. Het college heeft daarbij aangegeven dat de gemeente Haarlem op dit moment niet in de positie is om te beleggen.

3.4.2 Financiering

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Deze omslagrente is gelijk aan de toe te delen rentelasten gedeeld door de boekwaarde van de activa. De berekende omslagrente schommelt elk jaar, doordat zowel rentelasten als de boekwaarde van de activa veranderen. Om het eenvoudig te houden wordt echter de omslagrente afgerond op halve procenten en alleen aangepast als er een verschil van meer dan een half procent optreedt. Voor de begroting 2009 blijft het percentage 5%.

3.4.3 Rentebeeld 2009

De groei van de wereldeconomie zal naar verwachting in 2009 beperkt zijn, dit als gevolg van de crisis op de Amerikaanse woningmarkt en de als gevolg daarvan ontstane problemen op de kredietmarkten. In de eurozone wordt een gemiddelde economische groei verwacht van 1,5 %. In de periode tot en met 2009 worden weinig veranderingen in het monetaire beleid van de Europese Centrale Bank voorzien. De lange rente tarieven kunnen in de komende maanden naar verwachting stabiliseren onder invloed van de afzwakkende econo-

mie, maar zullen in de loop van 2009-2010 waarschijnlijk weer wat stijgen onder invloed van een herstel van de conjunctuur. De verwachting in financiële kringen is dat per eind 2009 de korte rente iets boven de 4 % en de lange rente iets boven de 5 % zal bedragen.

3.4.4 Regelgeving t.a.v. risicobeheer

Bij het risicobeheer op de gemeentelijke financiering maken we onderscheid in *kortlopende financiering* en *langlopende financiering*. Kortlopende financiering (ook wel vlottende schuld genoemd) betreft leningen met een looptijd korter dan één jaar. Leningen met een looptijd langer dan één jaar vallen onder de langlopende financiering.

Renterisico op korte financiering (kasgeldlimiet)

Het risico op kortlopende financiering wordt beperkt door de kasgeldlimiet. De totale omvang van de kortlopende schuld mag maximaal 8,5% bedragen van de lasten van de gemeentebegroting. De kasgeldlimiet voor 2009 bedraagt voor Haarlem € 39 miljoen. De gemeente mag gemiddeld per kwartaal geen grotere korte schuld hebben dan deze kasgeldlimiet.

Renterisico langlopende financiering (renterisiconorm)

Op grond van de renterisiconorm mag de gemeente elk jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal opnieuw financieren. De renterisiconorm bevordert de spreiding van de afloop van de kapitaalmarktleningen en daarmee de renterisico's over de jaren. Voor het jaar 2009 bedraagt de toegestane renterisiconorm bij een begrotingsomvang van € 459 miljoen ruim € 91 miljoen.

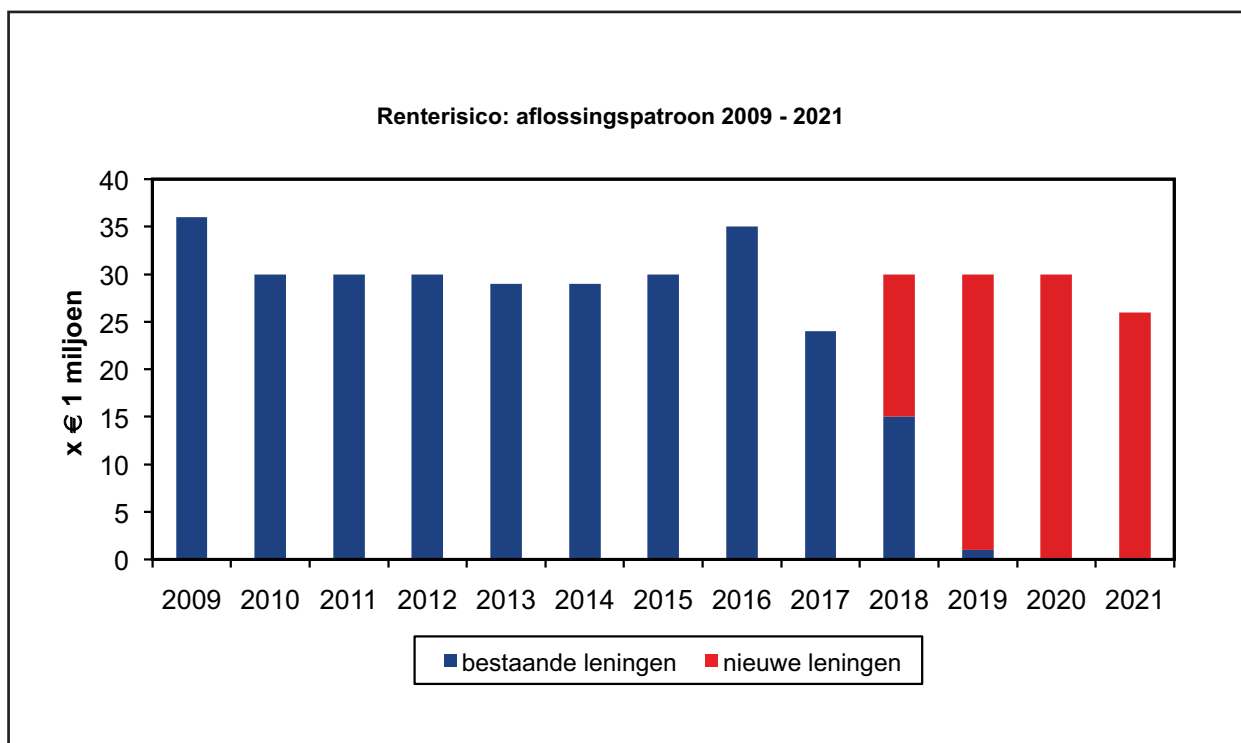
3.4.5 Financieringsrisico's Haarlem

Renterisico lange financiering

Haarlem heeft de komende jaren een aantal grootschalige investeringen te doen o.a. in onderwijshuisvesting, centrale huisvesting van de gemeente en infrastructurele werken. Hiernaast kent de bestaande leningportefeuille een gelijkmatig herfinancieringspatroon van circa € 30 miljoen per jaar. De geraamde financieringsbehoefte voor de jaren 2009 en 2010 komt uit op circa € 165 miljoen.

In 2008 is met het oog op de gunstige renteniveaus van ruim onder de 5 % besloten om al € 100 miljoen aan leningen aan te trekken met uitgestelde storting in 2009 en 2010. Deze leningen waren op het moment van afsluiten qua renteniveau vergelijkbaar met leningen met een contante storting. Dat hangt samen met de omgekeerde rentestructuur in 2008 waarbij kort geld duurder is dan lang geld. Van de aangetrokken leningen wordt in totaal € 60 miljoen in 2009 en € 40 miljoen in 2010 gestort.

De renterisico's in de leningportefeuille worden verder beheerst door een gelijkmatige spreiding van de aflossingen in de komende jaren. Bij het aantrekken van de bovengenoemde leningen is met dit patroon rekening gehouden. Door het gespreid aflossen van deze leningen in de jaren 2018 – 2021 blijft het gelijkmatige aflossingspatroon van globaal € 30 miljoen per jaar behouden.

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2008 t/m 2012 (x € 1 miljoen)	2008	2009	2010	2011	2012
A. Stand van de vaste schuld per 1 januari	332	321	341	341	344
A1. Bij: nieuw aan te trekken leningen	20	60	40	35	30
A2. Af: betaalde aflossingen	31	40	40	32	30
B. Begrotingstotaal	470	459	465	470	475
B1. Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal ¹	94	91	93	94	95
C. Renterisico op vaste schuld	20	40	40	32	30
D. Ruimte binnen de norm (B1 - C)	74	51	53	62	65
Renterisico als percentage van begrotingstotaal (C in % van B)	4,3%	8,7%	8,6%	6,8%	6,3%

¹ volgens Wet Fido 2009

Het feitelijke renterisico voor het jaar 2009 gemeld bij C uitgedrukt in euro's is gelijk aan het bedrag van de te betalen aflossingen (€ 40 miljoen in 2009), omdat dit bedrag lager is dan het bedrag van de nieuwe aan te trekken leningen (€ 45 miljoen in 2009).

Solvabiliteit

De solvabiliteitspositie (de verhouding eigen vermogen gedeeld door balanstotaal, uitgedrukt in procenten) van Haarlem is, in vergelijking met andere grote gemeenten, laag. Dit betekent dat Haarlem ten opzichte van andere gemeenten met meer vreemd vermogen is gefinancierd en hierdoor hogere rentelasten heeft. Om de solvabiliteit te verbeteren dient het eigen vermogen toe te nemen en/of de vaste schuld te worden teruggebracht.

Het eigen vermogen, gemeten aan de algemene reserve, is in de afgelopen jaren toegenomen, terwijl er voor de komende jaren sprake is van een verdere verbetering.

Momenteel vindt een onderzoek plaats naar welke eigendommen van de gemeente in aanmerking komen voor verkoop. Bij de behandeling van de kadernota heeft het college toegezegd dat de raad een voorstel zal worden gedaan over de bestemming van de (netto) opbrengst daarvan. Een mogelijke bestemming is het vervroegd aflossen van de vaste schuld en daarmee verbeteren van de solvabiliteit van de gemeente. Echter, daar waar het in het belang van de solvabiliteit gunstig kan zijn om te verkopen, kan het om redenen van rendabiliteit juist ongunstig zijn om te verkopen. Bijvoorbeeld omdat die eigendommen nog een aantal jaar (huur-)inkomsten genereren. Dit voorbeeld dient als illustratie dat het verbeteren van de solvabiliteit moet worden afgewogen tegen andere financiële (en ook beleidsmatige) overwegingen.

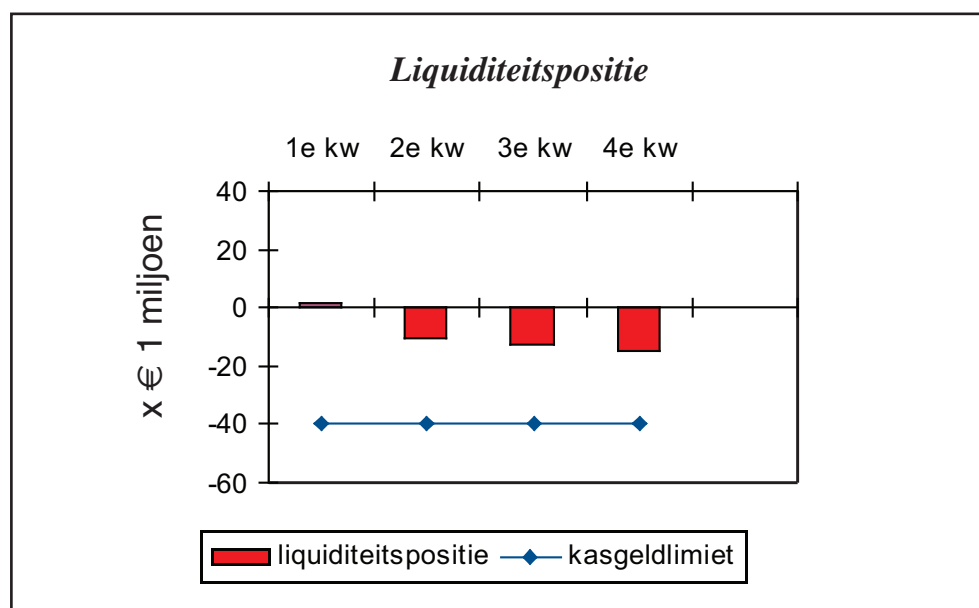
Verder staat het streven om de vaste schuld omlaag te brengen op gespannen voet met de grote financieringsbehoefte voor de komende jaren, die grotendeels samenhangt met een aantal grootschalige investeringen. Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de vaste schuld voor de komende periode niet omlaag gaat. Wel is, zoals hiervoor is aangegeven, actief opgetreden om de rentelasten te beperken door gebruik te maken van de mogelijkheid om leningen met een uitgestelde storting aan te trekken.

Het verbeteren van de solvabiliteit van de gemeente is een belangrijk aandachtspunt van het college. De mogelijkheden daartoe worden nog nader onderzocht (mede in relatie tot de te verkopen eigendommen van de gemeente). Tegen de achtergrond van andere financiële (en beleidsmatige) overwegingen en de toenemende financieringsbehoefte in de komende jaren wil het college echter niet al te hoge verwachtingen wekken op dit punt.

Renterisico korte financiering

Op basis van de af te lossen leningen, de investeringen en de aan te trekken leningen bedraagt de kaspositie (liquiditeitspositie) aan het einde van het jaar € 20 miljoen negatief. Dat is duidelijk minder dan het toegestane maximum ingevolge de kasgeldlimiet van € 39 miljoen.

In de loop van het jaar geeft de stand van de kasgeldlimiet een wisselend beeld. Dit wordt met name veroorzaakt door de ontvangsten van de OZB - die vooral in de 1e helft van het jaar geconcentreerd zijn - en de uitkering uit het BTW-compensatiefonds die het rijk eind juni aan de gemeente uitkeert. De kwartaalcijfers zijn inschattingen van gemiddelden per kwartaal.

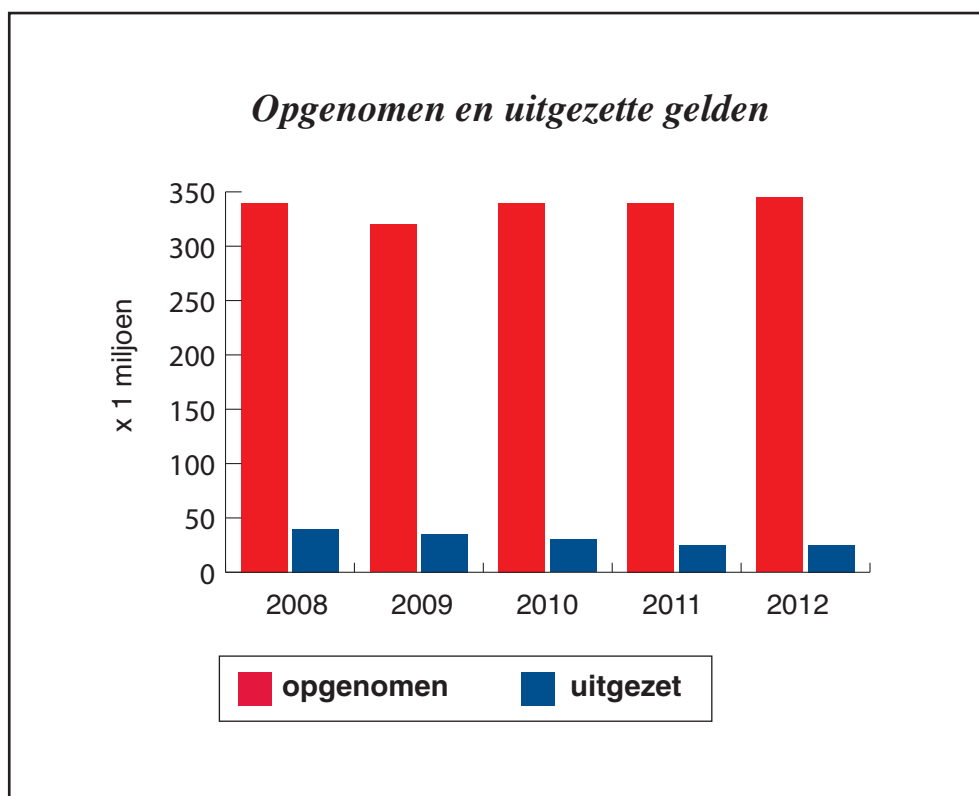
In eerdere jaren werd doorgaans tot het maximum rood gestaan, omdat dit goedkoper was dan het aantrekken van een langlopende geldlening. In 2009 is dit naar verwachting niet of veel minder het geval en is het juist goedkoper om minder rood te staan en langlopende leningen af te sluiten.

3.4.6 Leningportefeuille 2009

De ontwikkelingen in de leningportefeuille (opgenomen leningen en verstrekte leningen) over het jaar 2009 laat zich in onderstaande tabellen verduidelijken.

Verandering portefeuille opgenomen gelden (o/g)	Bedrag (x € 1 mln)	Gewogen rente (%)	Verandering portefeuille uitstaande gelden (u/g)	Bedrag (x € 1 mln)	Gewogen rente (%)
Stand per 01-01-09	321	4,4	Stand per 01-01-09	31	5,9
Nieuwe leningen	60	4,67	Nieuwe leningen	0	0
Reguliere aflossingen	40	4,55	Reguliere aflossingen	2	5,9
Stand per 31-12-09	341	4,5	Stand per 31-12-09	29	5,9

Zoals hierboven aangegeven is op basis van het investeringsplan de onderstaande inschatting gemaakt van de ontwikkeling van de leningportefeuille opgenomen geldleningen. De ontwikkelingen in de portefeuille uitgezette geldleningen volgt de contractuele aflossingen.

3.4.6 Kredietrisico's

De gemeente verstrekt leningen en garanties aan derden. Daaraan zijn risico's verbonden, die zijn in te delen naar risico's op verstrekte geldleningen en risico's op verstrekte garanties.

Verstrekte geldleningen

De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties. De gemeente verstrekt inmiddels geen nieuwe kapitaalmarktleningen meer aan de woningbouwsector. Deze portefeuille wordt als gevolg daarvan langzaam maar zeker afgebouwd. De rol die de gemeente hier in het verleden vervulde bij woningbouwcorporaties is overgenomen door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Gezien de goede financiële positie van de

Haarlemse woningbouwverenigingen zijn de betreffende leningen in het verleden zonder hypothecaire zekerheid verstrekt.

Wat uiteindelijk resteert is een naar aantal en omvang beperkt aantal leningen in portefeuille, verstrekt aan stichtingen en verenigingen. Omdat deze leningen zijn verstrekt onder hypothecaire zekerheid, loopt de gemeente hierop slechts een beperkt risico. Voor het kredietrisico op verstrekte gelden is het volgende overzicht opgesteld.

Verstrekte geldleningen (x € 1 miljoen)	Stand per 01-01-09	Rente (gemiddeld)	Gemiddelde looptijd
Leningen aan woningbouwcorporaties	21	5,4%	9 jaar
Leningen aan overige organisaties	10	6,4%	12 jaar

Gegarandeerde geldleningen

De gemeente garandeert - onder voorwaarden - geldleningen van derden, met name voor woningbouw door corporaties of het kopen van een woning door particulieren. De leningen van woningbouwcorporaties worden gegarandeerd door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De leningen van particulieren worden gegarandeerd door het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Samen met het rijk en de andere Nederlandse gemeenten zit Haarlem in de zogenoemde achtervang. Dit betekent dat de gemeente pas wordt aangesproken als deze waarborgfondsen hun verplichtingen niet kunnen nakomen. In de praktijk is dat tot nu toe niet voorgekomen.

Uit de meest recente gegevens van het WEW blijkt dat per ultimo 2007 de gemeente Haarlem, via de achtervang, garant staat voor een bedrag van € 1.048 miljoen. Als de ontwikkelingen in 2007 en 2008 worden doorgetrokken staat de gemeente per ultimo 2009 o.a. via deze Nationale Hypotheek Garantie in totaal voor € 1,1 miljard garant voor de particuliere woningbouw.

De garanties op leningen van de zorgsector, culturele instellingen en het Nationaal Restauratiefonds zijn verstrekt onder hypothecaire zekerheid.

Gegarandeerde leningen (x € 1 miljoen)	Per 31-12-2007 (rekening 2007)	Per 31-12-2008 (begroting 2008)	Per 31-12-2009 (begroting 2009)
Particuliere woningbouw	1.048	1070	1.100
Woningcorporaties	620	630	635
Zorgsector	15	16	14,5
Culturele instellingen	2,5	2	2
Nationaal restauratiefonds	3,5	3	3
Totaal gegarandeerde leningen	1.689	1721	1.754,5

3.4.7 Jaarlimieten en mandaten

Op basis van treasurywet heeft het college zijn bevoegdheid tot het aangaan van korte- en lange financiering gemandateerd aan de concerncontroller. Hieronder worden mede begrepen het garanderen van door derden aangetrokken geldleningen en het verstrekken van geldleningen aan derden. Hier onder volgt een overzicht van de jaarlimieten:

- De concerncontroller is bevoegd tot het aantrekken van korte financiering tot een maximaal bedrag van 1,5 maal de kasgeldlimiet voor het jaar 2009. Op basis van de gegevens in deze treasuryparagraaf betreft dit circa € 60 miljoen. Aangezien de kasgeldlimiet een driemaands gemiddelde is, is overschrijding binnen een kwartaal toegestaan. Dit biedt de mogelijkheid om optimaal gebruik te maken van de fluctuaties in de geldstromen en de rentestanden;

- De concerncontroller is bevoegd tot het uitzetten van overtollige middelen overeenkomstig de voorwaarden zoals opgenomen in het treasurystatuut van de gemeente;
- De concerncontroller is voor het jaar 2009 bevoegd tot het aantrekken van lange financiering tot een maximum dat gelijk is aan de renterisiconorm van € 91 miljoen. Het totaal van uitgestelde stortingen voor de jaren 2010, 2011 en 2012 is toegestaan tot een totaal bedrag van eveneens € 91 miljoen. Deze bedragen zijn inclusief de eventueel aan te trekken geldleningen voor derden en zijn neutraal bij de toetsing van de gemeentelijk renterisiconorm.

Als gevolg van de organisatieverandering kunnen de mandaten voor het aantrekken en verstrekken van financiering mogelijk bij andere functies in de organisatie komen te liggen. Mede naar aanleiding van de wijziging van de Wet Fido met ingang van 2009 zal het gemeentelijk treasurystatuut in 2008 worden aangepast.

3.5 Bedrijfsvoering

Het begrip bedrijfsvoering gaat over de manier waarop de organisatie haar werkzaamheden uitvoert (het hoe), om de doelstellingen van de gemeente te bereiken (het wat). Het begrip bedrijfsvoering slaat zowel op het hoe van de primaire processen (zoals het verstrekken van een uitkering, het schoonhouden van de stad en het maken van bestemmingsplannen) als op het hoe van de processen die daaraan ondersteunend zijn. Ondersteunende processen zijn de functies op de terreinen Personeel, Informatie, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie, Huisvesting en Juridische zaken; samen aangeduid als de PIOFACH en J-functies. Een goede interne bedrijfsvoering is noodzakelijk om de doelstellingen van de gemeente te kunnen realiseren. Navolgend gaan we nader op de bedrijfsvoering in, waarbij met name de ondersteunende processen aan de orde komen.

3.5.1 Verbetering bedrijfsvoering

Een van de redenen voor de organisatieverandering met ingang van 2008 is het meer klantgericht en extern georiënteerd gaan werken. Dat vergt ook een daarop afgestemde bedrijfsvoering; dit is zelfs een doorslaggevende factor voor het welslagen van de organisatieverandering. Tevens willen we als gemeente een verbetering van de verbinding tussen onze doelen en de inzet van middelen, evenals een beter zicht op een efficiënte inzet van de middelen.

In de nota 'Visie op planning en control' (2007/110907) zijn de benodigde maatregelen beschreven en is een planning gemaakt die er toe moet leiden dat binnen een periode van drie jaar daadwerkelijk op output en prestaties wordt gestuurd. Het einddoel voor Haarlem is een situatie waarin bestuur en organisatie beter dan nu in staat zijn systematisch te sturen en te beheersen, doordat:

- De bedrijfsvoeringsprocessen van de organisatie inzichtelijk zijn voor de betrokkenen;
- De organisatie doelgericht, doelmatig en doeltreffend werkt aan de realisatie van beleidsdoelstellingen;
- De informatievoorziening aan management en bestuur over producten, inzet van middelen en maatschappelijke effecten relevant, inhoudelijk juist, volledige en op tijd is;
- Er actief management van risico's plaatsvindt, gericht op inzicht in, beheersing van en financiële beperking van risico's.

Verbetermaatregelen planning en control

De processen in het kader van de planning- en controlcyclus moeten goed zijn georganiseerd en inhoudelijk en in de tijd op elkaar zijn afgestemd. In 2009 wordt overeenkomstig de eerder genoemde Visie op planning en control gewerkt aan de volgende verbetermaatregelen.

Element van planning en control:	Verbetermaatregelen:	Door wie CS = Concernstaf M&S = Middelen & Services
Organisatie	a. Planning- en controlfuncties kwantitatief en kwalitatief op orde brengen en houden	CS/M&S
	b. Verhogen prestaties van planning en control en financiële administratie (ontwikkelingsproces)	CS/M&S
Processen	a. Uitvoeren eerste operational audits en doelmatigheidsdoorlichtingen	CS/M&S
Instrumenten	a. Beleid formuleren voor het werken met kwaliteitsmodellen (bij voorbeeld INK, balanced scorecard, etc)	CS
	b. Afronden verbeteren informatiewaarde begroting	CS/ M&S
	c. Kwaliteit van planning en control instrumenten verder verbeteren (ontwikkelingsproces)	CS/ M&S
Rollen en gedrag	a. Cultuur, attitude en gedrag verder ontwikkelen in gewenste richting (afpraak = afspraak, afspraken nakomen, voorbeeldfunctie etc.)	Directie

De positie van planning en control in de organisatie

Uitgaande van de verantwoordelijkheid van het management voor planning en control, is er binnen de organisatie voorzien in een controlfunctie. Daarbij is die controlfunctie op één plek georganiseerd, namelijk bij de Concernstaf. Het is een breed gedefinieerde control en die dus gaat over alle middelenfuncties (PIOFACH en J). Binnen de Concernstaf zijn er accounthouders die zich meer in het bijzonder met de control van één van de hoofdafdelingen bezig houden. De hoofden van de bedrijfsbureaus van de hoofdafdelingen en de afdelingen van Middelen & Services hebben dus geen control-verantwoordelijkheid.

In de nieuwe hoofdafdeling Middelen & Services zijn voor de hele organisatie alle middelenfuncties ondergebracht, die zowel de lijnafdelingen als de directie ondersteunen. Namens het directieteam vervult de Concernstaf de opdrachtgeverrol voor de werkzaamheden van de hoofdafdeling Middelen & Services. Deze hoofdafdeling legt voor de onderdelen die tot haar verantwoordelijkheid behoren verantwoording af aan de algemeen directeur, die eindverantwoordelijk is voor deze hoofdafdeling.

3.5.2 Personeel en Organisatie

'Ik werk voor Haarlem'

Sinds 1 januari 2008 heeft de gemeentelijke organisatie een nieuwe indeling, om beter te kunnen inspelen op de dienstverlenende, uitvoerende en regisserende rollen die de gemeente heeft in de samenleving. Maar een nieuwe structuur alleen is niet voldoende om deze rollen beter te kunnen vervullen: het gedrag van medewerkers bepaalt in belangrijke mate of de doelen van organisatie worden gehaald. Daarvoor zijn medewerkers nodig met een grote oriëntatie op de buitenwereld en met een dienstverlenende en samenwerkende instelling. Om dit gedrag te bevorderen is in 2008 gestart met het traject 'Ik werk voor Haarlem'. In dit traject worden impliciete gedragsregels expliciet gemaakt door te ontrafelen wat er ónder die problemen ligt, die voorafgaand aan de organisatieverandering zijn geïdentificeerd. Welke

waarden en normen hanteren we? Waarom doen we zoals we doen? Om deze achtergronden met elkaar in beeld te brengen en onder woorden te brengen is de dialoog belangrijk. Leidinggevende met medewerkers. Medewerkers met elkaar. De dialoog moet zich richten op het boven tafel krijgen van vooronderstellingen, verwachtingen, gewenst en ongewenst gedrag. In 2008 is gestart met drie door de medewerkers aangereikte gedragsthema's: leiderschap, klantgerichtheid en samenwerking, die in 2009 verder worden uitgevoerd.

In het leiderschapstraject staan houding en gedrag van de leidinggevendenden centraal, waarbij intervisie een ondersteunende rol speelt. Daarnaast komen planning & control, sturen op arbeidsverzuim, externe gerichtheid en het coachen op politiek-bestuurlijke gevoeligheid aan bod. Een scala aan onderwerpen die, afgeleid van de doelstellingen van de nieuwe organisatie, voor een leidinggevende in Haarlem van groot belang zijn. Bij klantgerichtheid gaat het om het besef dat de klant goed geholpen moet worden, zonder dat deze bijvoorbeeld onnodig wordt lastig gevallen met interne regels en procedures in de organisatie en zonder van het kastje naar de muur te worden gestuurd. Dit betekent niet dat de klant altijd zijn zin krijgt; wel dat hij een snel en duidelijk antwoord krijgt. En 'nee' is ook een antwoord, mits netjes uitgelegd! Het derde thema, samenwerking, is natuurlijk essentieel in een organisatie met ruim duizend medewerkers, maar nog niet vanzelfsprekend. Dat moet het wel worden en vormt ook een van de redenen van de organisatieverandering. Iedereen in de organisatie moet het doodgewoon vinden om met anderen samen te werken, zowel binnen de eigen (hoofd)afdeling als daarbuiten en zelfs buiten de gemeentelijke organisatie. Het gaat er immers uiteindelijk niet om wie iets heeft gerealiseerd, maar dát het is gerealiseerd. De titel van het traject, 'Ik werk voor Haarlem' onderstreept deze manier van denken en werken.

Strategische personeelsplanning

Om de organisatieverandering tot een succes te maken is het van belang dat de juiste mensen op de juiste plaats komen. Daarnaast zijn er externe invloeden, zoals ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de vergrijzing die invloed hebben op de formatie. Met een strategische personeelsplanning hebben we inzicht in zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve behoefte van de organisatie. Er zullen strategische keuzes gemaakt moeten worden om eventuele knelpunten te voorkomen. De strategische personeelsplanning beoogt een integrale aanpak van de vervangingsvraag waar de organisatie de komende jaren mee te maken krijgt.

Investeren in medewerkers

Vanuit de gedachte 'de juiste mens op de juiste plaats' wil de gemeente medewerkers flexibel maken en houden. In 2008 is gestart met een centraal opleidingsbeleid ondergebracht bij de 'Haarlemse school'. Door middel van een strategisch opleidingsplan wordt de samenhang verduidelijkt tussen de organisatiedoelen en de ontwikkeling van medewerkers.

Door invoering van de CV-bank, een centrale registratie van de Persoonlijke Ontwikkel Plannen (POP's), de ontwikkeling van loopbaanpaden ontstaat er een beeld van de ontwikkelingsbehoefte van medewerkers. Dit loopbaanbeleid moet een impuls geven aan de doorstroom van medewerkers. Bovendien leidt dit samen met de strategische personeelsplanning tot een integrale aanpak van de vervangingsvraag.

Inzetten op een integrale aanpak

De uitgangspunten en kernwaarden van de organisatie: één organisatie, extern goed georiënteerd, eenheid van beleid, intern goed georganiseerd, samen, klantgericht en professioneel vragen om een integrale aanpak en samenhangend beleid. Hiertoe wordt een nieuw systeem van personeelsgesprekken ontwikkeld waarin de samenhang tussen de verschillende gesprekken (loopbaan-, functionerings- en beoordelingsgesprekken) helder is en dat aansluit bij het loopbaan- en opleidingsbeleid.

Inzetten op arbeidsmarkt

Ook om een onderscheidende en uitdagende werkgever te zijn moeten we investeren in gedrag. De beste ambassadeurs voor de organisatie zijn de eigen medewerkers. En andersom geldt dat als we Haarlem als een aantrekkelijke werkgever willen profileren we binnen moeten waarmaken wat we buiten vertellen met blijvende aandacht voor diversiteit en integriteit. Het arbeidsmarktbeleid van de gemeente Haarlem is gericht op het behouden en aantrekken van voldoende hoogwaardig personeel dat onze werkwijze ondersteunt.

3.5.3 Informatie en automatisering

Voor een goede bedrijfsvoering zijn goede informatie daarover en goede ondersteuning van de werkprocessen door middel van automatisering noodzakelijke voorwaarden. Op basis van deze informatie kunnen managers zowel hun primaire processen als de ondersteunende processen sturen. Het is daarbij belangrijk dat de informatie volledig, betrouwbaar en tijdig is. Automatisering van gegevensstromen is daarvoor een goed hulpmiddel: het vermindert het aantal menselijke handelingen en daarmee fouten en vertraging en het zorgt tevens voor een brede en permanente toegankelijkheid van de informatie. Wel is het noodzakelijk dat voortgaand aan de automatisering goed wordt nagegaan welke informatie wanneer voor wie beschikbaar moet zijn en welke gegevens daarvoor nodig zijn.

De informatie over de bedrijfsvoering voor alle lagen van het management wordt zoveel mogelijk in uniforme overzichten gepresenteerd, die letterlijk met een druk op de knop door managers zelf is op te roepen. In de overzichten worden personele, financiële en productiegegevens gecombineerd. Dit zorgt voor snelle en actuele informatie, waarmee de bedrijfsvoering goed kan worden gevolgd en gestuurd. De invoering is in 2008 gestart en zal in 2009 verder worden uitgebreid.

Ook voor de primaire processen is goede informatie en adequate automatisering essentieel om die processen vlot te kunnen laten verlopen en klanten snel te kunnen helpen. In 2009 zal de digitale dienstverlening verder worden uitgebreid. Bij de elektronische dienstverlening gaat het enerzijds om het digitaliseren van het loket voor burgers en bedrijven (aanvragen doen via internet) en anderzijds om het digitaliseren van de werkzaamheden achter het loket. Daarmee worden onnodige en vaak vertragende papierstromen vermeden en de inhoudelijke beoordeling en afhandeling van aanvragen ondersteund.

Nederland kent twee gemeentelijke basisregistraties. Dit is enerzijds de basisregistratie personen (GBA), hierin zijn van alle inwoners de basisgegevens opgeslagen, zoals naam, geboortedatum, woonplaats etc. Anderzijds is er de basisregistratie adressen en gebouwen (BAG). In 2009 wordt gewerkt aan de invoering van beide gemeentelijke basisregistraties. Voor de invoering moeten de gegevens uit de huidige gemeentelijke registraties worden aangevuld, omgezet naar de voorgeschreven standaard en gecontroleerd. Daarna is er een voordeel te verwachten ten aanzien van het bijhouden van wijzigingen, hoeven gegevens niet meerdere keren te worden ingevuld (door burgers en bedrijven) bij een vergunningaanvraag en is er een vollediger en actueler overzicht beschikbaar, bijvoorbeeld voor de belastingheffing.

3.5.4 Huisvesting nieuwe organisatie

Een goede huisvesting van de gemeentelijke organisatie ondersteunt een efficiënte en naar buiten gerichte aanpak. Het is daarbij zaak dat afdelingen en organisatie-onderdelen die veel met elkaar te maken hebben bij elkaar gehuisvest zijn. In afwachting van het betrekken van de nieuwe kantoorruimten Raakspoort en Zijlpoort, is hier bij de tijdelijke huisvesting van de nieuwe organisatie al zoveel mogelijk rekening gehouden. Voor de beide nieuwe kantoor-

gebouwen is het definitieve ontwerp gereed. Voor de Raakspoort is de bouwvergunning aangevraagd en verleend. Met de bouw van de kelder is inmiddels een start gemaakt en volgens verwachting zal in augustus 2009 worden gestart met het kantoor zelf. De oplevering van het casco staat gepland voor december 2010. In dat jaar zal verder worden begonnen met de realisatie van het inbouwpakket. Naar verwachting kan de lokatie dan rond de zomer van 2011 in gebruik worden genomen. Bij de Zijlpoort zal de vergunningsaanvraag eind 2008 worden ingediend. Verwacht wordt dat dit gebouw vanaf 2011 in gebruik kan worden genomen.

3.5.5 Verzelfstandigingen

In 2005 heeft de gemeenteraad besloten tot het onderzoeken van de mogelijkheid om een aantal onderdelen te verzelfstandigen. Doel daarvan was te komen tot een kleinere, flexibele gemeentelijke organisatie, die de uitvoering van haar beleid niet meer geheel zelf doet, maar wel de regie op de uitvoering houdt.

Gerealiseerde verzelfstandigingen

Inmiddels heeft de raad over de volgende zes verzelfstandigingen een besluit genomen (tussenhaakjes de ingangsdatum):

- bureau Belastingen (1 januari 2007, gemeenschappelijke regeling Cocensus, samen met Haarlemmermeer),
- Sport en Recreatie / Accommodaties (1 januari 2008, SRO Kennemerland BV, een lokale vestiging van NV SRO uit Amersfoort),
- Stadsbibliotheek Haarlem (1 juni 2008, fusie met bibliotheek Heemstede in Stichting Stadsbibliotheek Haarlem en Omgeving),
- Ambulancehulpverlening (1 januari 2008) en lokale brandweer (1 juli 2008, beide nu onderdeel van gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland),
- Afvalverwerking Zuid-Kennemerland (1 juli 2008, gemeenschappelijke regeling is opgeheven),
- Frans Hals Museum (1 januari 2009, Stichting Frans Hals Museum).

Niet haalbare verzelfstandigingen

Verzelfstandiging van de gemeentelijke begraafplaatsen en van Natuur- en Milieueducatie (kinderboerderij, schooltuinen, ondersteuning van scholen) bleek na onderzoek geen haalbare kaart. Deze onderdelen maken sinds de organisatieverandering onderdeel uit van de hoofdafdeling Wijkzaken.

Nog te besluiten verzelfstandigingen

Op het moment van samenstellen van deze programmabegroting (augustus 2008) moet de raad nog een besluit nemen over de verzelfstandiging van het Service Bedrijf Haarlem (SBH). Hier is het voornemen om SBH onderdeel te laten worden van Spaarnelands NV, de eind 2004 verzelfstandigde organisatie voor inzameling van afval en stadsreiniging.

Ook over de verzelfstandiging van het Onderwijs Servicekantoor Kennemerland (OSK) en de bestuurscommissie Openbaar Primair Onderwijs (OPO) moet de raad nog een besluit nemen (beoogde verzelfstandiging 1 januari 2009, waarbij het OSK op zou gaan op in de stichting voor het openbaar primair onderwijs Haarlem).

3.5.6 Organisatie

Met de hiervoor genoemde verzelfstandigingen is de omvang van de gemeentelijke organisatie met 351 formatieplaatsen afgenomen. De verzelfstandiging van het Servicebedrijf zal nog tot een verdere afname met 119,15 formatieplaatsen leiden, waarmee de totale afname uitkomt op 470,15 plaatsen.

3.6 Verbonden partijen en subsidies

3.6.1 Inleiding

Deze paragraaf behandelt zowel verbonden partijen ex artikel 15 BBV als verstrekte en ontvangen subsidies. Het biedt een beknopt overzicht van het beleid ten aanzien van verbonden partijen en van ontvangen en verstrekte subsidies. Een overzicht van verbonden partijen is in deze paragraaf opgenomen. Voor een overzicht van de te verstrekken subsidies verwijzen we naar de bijlage subsidies.

De gemeente kan en wil niet alles zelf doen en zelf doen is ook niet altijd de beste manier. Sommige onderwerpen en activiteiten vinden we belangrijk, maar kunnen of willen we niet zelf uitvoeren. Daarom ontstaan er samenwerkingsverbanden met andere organisaties (veelal gemeenten) of geeft de gemeente subsidie. Indien wordt samengewerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreekt men van een verbonden partij. Als er geen sprake is van een bestuurlijk belang, spreekt men van een subsidierelatie.

3.6.2 Wat is een verbonden partij?

Zoals hierboven gesteld is een verbonden partij een samenwerkingverband waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij door vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij door stemrecht. Onder een financieel belang wordt verstaan dat bij faillissement van de verbonden partij het aan de verbonden partij ter beschikking gestelde bedrag door de gemeente niet verhaalbaar is. Daarnaast is de gemeente (mede) aansprakelijk indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Verbonden partijen kunnen deelnemingen (vennootschappen NV, BV en CV) of gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en verenigingen zijn.

De Veiligheid Regio Kennemerland, een gemeenschappelijke regeling waarin de gemeente in het bestuur participeert en een groot financieel belang heeft (jaarlijkse bijdrage van ruim € 14 miljoen) is een goed voorbeeld van een verbonden partij.

Een goed voorbeeld van een subsidierelatie is de Stichting Patronaat. De gemeente heeft namelijk geen zitting in het bestuur en ook geen stemrecht. Er is wel een financieel belang in de zin van een subsidierelatie. De Stichting Patronaat is dan ook geen verbonden partij.

3.6.3 Soorten verbonden partijen

Er zijn drie hoofdsoorten van verbonden partijen, die we elk kort beschrijven.

Gemeenschappelijke regeling

Een gemeenschappelijke regeling is doorgaans een zelfstandige overheidsorganisatie, waarvan het bestuur (volgens de wet bepaald) wordt gevormd door raadsleden of collegeleden of burgemeesters van de deelnemende overheden. De deelnemende overheden zijn verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het openbaar lichaam en leveren een verplichte financiële bijdrage. Meestal gaat het om een regeling tussen meerdere gemeenten, maar ook de provincie of het rijk kunnen deelnemen. Bij de werkzaamheden gaat het vaak om taken die ook

per gemeente kunnen worden uitgevoerd, maar waarvan de deelnemers verwachten dat het gezamenlijk uitvoeren beter (goedkoper en effectiever) is.

Haarlem heeft als beleid om actief deel te nemen in gemeenschappelijke regelingen als dit de meest voor de hand liggende vorm van samenwerking is. Om de bestuurlijke aansturing overzichtelijk te houden, geeft Haarlem er de voorkeur aan om het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur indien mogelijk uit dezelfde functionarissen te laten bestaan, liefst collegeleden.

Vennootschap

De gemeente kan deelnemen in een vennootschap (NV, BV of CV) door middel van het houden van aandelen daarin. Daarmee is de gemeente (mede) eigenaar van de vennootschap. Verzelfstandiging van uitvoerende taken vindt doorgaans plaats door het oprichten van een vennootschap, waar nodig samen met andere overheden. Indien sprake is van een vennootschap waarin ook private bedrijven aandeelhouder zijn en die zijn opgericht om gezamenlijk iets te realiseren, dan noemen we dit meestal een publiek-private samenwerking (PPS). Het doel daarvan is dat de samenwerking een meerwaarde oplevert door het benutten van specifieke kennis en expertise van externe partijen en dat de risico's gespreid worden. Hierdoor kan de uitvoering van projecten en plannen efficiënter verlopen.

Haarlem heeft als beleid om ambtenaren, zittende raadsleden en collegeleden niet als bestuurder (directeur of commissaris) van een vennootschap te laten fungeren. Wel treedt doorgaans een collegelid op als aandeelhouder. De financiële risico's van deelname in een vennootschap zijn beperkt tot de omvang van de dividenduitkeringen en de waarde van het aandelenpakket.

Stichtingen en Verenigingen

Wettelijk hebben stichtingen en verenigingen niet het maken van winst tot doel; daarin onderscheiden zij zich van vennootschappen. Meestal streven ze een algemeen maatschappelijk belang na, bijvoorbeeld op het terrein van kunst en cultuur. Wil er sprake zijn van een verbonden partij dan moet de gemeente zitting hebben in het bestuur, een jaarlijkse bijdrage verstrekken en financieel aansprakelijk zijn voor eventuele tekorten.

Haarlem heeft als beleid dat ambtenaren, zittende raadsleden en collegeleden niet als bestuurder van een stichting optreden (in de directie noch in een raad van toezicht). Wel wil de gemeente voldoende invloed hebben op stichtingen die belangrijke maatschappelijke taken uitvoeren, waarvoor de gemeente veel subsidie verleent. Dit kan bijvoorbeeld via het recht op goedkeuring van de benoeming van bestuursleden en beleidsplannen.

Daarnaast heeft de gemeente in het verleden taken opgepakt ter verbetering van de kwaliteit van de samenleving, zoals op het gebied van riolering, water, electra, afvalinzameling en gezondheid. Tegenwoordig worden deze activiteiten (ook) door commerciële bedrijven uitgevoerd, welke een grotere schaal kunnen hebben omdat ze niet aan gemeentegrenzen gebonden zijn.

Waar mogelijk en maatschappelijk verantwoord laat de gemeente Haarlem taken ter verbetering van de kwaliteit van de samenleving door particuliere bedrijven uitvoeren. De gemeente kan hierbij optreden als aandeelhouder.

3.6.4 Overzicht verbonden partijen 2009

In onderstaand overzicht geven we van de belangrijkste verbonden partijen aan, wie de deelnemers c.q. de partijen zijn, wat de doelen zijn, wat het Haarlems belang/risico is en wat de Haarlemse bijdrage in 2009 zal zijn. Bij de verbonden partijen Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), NUON en Spaarnelanden wordt aangegeven wat het dividend is of zal bedragen.

Verbonden Partij	Soort verbonden partij	Deelnemers c.q. partijen	Doel	Belang	Belang x € 1.000
Veiligheidsregio Kennemerland (VRK)	gemeenschappelijke regeling	Bennebroek, Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort	Uitvoeren van taken op het terrein van Brandweer, Meldkamer, Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen)	31%	14.740 bijdrage
Afvalverwerking Zuid-Kennemerland	gemeenschappelijke regeling	Bennebroek, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort	Regeling opgeheven per 1 juli 2008.	0%	Geen bijdrage
Werkvoorzieningschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)	gemeenschappelijke regeling	Bennebroek, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort	Uitvoering Wet Sociale Werkvoorziening	85%	18.225 bijdrage (door gesluisde rijksmiddelen)
Recreatieschap Spaarnwoude	gemeenschappelijke regeling	Amsterdam, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen, Provincie Noord-Holland	Besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude	13%	178 bijdrage
Muziekcentrum Zuid-Kennemerland	gemeenschappelijke regeling	Bennebroek, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Muzikale vorming van de inwoners	97%	1.225 bijdrage
Noord Hollands Archief	gemeenschappelijke regeling	Haarlem, Velsen, het Rijk (OCW)	Beheren en beschikbaar stellen van rijks-, provinciale-, regionale- en gemeentelijke archieven	37%	1.786 bijdrage
Cocensus	gemeenschappelijke regeling	Haarlem en Haarlemmermeer	Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen	50%	2.368 bijdrage overhead
Samenwerking leerplicht RMC Bureau Carel	gemeenschappelijke regeling	Bennebroek, Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort	Opstellen en implementeren van het beleid op het terrein van RMC Voortijdig Schoolverlaten.	n.v.t. ¹	80 bijdrage
Schadeschap Schiphol	gemeenschappelijke regeling	Aalsmeer, Castricum, Alkemade, Amstelveen, Amsterdam, Beverwijk, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Jacobswoude, Liemeer, Ouder Amstel, Sassenheim, Uitgeest, Uithoorn, Velsen, Warmond, Zaanstad, Provincie Noord-Holland, waterschap Groot-Haarlemmermeer, en de Minister van Verkeer en Waterstaat	De regeling heeft tot doel een voor belanghebbenden duidelijke, deskundige en doelmatige afhandeling – de besluitvorming naar dezelfde maatstaven daarbij begrepen – te bevorderen van verzoeken om schadevergoeding die verband houden met de uitbreiding van het luchtvaartterrein Schiphol	n.v.t.	Geen bijdrage op begrotingsbasis
Gemeenschappelijke exploitatie maatschappij (GEM Schalkwijk)	gemeenschappelijke regeling	Vereniging van Eigenaren van het winkelcentrum Schalkwijk, ING Real Estate, Haarlem	Planontwikkeling herstructurering Schalkstad	51%	n.v.t.
City Marketing Haarlem i.o.	stichting	Haarlem	Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding	100% ²	487 ³ bijdrage

1 De gemeente Haarlem is centrumgemeente voor RMC en beheert de middelen, coördineert het beleid en koopt de (regionale) uitvoering in.

2 Gedurende 6 maanden zal burgemeester Schneiders optreden als voorzitter van de Raad van Toezicht. Na evaluatie hiervan wordt besluit genomen over vervolg. Mogelijk ontstaat dan een reguliere subsidierelatie met de gemeente Haarlem, waarin de gemeente geen verbonden partij meer is.

3 Subsidie € 320.000, kosten personeel HAPRO 132.000 en huisvestingslasten € 35.000, volgens concept- bedrijfsplan CMH (augustus 2008).

Verbonden Partij	Soort verbonden partij	Deelnemers c.q. partijen	Doel	Belang	Belang x € 1.000
NV SRO	vennootschap	Haarlem, Amersfoort	De exploitatie van sport-, recreatie-, onderwijs- en welzijnsfaciliteiten en het ter beschikking stellen van ruimte, faciliteiten, techniek en logistiek alsmede het verrichten van werkzaamheden en het verrichten van diensten en adviezen op het gebied van sport, recreatie, onderwijs en welzijn daaronder begrepen het organiseren van evenementen.	25%	3.063 bijdrage Geen dividend geraamd
Spaarnelands NV	vennootschap	Haarlem	Verzorgen van de huisvuilinzameling en (straat)reiniging	100%	16.834 bijdrage Geen dividend geraamd
Crematorium	vennootschap	Haarlem, Yarden Holding en uitvaartverzekering – en verzorging Haarlem e.o.	Verzorgen van uitvaartdiensten en crematies	50%	Geen bijdrage Geen dividend geraamd
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	vennootschap	Nederlandse gemeenten, provincies en het Rijk	Bancaire dienstverlener	0,41%	Geen bijdrage 400 ontvangst dividend
NUON	vennootschap	Nederlandse gemeenten en provincies	Dienstverlener op energiegebied	0,1%	Geen bijdrage 400 ontvangst dividend

3.6.5 Ontwikkelingen 2009 per verbonden partij

Gemeenschappelijke regeling Veiligheid Regio Kennemerland (VRK)

De Hulpverlenings Dienst Kennemerland is per 1 januari 2008 overgegaan in de Veiligheidsregio Kennemerland. Tevens is de gemeente Haarlemmermeer toegetreden. De VRK bestaat uit de GGD Kennemerland (inclusief bureau Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen, GHOR) en de Regionale Brandweer Kennemerland. Naast Haarlem en Haarlemmermeer maken ook de gemeenten Uitgeest, Heemskerk, Beverwijk, Velsen, Bloemendaal, Zandvoort, Heemstede, Bennebroek en Haarlemmerliede/Spaarnwoude deel uit van de VRK.

Het bureau GHOR neemt de voorbereidende (geneeskundige) activiteiten voor rampenbestrijding en crisisbeheersing voor zijn rekening en speelt een rol in de uitvoering. Daarnaast is er een operationele organisatie GHOR die de feitelijke geneeskundige hulpverlening bij een (dreigende) ramp of calamiteit coördineert.

De VRK bestaat daarnaast uit de Regionale Brandweer Kennemerland. De doelstellingen zijn vastgelegd in wettelijke taken en bestaan ondermeer uit het zorg dragen voor het:

- instellen en in standhouden van een regionale alarmcentrale;
- beschikbaar stellen van personeel en materieel in de gevallen bedoeld als in de artikelen 8 en 9 van de Brandweerwet;
- voorbereiden van het coördineren bij de rampenbestrijding;
- het adviseren van de besturen van de deelnemende gemeenten inzake voorbereidende maatregelen op het gebied van preventie, bluswatervoorziening en brandbestrijding;
- het verzorgen van opleidingen en oefeningen met het oog op het optreden in groter verband.

Per 1 juli 2008 hebben de deelnemende gemeenten in de VRK hun lokale brandweertaken geregionaliseerd. Hiertoe heeft elke gemeente een contract gesloten met de VRK, waarin is aangegeven welke werkzaamheden de VRK uitvoert voor de betreffende gemeente en tegen welke vergoeding. Het gaat hier alleen om de uitvoering van de werkzaamheden die tot nu toe door de gemeentelijke brandweer werden gedaan. De wettelijke verantwoordelijkheid van de gemeente en de bevoegdheden van de burgemeester op het terrein van de openbare orde en veiligheid blijven hierdoor ongewijzigd.

Gemeenschappelijke regeling Afvalverwerking Zuid-Kennemerland

Deze regeling is per 1 juli 2008 opgeheven door de zes deelnemende gemeenten (Bennebroek, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Zandvoort). De gemeenten constateerden dat de oorspronkelijke voordelen van de regeling niet meer in voldoende mate optraden. Bij de opheffing is het vuiloverslagstation aan de Jan van Krimpenweg in Haarlem overgenomen door Spaarnelanden NV. De gemeenten Bloemendaal, Haarlem en Zandvoort hebben elk een contract met Spaarnelanden afgesloten voor het (blijven) overslaan van ingezameld afval uit vrachtauto's in treinwagons. Ook andere gemeenten kunnen een dergelijk contract afsluiten.

Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)

Het Werkvoorzieningschap Zuid Kennemerland, kortweg Paswerk, voert namens de deelnemende gemeenten de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit. Per 2008 is de Wsw gedecentraliseerd naar gemeenten. Om die reden hebben wij de beleidsmatige en verordenende bevoegdheid van Paswerk teruggenomen. De gemeente voert de regie, Paswerk voert de Wsw uit. Na enkele jaren van exploitatietekorten, liet Paswerk in 2007 een klein positief resultaat zien. Wij verwachten dat deze positieve tendens in 2008 en 2009 wordt doorgezet, mede dankzij onze inzet om werk uit te besteden aan Paswerk. De lange wachtlijsten voor de Wsw behoren door extra financiële inspanningen van zowel het Rijk als de gemeente ook tot het verleden. Dat neemt niet weg dat de potentiële doelgroep voor de Wsw groter is dan uit het door het Rijk beschikbaar gestelde budget kan worden betaald. Dit is één van de redenen waarom het Rijk zich nader oriënteert op de toekomst van de Wsw.

Gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Spaarnwoude

Zoals in voorgaande jaren zal in 2009 het accent binnen het Recreatiegebied Spaarnwoude liggen op het versterken van de functies recreatie, natuur en landschap, waarbij de bestaande zonering als uitgangspunt wordt genomen. De openbare toegankelijkheid en laagdrempeligheid van het recreatiegebied staan daarbij voorop. Uitgangspunt is om in ieder geval de bezoekersaantallen op hetzelfde niveau als voorgaande jaren te houden (5,6 miljoen bezoekers in 2007), waarbij vooral ook de waardering van de bezoekers een belangrijke rol zal spelen. In 2009 zal verder uitvoering gegeven worden aan de ontwikkelingsvisie voor Spaarnwoude, die in april 2008 is vastgesteld. Om het recreatiegebied ook in de toekomst te kunnen beheeren en onderhouden, is de keuze gemaakt om op beperkte schaal nieuwe voorzieningen toe te laten die op termijn inkomsten kunnen genereren. Voor Haarlem is het handhaven van de groene buffer tussen Amsterdam en Haarlem van groot belang. Er wordt door Haarlemmers veelvuldig gebruik gemaakt van het recreatieschapsgebied: 75,9% van de Haarlemmers weet Spaarnwoude te vinden (Omnibusonderzoek 2006: er is gemeten welke percentage van de ondervraagden in de afgelopen 12 maanden in zijn vrije tijd in Spaarnwoude is geweest). Van alle bezoekers aan Spaarnwoude komt meer dan 22% uit Haarlem. Het maatschappelijk rendement van deze groene buffer voor de Haarlemmers is dan ook groot. In 2009 zal op Haarlems grondgebied aan de Veerplas een permanente horecagelegenheid worden gerealiseerd, met tevens een 72-uurs camping, die als stadscamping voor Haarlem zal fungeren en

die naar verwachting meer jongeren naar de stad zal trekken. Verder zal in 2009 de ontwikkeling van fort Benoorden Spaarndam worden voorbereid en zal de planvorming rondom Wheelerplanet worden begeleid.

Gemeenschappelijke regeling Muziekcentrum Zuid-Kennemerland

In juni 2008 heeft het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Muziekcentrum Zuid-Kennemerland (MZK) besloten dat de de regeling per 1 januari 2009 wordt opgeheven. Dit besluit vloeit voort uit een in 2006 genomen principebesluit tot opheffing ervan. De activiteiten van het MZK zullen onder een andere rechtspersoon worden voortgezet. Op 30 november 2007 stelde het bestuur het Ondernemingsplan voor de verzelfstandigde organisatie vast. Het plan voor de nieuwe onderneming zal worden voorgelegd aan de besturen van de deelnemende gemeenten, zodra de Ondernemingsraad van het MZK daarover een advies heeft uitgebracht.

Met de verzelfstandiging zijn kosten gemeoid. De hoogte hiervan is nog niet bekend, omdat deze ondermeer afhankelijk is van de uitkomsten van de lopende onderhandelingen over de huidige CAO van de werknemers (CAR-UWO). Verschillen tussen de huidige en de toekomstige CAO (CAO kunsteducatie) bepalen mede de kosten van verzelfstandiging.

Noord Hollands Archief

De bijdrage is bestemd voor het beheren en beschikbaar stellen van het gemeentelijke archief. Het Noord-Hollands Archief is hét historisch informatiecentrum voor Noord-Holland, Kennemerland en Haarlem. Een belangrijke doelstelling vormt de samenwerking met andere culturele en cultuur-historische instellingen in Haarlem, naast de samenwerking met de regio, provincie Noord-Holland en het Rijk.

Gemeenschappelijke regeling Belastingen Cocensus

De gemeenten Haarlem en Haarlemmermeer hebben per 1 januari 2007 de uitvoerende taken op het gebied van lokale belastingen samengevoegd en ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling Cocensus. In basis zijn de uit te voeren diensten de heffing van gemeentelijke belastingen en rechten, zoals het verzenden van aanslagbiljetten, behandelen van bezwaaren beroepschriften en de inning van de belastinggelden, inclusief de dwanginvordering en de kwijtschelding. Cocensus voert ook de Wet Waardering Onroerende Zaken uit, zoals het uitvoeren van taxaties, het maken van de WOZ-beschikkingen en het uitvoeren van de bezwaaren beroepsprocedures.

Cocensus heeft een bedrijfsplan opgesteld met daarin de missie, visie, doelstellingen en strategie. Belangrijk element daarvan is de groei-ambitie van Cocensus en het behalen van verdere schaalvoordelen door middel van het aanbieden van soortgelijke of aanvullende diensten aan andere gemeenten en waterschappen. In dat kader speelt voor 2009 een taakuitbreiding in de vorm van heffing en inning van reclamebelasting voor de Haarlemse binnenstad. Daarnaast wordt nog met gemeenten onderhandeld over het overnemen van belastingtaken.

Samenwerking leerplicht RMC

Voor de periode 2008 tot en met 2011 zijn convenanten met scholen en het ministerie van OCW afgesloten om voortijdige schooluitval met 40% te verminderen, dus gemiddeld met 10% per jaar. Hierbij is met name aandachtspunt de overgang van leerlingen van VMBO naar MBO.

Schadeschap Schiphol

Het Schadeschap voorziet in de afwikkeling van Schiphol-gerelateerde schadeclaims. Bedrijven, maar ook burgers, die hinder ondervinden van Schiphol of Schiphol-gerelateerde werkzaamheden kunnen een schadeclaim bij het Schadeschap indienen. Een commissie van

onafhankelijke deskundigen beoordeelt de claims en wijst vergoedingen toe. In de regio Zuid-Kennemerland betroffen de claims vooral geluidsisolatie aan woningen (woningen die buiten het isolatiegebied vallen) en omzettering door de werkzaamheden aan de Zuidtangent. De gemeenschappelijke regeling eindigt in 2009.

Gemeenschappelijke exploitatiemaatschappij (GEM Schalkwijk)

De GEM is opgericht om de planontwikkeling en de integrale gebiedsontwikkeling voor Schalkstad vorm en inhoud te geven binnen de kaders die daarover contractueel zijn vastgelegd tussen de partijen in de realisatieovereenkomst en bijbehorende grondexploitatie. De ING garandeert een sluitende grondexploitatie. De gemeente brengt grond en opstellen in en krijgt daarvoor van de ING een vergoeding. Verder draagt de gemeente niet bij aan de verbonden partij. De kosten van de (gemeentelijke) planontwikkeling worden gedekt vanuit de GEM. De daadwerkelijke ontwikkeling van het vastgoed gebeurt door de als ontwikkelaar optredende ING. Daarin heeft de gemeente geen rol.

City Marketing Haarlem i.o.

De doelstelling van de Stichting City Marketing Haarlem is door promotie en productvorming zowel het zakelijke en toeristische bezoek aan de stad als de bekendheid van Haarlem bij bewoners en bezoekers te vergroten. Het positief uitdragen van de naamsbekendheid van Haarlem is gericht op het behalen van gunstige effecten voor de economie van de stad.

NV SRO

Per 1 januari 2008 heeft Haarlem het beheer, onderhoud en exploitatie van de binnen- en buitensportaccommodaties verzelfstandigd in de vorm van een vennootschap, SRO Kennemerland BV (BISnr 2007 / 194760). Deze vennootschap is direct daarop onderdeel geworden van NV SRO (eigendom van de gemeente Amersfoort), waarbij Haarlem 25% van de aandelen van NV SRO heeft verworven. Het werkpakket van Haarlem voor SRO bestaat uit het beheer, onderhoud en exploitatie van de binnen- en buitensportaccommodaties, zoals gymnastieklokalen, sporthallen, sportvelden etc. Beide gemeenten hebben afgesproken dat Haarlem in 2008 en 2009 het werkpakket voor SRO uitbreidt, zodanig dat het even groot wordt als het werkpakket van Amersfoort. De eerste uitbreiding bestaat naar alle waarschijnlijkheid uit het overdragen van beheer, onderhoud en exploitatie van de zwembaden, gevolgd door onderdelen van het vastgoedbezit van de gemeente. Indien dit gebeurt, verwerft Haarlem per 1 januari 2010 nogmaals 25% van de aandelen van SRO, waarmee beide gemeenten een gelijkwaardig aandeelhouderschap bereiken. Haarlem behoudt op deze wijze het eigendom van de diverse accommodaties, maar laat beheer, onderhoud en exploitatie uitvoeren door een daarin gespecialiseerde organisatie.

Spaarnelands NV

Eind 2004 heeft Haarlem de inzameling van afval en reiniging van de stad verzelfstandigd in Spaarnelands NV. Per 1 juli 2008 heeft Spaarnelands het vuiloverslagstation aan de Jan van Krimpenweg in Haarlem overgenomen van de gemeenschappelijke regeling Afvalverwerking Zuid-Kennemerland. Daarmee heeft Spaarnelands zijn keten van werkzaamheden uitgebreid, waardoor zij een breder pakket van diensten kan aanbieden. Per 1 januari 2009 wil Haarlem de gemeentelijke afdeling Servicebedrijf Haarlem eveneens onderbrengen in Spaarnelands NV. Daarmee ontstaat een groter werkpakket met voldoende samenhang. Voor Spaarnelands is het belangrijk dat er schaalvergroting plaatsvindt. Voor Haarlem betekent dit een verdere bundeling van uitvoerende werkzaamheden bij een daarin gespecialiseerd bedrijf.

Crematorium Haarlem

Crematorium Haarlem is een commanditaire vennootschap met vier deelnemers. Drie deelnemers betreffen zogenoemde stille vennoten, te weten Haarlem Commandite BV (een gemeentelijke BV met 50% aandeel in het risicokapitaal) en twee private partijen (Yarden Holding en Uitvaartverzekering en -verzorging Haarlem e.o.). De beherend vennoot is Crematorium Haarlem BV. De uitvaartbranche maakt landelijk gezien een gestage groei door. Het CBS verwacht voor het jaar 2009 1% meer overledenen dan in het jaar 2008. De stijging gaat door tot en met het jaar 2047 wanneer het aantal overleden ruim 54% hoger ligt dan in 2008. In de gemeente Haarlem neemt het sterftcijfer echter al jaren af (2004: 1542, in 2005: 1449 en in 2006: 1353). Een eenduidige verklaring is hiervoor niet te geven. Gezien de forse stijging van het aantal crematies in het Haarlemse crematorium in de eerste helft van 2008 verwachten wij voor het jaar 2009 dat de exploitatie van het crematorium winstgevend zal zijn. Eventuele winsten zullen eerst worden aangewend voor versterking van het weerstandsvermogen.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Bijna alle gemeenten zijn aandeelhouder in de BNG, doorgaans voor een klein percentage. Haarlem heeft minder dan 1% van de aandelen, waardoor de gemeente niet of nauwelijks zeggenschap heeft. De bank is ooit opgericht om in de specifieke leningbehoefte van gemeenten te kunnen voorzien. De aandelen in de BNG zijn alleen beperkt verhandelbaar binnen de kring van aandeelhouders. Omdat alleen overheden klant kunnen zijn en overheden als zeer kredietwaardig gelden in de bankwereld, beschikt de BNG over een zogenoemde triple-A status. Daardoor kan de bank goedkoop geld aantrekken en dus ook uitlenen. Veel geldleningen van Haarlem zijn aangetrokken bij de BNG.

NUON

Energiebedrijf NUON is voortgekomen uit een reeks fusies en overnames, onder andere het voormalige Gemeentelijk Energiebedrijf van Haarlem. De gemeente is nog steeds aandeelhouder van NUON, maar door al deze fusies en overnames is het belang gedaald tot minder 1% van het totale aandelenkapitaal. Zeggenschap in de onderneming heeft Haarlem daardoor niet of nauwelijks. De aandelen van NUON zijn uitsluitend in handen van overheden en alleen beperkt onderling verhandelbaar. De marktwaarde van de aandelen is volgens analisten veel hoger dan de waarde waartegen de aandelen bij de gemeente in de boeken staan.

3.6.6 Waarom subsidieverlening?

Zoals in het begin van deze paragraaf al is gesteld, kan en wil de gemeente niet alles zelf doen en is zelf doen ook niet altijd de beste manier. Subsidieverlening is dan een gericht instrument voor de gemeente om beleid te (laten) realiseren dat we niet zelf kunnen of willen uitvoeren. Voorbeelden hiervan zijn het exploiteren van een concertgebouw of zwembad.

Ook kan subsidie, en dan met name ontvangen subsidie, bedoeld zijn om iets wat de gemeente al van plan was om te doen, op een hoger ambitieniveau te kunnen uitvoeren. In dit soort gevallen is sprake van cofinanciering. Een goed voorbeeld hiervan is de ontwikkeling van het stationsplein en de bouw van de Schouwburg.

Bij stimuleringsubsidies van rijk of provincie gaat het vaak om beleid dat landelijk of regionaal is bepaald. Dat is bijvoorbeeld het geval bij onderdelen van het milieubeleid, terwijl ook de woningopgave geschiedt op basis van landelijk vastgesteld beleid. Dat betekent dat we dus soms gebonden zijn aan afspraken met anderen en dat daarmee niet zozeer eigen beleid bepalend is. Ook dient de gemeente in zulke gevallen vaak verantwoording af te leggen over de besteding van de ontvangen gelden en over de verrichte prestaties. Dat gaat onder andere

op voor veel van de regelingen in het kader van het Grote Stedenbeleid. In die gevallen is er sprake van een andere sturing dan bij de door de raad zelf vastgestelde doelstellingen.

De verstrekte subsidies zijn uiteenlopend van aard en kunnen variëren van enkele honderden tot miljoenen euro's.

Beleidskader verstrekte subsidies

Sinds 1 januari 1996 kennen we de "Algemene Subsidieverordening gemeente Haarlem" (ASV). Daarmee is de formele basis gelegd voor de invulling van een nieuwe, meer zakelijke, relatie met minder detailbemoeyenis en met erkenning van het feit dat de bedrijfsvoering als een specifiek eigen verantwoordelijkheid van de instelling wordt beschouwd. De laatste wijziging van de ASV is per 1 januari 2007 ingegaan. Bij deze wijziging heeft het accent gelegen op de spelregels zijn waaraan subsidieaanvragen moeten voldoen en welke rechten en plichten een subsidieontvanger heeft.

Subsidieverlening is een gericht instrument voor de gemeente om beleid te (laten) realiseren dat we niet zelf kunnen of willen uitvoeren. De basis voor het toekennen van subsidie is dan ook het gemeentelijk beleid op een bepaald terrein.

In de ASV is aangegeven voor welke prestaties subsidie kan worden aangevraagd. Dat betreft prestaties van instellingen op beleidsterreinen als volkshuisvesting, stads- en dorpsvernieuwing, educatie, sport, recreatie, cultuur, onderwijs, welzijn en internationale samenwerking, gezondheid, zorg & voorzieningen, en sociaal, integratie en veiligheid (o.a. zoals in Grote Steden Beleid III benoemd). Voorwaarde daarbij is wel dat de prestaties waarvoor subsidie wordt gevraagd voldoende in het belang zijn van de Haarlemse gemeenschap.

Voor het merendeel van de aanvragen geldt de ASV. In een enkel geval is voor een bepaald beleidsterrein een specifieke subsidieverordening van kracht. Op grond van de ASV wordt geen subsidie verstrekt voor prestaties gericht op het uitdragen van overtuigingen en denkbeelden van religieuze, levensbeschouwelijke of politieke aard, prestaties die in strijd zijn met de wet en voor prestaties, waarbij wordt gediscrimineerd wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, hetero- of homoseksuele gerichtheid of op welke grond dan ook. De gemeente kan weer wel subsidie verstrekken voor prestaties gericht op specifieke doelgroepen ter opheffing van hun maatschappelijke achterstand.

In de ASV worden de volgende soorten subsidie onderscheiden:

- Investeringsubsidies: een subsidie in de kosten van koop, verbouw of nieuwbouw van een van een gebouw of ander kapitaalgoed
- Budgetsubsidies: een subsidie om een instelling in staat te stellen in een bepaalde periode bepaalde prestaties, van een bepaalde kwaliteit en in een bepaalde kwantiteit, te realiseren.
- Exploitatiesubsidies: een subsidie in periodiek terugkerende kosten van een instelling.
- GSB-subsidies: een subsidie voor prestaties in het kader van het Grote Stedenbeleid III.
- Subsidies à fonds perdu: een subsidie waarbij aan een instelling een vast bedrag wordt verstrekt om bepaalde prestaties te realiseren.

Te ontvangen subsidies

Voor het aantrekken van subsidies van derden heeft Haarlem geen expliciet beleid geformuleerd. Wel zijn er aandachtspunten, die als randvoorwaarden gelden. Zo moet een aan te trekken subsidie passen bij het vastgestelde beleid. Ook gaan we eerst na of de begroting ruimte biedt voor een eigen bijdrage ingeval van cofinanciering. Voorts kijken we of de benodigde inzet van eigen personeel (voldoende capaciteit en kwaliteit beheersorganisatie) kunnen

leveren en of we aan de verantwoordingseisen kunnen voldoen die door de subsidieverstrekker worden gesteld. Met andere woorden wegen de risico's en kosten die zijn gemoeid met de verantwoording in voldoende mate op tegen de extra middelen die worden verkregen? Uiterlijk bij de jaarrekening wordt een overzicht van ontvangen subsidies opgenomen.

Invoering Zaans model

De gemeente Zaanstad heeft haar subsidieverordening ingrijpend verandert. Nadat de subsidieverordening kritisch was bekeken kwam Zaanstad tot de conclusie dat de gemeente niet zo veel financiële risico's loopt bij verstrekking van subsidies tot vijfduizend euro per jaar. In het kader van deregulering is onder andere besloten de verantwoordingsplicht voor deze kleine subsidieontvangers af te schaffen. Er wordt onderzocht of het 'Zaans model' ook bij de gemeente Haarlem ingevoerd kan worden.

Onderzoek relaties met verbonden partijen en grote gesubsidieerde organisatie (213a)

Krachtens de verordening ex artikel 213 a moet het college jaarlijks twee onderzoeken doen naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde bestuur. In dat kader is bij de programmabegroting 2008-2012 besloten dat het college in 2008 onderzoek doet naar de control (sturing en beheersing) van deelnemingen en (grote) gesubsidieerde organisaties.

Sturing en beheersing in relaties met verbonden partijen en grote gesubsidieerde organisaties was en is van groot belang. Recente verzelfstandigingen van SRO, de Stadsbibliotheek en het Frans HalsMuseum en de voorgenomen verzelfstandigingen van het Onderwijs Servicekantoor, de Brandweer en het Service Bedrijf Haarlem betekenen dat het aantal relaties wordt vergroot.

Het op afstand zetten van gemeentelijke taken biedt kansen maar kan ook behoorlijke risico's met zich meebrengen. Het is zaak deze risico's goed te beheersen. Verrassingen op het gebied van de organisatie, realisatie van beleidsdoelstellingen, op bestuurlijk juridisch gebied, op het gebied van de integriteit en financiële en fiscale risico's moeten worden voorkomen.

Van belang bij de afweging welke instrumenten er worden ingezet voor het sturen en beheersen van verbonden partijen en grote gesubsidieerde organisaties is de vraag of de gemeente kiest voor sterke sturing (tide) of meer uitgaat van vertrouwen (loose).

Het project relaties met verbonden partijen en grote gesubsidieerde organisatie beoogt inzicht te geven in de aard en omvang van verbonden partijen en grote gesubsidieerde organisaties en de daarmee samenhangende risico's. Daarnaast is de doelstelling het geven van algemene adviezen over en het beschrijven van de benodigde organisatorische maatregelen en het bewaken van uniformiteit om grip op de verbonden partijen te hebben. Aangesloten wordt bij de governance-aspecten: sturen, beheersen, toezicht houden en verantwoorden. Hiermee wordt gewaarborgd dat de Haarlemse doelstellingen op een doeltreffende (effectieve) en doelmatige (efficiënte) manier worden bereikt en het gemeentelijke bestuur op een juiste manier wordt gefaciliteerd.

3.7 Grond- en vastgoedbeleid

3.7.1 Haarlems Grond- en vastgoedbeleid

Grond is een essentiële factor om stedelijke ontwikkelingen in de stad mogelijk te maken. Grondbeleid bepaalt in grote mate de haalbaarheid en de resultaten van stedelijke ontwikkelingen. Haarlem streeft uitsluitend naar het verkrijgen en of behouden van bezit (inclusief erfpachtbezit) als dit van strategisch belang is voor de gemeente. De keuze van Haarlem voor een ‘ondersteunend en stimulerend grondbeleid met een laag risicoprofiel’ vindt zijn oorsprong in de nota grondbeleid 2006. Deze keuze past in het huidige tijdsgewricht, waarin de rol en regiefunctie van de overheid opnieuw worden gedefinieerd en is tevens ingegeven door de financiële positie van de gemeente Haarlem. Haarlem voert geen actief grondbeleid, waarbij de gemeente voor eigen rekening en risico gronden aankoopt en deze ontwikkelt en aansluitend verkoopt of in erfpacht uitgeeft. In 2010 wordt het huidige grondbeleid herijkt en zonodig aangepast.

Het vastgoed beleid staat in 2009 in het teken van het op orde krijgen van de vastgoed portefeuille, centralisatie en (daardoor) verbeterde sturing (zie ook beleidsveld 5.4 vastgoed, van programma 5). Tot op heden had vastgoedbeleid enkel betrekking op de grondexploitaties, bezit in het kader van stedelijke vernieuwing, verspreid bezit en erfpacht. Met de in januari 2008 besloten centralisatie zal al het gemeentelijk vastgoed op een centraal punt worden geregistreerd en beheerd. Hier zal ook een adequaat onderhoudsprogramma op worden afgestemd. De op dit moment beschikbare financiële middelen zijn hierbij het uitgangspunt. De centralisatie van het vastgoed bezit zal in 2009 gestalte moeten krijgen en op een andere manier worden gerangschikt (zgn. hoofdstukindeling). Ook de bijbehorende reserves zullen worden herschikt. Hierover ontvangt de raad eind 2008 een voorstel.

3.7.2 Prognoses resultaten 2009 e.v. van het Haarlems bezit en de bijbehorende reserves

We gaan nu in op de verwachte prestaties van de verschillende grond- en vastgoed-exploitaties en de gevolgen voor de bijbehorende reserves.

Grondexploitaties

Voor de uitvoering van stedenbouwkundige plannen stelt het gemeentebestuur de kaders vast in de vorm van projectdocumenten, waarin naast het te realiseren programma ook afspraken worden gemaakt over de planning en de financiële gevolgen van de projectuitvoering. De raad stelt het financiële kader voor een gebiedsontwikkeling vast bij opening van een zogenoemde grondexploitatie, waarin geprognosticeerde baten en lasten zijn opgenomen.

De raad stelt jaarlijks de verandering in de boekwaarden van grondexploitaties, de reserve grondexploitaties en de herziene resultaatbepaling vast in het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG). Tot op heden stelde de raad het MPG als onderdeel van de jaarrekening vast. Wij zullen het MPG zo spoedig mogelijk splitsen in een deel waarin we verantwoording afleggen over het gevoerde grondbeleid van het afgelopen jaar (bij de jaarrekening), en de gevolgen van deze resultaten op de toekomstige resultaten van de grondexploitaties (bij kadernota).

Prognose reserve Grondexploitaties

De reserve Grondexploitaties is een algemene risicoreserve ter dekking van risico's uit grondexploitaties. De positieve of negatieve resultaten op grondexploitaties worden aan deze reserve toegevoegd respectievelijk onttrokken. De veranderingen in 2007 hebben per saldo geleid tot een positieve reserve van € 1,8 miljoen per eind 2007. In onderstaande tabel en grafiek is inzichtelijk gemaakt hoe deze reserve zich in de komende jaren naar verwachting zal ontwikkelen.

Omschrijving mutatie (x € 1 miljoen)	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Saldo eind 2007/begin 2008	1.771					
Af: Motie 63/Amerikaweg 1)			-700	-700		
Af: Optimalisatie Spoorzone 2)	- 500	- 500	- 500			
Af: Dotatie algemene reserve 3)	- 500	- 1.000	-1.000			
Bij: Winstneming o.g.v. verkoop Doctershof/Schalkwijk 4)			500			
Bij:Verkoop kavel W.Dreesplants.	1.400					
Bij: opbrengsten afkoop erfpachten 5)	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Saldo eind 2008/begin 2009	2.171					
Liquidatie Grex Ripperdatterrein			4.200			
Schalkwijk 2000+ / Spoorzone 6)				pm		
Saldo eind 2009 e.v.		671	3.171	2.471	2.471	2.471

1) uitgestelde onttrekkingen 2006/7 van € 0,7 miljoen zijn vooralsnog opgevoerd als verplichting voor 2010/ 2011

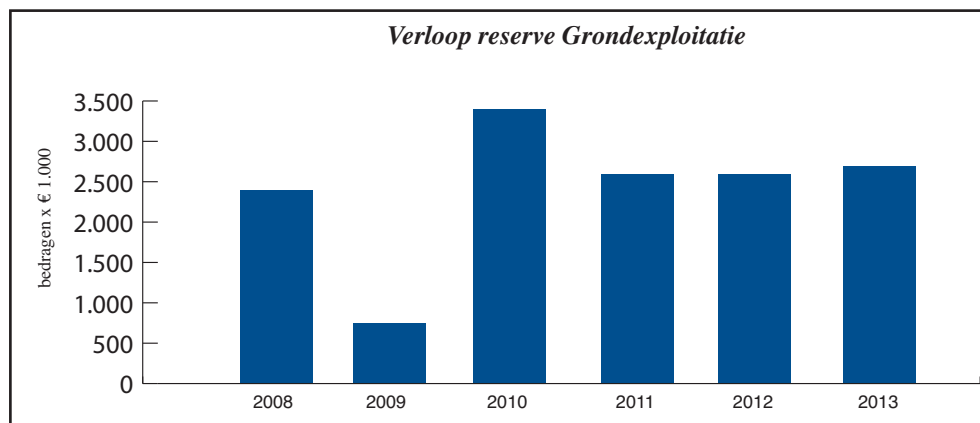
2) conform Coalitieakkoord 2006-2010

3) conform kademota 2005

4) alleen indien tussentijdse winstname (binnen totaal Schalkwijk) is toegestaan

5) wordt opgenomen in de tweede bestuursrapportage 2008. Verwachting is dat dit een toevoeging van circa 2,8 miljoen zal worden.

6) alleen indien tussentijdse winstname (binnen totaal Spoorzone) is toegestaan

Onze conclusie is dat de reserve grondexploitatie zich ontwikkelt naar een gezonder niveau. Terughoudendheid blijft echter aan de orde, omdat er ook in de toekomst risico's zullen optreden waarvoor deze reserve dient te worden aangewend.

Voorziening toekomstige verliezen

Als de raad besluit tot het openen van van een verliesgevende (negatieve) grondexploitatie, wordt direct een voorziening getroffen ter grootte van het verwachte verlies. Deze voorzieningen worden ieder jaar, op basis van het jaarresultaat, bijgesteld. Op grond van wettelijke voorschriften worden deze bedragen vanaf de jaarrekening 2007 niet langer opgenomen als voorziening, maar zichtbaar gemaakt als negatieve post onder de voorraden. Per 31-12-2007 is voor de volgende complexen een voorziening van in totaal € 5,29 miljoen getroffen:

Voorzieningen toekomstige verliezen (bedragen * € 1.000)	2007
Grondexploitatie Raaks	350
Grondexploitatie Funderingsherstel casco stadsdelen	2.100
Voorziening Fietszfabriek (boekwaarde groter dan marktwaarde)	800
Grondexploitatie Badmintonpad (sportgedeelte)	2.040
Totaal	5.290

Bezit stedelijke vernieuwing en verspreid bezit

De exploitatie van bezit in het kader van de stedelijke vernieuwing (het zogenoemde hoofdstuk 2) wordt gefinancierd uit het Fonds Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Exploitatietekorten en overschotten van het overige verspreid bezit (hoofdstuk 3) worden afgerekend met de algemene middelen. Voor enkele specifieke en door de raad besloten kosten is de reserve Vastgoed (ook wel: reserve Boven Boekwaarde) ingesteld. Deze reserve wordt gevoed met de gerealiseerde meeropbrengsten bij verkoop van dit verspreid bezit. Voor 2009 vindt nog een afdracht ten gunste van de algemene middelen plaats ter grootte van € 2 miljoen (conform besluitvorming kadernota 2004).

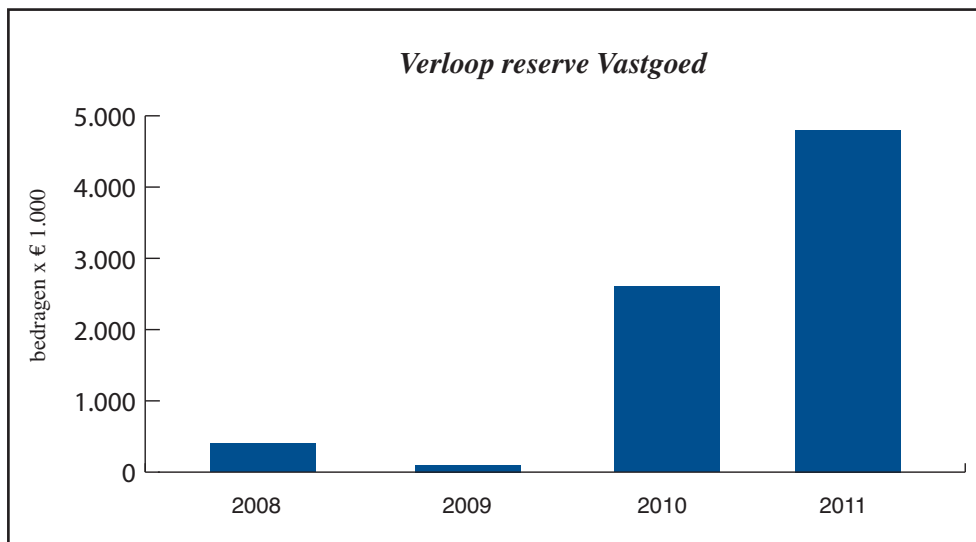
Reserve Vastgoed (Boven Boekwaarde)

De reserve Vastgoed bedroeg eind 2007 € 970.000 met hierop rustend door de gemeenteraad goedgekeurde, verplichtingen en taakstellingen in 2008 en de verdere jaren. Onderstaande tabel geeft de prognose van het verloop van deze reserve Vastgoed (Boven Boekwaarde) weer.

Verloop reserve Vastgoed (x € 1 miljoen)	2008	2009	2010	2011
Saldo begin van het jaar	968	268	136	2.456
Af: onrendabele toppen	-450	-205	-180	-150
Af: uitbreiding onderhoudsreserve/voorziening t.b.v. onderhoud gemeentelijk bezit (1)	-pm	-pm	-pm	-pm
Af: onderhoud gemeentelijk bezit (2)		-152		
Bij: netto verkoopopbrengsten (3)	2.000	2.500	2.500	2.500
Af: afstoten laatste woonwagendstandplaatsen (4)		-pm	-pm	-pm
Af: tijdelijke personele uitbreiding i.v.m. centralisatie	-250	-75		
Saldo voor afdracht aan algemene middelen	2.268	2.336		
Af: naar algemene middelen	-2.000	-2.000		
Saldo per einde van het jaar (5)	268	64	2.456	4.806

Toelichting

- (1) Begroting en dekking van het benodigde onderhoudsbudget voor het gemeentelijk vastgoed (hoofdstukken 2 e.v.) zal betrokken worden in de nota over de herinrichting van de vastgoedhoofdstukken. Wat in ieder geval nodig is, is een totale inventarisatie van de onderhoudsbehoefte van al het gemeentelijk bezit.
- (2) Op basis van de beschikbare onderhoudsplanning blijkt dat er in 2009 € 152.000 extra (t.o.v. de raming 2008) benodigd is.
- (3) De verkoopopbrengst is afhankelijk van het tempo van leegkomen van verspreid bezit en de beschikbare makelaarscapaciteit om dit te verkopen. Vooralsnog is uitgegaan van € 2,5 miljoen netto-opbrengst per jaar.
- (4) De gemeente is eigenaar van enkele tijdelijke woonwagendstandplaatsen. Verplaatsing naar een definitieve locatie en de overdracht aan één of meerdere woningbouwcorporaties, zoals destijds afgesproken, zal kosten met zich meebrengen.
- (5) Bij de behandeling van de kadernota 2007 is motie 81 aangenomen waarin is aangegeven dat na afdracht van de totaal € 10 miljoen, verspreid over 5 jaar (2005 – 2009) uit deze reserve, alternatieve aanwending van de verkoopopbrengsten boven boekwaarde aan de raad dienen te worden voorgelegd. Aanvullende mutaties 2008 legt het college in de tweede bestuursrapportage aan de raad voor.

Conclusie is reserve Vastgoed dit en het komend jaar onder druk staat. Daarnaast dient in het komend jaar gewerkt te worden aan een totaalinzicht in de onderhoudslasten voor de komende jaren. Dit inzicht, vast te leggen in een door de raad vast te stellen Beheerplan Onderhoud Gemeentelijke Bezit (zie punt 1) van de toelichting hiervoor), is nodig om voldoende onderhoudsgelden te kunnen reserveren om het eigen bezit sober en doelmatig te onderhouden. Ook de dekking van het onderhoud, namelijk met huurinkomsten en verkoopopbrengsten, zal in dit beheerplan aan de orde komen.

Erfpacht

Op dit moment heeft de gemeente nog ongeveer 400 erfpachtrelaties. Doelen van de uitgifte van gronden in erfpacht zijn:

- Behoud van toekomstige waardeinstijging van de grond voor de gemeenschap;
- Behoud van toekomstige beschikking en sturing;
- Behoud van een (door indexering en waardebeoordeling bij het verstrijken van tijdvakken) relevante gemeentelijke inkomstenbron¹.

Reserve Erfpachtgronden

Deze reserve bedroeg eind 2007 € 304.000. Dit is de maximale stand conform de beheerverordening Grond en Gebouwenexploitatie (10% van de boekwaarde van de in erfpacht uitgegeven gronden). Eventuele hogere opbrengsten komen conform deze verordening ten goede aan de reserve grondexploitatie.

Het belangrijkste effect van de vaststelling van het nieuwe beleid inzake grondwaardebepaling in 2007 is dat veel erfpachters gebruik maken van hun recht om het erfpacht om te zetten (af te kopen). De opbrengsten komen via de reserve erfpacht ten gunste aan de reserve grondexploitatie.

3.7.3 Weerstandsvermogen vastgoedexploitaties

Het weerstandsvermogen is de confrontatie tussen enerzijds wat we hebben en anderzijds wat nodig is om verliezen en risico's uit hoofde van vastgoedexploitaties af te dekken. Het gaat dan niet alleen om de reserves, maar ook om de getroffen voorzieningen voor (mogelijke) toekomstige verliezen. In de paragraaf weerstandsvermogen in deze begroting en risico's zijn we daar op ingegaan.

¹ Nota grondbeleid Haarlem 2006

3.7.4 Effecten nieuwe Grondexploitatiewet

Per 1 juli 2008 is de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening van kracht. Onderdeel hiervan is de nieuwe Grondexploitatiewet, die de gemeente ruimere bevoegdheden geeft om kosten van herinrichting van de openbare ruimte, aanleg van infrastructuur, maar ook van planschades te verhalen op alle eigenaren in een gebied. De eisen die deze wet echter aan gemeenten stellen kunnen ingrijpende consequenties hebben. Niemand (VROM, VNG, noch de gemeenten) kan op dit moment overzien hoe ingrijpend.

Om een gevoel te krijgen bij de gevolgen voor de ambtelijke inzet in Haarlem en de mate waarin deze kunnen worden gedekt door extra inkomsten, zal via een afzonderlijke nota een pilotproject worden gestart.

3.8 Wet maatschappelijke ondersteuning

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is sinds 1 januari 2007 van kracht. De Wmo bundelt een aantal bestaande wetten en regelingen op het gebied van zorg, welzijn en wonen. Daarnaast zijn de hulp bij het huishouden en enkele subsidieregelingen vanuit de Algemene wet bijzondere ziektekosten overgeheveld naar de gemeente. In de komende jaren zullen nog meer taken ondergebracht worden in de Wmo en dus de verantwoordelijkheid van de gemeente worden.

Daarmee breekt de volgende fase van de invoering van de Wmo aan en daarin staat de Wmo als een brede participatiewet centraal. De essentie daarvan is dat iedere burger moet kunnen meedoen aan de samenleving, ongeacht psychische, sociale, lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Meedoen is een breed begrip, dat uiteen loopt van het hebben van werk of het volgen van een opleiding tot het actief zijn in de buurt of het (meer dan gebruikelijk) zorgen voor een naaste. De Wmo neemt de eigen kracht en zelfredzaamheid van burgers als uitgangspunt. Tegelijkertijd is het voor meedoen aan de samenleving belangrijk dat mensen zich betrokken voelen bij elkaar. In eerste instantie zijn mensen zelf verantwoordelijk voor de organisatie van hun eigen ondersteuning. De overheid draagt zorg voor de ondersteuning van mensen die dat niet zelfstandig kunnen. Die ondersteuning kan nodig zijn op verschillende levensgebieden, zoals gezondheid, wonen, inkomen en mobiliteit.

Op elk van de genoemde levensgebieden kan de gemeente een rol spelen die de participatie van burgers bevordert. Deze rol is te herleiden naar programma's en daarbinnen naar beleidsvelden, zoals die in deze programmabegroting staan. Dat betekent dat de Wmo als brede participatiewet op verschillende plekken in de begroting terugkomt. Het meest duidelijk geldt dat voor de programma's 3 Zorgzame samenleving en 4 Maatschappelijke ontwikkeling. Maar voorwaardelijk voor meedoen aan de samenleving zijn bijvoorbeeld ook de programma's 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling (woonvoorzieningen voor ouderen, dak- en thuislozen en andere kwetsbare groepen), 7 Werk en inkomen (toeleiding naar werk; voldoende besteedbaar inkomen) en 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving (ruimte voor ontmoeting; fysieke toegankelijkheid). Deze presentatie sluit aan bij de Haarlemse situatie en wijkt daarmee af van de prestatievelden zoals die in de Wmo staan. Wel kan deze presentatie altijd worden herleid naar de wettelijke prestatievelden.

De Wmo verplicht ons om tenminste elke vier jaar in een beleidsplan aan te geven, welke doelstellingen we nastreven waar het gaat om 'meedoen' en welke maatregelen we treffen voor de (maatschappelijke) ondersteuning die daarbij nodig is. Daarvoor zijn de budgetten van de oude regelingen die nu onderdeel zijn van de Wmo gebundeld, maar niet toegenomen. Het gaat erom bestaande gemeentelijke budgetten op een andere manier in te zetten. In het beleidsplan geven we onze visie weer op de maatschappelijke ondersteuning die nodig is om 'meedoen' mogelijk te maken, in het licht van veranderingen in de maatschappij en veranderende individuele behoeften van burgers. De nadruk ligt daarbij op meer integraal beleid en het versterken van de sociale verbanden tussen mensen, met het wijkniveau als aangrijpingspunt. Door gemeentelijke budgetten bijvoorbeeld meer in te zetten voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers, kunnen kosten van individuele en collectieve voorzienin-

gen (zoals huishoudelijke hulp, vraagafhankelijk openbaar vervoer) beheersbaar blijven. Dit kan ook bereikt worden door bijvoorbeeld in het gemeentelijk beleid ten aanzien van wonen, economie of de openbare ruimte meer rekening te houden met de behoeften van mensen die beperkt zijn in hun zelfredzaamheid. Bovendien is de gemeente niet de enige financier van maatschappelijke ondersteuning. Ook woningcorporaties, zorginstellingen en bedrijven spelen hierin een rol. Vanuit haar visie op maatschappelijke ondersteuning zal de gemeente met deze partners samenwerken en hen vragen een bijdrage te leveren.

De veranderingen die we met de Wmo willen bereiken vragen om een meerjarige, stapsgewijze uitwerking. Dat vraagt eenmalige investeringen om die veranderingen mogelijk te maken, bijvoorbeeld voor pilots en behoeftepeilingen. Over structurele financiële effecten valt pas een besluit na een beleidsmatige uitwerking van de verschillende veranderopgaven. De € 350.000 die de raad bij de kadernota 2008 beschikbaar heeft gesteld voor verhoging van het budget voor welzijnswerk kan gedeeltelijk ingezet worden om de veranderopgave mogelijk te maken; in de eerste jaren vooral voor eenmalige kosten, in de jaren daarna ook voor structurele kosten. Daarmee zorgen we ervoor dat de financiële risico's onder controle blijven.

Ten tijde van het opstellen van deze programmabegroting (zomer 2008) heeft de raad het meerjarig beleidsplan voor maatschappelijke ondersteuning nog niet vastgesteld. De doelstellingen die daarin zullen worden genoemd ('wat willen we bereiken?') en de maatregelen die we daarvoor inzetten ('wat gaan we ervoor doen?') zijn om die reden nog niet in de programmabegroting 2009 opgenomen. Met ingang van de programmabegroting 2010 kan dit wel worden gerealiseerd. Vanaf dat moment zal planning en verantwoording van de uitvoering van het beleidsplan voor maatschappelijke ondersteuning via de planning- en controlcyclus plaatsvinden.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning					
	2009	2010	2011	2012	2013
Beschikbaar budget					
Vergoeding via de algemene uitkering Wmo - Huishoudelijke hulp	-14.266 v	-15.621 v	-15.911 v	-16.201 v	-16.491 v
Vergoeding via de algemene uitkering voormalige Awbz subsidies	-869 v	-869 v	-869 v	-869 v	-869 v
Beschikbaar voor programmteam Wmo individuele voorzieningen (excl overhead)	-1.233 v	-1.233 v	-1.233 v	-1.233 v	-1.233 v
Beschikbaar voor individuele voorzieningen (voormalig Wvg)	-8.626 v	-8.526 v	-8.426 v	-8.376 v	-8.376 v
Totaal beschikbaar budget	-24.994 v	-26.249 v	-26.439 v	-26.679 v	-26.969 v
Geraamde kosten (netto)					
<u>Lasten</u>					
Huishoudelijke hulp zorg in natura	11.584 n	12.718 n	13.100 n	13.493 n	13.897 n
Huishoudelijke hulp persoonsgebonden budget	2.307 n	2.900 n	2.987 n	3.077 n	3.169 n
Loket	99 n	99 n	99 n	99 n	99 n
Sociale Verzekerings Bank (svb)	71 n	71 n	71 n	71 n	71 n
Eenmalig svb	0 v	0 v	0 v	0 v	0 v
Centraal Administratie Kantoor (CAK)	143 n	143 n	143 n	143 n	143 n
Wmo-raad	40 n	40 n	40 n	40 n	40 n
Individuele voorzieningen (voormalig Wvg)	8.500 n	8.500 n	8.500 n	8.500 n	8.500 n
Formatie programmteam Wmo individuele voorzieningen (excl overhead)	1.233 n	1.233 n	1.233 n	1.233 n	1.233 n
Formatie programmteam Wmo 7,68 fte (reorganisatie besluit 2007)	460 n	460 n	460 n	460 n	460 n
Diverse subsidies	869 n	869 n	869 n	869 n	869 n
Proceskosten programma bureau	20 n	20 n	20 n	20 n	20 n
Salarissen programmabureau	331 n	331 n	331 n	331 n	331 n
<u>Baten</u>					
Eigen bijdragen	-1.576 v	-1.623 v	-1.672 v	-1.722 v	-1.774 v
Leges Gehandicapten Parkeer Kaart (gpk)	-73 v	-73 v	-73 v	-73 v	-73 v
Opbrengst dure woningaanpassingen					
Totaal netto geraamde kosten	24.008 n	25.687 n	26.107 n	26.540 n	26.985 n
<u>Nog niet verwerkt in de begroting (besluitvorming door de raad volgt)</u>					
Vernieuwingsexperiment (Wmo huishoudelijke hulp)	300 n	200 n			
Uitvoeringsorganisatie Wmo	686 n	361 n	332 n	139 n	
Vershil tussen beschikbaar budget en geraamde kosten	0	0	0	0	16 n

Deel 4

Besluit

Besluit

De Raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders;

Besluit:

1. de programmabegroting 2009 – 2013 vast te stellen met inbegrip van de volgende onderwerpen:
 - a. met ingang van 2009 wordt één tranche van € 700.000 uit het coalitieakkoord omgezet van exploitatiebudget voor achterstallig onderhoud in dekking van kapitaallasten van in het Investeringsplan opgenomen investeringen in achterstallig onderhoud;
 - b. de kosten voor de uitvoering van het actieplan Haarlem klimaatneutraal (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de materiële budgetten van de afdeling Milieu (€ 125.000) en de algemene middelen (€ 75.000);
 - c. de kosten voor uitbreiding en behoud van gemeentelijke monumenten (€ 200.000) komen in 2009 ten laste van de algemene middelen;
 - d. in 2009 wordt € 2,1 miljoen toegevoegd aan een (nog in te stellen) voorziening ter gedeeltelijke compensatie van het vanaf 2010 wegvallen van inkomsten als gevolg van het vervallen van de precariobelasting.
2. het financieel meerjarenbeeld zoals opgenomen in paragraaf 1.5 te bevestigen, met inbegrip van de voorgenomen besteding van de middelen voor nieuw beleid 2010 (€ 75.000 Haarlem klimaatneutraal en € 425.000 monumenten).

Gedaan in de vergadering van 6 november 2008.

De griffier,

De voorzitter,

Deel 5

Bijlagen

5.1 Samenvattend overzicht lasten, baten en saldi per programma, beleidsveld en product (incl. mutaties met reserves en analyse)

Inleiding

In de bijlage wordt de begroting 2009 per programma vergeleken met de gewijzigde begroting 2008. Ingegaan wordt op de belangrijkste verschuivingen binnen het programma.

De programmabegroting 2009 ten opzichte van de programmabegroting 2008

De verschillen tussen deze twee begrotingen worden door de volgende factoren verklaard:

A. Technische wijzigingen

1. Loon en prijsstijgingen
2. De verzelfstandigingen
3. De overhead
4. Verschuivingen tussen producten, beleidsvelden en programma's
5. Budgettaire neutrale wijzigingen van de Brede Doel Uitkeringen en andere bijdragen van derden

A1 Loon en prijsstijgingen

De effecten van reguliere de loon en prijsstijgingen worden niet nader toegelicht. Zie paragraaf 1.4 van deze begroting.

A2 De verzelfstandigingen

In 2008 is besloten tot de verzelfstandiging van de Stadsbibliotheek, het Frans Halsmuseum, de Brandweer en de afdeling Sport en Recreatie. Daarnaast ligt er een principebesluit tot verzelfstandiging van het Servicebedrijf Haarlem. De budgetten van de verzelfstandigde organisaties zijn uit de begroting van de gemeente Haarlem ontvlochten en eventueel als bijdrage of subsidie in de begroting opgenomen. Daarnaast leiden de verzelfstandigingen tot een verschuiving in de overhead van de gemeente Haarlem. Zie verder onder A3.

A3 De overhead

De overhead van de gemeente Haarlem wordt via verdeelsleutels aan producten toegerekend. De verdeelsleutel van de centrale en decentrale overheadkosten is formatieplaatsen, die van huisvestingskosten werkplekken en de verdeelsleutel van de kosten van ICT is het aantal aansluitingen.

De totale kosten van de overhead zijn ten opzichte van 2008 verlaagd met € 770.000. Dit is het gevolg van formatiereductie en lagere materiële kosten. De toegerekende kosten per formatieplaats, werkplek en aansluiting liggen in 2009 daarentegen hoger dan in 2008. Dit is het gevolg van de verzelfstandigingen.

De kosten van overhead bestaan voor een heel groot gedeelte uit vaste kosten. Deze kosten kennen in tegenstelling tot variabele kosten geen (lineaire of proportionele) relatie met de omvang van de organisatie. Voorbeelden hiervan zijn de kosten van het systeem van de gemeentelijke basisadministratie (GBA) of de directie. Dit betekent dat de overblijvende kosten van overhead over minder formatieplaatsen, werkplekken en aansluitingen verdeeld moet worden.

Ook kan het aantal directe formatieplaatsen dat aan een product wordt toegerekend per jaar wijzigen. Dit heeft ook tot gevolg dat de toegerekende overhead hoger of lager wordt.

De conclusies uit het benchmarkonderzoek naar de overhead in Haarlem (zie paragraaf 1.6) zal overigens leiden tot een verdere inkrimping van de (kosten van de) overhead in Haarlem.

A4 Verschuivingen tussen producten, beleidsvelden en programma's

Zoals eerder gezegd is met ingang van de begroting 2008 sprake van centralisatie van de administratie en een gewijzigde programma, beleidsveld en productindeling. Die omzetting van ruim 7.000 regels, waarbij ook sprake is geweest van samenvoegingen, is in de daaropvolgende maanden verfijnd, verduidelijkt en versimpeld. Daarbij zijn de budgetten uiteindelijk terecht gekomen op het juiste product, beleidsveld en incidenteel programma. Daarmee is voor de hoofdafdelingen een helder inzicht verkregen in de hen ter beschikking staande budgetten.

A5 Budgettair neutrale wijzigingen van de Brede Doel Uitkeringen en andere bijdragen van derden

De hoogte van de Brede Doel Uitkeringen en andere bijdragen van het derden (Rijk, Provincie) wijzigen jaarlijks. Het betreft hier zogenaamde budgettair neutrale wijzigingen, wat betekent dat zowel de lasten als de baten voor een zelfde bedrag toe of afnemen.

B. Inhoudelijke wijzigingen

Behalve door bovenstaande factoren zijn tussen 2008 en 2009 ook verschuivingen opgetreden met een inhoudelijke achtergrond. Per programma worden de belangrijkste inhoudelijke wijzigingen met name genoemd.

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
Baten, lasten en saldi zijn exclusief mutaties reserves. Mutaties in de reserves zijn opgenomen onder het totaal van alle programma's				
1	Burger en bestuur			
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking			
01.01.01	Gemeenteraad	Lasten	2.030	2.045
		Baten	-26	-26
		Saldo	2.004	2.019
01.01.02	College van burgemeester en wethouders	Lasten	1.663	1.490
		Baten	-6	-6
		Saldo	1.657	1.484
01.01.03	Bestuursondersteuning	Lasten	3.594	3.927
		Baten		
		Saldo	3.594	3.927
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	7.288	7.462
		Baten	-32	-32
		Saldo	7.256	7.430
1.2	Communicatie, participatie en inspraak			
01.02.01	Communicatie, participatie en inspraak	Lasten	92	92
		Baten		
		Saldo	92	92
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	92	92
		Baten		
		Saldo	92	92
1.3	Dienstverlening			
01.03.01	Burgeraangelegenheden	Lasten	3.798	6.553
		Baten	-2.425	-2.813
		Saldo	1.373	3.739
01.03.02	Klantencontactcentrum	Lasten	5.066	2.309
		Baten	-669	-282
		Saldo	4.397	2.027
01.03.03	Verkiezingen	Lasten	151	131
		Baten		
		Saldo	151	131
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	9.015	8.993
		Baten	-3.094	-3.096
		Saldo	5.921	5.897
	Totaal programma 1 Burger en bestuur	Lasten	16.395	16.546
		Baten	-3.126	-3.128
		Saldo	8.672	13.419
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving			
2.1	Sociale veiligheid			
02.01.01	Sociale veiligheid	Lasten	2.539	2.316
		Baten	-1.632	-1.625
		Saldo	907	691
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	2.539	2.316
		Baten	-1.632	-1.625
		Saldo	907	691

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

1	Burger en bestuur		
1.1	Gemeentelijk bestuur en samenwerking		
01.01.01	Gemeenteraad		
01.01.02	College van burgemeester en wethouders		
01.01.03	Bestuursondersteuning		
	Saldo beleidsveld 2008	7.256	n
	Saldo beleidsveld 2009	7.430	n
	Te analyseren verschil	174	n
Lasten	A 1. Loon en prijsstijgingen	380	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	390	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	-600	v
	Overige verschillen	4	n
		174	n
1.2	Communicatie, participatie en inspraak		
01.02.01	Communicatie, participatie en inspraak		
	Saldo beleidsveld 2008	92	n
	Saldo beleidsveld 2009	92	n
	Te analyseren verschil	0	n
1.3	Dienstverlening		
01.03.01	Burgeraangelegenheden		
01.03.02	Klantencontactcentrum		
01.03.03	Verkiezingen		
	Saldo beleidsveld 2008	5.921	n
	Saldo beleidsveld 2009	5.897	n
	Te analyseren verschil	-24	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead (inclusief € 2 ton extra externe inhuur balie)	445	n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	-584	v
Lasten	Kapitaallasten	57	n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	584	n
Baten	Leges inkomsten door toename dienstverlening	-400	v
	Overige verschillen	-126	v
		-24	v
2	Veiligheid, vergunningen en handhaving		
2.1	Sociale veiligheid		
02.01.01	Sociale veiligheid		
	Saldo beleidsveld 2008	907	n
	Saldo beleidsveld 2009	691	n
	Te analyseren verschil	-216	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	-50	v
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	-150	v
	Overige verschillen	-16	v
		-216	v

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2007	bedragen x € 1.000	
			Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
2.2	<i>Fysieke veiligheid</i>			
02.02.01	Fysieke veiligheid	Lasten	208	758
		Baten		-73
		Saldo	208	685
02.02.02	Brandweer en rampenbestrijding	Lasten	13.318	13.444
		Baten	-1.416	-642
		Saldo	11.902	12.801
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	13.526	14.202
		Baten	-1.416	-715
		Saldo	12.110	13.487
2.3	<i>Integrale vergunningverlening en handhaving</i>			
02.03.01	Vergunningen	Lasten	5.849	6.302
		Baten	-5.873	-5.865
		Saldo	-24	437
02.03.02	Handhaving en toezicht	Lasten	9.448	10.800
		Baten	-666	-766
		Saldo	8.782	10.034
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	15.296	17.102
		Baten	-6.539	-6.631
		Saldo	8.758	10.471
	<i>Totaal programma 2Veiligheid, vergunninge en handhaving</i>	Lasten	31.361	33.620
		Baten	-9.586	-8.970
		Saldo	12.122	24.649
3	<i>Zorgzame samenleving</i>			
3.1	<i>Openbare gezondheidszorg</i>			
03.01.01	Volksgezondheid en bijdrage HDK	Lasten	10.956	9.807
		Baten	-5.908	-5.365
		Saldo	5.047	4.442
03.01.02	Ambulancehulpverlening	Lasten		
		Baten		
		Saldo		
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	10.956	9.807
		Baten	-5.908	-5.365
		Saldo	5.047	4.442
3.2	<i>Maatschappelijke opvang</i>			
03.02.01	Maatschappelijke ondersteuning	Lasten	1.599	1.576
		Baten	-18	-19
		Saldo	1.580	1.557
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.599	1.576
		Baten	-18	-19
		Saldo	1.580	1.557

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

2.2	<i>Fysieke veiligheid</i>		
02.02.01	Fysieke veiligheid		
02.02.02	Brandweer en rampenbestrijding		
	Saldo beleidsveld 2008	12.110	n
	Saldo beleidsveld 2009	13.487	n
	Te analyseren verschil	1.377	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	160	n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Verzelfstandigingen : Ontvlechting brandweer	126	n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	45	n
Lasten	Drugsbeleid berap 2008-1	85	n
Lasten	Externe veiligheid	73	n
Lasten	Motie "Boeven uit Haarlem"	50	n
Lasten	Optimaliseren Crisis en rampenbestrijding	138	n
Baten	A 2. Verzelfstandigingen : Ontvlechting brandweer	773	n
Baten	Externe veiligheid	-73	v
		1.377	n
2.3	<i>Integrale vergunningverlening en handhaving</i>		
02.03.01	Vergunningen		
02.03.02	Handhaving en toezicht		
	Saldo beleidsveld 2008	8.758	n
	Saldo beleidsveld 2009	10.471	n
	Te analyseren verschil	1.714	n
Lasten	A 1. Loon en prijsstijgingen	61	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	1.980	n
Lasten	2 fte bouwvergunningen	-120	v
Lasten	Inhaalslag digitalisering bouwarchief	-215	v
Baten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	195	n
Baten	Marktgeden berap 2008 1	-148	v
Baten	Prijscorrectie opbrengsten bouwleges	-60	v
Baten	Legesopbrengsten markten en kermissen	21	n
		1.714	n
3	<i>Zorgzame samenleving</i>		
3.1	<i>Openbare gezondheidszorg</i>		
03.01.01	Volksgesondheid en bijdrage HDK		
03.01.02	Ambulancehulpverlening		
	Saldo beleidsveld 2008	5.047	n
	Saldo beleidsveld 2009	4.442	n
	Te analyseren verschil	-605	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	400	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	3.000	n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	-4.600	v
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	600	n
	Overige verschillen	-5	v
		-605	v
3.2	<i>Maatschappelijke opvang</i>		
03.02.01	Maatschappelijke ondersteuning		
	Saldo beleidsveld 2008	1.580	n
	Saldo beleidsveld 2009	1.557	n
	Te analyseren verschil	-23	v
	Overige verschillen	-23	v
		-23	v

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000		
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd	2009
3.3	<i>Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten</i>				
03.03.01	WMO voorzieningen	Lasten	24.589	26.713	
		Baten	-1.613	-1.649	
		Saldo	22.976	25.064	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>				
		Lasten	24.589	26.713	
		Baten	-1.613	-1.649	
		Saldo	22.976	25.064	
Totaal programma 3 Zorgzame samenleving					
		Lasten	37.144	38.096	
		Baten	-7.540	-7.032	
		Saldo	29.056	29.604	
4	Maatschappelijke ontwikkeling				
4.1	<i>Jeugd en onderwijs</i>				
04.01.01	Basisonderwijs	Lasten	3.713	5.499	
		Baten	-9	-17	
		Saldo	3.704	5.482	
04.01.02	Speciaal onderwijs	Lasten	2.548	1.471	
		Baten	-80	-80	
		Saldo	2.468	1.391	
04.01.03	Voortgezet onderwijs	Lasten	2.288	1.972	
		Baten	-179		
		Saldo	2.109	1.972	
04.01.04	Bijzonder onderwijs	Lasten	5.081	6.746	
		Baten	-213	-29	
		Saldo	4.869	6.717	
04.01.05	Procesondersteunende voorzieningen	Lasten	7.198	7.493	
		Baten	-4.162	-4.597	
		Saldo	3.036	2.896	
04.01.06	Beleidsadvisering onderwijs	Lasten	861	622	
		Baten	-321		
		Saldo	540	622	
04.01.07	Bestuurscommissie Openbaar Onderwijs	Lasten	39.124		
		Baten	-39.032		
		Saldo	92		
04.01.08	Jeugd- en jongerenbeleid	Lasten	1.127	6.973	
		Baten	-202	-3.295	
		Saldo	924	3.677	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>				
		Lasten	61.940	30.775	
		Baten	-44.198	-8.018	
		Saldo	17.742	22.757	
4.2	<i>Sport</i>				
04.02.01	Sportaccommodaties	Lasten	11.984	10.406	
		Baten	-3.369	-1.992	
		Saldo	8.616	8.413	
04.02.02	Sport	Lasten	803	1.144	
		Baten			
		Saldo	803	1.144	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>				
		Lasten	12.787	11.550	
		Baten	-3.369	-1.992	
		Saldo	9.419	9.558	

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

3.3	<i>Zorg en voorzieningen ouderen en gehandicapten</i>		
03.03.01	WMO voorzieningen		
	Saldo beleidsveld 2008		22.976 n
	Saldo beleidsveld 2009		25.064 n
	Te analyseren verschil		2.088 n
Lasten	WMO (vlg berap 2008-1)		2.124 n
	Overige verschillen		-36 v
			2.088 n
4	<i>Maatschappelijke ontwikkeling</i>		
4.1	<i>Jeugd en onderwijs</i>		
04.01.01	Basisonderwijs		
04.01.02	Speciaal onderwijs		
04.01.03	Voortgezet onderwijs		
04.01.04	Bijzonder onderwijs		
04.01.05	Procesondersteunende voorzieningen		
04.01.06	Beleidsadviesing onderwijs		
04.01.07	Bestuurscommissie Openbaar Onderwijs		
04.01.08	Jeugd- en jongerenbeleid		
	Saldo beleidsveld 2008		17.742 n
	Saldo beleidsveld 2009		22.757 n
	Te analyseren verschil		5.015 n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Bruidschatregeling Onderwijs Service Kantoor		895 n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Frictiekosten Onderwijs Service Kantoor		548 n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Openbaar Primair Onderwijs		-39.032 v
Lasten	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs		1.488 n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead		-700 v
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's		819 n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's welzijnswerk		1.790 n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.) o.m. Jeugd en gezin		2.612 n
Lasten	Brede School		511 n
Lasten	Combinatiefunctie (algemene uitkering)		185 n
Baten	A 2. Verzelfstandigingen : Openbaar Primair Onderwijs		39.032 n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.) o.m. Jeugd en gezin		-2.612 v
Baten	Brede School		-311 v
Baten	Kapitaallasten Coornhert		180 n
Baten	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs		-390 v
			5.015 n
4.2	<i>Sport</i>		
04.02.01	Sportaccommodaties		
04.02.02	Sport		
	Saldo beleidsveld 2008		9.419 n
	Saldo beleidsveld 2009		9.558 n
	Te analyseren verschil		139 n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Sport, Recreatie, Onderwijs (SRO BV Kennemerland)		-1.578 v
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's		341 n
Baten	A 2. Verzelfstandigingen : Sport, Recreatie, Onderwijs (SRO BV Kennemerland)		1.376 n
			139 n

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000	
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd
4.3	<i>Welzijn</i>			
04.03.01	Welzijnswerk	Lasten	9.160	7.370
		Baten	-1.230	-1.683
		Saldo	7.930	5.687
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	9.160	7.370
		Baten	-1.230	-1.683
		Saldo	7.930	5.687
4.4	<i>Integratie, inburgering en volwasseneneducatie</i>			
04.04.01	Inburgering en integratie	Lasten	9.869	8.514
		Baten	-8.806	-7.782
		Saldo	1.063	731
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	9.869	8.514
		Baten	-8.806	-7.782
		Saldo	1.063	731
Totaal programma 4 Maatschappelijke ontwikkeling		Lasten	93.757	58.209
		Baten	-57.603	-19.475
		Saldo	23.444	38.733
5	<i>Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling</i>			
5.1	<i>Wijken / Stedelijke vernieuwing</i>			
05.01.01	Wijken / Stedelijke vernieuwing	Lasten		
		Baten		
		Saldo		
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten		
		Baten		
		Saldo		
5.2	<i>Wonen</i>			
05.02.01	Wonen	Lasten	3.984	5.061
		Baten	-3.042	-3.909
		Saldo	942	1.152
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	3.984	5.061
		Baten	-3.042	-3.909
		Saldo	942	1.152
5.3	<i>Ruimtelijke ontwikkeling</i>			
05.03.01	Ruimtelijke plannen	Lasten	2.538	2.993
		Baten	-46	
		Saldo	2.492	2.993
05.03.02	Regio- en stedelijke visies	Lasten	1.163	1.061
		Baten	-790	-780
		Saldo	373	281
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	3.700	4.054
		Baten	-836	-780
		Saldo	2.864	3.274

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

4.3	<i>Welzijn</i>		
04.03.01	Welzijnswerk		
	Saldo beleidsveld 2008		7.930 n
	Saldo beleidsveld 2009		5.687 n
	Te analyseren verschil		-2.243 v
	Lasten		293 n
	Lasten		-2.122 v
	Baten		-452 v
	Overige verschillen		38 n
			-2.243 v
4.4	<i>Integratie, inburgering en volwasseneneducatie</i>		
04.04.01	Inburgering en integratie		
	Saldo beleidsveld 2008		1.063 n
	Saldo beleidsveld 2009		731 n
	Te analyseren verschil		-332 v
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's		-319 v
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		-1.024 v
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		1.024 n
	Overige verschillen		-13 v
			-332 v
5	<i>Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling</i>		
5.1	<i>Wijken / Stedelijke vernieuwing</i>		
05.01.01	Wijken / Stedelijke vernieuwing		
	Saldo beleidsveld 2008		v
	Saldo beleidsveld 2009		v
	Te analyseren verschil		v
5.2	<i>Wonen</i>		
05.02.01	Wonen		
	Saldo beleidsveld 2008		942 n
	Saldo beleidsveld 2009		1.152 n
	Te analyseren verschil		211 n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead		190 n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		948 n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		-900 v
	Overige verschillen		-27 v
			211 n
5.3	<i>Ruimtelijke ontwikkeling</i>		
05.03.01	Ruimtelijke plannen		
05.03.02	Regio- en stedelijke visies		
	Saldo beleidsveld 2008		2.864 n
	Saldo beleidsveld 2009		3.274 n
	Te analyseren verschil		409 n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead		536 n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's		-209 v
Lasten	Kapitaallasten		75 n
Baten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's		50 n
	Overige verschillen		-43 v
			409 n

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000	
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd
5.4	<i>Vastgoed</i>			
05.04.01	Vastgoedbeheer	Lasten	14.004	13.164
		Baten	-11.825	-10.122
		Saldo	2.179	3.041
05.04.02	Grondexploitatie en vastgoedontwikkeling	Lasten	47.065	69.614
		Baten	-46.947	-69.675
		Saldo	118	-61
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	61.069	82.777
		Baten	-58.772	-79.797
		Saldo	2.297	2.980
Totaal programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling		Lasten	68.752	91.892
		Baten	-62.649	-84.486
		Saldo	2.518	7.406
6	<i>Economie, cultuur, toerisme en recreatie</i>			
6.1	<i>Economie</i>			
06.01.01	Economie	Lasten	463	1.019
		Baten		-478
		Saldo	463	541
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	463	1.019
		Baten		-478
		Saldo	463	541
6.2	<i>Cultuur en erfgoed</i>			
06.02.01	Stadsbibliotheek Haarlem	Lasten	6.489	5.142
		Baten	-929	
		Saldo	5.560	5.142
06.02.02	Frans Hals Museum	Lasten	4.079	3.390
		Baten	-1.069	
		Saldo	3.010	3.390
06.02.03	Podiumkunsten	Lasten	8.641	9.695
		Baten	-16	-26
		Saldo	8.625	9.668
06.02.04	Amateurkunst en Cultuureducatie	Lasten	2.455	2.604
		Baten	-225	-230
		Saldo	2.230	2.374
06.02.05	Beeldende kunst en architectuur	Lasten	977	957
		Baten	-95	-73
		Saldo	882	884
06.02.06	Evenementen en projecten Cultuur	Lasten	1.289	1.516
		Baten	-295	-255
		Saldo	994	1.261
06.02.07	Monumenten en archeologie	Lasten	1.241	1.576
		Baten	-193	-50
		Saldo	1.049	1.526
06.02.08	Archief	Lasten	1.749	1.855
		Baten		
		Saldo	1.749	1.855
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	26.921	26.734
		Baten	-2.822	-634
		Saldo	24.099	26.099

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

5.4	<i>Vastgoed</i>		
05.04.01	Vastgoedbeheer		
05.04.02	Grondexploitatie en vastgoedontwikkeling		
	Saldo beleidsveld 2008	2.297	n
	Saldo beleidsveld 2009	2.980	n
	Te analyseren verschil	683	n
Lasten	A 1. Loon en prijsstijgingen : energiekosten	326	n
Lasten	A 1. Loon en prijsstijgingen : beheerkosten	152	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	718	n
Lasten	Kosten grondexploitaties 2009	23.013	n
Lasten	Kapitaallasten	-1.161	v
Baten	A 1. Loon en prijsstijgingen : onder meer doorberekening energiekosten	-174	v
Baten	Klein onderhoud werken voor derden	189	n
Baten	Minder inkomsten erfpacht door verkoop grond	212	n
Baten	Activering grondexploitaties 2009	-23.013	v
	Overige verschillen	421	n
		683	n
6	<i>Economie, cultuur, toerisme en recreatie</i>		
6.1	<i>Economie</i>		
06.01.01	Economie		
	Saldo beleidsveld 2008	463	n
	Saldo beleidsveld 2009	541	n
	Te analyseren verschil	78	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	82	n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	478	n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	-478	v
	Overige verschillen	-4	v
		78	n
6.2	<i>Cultuur en erfgoed</i>		
06.02.01	Stadsbibliotheek Haarlem		
06.02.02	Frans Hals Museum		
06.02.03	Podiumkunsten		
06.02.04	Amateurkunst en Cultuureducatie		
06.02.05	Beeldende kunst en architectuur		
06.02.06	Evenementen en projecten Cultuur		
06.02.07	Monumenten en archeologie		
06.02.08	Archief		
	Saldo beleidsveld 2008	24.099	n
	Saldo beleidsveld 2009	26.099	n
	Te analyseren verschil	2.000	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen (inclusief subsidie's) en overhead	300	n
Lasten	A 2. Verzelfstandigingen : Frans Halsmuseum en Bibliotheek	570	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	200	n
Lasten	Stadsschouwburg	200	n
Lasten	Patronaat	200	n
Lasten	Verzamelandement kadernota 2008 onderhoud gemeentelijke monumenten	650	n
	Overige verschillen	-120	v
		2.000	n

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000		
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd	2009
6.3	<i>Toerisme, recreatie, evenementen en promotie</i>				
06.03.01	Recreatie	Lasten	388	450	
		Baten	-25	-25	
		Saldo	363	425	
06.03.02	Toerisme en promotie	Lasten	1.287	1.949	
		Baten	-445	-856	
		Saldo	842	1.093	
06.03.03	Volksfeesten en herdenkingen	Lasten	6	14	
		Baten			
		Saldo	6	14	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.681	2.413	
		Baten	-470	-881	
		Saldo	1.211	1.532	
Totaal programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie		Lasten	29.065	30.165	
		Baten	-3.292	-1.994	
		Saldo	25.470	28.172	
7	Werk en inkomen				
7.1	<i>Werk en re-integratie</i>				
07.01.01	Re-integratie en sociale activering	Lasten	11.563	15.701	
		Baten	-9.081	-13.964	
		Saldo	2.483	1.737	
07.01.02	Gesubsidieerde arbeid	Lasten	6.104	201	
		Baten	-5.655		
		Saldo	449	201	
07.01.03	WSW	Lasten	26.077	18.295	
		Baten	-26.000	-18.225	
		Saldo	77	70	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	43.744	34.197	
		Baten	-40.736	-32.189	
		Saldo	3.008	2.008	
7.2	<i>Inkomen</i>				
07.02.01	Bijstandsverlening WWB	Lasten	48.366	45.483	
		Baten	-44.714	-41.660	
		Saldo	3.652	3.823	
07.02.02	Bijzondere regelingen	Lasten	4.647	3.222	
		Baten	-3.641	-2.153	
		Saldo	1.006	1.069	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	53.013	48.704	
		Baten	-48.355	-43.812	
		Saldo	4.658	4.892	
7.3	<i>Minimabeleid</i>				
07.03.01	Voorzieningen minimabeleid	Lasten	1.621	2.339	
		Baten	-48		
		Saldo	1.573	2.339	
07.03.02	Verstrekingen bijzondere bijstand	Lasten	2.770	2.437	
		Baten			
		Saldo	2.770	2.437	
07.03.03	Schuldhelpverlening	Lasten	3.141	3.502	
		Baten	-471	-320	
		Saldo	2.670	3.182	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	7.532	8.278	
		Baten	-519	-320	
		Saldo	7.013	7.957	
Totaal programma 7 Werk en inkomen		Lasten	104.290	91.180	
		Baten	-89.610	-76.322	
		Saldo	7.632	14.858	

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

6.3	<i>Toerisme, recreatie, evenementen en promotie</i>		
06.03.01	Recreatie		
06.03.02	Toerisme en promotie		
06.03.03	Volksfeesten en herdenkingen		
	Saldo beleidsveld 2008		1.211 n
	Saldo beleidsveld 2009		1.532 n
	Te analyseren verschil		320 n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		435 n
Lasten	City Marketing		250 n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)		-400 v
	Overige verschillen		35 n
			320 n
7	<i>Werk en inkomen</i>		
7.1	<i>Werk en re-integratie</i>		
07.01.01	Re-integratie en sociale activering		
07.01.02	Gesubsidieerde arbeid		
07.01.03	WSW		
	Saldo beleidsveld 2008		3.008 n
	Saldo beleidsveld 2009		2.008 n
	Te analyseren verschil		-1.000 v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead		350 n
Lasten	WWB- werkdeel (zie stelpost programma 10)		-1.294 v
	Overige verschillen		-56 v
			-1.000 v
7.2	<i>Inkomen</i>		
07.02.01	Bijstandsverlening WWB		
07.02.02	Bijzondere regelingen		
	Saldo beleidsveld 2008		4.658 n
	Saldo beleidsveld 2009		4.892 n
	Te analyseren verschil		234 n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead		550 n
Lasten	WWB-inkomensdeel : met name daling cliëntenbestand		-3.453 v
Baten	WWB-inkomensdeel : met name daling cliëntenbestand		2.807 n
Baten	Lagere ontvangsten debiteuren		307 n
	Overige verschillen		23 n
			234 n
7.3	<i>Minimabeleid</i>		
07.03.01	Voorzieningen minimabeleid		
07.03.02	Verstrekkings bijzondere bijstand		
07.03.03	Schuldhelpverlening		
	Saldo beleidsveld 2008		7.013 n
	Saldo beleidsveld 2009		7.957 n
	Te analyseren verschil		944 n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead, inclusief verlaging contract Stadsbank		400 n
Lasten	Vrevallen éénmalig budget armoedebestrijding 2008		-500 v
Lasten	Nieuw beleid tranche 2009 : armoedebestrijding		500 n
Lasten	Extra budget taakmutatie armoedebestrijding		400 n
Lasten	Verzamelamandement kadernota 2008 afschaffen leenbijstand		100 n
Lasten	Verzamelamandement kadernota 2008 garantiestelling schuldsanering		100 n
Baten	Contract Stadsbank Haarlemmermeer (beëindigd)		-150 v
	Overige verschillen		94 n
			944 n

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000	
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd
8.1	<i>Autoverkeer en verkeersveiligheid</i>			
08.01.01	Wegverkeer	Lasten	3.136	2.736
		Baten	-7	-7
		Saldo	3.129	2.729
08.01.02	Verkeersveiligheid	Lasten	397	411
		Baten		
		Saldo	397	411
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	3.533	3.147
		Baten	-7	-7
		Saldo	3.526	3.140
8.2	<i>Openbaar vervoer en langzaam verkeer</i>			
08.02.01	Openbaar vervoer	Lasten	97	116
		Baten		
		Saldo	97	116
08.02.02	Fietsverkeer, voetgangers en overig	Lasten	238	884
		Baten	-20	
		Saldo	218	884
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	335	1.001
		Baten	-20	
		Saldo	315	1.001
8.3	<i>Parkeren</i>			
08.03.01	Parkeerbeleid	Lasten	6.377	6.885
		Baten	-12.158	-15.128
		Saldo	-5.781	-8.243
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	6.377	6.885
		Baten	-12.158	-15.128
		Saldo	-5.781	-8.243
	Totaal programma 8 bereikbaarheid en mobiliteit	Lasten	10.245	11.033
		Baten	-12.185	-15.135
		Saldo	-3.790	-4.102

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

8	<i>Bereikbaarheid en mobiliteit</i>		
8.1	<i>Autoverkeer en verkeersveiligheid</i>		
08.01.01	Wegverkeer		
08.01.02	Verkeersveiligheid		
	Saldo beleidsveld 2008	3.526	n
	Saldo beleidsveld 2009	3.140	n
	Te analyseren verschil	-386	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	148	n
Lasten	Kapitaallasten	-448	v
Lasten	Vrijval éénmalige salariskosten ten behoeve van Reinalda park	-100	v
	Overige verschillen	14	n
		-386	v
8.2	<i>Openbaar vervoer en langzaam verkeer</i>		
08.02.01	Openbaar vervoer		
08.02.02	Fietsverkeer, voetgangers en overig		
	Saldo beleidsveld 2008	315	n
	Saldo beleidsveld 2009	1.001	n
	Te analyseren verschil	686	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	-9	v
Lasten	Kapitaalslasten	75	n
Lasten	Verzamelamandement kadernota 2008 Sint Nicolaasbrug	300	n
Lasten	Verzamelamandement kadernota 2008 onderhoudsimpuls fietspaden	300	n
	Overige verschillen	11	n
		686	n
8.3	<i>Parkeren</i>		
08.03.01	Parkeerbeleid		
	Saldo beleidsveld 2008	-5.781	v
	Saldo beleidsveld 2009	-8.243	v
	Te analyseren verschil	-2.462	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	-1.020	v
Lasten	A 3. Overhead	134	n
Lasten	Kapitaalslasten	996	n
Lasten	Exploitatiekosten nieuwe parkeergarages (Ripperda en Raaks) berap 2008 -1	400	n
Baten	Parkeeropbrengsten berap 2008 -1	-2.970	v
	Overige verschillen	-2	v
		-2.462	v

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000		
			Rekening 2007	Begroting	
				2008 gewijzigd	2009
9	<i>Kwaliteit fysieke leefomgeving</i>				
9.1	<i>Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid</i>				
09.01.01	Gebiedsregie	Lasten	1.157	2.521	
		Baten		-370	
		Saldo	1.157	2.151	
09.01.02	Natuur- en milieueducatie	Lasten	761	870	
		Baten	-15	-16	
		Saldo	746	855	
09.01.03	Lijkbezorging	Lasten	1.365	1.532	
		Baten	-762	-777	
		Saldo	603	755	
09.01.04	Dierenbescherming	Lasten	122	123	
		Baten			
		Saldo	122	123	
09.01.05	Verzorgen openbare hygiene	Lasten	256	263	
		Baten			
		Saldo	256	263	
09.01.06	Bodembeheer	Lasten	1.158	2.008	
		Baten	-235	-1.122	
		Saldo	923	886	
09.01.07	Milieuzorg	Lasten	511	704	
		Baten	-89	-113	
		Saldo	422	591	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	5.329	8.022	
		Baten	-1.101	-2.398	
		Saldo	4.228	5.625	
9.2	<i>Openbare ruimte bovengronds</i>				
09.02.01	Onderhoud wegen, straten en pleinen	Lasten	16.677	22.151	
		Baten	-438	-424	
		Saldo	16.239	21.727	
09.02.02	Wegbebakening en markering	Lasten	528	464	
		Baten			
		Saldo	528	464	
09.02.03	Beheer en onderhoud openbaar groen	Lasten	10.672	11.495	
		Baten	-132		
		Saldo	10.540	11.495	
09.02.04	Onderhoud vrije speelgelegenheden	Lasten	809	1.146	
		Baten			
		Saldo	809	1.146	
09.02.05	Gladheidsbestrijding	Lasten	209	215	
		Baten			
		Saldo	209	215	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	28.895	35.471	
		Baten	-570	-424	
		Saldo	28.325	35.047	
9.3	<i>Openbare ruimte ondergronds</i>				
09.03.01	Riolering en grondwaterstanden	Lasten	7.243	8.458	
		Baten	-7.973	-9.277	
		Saldo	-730	-819	
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	7.243	8.458	
		Baten	-7.973	-9.277	
		Saldo	-730	-819	

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

9	<i>Kwaliteit fysieke leefomgeving</i>		
9.1	<i>Milieu, leefbaarheid en duurzaamheid</i>		
09.01.01	Gebiedsregie		
09.01.02	Natuur- en milieueducatie		
09.01.03	Lijkbezorging		
09.01.04	Dierenbescherming		
09.01.05	Verzorgen openbare hygiene		
09.01.06	Bodembeheer		
09.01.07	Milieuzorg		
	Saldo beleidsveld 2008	4.228	n
	Saldo beleidsveld 2009	5.625	n
	Te analyseren verschil	1.396	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	1.123	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	150	n
Lasten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	1.429	n
Baten	A 5. Verschuivingen en mutaties in bijdragen van derden (rijk, provincie e.d.)	-1.429	v
	Overige verschillen	123	n
		1.396	n
9.2	<i>Openbare ruimte bovengronds</i>		
09.02.01	Onderhoud wegen, straten en pleinen		
09.02.02	Wegbebakening en markering		
09.02.03	Beheer en onderhoud openbaar groen		
09.02.04	Onderhoud vrije speelgelegenheden		
09.02.05	Gladheidsbestrijding		
	Saldo beleidsveld 2008	28.325	n
	Saldo beleidsveld 2009	35.047	n
	Te analyseren verschil	6.722	n
Lasten	A 1. Loon en prijsstijgingen	78	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	1.872	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	143	n
Lasten	Kapitaallasten	628	n
Lasten	Verlaging kosten Servicebedrijf Haarlem	-730	v
Lasten	Inhuur tijdelijk personeel in verband met achterstallig onderhoud	905	n
Lasten	Verzamelamandement kadernota 2008 Reinalda park	550	n
Lasten	Tranche 2009 impuls achterstallig onderhoud € 3 miljoen (zie ook beleidsveld 9.4)	2.535	n
Lasten	Tranche 2009 extra impuls achterstallig onderhoud coalitieaccord € 7 ton (zie ook beleidsveld 9.4)	595	n
Baten	A 1. Loon en prijsstijgingen	-146	v
	Overige verschillen	292	n
		6.722	n
9.3	<i>Openbare ruimte ondergronds</i>		
09.03.01	Riolering en grondwaterstanden		
	Saldo beleidsveld 2008	-730	v
	Saldo beleidsveld 2009	-819	v
	Te analyseren verschil	-89	v
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	46	n
Lasten	Kapitaallasten	199	n
Lasten	Verlaging kosten Servicebedrijf Haarlem	-95	v
Lasten	Dotatie voorziening in verband met het Gemeentelijk Riolerings Plan	1.060	n
Baten	Rioolrecht : Inflatie en GRP € 15,-	-1.303	v
	Overige verschillen	4	n
		-89	v

Programma, beleidsveld en product			bedragen x € 1.000	
			Rekening 2007	Begroting 2008 gewijzigd
9.4	<i>Waterwegen</i>			
09.04.01	Bruggen en waterwerken	Lasten	4.243	6.637
		Baten		
		Saldo	4.243	6.637
09.04.02	Waterwegen en woonschepen	Lasten	2.030	1.659
		Baten	-533	-410
		Saldo	1.497	1.249
09.04.03	Verwijderen drijvend vuil openbare wateren	Lasten	190	195
		Baten		
		Saldo	190	195
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	6.463	8.492
		Baten	-533	-410
		Saldo	5.930	8.081
9.5	<i>Afvalinzameling</i>			
09.05.01	Inzamelen en afvoeren huishoudelijke afvalstoffen	Lasten	13.700	14.011
		Baten	-17.361	-17.782
		Saldo	-3.661	-3.770
09.05.02	Verwijderen wegafval en ledigen bakken	Lasten	2.984	3.161
		Baten		
		Saldo	2.984	3.161
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	16.683	17.172
		Baten	-17.361	-17.782
		Saldo	-677	-609
Totaal programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving		Lasten	64.615	77.615
		Baten	-27.538	-30.290
		Saldo	30.217	47.325
10	<i>Financien en algemene dekkingsmiddelen</i>			
10.1	<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>			
10.01.01	Algemene uitkering	Lasten		
		Baten	-155.377	-166.584
		Saldo	-155.377	-166.584
10.01.02	Financiering	Lasten		
		Baten	-5.641	-7.409
		Saldo	-5.641	-7.409
10.01.03	Dividenden, deelnemingen, schenkingen etc	Lasten	12	5
		Baten	-1.222	-2.388
		Saldo	-1.210	-2.383
10.01.04	Stelposten en taakstellingen	Lasten	-700	6.289
		Baten	-100	
		Saldo	-800	6.289
10.01.05	Saldo kostenplaatsen	Lasten	2.575	929
		Baten		
		Saldo	2.575	929
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	1.886	7.224
		Baten	-162.339	-176.381
		Saldo	-160.453	-169.157

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

9.4	<i>Waterwegen</i>		
09.04.01	Bruggen en waterwerken		
09.04.02	Waterwegen en woonschepen		
09.04.03	Verwijderen drijvend vuil openbare wateren		
	Saldo beleidsveld 2008	5.930	n
	Saldo beleidsveld 2009	8.081	n
	Te analyseren verschil	2.151	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	178	n
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	-135	v
Lasten	Kapitaallasten	1.273	n
Lasten	Verlaging kosten Servicebedrijf Haarlem	-24	v
Lasten	Tranche 2009 impuls achterstallig onderhoud € 3 miljoen (zie ook beleidsveld 9.2)	465	n
Lasten	Tranche 2009 extra impuls achterstallig onderhoud coalitieaccord € 7 ton (zie ook beleidsveld 9.2)	150	n
Lasten	Gemeentelijk waterplan	140	n
Baten	A 1. Loon en prijsstijgingen	-123	v
	Overige verschillen	227	n
		2.151	n
9.5	<i>Afvalinzameling</i>		
09.05.01	Inzamelen en afvoeren huishoudelijke afvalstoffen		
09.05.02	Verwijderen wegafval en ledigen bakken		
	Saldo beleidsveld 2008	-677	v
	Saldo beleidsveld 2009	-609	v
	Te analyseren verschil	68	n
Lasten	A 1 en 3. Loon en prijsstijgingen en overhead	29	n
Lasten	Tariefsstijging Spaarnelanden (conform overeenkomst).	474	n
Baten	Afvalstoffenheffing : Inflatie en toename aantal woningen	-489	v
	Overige verschillen	54	n
		68	n
10	<i>Financien en algemene dekkingsmiddelen</i>		
10.1	<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>		
10.01.01	Algemene uitkering		
10.01.02	Financiering		
10.01.03	Dividenden, deelnemingen, schenkingen etc		
10.01.04	Stelposten en taakstellingen		
10.01.05	Saldo kostenplaatsen		
	Saldo beleidsveld 2008	-160.453	v
	Saldo beleidsveld 2009	-169.157	v
	Te analyseren verschil	-8.704	v
Lasten	Aanwending stelpost loonontwikkeling werkgeverslasten	-650	v
Lasten	Stelpost WWB werkdeel (zie programma 7)	1.294	n
Lasten	Stelpost zwembadexploitatie	300	n
Lasten	Stelpost periodieken en arbeidsmarkttoelagen	500	n
Lasten	Verhoging budget welzijnswerk	350	n
Lasten	Stoppen activeren initiatief en definitiefase	400	n
Lasten	Instellen voorziening i.v.m. vervallen precario kabels en leidingen	2.100	n
Lasten	Monumentenbeleid	200	n
Lasten	Haarlem klimaat neutraal	75	n
Lasten	Aanpassen budget achterstallig onderhoud, naar raming IP	-700	v
Lasten	Stelpost huurcontract Schouwburg	400	n
Lasten	Taakstelling Verzelfstandiging	200	n
Lasten	Taakstelling Centrale inkoop	-100	v
Lasten	Stelpost functioneel leeftijdsontslag Brandweer	-550	v
Baten	Algemene Uitkering : loon en prijsstijgingen en taakmutaties	-8.972	v
Baten	Rente financieringsmiddelen	-2.200	v
Baten	Extra dividend BNG	-1.050	v
	Overige verschillen	-301	v
		-8.704	v

bedragen x € 1.000

Programma, beleidsveld en product		Rekening 2007	Begroting	
			2008 gewijzigd	2009
10.2	<i>Lokale heffingen en belastingen</i>			
10.02.01	Belastingheffing	Lasten	2.563	2.254
		Baten	-29.622	-31.350
		Saldo	-27.059	-29.096
10.02.02	Uitvoering wet WOZ	Lasten	1.196	1.127
		Baten	-684	
		Saldo	512	1.127
	<i>Subtotaal beleidsveld</i>	Lasten	3.759	3.381
		Baten	-30.306	-31.350
		Saldo	-26.547	-27.969
	<i>Totaal programma 10 Financien en algemene dekkingsmiddelen</i>	Lasten	5.645	10.605
		Baten	-192.645	-207.731
		Saldo	-164.368	-197.126

<i>Totaal resultaat alle programma's voor bestemming</i>		Lasten	461.268	458.960
		Baten	-465.773	-454.564
		Saldo	-29.027	4.397
	Toevoeging aan reserve		53.664	2.572
	Onttrekking aan reserve		-27.647	-790
		Saldo	-3.010	-2.723

Analyse op beleidsveldniveau tussen begroting 2009 en begroting 2008 (na wijziging)

10.2	<i>Lokale heffingen en belastingen</i>	
10.02.01	Belastingheffing	
10.02.02	Uitvoering wet WOZ	
	Saldo beleidsveld 2008	-26.547 v
	Saldo beleidsveld 2009	-27.969 v
	Te analyseren verschil	-1.423 v
Lasten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	-215 v
Lasten	Kapitaallasten	-156 v
Lasten	Cocensus	264 n
Baten	Onroerende Zaak Belasting : Inflatie	-500 v
Baten	Onroerende Zaak Belasting : Coalitieakkoord 3%	-750 v
Baten	Onroerende Zaak Belasting : Toename woningen	-188 v
Baten	Hondenbelasting	-15 v
Baten	Precao	-200 v
Baten	Toeristenbelasting	-85 v
Baten	A 4. Verschuivingen tussen beleidsvelden en programma's	685 n
	Overige verschillen	-263 v
		-1.423 v

5.2 Overzicht reserves en voorzieningen

					bedragen x € 1.000
Prg	Staat van reserves Soort reserve	Begroting 2008 gewijzigd*	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Stand 31/12/09
Algemene reserves:					
10	Algemene reserve	27.314	2.300	1.750	27.864
-	Resultaat na bestemming	0			0
5	Reserve grondexploitatie	2.170		1.500	670
Totaal algemene reserves		29.484	2.300	3.250	28.534
Tariefseglisatiereserves:					
1	Verkiezingen	48			48
10	BTW-Compensatiefonds	1.869		350	1.519
Totaal tariefseglisatiereserves		1.917	0	350	1.567
Overige bestemmingsreserves:					
3	WMO (WVG)	50			50
4	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs	3.465		471	2.994
4	Bouw VMBO scholen	24.098			24.098
4	OPO	956			956
6	Reserve archeologisch onderzoek	186			186
5	Reserve Volkshuisvesting	2.539			2.539
5	Reserve omslagwerken Waarderpolder	3.056	138		3.194
5	Promotiefonds Waarderpolder	65			65
5	Reserve erfpachtgronden	305			305
5	Reserve Vastgoed	2.268	2.500	2.432	2.336
6	Kunstaankopen c.a.	371			371
6	Restauratie- en aankoopfonds collectie FHM	782			782
6	Reserve Kap.lasten culturele gebouwen	5.906		1.031	4.875
7	WWB inkomensdeel	3.987			3.987
9	Rotonde Raaksbruggen	2.970			2.970
9	Openbare ruimte Raaks	511			511
9	Inhuur tijdelijk personeel groot onderhoud	3.147		905	2.242
10	Inlopen achterstand onderhoud gem.gebouwen	672			672
10	Projectenreserve Haarlem	2.530	114		2.644
10	Afkoopsom UPC	46			46
10	Verzelfstandigingen	2.696		1.162	1.534
10	Rekenkamercommissie	20			20
Totaal overige bestemmingsreserves		60.626	2.752	6.001	57.377
Totaal reserves		92.027	5.052	9.601	87.478

Prg	Staat van voorzieningen Soort voorziening	Begroting 2008 gewijzigd*	Toevoegingen	Onttrekkingen	Stand 31/12/09
Voorzieningen voor verplichtingen:					
1	Rechtspositie raadsleden	177	91		268
1	Pensioenen wethouders	1.916			1.916
2	Brandmeldinstallaties	13			13
2	Pensioenaanspraken Ambulancehulpverlening	23			23
2	Voorzieningen overig (BRW)	50			50
2	Halt	15			15
4	Overschrijdingsvergoeding	88			88
4	Automatisering OSK	79			79
4	Subsidie zwembaden	300			300
5	Voorziening RBWS vrijvallende middelen	449			449
5	Reserve nog uit te voeren werken	536			536
6	Sponsorgelden schouwburg	500			500
6	Sanering asbest depot FHM	650			650
6	Onderhoud gem. monumenten (incl. stadhuis)	0	650		650
7	Bijzondere bijstand	250			250
8	Onderhoudsimpuls fietspaden	0	300		300
8	Onderhoud Nicolaasbrug Spaarne	0	300		300
9	Grafleges	447	93		540
9	Baggeren	7.802			7.802
9	Onderhoud Reinaldapark	0	550		550
10	Pensioenen ADV / spaarverlof	898			898
10	BTW-claim kantoordeel Jansstraat	483			483
10	Voormalig ICI	311			311
10	Wachtgeld en boventalligen	2.410		718	1.692
10	Voormalig Gewest Zuid-Kennemerland	406			406
10	Afwikkeling schadeclaims	3.125			3.125
10	Reorganisatie	1.010			1.010
10	Opleiding, opheffing IZA	0	1.500	250	1.250
10	Effect controle BCF	2.411			2.411
Totaal verplichtingen en risico's		24.349	3.484	968	26.865
Kosten egalisatievoorzieningen:					
4	Decentralisatie huisvesting onderhoud	3.090			3.090
4	Decentralisatie huisvesting egalisatie	1.123			1.123
6	Onderhoud cultuurpodia	302	152		454
9	Egalisatievoorziening Afvalstoffenheffing	207			207
9	Egalisatievoorziening Rioolrechten	62	1.060		1.122
10	Medewerkers tevredenheidsonderzoek	80			80
Totaal kosten egalisatievoorzieningen:		4.864	1.212	0	6.076

Prg	Staat van voorzieningen Soort voorziening	Begroting 2008 gewijzigd*	Toevoegingen	Onttrekkingen	Stand 31/12/09
	Voorzieningen niet bestede middelen van derden:				
2	RAV-vorming (CTG-gelden)	21			21
2	Reserve Aanvaardbare Kosten (RAK) AHV	-237			-237
4	OPO	7.520			7.520
5	Fonds woning onttrekking	464			464
5	Budget GSSH overige resultaten	81			81
6	Brongersmafonds	13			13
6	Hesselsfonds	13			13
6	Onderhoud beiaard	18			18
	Totaal niet bestede middelen van derden:	7.893	0	0	7.893
	Totaal voorzieningen	37.106	4.696	968	40.834
	Totaal reserves en voorzieningen	129.133	9.748	10.569	128.312

* Prognose volgens bijlage 2 Nota reserves en voorzieningen gemeente Haarlem 2008 bij de Kadernota 2008 en 1e bestuursrapportage 2008.

5.3 Overzicht te verstrekken subsidies

Aan de voor 2009 geraamde subsidiebedragen kunnen geen rechten worden ontleend. De raad besluit tijdens de begrotingsbehandeling om budgetten beschikbaar te stellen. De toewijzing geschiedt later op grond van de in de algemene subsidieverordening opgenomen eisen. Bijvoorbeeld een budgetsubsidie wordt versterkt op basis van te leveren prestaties.

Overzicht te verstrekken subsidies	bedragen x € 1.000	
	Begroting	
	2008	2009
Veiligheids Regio Kennemerland (Brandweer)	-	12.801
Totaal programma 2 Veiligheid vergunningen en handhaving	0	12.801
Stichting Kontext buurtconciërge	-	360
Stichting Kontext WMO-loket	-	99
Stichting Kontext WMO	166	165
Stichting Kontext, ouderenadviseur	283	287
Veiligheids Regio Kennemerland	-	3.299
Stichting Haarlem Werkt, zorgloket Schalkwijk	180	182
Boottocht Zonnebloem	2	2
Flankerend ouderenbeleid	319	324
Unie van Vrijwilligers	50	40
Diaconie Protestantse Gemeente Haarlem	3	3
Samenwerkende Ouderenbonden (SOB)	8	8
Oudersociëteit FNF	1	1
Bejaardensociëteit Spaarndam	1	1
Stichting t WEB	69	70
Kennermer Thuiszorg (medisch zwemmen)	7	7
Stichting Tandem	4	4
Meldpunt vrijwilligershulp	20	0
MO praktische thuishulp	5	0
Stichting aangepast vervoer ZK	45	45
Mondiaal centrum / mondiale bewustwording	160	162
Stichting Stedenband Mutare	53	53
Coördinator Mutare	23	23
Digitaal schoolplein	6	6
Project Herkomst landen	11	11
Straatadvocaat	-	60
Leger des Heils (dagopvang)	-	56
Leger des Heils (nachtopvang)	-	41
Leger des Heils (gebruikersruimte)	-	267
Diverse *	106	-
Totaal programma3 Zorgzame samenleving	1.522	5.309
Begeleidingsdienst voor Vrije scholen Helicon	3	3
Commissie onderwijs aan zieke kinderen te Haarlem e.o	6	6
Stichting Havis onderwijswinkel	3	3
Stichting Volkssterrenwacht Copernicus	7	7
Stichting De Jonge Onderzoekers	6	6
Stichting ontdekplek	6	6
Stichting Drielanden educatieve dienstverlening	155	173
totaal Onderwijs	186	204
NV SRO	-	3.063
Stichting Sportsupport Kennermerland	323	444
Stichting Kennemer CIOS Sportcomplex	29	29
Stichting Sportaccomodaties Haarlem	1.011	1.027

bedragen x € 1.000

Overzicht te verstrekken subsidies	Begroting	
	2008	2009
Sportvereniging Haarlem-Oost	17	17
Tafeltennisvereniging Spaarne	33	35
Stichting Topsport Kennemerland	-	95
<i>totaal Sport en Recreatie</i>	1.413	4.710
Speeltuin Nieuw Leven	19	19
Bureau Jeugdzorg	283	287
Jeugdwerken	40	40
Scouting	65	66
Peuterspeelzaal Spaarndam	1	1
Sociaal cultureel werk (vm Radius)	3.974	0
Dock	-	2.062
Stads Deel Organisatie Centrum-Zuid	819	611
Stads Deel Organisatie Zuid-West	656	524
Kaleidoscoop project	28	28
Dorps Centrum Spaarndam	23	23
Allochtonen groepen	95	97
Vrijwilligerscentrale	139	142
Blijf van m'n lijf Haarlem	56	58
Sociaal Basispastoraat / stem in de stad	12	12
Stichting Kontext	1.229	1.248
Nederlandse Vereniging tot Integratie van Homosexualiteit	6	6
De Baan	127	129
Anti-discriminatie buro	74	75
Koinonia	5	5
St. Spaarnezicht / zwerfjongeren	108	109
De hoek	-	45
Hof van Eden	-	3
Speeltuinen	-	339
Peuterspeelzaalwerk	-	1.921
<i>totaal welzijn</i>	7.759	7.850
Diverse *	439	-
Totaal programma 4 Maatschappelijke ontwikkeling	9.797	12.764
Woningwinkel	300	301
Vrouwenadviescie voor de woningbouw	8	9
Totaal programma 5 Wonen, wijken en stedelijke ontwikkeling	308	310
Stadsbibliotheek Haarlem	-	4.622
Frans Hals Museum	-	2.367
City Marketing Haarlem i.o.	355	360
Budget City Marketing (kadernota 2008)	-	250
Basketbalweek	50	51
Avondvierdaagse	3	3
Stichting Bloemencorso Bollenstreek	44	44
Vaardagen	15	15
Zilverenkruis Achmealoop	2	2
Open monumentendagen	17	17
Coca Colacup (Youth Friendship Games)	6	6
Teylers Museum (toptentoonstellingen)	0	23
Frans Hals Museum (toptentoonstellingen)	0	28
Haarlem Jazz	8	8
Stichting Internationaal Orgelconcours	34	34
Haarlemse Honkbalweek	3	3
Kerstsamenzang	1	1
Mars der Muzikanten	1	1
Philharmonie (incl. huur)	2.425	2.497
Stadsschouwburg Haarlem	1.495	1.719
Stichting Patronaat (incl. huur)	1.098	1.329
Vereniging De Toneelschuur (incl. huur)	1.805	1.902
Stichting wereldkindertheater	39	39

bedragen x € 1.000

Overzicht te verstrekken subsidies	Begroting	
	2008	2009
Vereniging De Vishal	47	48
Muziekcentrum Zuid-Kennermerland (investering)	18	18
Stichting Kreater	154	156
Stichting Muziekcentrum van de Kathedraal ST Bavo	6	0
Haarlems Interscholair Toernooi	9	9
Stichting Multiplex (Haarlemmerhoutfestival)	19	25
Kunstlijn	12	12
Prinses Christina Concours	2	2
Het Kunkelsorgel	42	42
Stichting beeldverhaal t.b.v. Stripedagen	10	10
Nieuwe Vide	57	58
ABC Arcitectuurcentrum	22	22
Stichting Historisch Museum	12	12
Lokale omroep Haarlem 105	77	80
Spaarnestad fotoarchief	6	6
Stadsdichterschap	5	5
Zingende Zaag	1	1
Stichting Volksuniversiteit Haarlem	319	324
Bevrijdingspop	42	42
Boekenmarkt	1	1
Comité Nationale Feesten	50	51
Amateurkunstbeoefening	141	141
Diverse *	-468	-
Totaal programma 6 Economie, cultuur, toerisme en recreatie	7.985	16.386
Paswerk (bestuurskosten WSW)	77	70
Kontext voorheen St Haarlem werkt	57	73
Dock (vakantiekampen alleenstaande ouders)	35	35
St. fonds voor urgente noden	0	35
Cliëntparticipatie	7	7
Platform Minima Organisaties	42	39
St Huisvesting non profit organisaties	24	27
RIBW (De Herberg)	0	127
Unie van vrijwilligers (tafelje dek je)	-	191
Diversen	265	122
Kontext (schuldhulpverlening)	258	262
Totaal programma 7 Werk en inkomen	765	988
3 VO	6	6
Vereniging Reizigers Openbaar Vervoer	1	1
Herrieschoppers	68	80
Totaal programma 8 bereikbaarheid en mobiliteit	75	87
Wijkraden	249	253
Stichting de Artisklas	3	3
Dierentehuizen Kennermerland	106	108
Ned. Jeugdbond voor Natuurstudie	1	1
Instituut voor Volksontw / Natuurvrienden	8	8
Impulsbudget wijkgericht werken	-	250
Totaal programma 9 Kwaliteit fysieke leefomgeving	367	623
Totaal te verstrekken subsidies	20.819	49.268

* In de begroting 2009 hebben diverse wijzigingen plaatsgevonden ten opzichte van de begroting 2008. Dit betreft onder andere verschuivingen van subsidies tussen de programma's, ontstaan van nieuwe subsidies door verzelfstandigingen en een betere specificatie van subsidies in de begroting.

5.4 Overzicht personeel (formatief en financieel)

bedragen x € 1.000

Hoofdafdeling	formatie 2009	Personele lasten 2009 in €			
		salaris	sociale lasten	overig	totaal
Bestuur					
Raad	39,00	691	0	163	853
College van Burgemeester en Wethouders	5,00	522	25	42	589
Voormalig personeel		599	0	3	603
Totaal Bestuur	44,00	1.812	25	207	2.045
Huidig personeel					
Directie	4,00	433	86	7	526
Concernstaf	39,00	2.273	503	38	2.813
Griffie	5,81	340	76	4	421
Middelen en Services	296,05	13.946	3.198	578	17.722
Stadszaken	157,60	8.266	1.881	173	10.319
Wijkzaken	121,47	5.553	1.271	270	7.094
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	149,88	6.795	1.573	193	8.560
Dienstverlening	121,37	5.006	1.161	157	6.324
Veiligheid Vergunningen en Handhaving	190,17	8.209	1.889	374	10.473
Stadsbedrijven	95,39	5.161	1.169	148	6.479
Zwembaden	28,09	906	209	101	1.216
Totaal huidig personeel	1.208,83	56.888	13.015	2.043	71.946
Voormalig personeel en personeel boven de sterkte 1)		2.774	546	0	3.320
Totaal algemeen	1.252,83	61.474	13.587	2.250	77.311

- 1) Personeel boven de sterkte valt niet onder de vastgestelde formatie. Op dit moment (september 2008) gaat het om circa 44 fte. De gemeente spant zich in om bovenformatieven weer aan een reguliere functie te helpen (intern of extern).

5.5 Afkortingenoverzicht en begrippenlijst

Afkortingenoverzicht

A	
AO / IC	Administratieve Organisatie / Interne Controle
AR	Algemene Reserve
ASV	Algemene Subsidie Verordening
AU	Algemene uitkering
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht
B	
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BGGE	Beheerverordening Grond- en Gebouwenexploitatie
BIBOB	Bevordering Integriteits Beoordeling door het Openbaar Bestuur
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOS	Buurt Onderwijs Sport
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C	
CCVT	Centrum voor Cultuureducatie en Vrije Tijd
CS	Concernstaf
CVS	Cliënt Volgstelsel
CWI	Centrum Werk en Inkomen
D	
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
F	
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
Flo	Functioneel leeftijdsontslag
Fte	Full time equivalent
G	
GEM	Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheids Dienst
GGP	Gemeentelijk Grondwater Plan
GreX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk Riolerings Plan
GSB	Grote Steden Beleid
H	
HDK	Hulpverlenings Dienst Kennemerland
I	
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IP	Investeringsplan
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

JGZ	J Jeugd Gezondheids Zorg
MPG M&S	M Meerjaren Perspectief Grondexploitaties Hoofdafdeling Middelen & Services
OM OPH OV OZB	O Openbaar Ministerie Ontwikkelings Programma Haarlem Openbaar Vervoer Onroerende Zaakbelasting
PO P&O POP PPS	P Primair Onderwijs Personeel en Organisatie Persoonlijk Ontwikkelings Plan Publiek-Private Samenwerking
SAMS SHO SMART SRO STUP Sw	S Stedelijke Adviesraad Multiculturele Stad Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realiseerbaar en Tijdgebonden Sport, Recreatie en Onderwijsvoorzieningen Stadsdeeluitvoeringsprogramma Sociale werkvoorziening
UP	U Uitvoeringsprogramma
VINEX VNG VO VVE VRK	V Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra Vereniging Nederlandse Gemeenten Voortgezet Onderwijs Voor- en vroegschoolse educatie Veiligheids Regio Kennemerland
Wabo WEW WI WIN WIW Wmo WOZ Wsw WSW WVG WWB	W Wet algemene bepalingen omgevingsrecht Waarborgfonds Eigen Woningen Wet Inburgering Wet Inburgering Nieuwkomers Wet Inschakeling Werkzoekenden Wet Maatschappelijke Ondersteuning Waardering Onroerende Zaken Wet Sociale Werkvoorziening Waarborgfonds Sociale Woningbouw Wet Voorzieningen Gehandicapten Wet Werk en Bijstand

Begrippenlijst

accres

Jaarlijkse groei van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, gekoppeld aan de groei van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Het accres staat los van de toevoegingen aan het Gemeentefonds uit hoofde van onder meer decentralisatie van rijkstaken.

administratieve organisatie

Geheel van maatregelen, enerzijds gericht op het systematisch verzamelen, vastleggen en verwerken van gegevens, anderzijds op het verstrekken van informatie voor:

- a. de beleidskeuzen, het doen functioneren en beheersen van de gemeente;
- b. de verantwoording die daarover moet worden afgelegd.

algemene uitkering

Uitkering van het rijk die elke gemeente ontvangt uit het Gemeentefonds op basis van objectieve verdeelmaatstaven zoals inwonertal, aantal woonruimten, aantal bijstandsontvangers, lengte van (vaar-) wegen, enz. Het is de belangrijkste gemeentelijke inkomstenbron; de algemene uitkering is een algemeen dekkingsmiddel en kan vrij besteed worden. Zie ook gemeentefonds.

begroting

Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee zijn gemoeid en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

De begroting wordt door de gemeenteraad vastgesteld en heeft vier functies:

- autorisatiefunctie (machtiging aan burgemeester en wethouders om uitgaven te doen en inkomsten te realiseren);
- keuze- of afwegingsfunctie;
- beheersfunctie;
- controlefunctie.

beleidsbegroting

Met ingang van de begroting 2004 geldt dat ingevolge het Besluit Begroting en Verantwoording (17 januari 2003) een andere vormgeving aan de gemeente begroting moet worden gegeven. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in een beleidsbegroting en de productraming. De beleidsbegroting gaat met name in op de (doelstellingen van de) programma's en via de zogenoemde paragrafen op de belangrijkste onderdelen van het beheer. In de productraming zijn alle producten ondergebracht met waar mogelijk per product een nadere toelichting.

begrotingswijziging

Een aanpassing van de begroting tijdens het begrotingsjaar. Alleen de gemeenteraad kan de begroting volgens de het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wijzigen (zie ook budgetrecht en suppletoire begroting).

behoedzaamheidsreserve (BRES)

Reserve van het rijk die dient om de gevolgen van sterke fluctuaties in de algemene uitkering op te vangen. Daartoe zet het rijk op voorhand een bedrag van € 208,7 miljoen van de algemene uitkering landelijk 'apart'. Aan het eind van ieder jaar wordt de rekening opgemaakt en bezien of er nog wat over is van de reserve. Dat resulteert in een nabetaling aan gemeenten of een bijstorting door de gemeenten.

besluit begroting en verantwoording gemeenten en provincies (BBV)

Met ingang van 17 januari 2003 is het BBV in werking getreden. Het besluit bevat voorschriften voor de begrotings- en verantwoordingsdocumenten, uitvoeringsinformatie en informatie voor derden. Het besluit treedt in de plaats van het besluit comptabiliteitsvoorschriften 1995.

eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat na bestemming van de gemeente, zoals dat volgt uit de programmarekening.

gemeentefonds

Fonds van het rijk waarin een deel van de opbrengst van de rijksbelastingen wordt gestort. Hieruit worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de gemeenten ter dekking van een deel van hun uitgaven. Deze gelden zijn vrij besteedbaar. Zie ook algemene uitkering.

incidenteel

Eenmalige, niet jaarlijks terugkerende uitgave of inkomst.

meicirculaire

Jaarlijkse circulaire van het ministerie Binnenlandse Zaken over de omvang van het Gemeentefonds en de wijze van verdeling van deze middelen over de gemeenten. Naast de meicirculaire is er ook de septembercirculaire. Zie ook algemene uitkering, gemeentefonds.

omslagrente

Binnen de gemeente gebruikte rekenrente. Deze wordt bepaald aan de hand van te betalen rente van alle in het Financieringsfonds ondergebrachte leningen. Deze wordt gebruikt bij het ter beschikking stellen van gelden uit het financieringsfonds aan de sectoren en de berekening van de rentelasten van investeringen.

programmabegroting

Een begroting waarin de gemeentelijke activiteiten zijn geordend naar programma's. Met ingang van de begroting 2004 is deze indeling ingevolge het BBV leidend voor de gemeente-begroting. Het staat gemeenten vrij om zelf de indeling naar programma's en het aantal er van vast te stellen. In Haarlem worden 11 programma's gehanteerd. Deze zijn nader onderverdeeld in domeinen/beleidsvelden.

solvabiliteit

Verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal.

structureel

Jaarlijks terugkerend, in tegenstelling tot incidenteel. Zie ook: incidenteel.

suppletoire begroting

Begrotingswijziging in de loop van het jaar. De gemeenteraad stelt de wijziging vast, waarmee deze onderdeel van de begroting wordt. Zie budgetrecht.

uitgangspuntenbrief

Brief van Burgemeester en Wethouders aan de sectoren en gesubsidieerde instellingen met richtlijnen voor het opstellen van de volgende begroting. De brief komt jaarlijks in januari uit en bevat o.a. percentages voor loon- en prijsstijgingen, materiële lasten, energieverbruik, enz.

vreemd vermogen

Het vreemd vermogen bestaat uit de verplichtingen en schulden van de gemeente.

Colofon:
Dit is een uitgave van de
gemeente Haarlem,

Eindredactie:
Concernstaf,
Concerncontrol

Opmaak en drukwerk:
Vormgeving en Drukwerk

Fotografie:
Marc Bonsel en
Patrick Meijer

Adres:
Postbus 511
2003 PB Haarlem

T 023 - 5113017

Oplage:
205 exemplaren

September 2008